

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

lipiec – wrzesień 2012 r.

Spis treści

Część 1.....	3
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków.....	3
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	15
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi	71
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego.....	77
V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	80
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych.....	91
VII. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	100
Część 2.....	117
Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2012 r.	117
Część 3.....	215
Wybór spraw indywidualnych.....	215

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne

za III kwartał 2012 r.

Tabela 1. Wpływ do Rzecznika Praw Obywatelskich.

	III kwartał 2011	III kwartał 2012	%	Cały okres funkcjonowania instytucji RPO (1.01.1988 – 30.09.2012)
Wpływ ogółem	13 915	14 907	+7,1	1 204 803
w tym nowe sprawy	6 386	6 386	0,0	714 424
Liczba odpowiedzi na wystąpienia RPO	4 109	4 231	+3,0	398 449

W III kwartale 2012 r. w Biurze RPO przyjęto 1607 interesantów oraz przeprowadzono 7766 rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad. Wysłano 16 038 pism w 10 134 prowadzonych sprawach, ponadto zarejestrowano 801 apeli, listów otwartych, protestów bez oznaczenia wnioskodawcy.

Tabela 2. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:

	III kwartał 2012	2012
wystąpień problemowych	68	236
wniosków do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z aktem wyższego rzędu	6	12
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	5	10
pytań prawnych do Sądu Najwyższego	1	3
kasacji	12	27

skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	-	2
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	-	1
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	-	2
wniosków do Naczelnego Sądu Administracyjnego o wykładnię przepisów	2	2
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	9	16
przystąpił do postępowania sądowego	2	3
przystąpił do postępowania administracyjnego	5	8
Razem	110	322

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone.

	Sposób rozpatrzenia sprawy		Liczba	%
1	2		3	4
Podjęto do prowadzenia	1	Razem (2+3)	2586	32,0
	2	podjęto do prowadzenia	2454	30,4
	3	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	132	1,6
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4	Razem (5)	4618	57,2
	5	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4618	57,2
Inne	6	Razem (7+9)	869	10,8
	7	przekazano wniosek wg. właściwości	127	1,6
	8	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	471	5,8

	9	nie podjęto **	271	3,4
Razem			8073	100,0

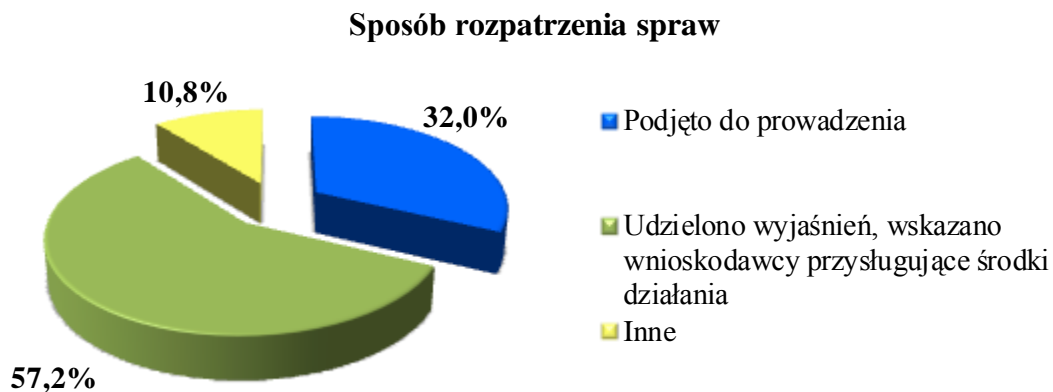

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania		Liczba	%
1	2		3	4
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę	1	Razem (2+3)	380	17,3
	2	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	272	12,4
	3	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	108	4,9
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	4	Razem (5+6)	193	8,8
	5	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	102	4,7
	6	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	91	4,1
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	7	Razem (8+9+10)	1622	73,9
	8	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1552	70,7

	9	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	45	2,1
	10	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	25	1,1
Razem			2195	100,0

Zakończenie spraw podjętych

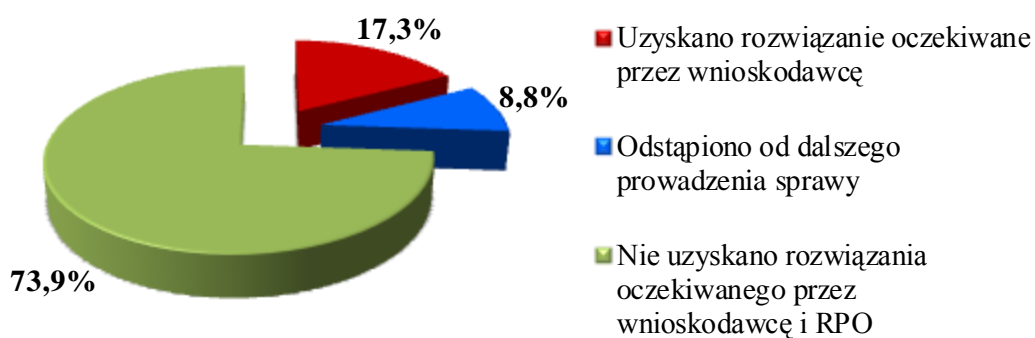
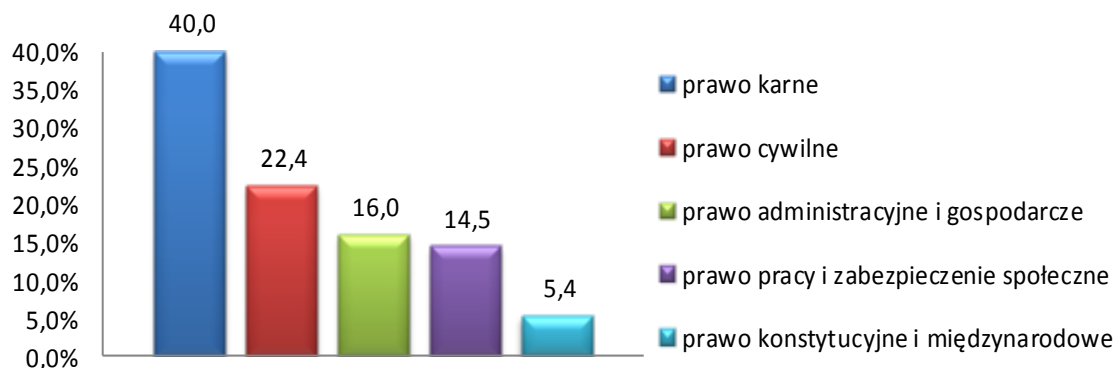

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)

		Liczba	%
1	prawo konstytucyjne i międzynarodowe	348	5,4
2	prawo karne	2552	40,0
3	prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	928	14,5
4	prawo cywilne	1430	22,4
5	prawo administracyjne i gospodarcze	1020	16,0
6	Krajowy Mechanizm Prewencji	45	0,7
7	inne	63	1,0
8	Razem	6386	100,0

Wiodące problematyki spraw nowych

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich działają trzy Biura Pełnomocników Terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich: we Wrocławiu (dla województw dolnośląskiego, lubuskiego i opolskiego), w Gdańsku (dla województw pomorskiego, zachodniopomorskiego i warmińsko – mazurskiego) i w Katowicach (dla województw śląskiego, małopolskiego i świętokrzyskiego), kierowane przez Pełnomocników terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich.

W III kwartale 2012 r. do Biur Pełnomocników Terenowych wpłynęło 1516 pism, z czego 107 pism przekazano zgodnie z właściwością do Biura w Warszawie, a 153 pisma przyjęto z Biura w Warszawie. Nowych spraw wpłynęło 754. Z ogólnej liczby 1607 interesantów w Biurach PT przyjęto 766. Przeprowadzono 1475 rozmów telefonicznych udzielając wyjaśnień i porad. Rozpatrzono 861 spraw.

Tabela 6. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.

Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	%
podjęto do prowadzenia *	268	31,1
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	505	58,6
przekazano wnioski wg. właściwości	16	1,9

*) Pojęcie "sprawy podjętej do prowadzenia" dotyczy spraw wskazujących na możliwe istnienie naruszenia praw obywatelskich, w sprawach tych Rzecznik prowadzi postępowanie wyjaśniające (art. 8 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich).

zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	29	3,4
nie podjęto	43	5,0
łącznie	861	100

Tabela 7. Wiodące problematyki spraw nowych w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.

Przedmiot sprawy	Liczba	%
prawo cywilne	255	33,8
prawo karne	173	22,9
prawo administracyjne i gospodarcze	141	18,7
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	139	18,4

Tabela 8. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracowników Biura RPO w III kwartale 2012 r.

1.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w spotkaniu zorganizowanym przez lekarski samorząd zawodowy oraz lekarskie organizacje związkowe dotyczącym planowanego protestu lekarzy. Warszawa	01.07.2012 r.
2.	Ośrodki dla Cudzoziemców ubiegających się o status uchodźcy w Białej Podlaskiej – spotkanie w ramach programu Age Gender Diversity Mainstreaming.	04-05.07.2012 r.
3.	Dom Pomocy Społecznej w Psarach – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	04-06.07.2012 r.
4.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Wałbrzychu – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	06.07.2012 r.
5.	Przyjęcia interesantów w Małopolskim Urzędzie Wojewódzkim w Krakowie przez pracowników Biura RPO w Warszawie.	09.07.2012 r.
6.	Areszt Śledczy w Warszawie – badanie przestrzegania praw osadzonych obywateli Rosji po zejściach przed meczem Polska – Rosja podczas EURO 2012.	10.07.2012 r.
7.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Olsztynie przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	11.07.2012 r.
8.	Oddział Psychiatryczny w Szpitalu Miejskim w Łukowie – badanie w	13.07.2012 r.

	ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	
9.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Iławie, Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Ostródzie oraz Izba Wytrzeźwień w Olsztynie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	16-19.07.2012 r.
10.	Przyjęcia interesantów w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy oraz Starostwie Powiatowym w Wałbrzychu przez pracowników Biura RPO w Warszawie.	20.07.2012 r.
11.	Przyjęcia interesantów w Świętokrzyskim Urzędzie Wojewódzkim w Kielcach przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	23.07.2012 r.
12.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Sochaczewie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	23.07.2012 r.
13.	Spotkanie w Ośrodku dla Cudzoziemców w Łukowie i w Fundacji Instytutu na Rzecz Państwa i Prawa w Lublinie.	23-24.07.2012 r.
14.	Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej i Areszt Śledczy w Poznaniu oraz Zakład Karny we Wronkach – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy Służby Więziennej.	24-27.07.2012 r.
15.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta w Częstochowie przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	26.07.2012 r.
16.	Przyjęcia interesantów w Lubelskim Urzędzie Wojewódzkim w Lublinie przez pracowników Biura RPO w Warszawie	26-27.07.2012 r.
17.	Izba Wytrzeźwień w Zamościu oraz Zakład Karny w Chełmie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	30.07.2012 r.
18.	„Przystanek Woodstock” – obserwacja koncertów. Kostrzyn n/Odrą.	02-04.08.2012 r.
19.	Zakład Karny w Raciborzu oraz Dom Pomocy Społecznej w Raciborzu – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	06-10.08.2012 r.
20.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Olsztynie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	08.08.2012 r.
21.	Kontrola Dworca Wschodniego w Warszawie pod względem przystosowania infrastruktury do potrzeb osób z niepełnosprawnością.	08.08.2012 r.
22.	Komenda Powiatowa Policji w Policach oraz Komenda Miejska Policji w Świnoujściu – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	16-17.08.2012 r.
23.	Przyjęcia interesantów w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	17.08.2012 r.
24.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Wałbrzychu przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO we	17.08.2012 r.

	Wrocławiu.	
25.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej oraz Pełnomocnikiem Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych dotyczące ratyfikacji Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych oraz powierzenia Rzecznikowi nowych zadań związanych z promowaniem, ochroną i monitorowaniem wdrażania Konwencji.	21.08.2012 r.
26.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami organizacji pozarządowych zajmujących się problemem ochrony praw pacjentów.	22.08.2012 r.
27.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Prezesem Rady Ministrów dotyczące najważniejszych i najbardziej aktualnych problemów zgłaszanych przez obywateli we wnioskach wpływających do Biura RPO.	22.08.2012 r.
28.	Oddział Psychiatryczny Samodzielnego Publicznego Szpitala Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	27-31.08.2012 r.
29.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w wizytacji jednostek wojskowych w Bartoszycach, Bezledach oraz Lidzbarku Warmińskim- badanie przestrzegania praw żołnierzy.	29-31.08.2012 r.
30.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Częstochowa przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	30.08.2012 r.
31.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Wojewódzkim w Lublinie przez pracowników Biura RPO w Warszawie.	31.08.2012 r.
32.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w wizytacji jednostki Straży Granicznej oraz przejścia granicznego w Braniewie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	31.08.2012 r.
33.	Izba Wyrzeźwień w Białymstoku oraz Dom Pomocy Społecznej w Choroszczy – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	03-05.09.2012 r.
34.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Trzcíńcu, Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Podborsku oraz Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Wałczu – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	03-07.09.2012 r.
35.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w spotkaniu z członkami Krajowej Rady Sądownictwa dotyczącym przewlekłości postępowań sądowych, informatyzacji wymiaru sprawiedliwości i kryzysu autorytetu sędziów. Warszawa.	06.09.2012 r.
36.	Przyjęcia interesantów w Małopolskim Urzędzie Wojewódzkim w Krakowie przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	10.09.2012 r.

37.	Miejska Izba Wyrzeźwień we Włocławku oraz Dom Pomocy Społecznej w Koronowie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	10-12.09.2012 r.
38.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Olsztynie przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	12.09.2012 r.
39.	23 pułk artylerii w Bolesławcu, 5 pułk artylerii w Sulechowie oraz Komenda Powiatowa Policji w Nowej Soli – badanie przestrzegania praw żołnierzy i funkcjonariuszy.	17-20.09.2012 r.
40.	Zakład Karny i Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Rzeszowie oraz Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Brzozowie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	17-21.09.2012 r.
41.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Wałbrzychu oraz w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	21.09.2012 r.
42.	Ośrodek Pomoc Osobom Uzależnionym i ich Rodzinom (w Izbie Wyrzeźwień) oraz Dom Pomocy Społecznej „Republika” w Chorzowie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	24-27.09.2012 r.
43.	Zakład Karny w Stargardzie Szczecińskim – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	24-28.09.2012 r.
44.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta w Częstochowie przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	27.09.2012 r.
45.	Wojskowa Komenda Uzupełnień w Puławach – badanie przestrzegania praw żołnierzy.	27.09.2012 r.
46.	Przyjęcia interesantów w Lubelskim Urzędzie Wojewódzkim w Lublinie przez pracowników Biura RPO w Warszawie.	27-28.09.2012 r.
47.	Wojskowa Komenda Uzupełnień w Radomiu – badanie przestrzegania praw żołnierzy.	28.09.2012 r.

Tabela 9. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w III kwartale 2012 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Konferencja zorganizowana przez Prezydenta Miasta Łodzi nt. „Zasadność i możliwość nadzorowania opłat za parkowanie w Strefie Płatnego Parkowania”. Łódź.	11.07.2012 r.
2.	Panel dyskusyjny pod tytułem „Centymetr Twoich Praw”. Kraków.	21.07.2012 r.

3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w obchodach 68. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego, pod pomnikiem Gloria Victis na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie.	01.08.2012 r.
4.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w posiedzeniu Komitetu Stabilności Finansowej zwołanym przez Premiera dotyczącym ochrony konsumentów przed działalnością nielicencjonowanych instytucji finansowych. Warszawa.	16.08.2012 r.
5.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w prezentacji raportu z kontroli Urzędu Ochrony Konsumentów i Konkurencji dotyczącego sprzedaży bezpośredniej w Polsce i przedstawienie działań Rzecznika w zakresie ochrony konsumentów w wieku powyżej 60 lat.	31.08.2012 r.
6.	XXI Konferencja naukowa zorganizowana przez Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczenia Społecznego nt. „Wiek emerytalny”. Kazimierz Dolny.	04-05.09.2012 r.
7.	XXII Forum Ekonomiczne zorganizowane przez Federację Stowarzyszeń Uniwersytetów III Wieku nt. „Konsultacje społeczne w ochronie zdrowia a jakość aktów prawnych”. Krynica Zdrój.	04-07.09.2012 r.
8.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w uroczystej ratyfikacji przez Prezydenta RP Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych	06.09.2012 r.
9.	Konferencja zorganizowana przez Ośrodek Rozwoju Edukacji nt. „Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze jako ogniwo systemu profilaktyki społecznej i resocjalizacji w Polsce”. Sulejówek.	06.09.2012 r.
10.	Wręczenie przez Rzecznika Praw Obywatelskich prof. Andrzejowi Zollowi Księgi Jubileuszowej z okazji jubileuszu 70-lecia. Kraków.	07.09.2012 r.
11.	Debata zorganizowana w Biurze RPO na temat: „Zatrudnienie osób skazanych w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności i po jej zakończeniu”.	13.09.2012 r.
12.	Konferencja zorganizowana przez Uniwersytet Papieski Jana Pawła II nt. „Rola kościoła katolickiego w procesie integracji europejskiej”. Kraków.	13-15.09.2012 r.
13.	Konferencja zorganizowana przez Naczelną Radę Adwokacką nt. „Pomoc prawna z urzędu a prawo do sądu”. Warszawa.	15-16.09.2012 r.
14.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w konferencji regionalnej zorganizowanej przez Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania we współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim w Krakowie oraz Szkołą Główną Handlową pod hasłem "Rząd równych szans - administracja przeciw dyskryminacji" w ramach projektu "Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia". Warszawa.	17.09.2012 r.
15.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich i Zastępcy RPO w	17.09.2012 r.

	uroczystości pośmiertnego odznaczenia Generała A. Krzyżanowskiego pseudonim Wilk przez Prezydenta RP.	
16.	Kongres "Obywatel Senior" zorganizowany przez Park Śląski w Chorzowie oraz Parkową Akademię Wolontariatu we współpracy z Biurem RPO pod honorowym patronatem Prezydenta RP. Chorzów.	17-19.09.2012 r.
17.	Seminarium zorganizowane przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego oraz Wielkopolskie Stowarzyszenie Niewidomych nt. „Bankowość dostępna dla wszystkich”. Poznań.	19.09.2012 r.
18.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w corocznej konferencji zorganizowanej przez Sąd Najwyższy przy współpracy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka pod honorowym patronatem Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego nt. „Nowoczesne technologie w procesie karnym i czynnościach wykrywczych a prawa i wolności obywatelskie”. Warszawa.	20.09.2012 r.
19.	Konferencja zorganizowana przez Rzecznika Osób Niepełnosprawnych Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi nt. „Niepełnosprawni: obecni, pełnosprawni, aktywni”. Łódź.	20.09.2012 r.
20.	Konferencja zorganizowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Fundację dla Uniwersytetu Jagiellońskiego nt. „Wzmocnienie roli obywateli – Polityka UE dotycząca ochrony konsumentów”. Kraków.	21.09.2012 r.
21.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w III Chorągwanym Świącie Seniora zorganizowanym przez Komendę Chorągwi Śląskiej ZHP nt. „ Na szlakach harcerskich akcji...”. Chorzów.	22.09.2012 r.
22.	Konferencja zorganizowana przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania nt. „Rząd równych szans-administracja przeciw dyskryminacji”. Kraków.	24.09.2012 r.
23.	Konwencja zorganizowana przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej nt. „Międzypokoleniowe Dni Aktywności”. Warszawa.	24.09.2012 r.
24.	Konferencja zorganizowana przez Krajową Izbę Radców Prawnych z okazji 30-lecia samorządu radcowskiego nt. „Efektywność obowiązujących procedur sądowych”. Warszawa.	25.09.2012 r.

Tabela 10. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w III kwartale 2012 r.

1.	Konferencja zorganizowana przez Centrum Praw Człowieka Mołdawii oraz Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) dotycząca roli Ombudsmana jako Krajowego Mechanizmu Prewencji. Kiszyniów. Mołdawia.	25-28.08.2012 r.
----	---	------------------

2.	Spotkanie robocze z delegacją rosyjską organizacji Centrum Praw Człowieka "Memorial" przebywającą w Polsce w ramach projektu realizowanego przez Stowarzyszenie Interwencji Prawnej i Helsińską Fundację Praw Człowieka, dotycząc problemów migracyjnych i sytuacji cudzoziemców w Polsce oraz zasady działania Krajowego Mechanizmu Prewencji.	28.08.2012 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w ceremonii wręczenia Polsko-Niemieckiej Wymianie Młodzieży „Jugendwerk” nagrody Ryczezy przyznawanej za wybitne zasługi dla porozumienia, aktywnego dialogu i wymiany obywatelskiej między Polską i Niemcami. Düsseldorf. Nadrenia Północna-Westfalia.	30-31.08.2012 r.
4.	Spotkanie z przedstawicielami parlamentu, instytucji rządowych, nauczycielami oraz wykładowcami akademickimi z Turkmenistanu przebywającymi w Polsce w ramach wizyty studyjnej organizowanej przez Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP). Realizując Program Umocnienia Krajowych Kompetencji Turkmenistanu w Rozpowszechnianiu i Ochronie Praw Człowieka delegacja zapoznała się z działalnością oraz kompetencjami Rzecznika Praw Obywatelskich.	04.09.2012 r.
5.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z seniorami z Czech, Niemiec i Polski dotyczące problemów ludzi starszych w miejscowościach przygranicznych. Krzyżanowice.	18.09.2012 r.
6.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w spotkaniu z Publicznym Obrońcą Praw Republiki Słowacji, Wiceprzewodniczącą Rady Narodowej Republiki Słowacji oraz członkami Komisji Praw Człowieka i Mniejszości Narodowych słowackiego parlamentu. Bratysława.	20-21.09.2012 r.
7.	Seminarium zorganizowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach Współpracy Ombudsmanów Państw Partnerstwa Wschodniego dotycząca m.in. ochrony praw dzieci oraz praw osób starszych.	25.09.2012 r.
8.	Szkolenie zorganizowane przez EQUINET oraz spotkanie Grupy Roboczej nt. strategii komunikacji i najlepszych praktyk. Valletta. Malta.	25-29.09.2012 r.
9.	Posiedzenie Zarządu Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA). Wiedeń.	25-29.09.2012 r.
10.	Spotkanie zorganizowane przez Radę Europy dotyczące problematyki LGBT. Oslo.	26-28.09.2012 r.
11.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w posiedzeniu Europejskiego Zarządu Międzynarodowego Instytutu Ombudsmana. Barcelona.	27-28.09.2012 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wystąpienia o charakterze generalnym do:

1. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-701455-I/12) z dnia 3 lipca 2012 r. - w sprawie planowanej likwidacji stołówek w szkołach publicznych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich napływają skargi rodziców uczniów szkół publicznych w Polsce, w związku z planowaną w wielu placówkach likwidacją szkolnych stołówek. Skarżący obawiają się, że w wyniku tej decyzji może obniżyć się jakość posiłków. Zauważają również, że w placówkach, w których przeprowadzono zmiany, wyraźnie wzrosła cena obiadów. Rodzice wskazują także, że obciążenie ich kosztem przygotowania posiłków podawanych w szkolnej stołówce może stanowić naruszenie art. 67a ust. 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Zgodnie z art. 67a tej ustawy, w celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań opiekuńczych, a w szczególności wspierania prawidłowego rozwoju uczniów, szkoła może zorganizować stołówkę. Z kolei przepis art. 67a ust. 4 ustawy o systemie oświaty przewiduje, że rodzice ponoszą wyłącznie koszt produktów, z których przygotowywane są posiłki. Przepis ten zapewnia, że cena obiadów nie będzie naliczana według stawek rynkowych. Dla rodzin niezamożnych podwyżka może oznaczać konieczność zrezygnowania z obiadów w szkole. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Minister Edukacji Narodowej (31.07.2012 r.) poinformowała, że jednostki samorządowe, w ramach autonomii w dysponowaniu środkami przeznaczonymi na działalność podległych placówek edukacyjnych, nie mają obowiązku finansowania szkolnych stołówek. Jest to działanie dodatkowe, zależne od możliwości finansowych i lokalowych, które nie zawsze są wystarczające. W związku z tym powierza się to zadanie firmom zewnętrznym, działającym na zasadach komercyjnych. Kwestie ceny i jakości pożywienia oferowanego przez podmioty zewnętrzne powinny regulować umowy, zawierane indywidualnie przez dyrektorów szkół lub organy samorządowe. Niemniej jednak Minister bierze pod uwagę, że działalność przedsiębiorstwa komercyjnego na terenie szkoły może prowadzić do rezygnacji części uczniów ze szkolnych obiadów. Ponadto przedsiębiorstwo takie powinno przestrzegać wytycznych Instytutu Żywności i Żywienia. Mając na uwadze wspomniane kwestie, Minister informuje o działaniach podejmowanych w celu popularyzacji zdrowego żywienia wśród uczniów. W ramach owych działań prowadzone są m.in. kampanie „Wiem, co jem”, „Owoce w szkole”, „Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych” (współpraca z Agencją Rynku Rolnego). Zostało także zainicjowane przygotowanie Stanowiska Ministra Edukacji Narodowej, Ministra Zdrowia oraz Ministra Sportu i Turystyki w sprawie działań podejmowanych przez szkoły w zakresie zdrowego żywienia.

2. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-690507-I/11) z dnia 3 lipca 2012 r. - w sprawie edukacji o prawach człowieka.

Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy CM/Rec (2010) 7, przyjęta dnia 11 maja 2010 r., w sprawie Karty Edukacji dla Demokratycznego Obywatelstwa i Edukacji Praw Człowieka zachęca państwa członkowskie do uwzględnienia edukacji w zakresie praw człowieka i państwa demokratycznego w programach nauczania wszystkich typów szkół, na każdym etapie nauki. Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymuje skargi zarówno w kwestii stereotypowego, a nawet uwłaczającego godności wizerunku kobiet np. w reklamach, jak i wizerunku mężczyzn jako sprawców przestępstw w różnych kampaniach społecznych oraz w kontekście nazewnictwa zawodów i specjalności. Analizy dotyczące treści podręczników szkolnych wykazały, że na każdym etapie nauczania powielane są stereotypy dotyczące ról płciowych oraz obowiązków kobiet i mężczyzn. W podręcznikach brakuje propozycji zajęć, które w sposób szczegółowy poruszałyby takie zagadnienia, jak mechanizmy i konsekwencje dyskryminacji, definicje związane z problematyką antydyskryminacyjną. Nie ma w nich informacji na temat przemocy motywowanej uprzedzeniami, przemocy wobec kobiet, mowy nienawiści i zbrodni z nienawiści, przestępstw motywowanych uprzedzeniami. Młodzi ludzie nie są uczeni, w jaki sposób reagować na przemoc (w tym przemoc motywowaną uprzedzeniami) czy dyskryminację. Realizacja edukacji antydyskryminacyjnej w szkole jest zależna wyłącznie od dobrej woli i poziomu świadomości władz szkół, placówek doskonalenia nauczycieli oraz chęci rozwoju wykazywanych przez nauczycieli. Tymczasem kluczowe znaczenie powinno odgrywać odpowiednie przygotowanie kadr w postaci szkoleń z zakresu tematyki antydyskryminacyjnej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej kwestii oraz poinformowanie o działaniach, jakie zostały podjęte przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w celu realizacji zaleceń zawartych w Karcie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (26.07.2012 r.) wyjaśnił, że podstawa programowa kształcenia ogólnego uwzględnia na wszystkich etapach edukacyjnych zagadnienia dotyczące praw człowieka, demokracji i państwa prawa w zakresie odpowiadającym wiekowi, potrzebom oraz możliwościom poznawczym uczniów. Podstawa programowa wiedzy o społeczeństwie w zakresie podstawowym przewiduje przygotowanie ucznia do znajdowania i wykorzystywania informacji na temat sposobu, w jaki prawo reguluje życie obywateli. Uczeń nauczy się sprawnego korzystania z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego. W części zatytułowanej „Zalecane warunki i sposób realizacji” podstawa programowa wskazuje, że zajęcia z wiedzy o społeczeństwie powinny być ukierunkowane na rozwijanie u uczniów zaangażowania w działania obywatelskie, wrażliwości społecznej, odpowiedzialności, poczucia więzi ze wspólnotą lokalną, narodową, europejską i globalną, tolerancji oraz umiejętności przeciwstawiania się przejawom dyskryminacji.

Ministerstwo Edukacji Narodowej podejmuje działania mające na celu uwrażliwienie rzeczoznawców podręczników szkolnych, aby w trakcie opiniowania poszczególnych pozycji zwracali uwagę na konieczność analizy treści znajdujących się w podręcznikach pod kątem równego traktowania oraz przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię lub wyznanie, poglądy polityczne, wiek, orientację seksualną, stan cywilny i rodzinny. Ministerstwo dostrzega potrzebę doskonalenia treści podręczników szkolnych pod kątem równego traktowania. Konieczne jest prowadzenie

dalszych szkoleń dla rzeczoznawców opiniujących podręczniki pod względem merytoryczno-dydaktycznym i językowym, poświęconych tematyce równego traktowania, przeciwdziałania stereotypom oraz przeciwdziałania dyskryminacji. Analizowana będzie również kwestia ewentualnych zmian prawnych w zakresie dopuszczania podręczników do użytku szkolnego.

3. Ministra Administracji i Cyfryzacji (RPO-702363-I/12) z dnia 3 lipca 2012 r. - w sprawie zgodności z Konstytucją art. 15 ustawy o dostępie do informacji publicznej w zakresie określania opłat za udostępnienie informacji publicznej.

Dostęp do informacji publicznej został zagwarantowany obywatelom w przepisie art. 61 Konstytucji RP. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej przewiduje wyjątek od zasady bezpłatnego udostępniania informacji. Zgodnie z art. 15 tej ustawy, podmiot zobowiązany do udzielenia informacji publicznej może pobrać opłatę w wysokości odpowiadającej dodatkowym kosztom, jakie poniesie w związku ze sposobem udostępnienia wskazanym przez wnioskodawcę lub koniecznością przekształcenia informacji w formę wskazaną we wniosku. Podmiot informuje wnioskodawcę o konieczności uiszczenia odpowiedniej kwoty, a po upływie 14 dni udostępnia informację, niezależnie od uiszczenia stosownej opłaty przez wnioskodawcę. Zobowiązany organ nie udziela informacji publicznej tylko w sytuacji, gdy wnioskodawca dokona zmiany wniosku w zakresie sposobu lub formy udostępnienia albo wycofa żądanie udostępnienia informacji. Wątpliwości Rzecznika budzi uzależnienie pobrania opłaty od wnioskodawcy wyłącznie od oceny organu zobowiązanego do udzielenia informacji. Ponadto ustawa nie przewiduje wydania w tym zakresie decyzji administracyjnej. Rzecznik nie neguje potrzeby pobierania opłaty za udostępnianie informacji, jeżeli forma, w jakiej wnioskodawca domaga się udzielenia informacji wiąże się z koniecznością poniesienia szczególnie wysokich kosztów przez organ. Nałożenie opłaty prowadzi jednak do ograniczenia konstytucyjnego prawa dostępu do informacji publicznej. W związku z tym, zdaniem Rzecznika, wymagane jest wprowadzenie regulacji, która precyzyjnie zdefiniuje, czym są „dodatkowe koszty” oraz umożliwi kontrolę nad decyzjami organów w tej materii. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie przedstawionych uwag i poinformowanie o zajęтым stanowisku.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji (23.07.2012 r.) poinformował, że problematyka opłat za udostępnianie informacji publicznej, niejednorodność stosowania przepisu art. 15 ustawy o dostępie do informacji publicznej oraz brak ustawowego określenia formy, w jakiej organ zobowiązany informuje o konieczności i wysokości wniesienia opłaty znane są Ministerstwu Administracji i Cyfryzacji. Również w ocenie Ministerstwa istnieje potrzeba reformy zasad dostępu do informacji publicznej. Jednocześnie w odpowiedzi zapewniono, że uwagi przekazane przez Rzecznika Praw Obywatelskich stanowią cenny wkład w prace analityczno-koncepcyjne dotyczące reformy zasad dostępu do informacji publicznej.

4. Ministra Sprawiedliwości (RPO-703014-II/12) z dnia 3 lipca 2012 r. – w sprawie kompensaty państwowej dla ofiar przestępstw.

W zainteresowaniu Rzecznika pozostaje problematyka dotycząca kompensaty państwowej przyznawanej ofiarom przestępstw. Analiza przepisów ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o

państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw, a także praktyki orzeczniczej sądów nasuwa wnioski, że ustawa ta nie tylko nie przewiduje skutecznej pomocy dla ofiar przestępstw, ale często powoduje wtórną wiktymizację pokrzywdzonych. Jak wskazują wyniki badań przeprowadzonych przez Prokuraturę Generalną, średniorocznie sądy rozpatrywały zaledwie 96 wniosków, w tym w około 30 sprawach przyznawały kompensatę. Badania ujawniły liczne nieprawidłowości. Prokurator, będący uczestnikiem postępowania, często jest rzecznikiem interesów Skarbu Państwa. Może on złożyć wniosek o przyznanie kompensaty, jednak w badanym okresie zrobił to tylko raz. Ustawa nie przewiduje możliwości złożenia wniosku o przyznanie kompensaty przez osobę najbliższą w sytuacji, gdy ofiara w wyniku przestępstwa stała się całkowicie niesprawna, bez kontaktu, a jednocześnie nie została ubezwłasnowolniona. W praktyce sprawy toczyły się najczęściej w trybie procesowym, mimo że ustawa przewiduje postępowanie nieprocesowe cywilne. Osoby ubiegające się o kompensatę były przesłuchiwane, w sprawach występowałi liczni świadkowie, postępowania trwały bardzo długo, a ich koszty były dwukrotnie wyższe od przyznanej kompensaty. Ponadto ofiary przestępstw nie mogą obecnie otrzymać zaliczki na pokrycie kosztów związanych z usuwaniem szkód powstałych wskutek przestępstwa, np. kosztów leczenia. Należałoby rozważyć zmianę trybu przyznawania kompensaty na tryb administracyjny. Należy się też zastanowić nad rozwiązaniem, które wyeliminowałoby uznaniowość kwoty przyznanej tytułem kompensaty. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie, czy przewidywane są prace legislacyjne stanowiące rozwiązanie opisanego problemu.

5. Ministra Sprawiedliwości (RPO-690777-IV/11) z dnia 3 lipca 2012 r. – w sprawie doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym.

W jednej ze skarg skierowanych do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich podniesiona została kwestia możliwej sprzeczności rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 12 października 2010 r. w sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym z konstytucyjnymi zasadami hierarchii norm prawnych i delegacji ustawowej, a także z prawami i wolnościami człowieka i obywatela. Przepis § 8 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia zawęży - w stosunku do przepisów rangi ustawowej - krąg osób uprawnionych do odbioru awizowanej przesyłki sądowej, stanowiąc, że przesyłkę złożoną w placówce pocztowej operatora lub w urzędzie gminy wydaje się tylko adresatowi. Regulacja ta poważnie uchybia zasadom tworzenia prawa, a także ogranicza realizację konstytucyjnego prawa do sądu. Warto rozważyć także usankcjonowanie praktyki udzielania upoważnień notarialnych i umożliwienie odbioru pism sądowych w placówce pocztowej albo urzędzie gminy przez osoby dysponujące poświadczonym notarialnie pełnomocnictwem do odbioru pism sądowych. Przewidziane w przepisie § 3 ust. 2 rozporządzenia ograniczenie stosowania doręczenia zastępczego powinno zostać zawarte w przepisie o randze ustawowej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o pilne podjęcie prac legislacyjnych w celu zmiany omawianego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, a także o rozważenie zmiany art. 9 ustawy z 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw i objęcie zakresem stosowania art. 139 § 1¹ k.p.c. wszystkich toczących się postępowań.

Minister Sprawiedliwości (30.08.2012 r.) wskazał, że propozycja umożliwienia odbioru pism sądowych w placówce pocztowej operatora albo w urzędzie gminy osobom upoważnionym na podstawie pełnomocnictwa o charakterze materialnoprawnym, udzielonego w formie aktu notarialnego, nie wydaje się zasadna. Praktyka wydawania w placówkach pocztowych awizowanej korespondencji sądowej osobom upoważnionym na podstawie pełnomocnictwa notarialnego nie jest właściwa i nie powinna być usankcjonowana.

Pełnomocnictwo materialnoprawne może być odwołane w każdym czasie. Odwołanie pełnomocnictwa nie wymaga zachowania szczególnej formy. Oświadczenie o odwołaniu pełnomocnictwa następuje z chwilą dojścia do pełnomocnika oświadczenia o odwołaniu w taki sposób, żeby mógł on zapoznać się z jego treścią. W razie dopuszczenia możliwości odbioru pism sądowych w placówce pocztowej operatora albo w urzędzie gminy przez osobę upoważnioną na podstawie pełnomocnictwa o charakterze materialnoprawnym, strona lub świadek będący adresatem przesyłki, chcąc uniknąć skutków procesowych związanych z jej doręczeniem, może w łatwy sposób zakwestionować prawidłowość dokonanego doręczenia. Natomiast odwołanie pełnomocnictwa pocztowego do odbioru przesyłek sądowych wymaga złożenia przez adresata oświadczenia woli w obecności pracownika operatora pocztowego i uiszczenia stosownej opłaty, o ile za tę czynność opłata została określona.

Kwestia potrzeby uregulowania w przepisach rangi ustawowej ograniczeń stosowania doręczenia zastępczego w przypadkach, gdy sąd umieścił na adresowej stronie przesyłki napis wyłączający taki sposób doręczenia w ogóle lub w stosunku do oznaczonych osób, jak również kwestia intertemporalna, związana z treścią art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, zostaną przedstawione działającej przy Ministrze Sprawiedliwości Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego.

6. Ministra Sprawiedliwości (RPO-702889-III/12) z dnia 9 lipca 2012 r. – w sprawie regulacji prawnych dotyczących przeniesienia sędziego w stan spoczynku.

Na tle badanych skarg Rzecznik dostrzegł następujący problem. W myśl art. 70 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych, sędziego przenosi się w stan spoczynku na jego wniosek albo na wniosek właściwego kolegium sądu, jeżeli z powodu choroby lub utraty sił uznany został przez lekarza orzecznika ZUS za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego. Zgodnie z art. 71 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych, sędzia może być przeniesiony w stan spoczynku na wniosek kolegium właściwego sądu, jeżeli z powodu choroby lub płatnego urlopu dla poratowania zdrowia nie pełni służby przez okres roku. Z art. 44 ust. 1 ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa wynika, że uczestnik postępowania może odwołać się do Sądu Najwyższego z powodu sprzeczności uchwały Rady z prawem, o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej. Odwołanie nie przysługuje jednak w sprawach przeniesienia sędziego w stan spoczynku. Przepis ten jest sprzeczny z art. 73 § 2 Prawa o ustroju sądów powszechnych, który przewiduje odwołanie w sprawach przeniesienia sędziego w stan spoczynku, a także z art. 180 ust. 3 Konstytucji RP stanowiącym, że tryb postępowania oraz sposób odwołania się do sądu w sprawie przeniesienia sędziego w stan spoczynku określa ustawa. Ponadto wątpliwości co do zgodności z art. 178 ust. 2 Konstytucji RP, który stanowi, że sędziom zapewnia się warunki pracy i wynagrodzenie odpowiadające godności urzędu oraz zakresowi

ich obowiązków, budzi art. 94 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych w zakresie, w jakim nie przewiduje prawa do wynagrodzenia dla sędziego nieobecnego w pracy z tytułu choroby trwającej powyżej roku, w sytuacji gdy nie została podjęta decyzja o przeniesieniu go w stan spoczynku. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o rozważenie zasadności podjęcia działań w celu zmiany krytykowanego stanu prawnego.

7. Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania (RPO-704469-I/12) z dnia 9 lipca 2012 r. - w sprawie zawartych w podręczniku do nauki języka angielskiego treści naruszających zasadę godności i dyskryminujących kobiety.

Wpływające skargi zwróciły uwagę Rzecznika Praw Obywatelskich na treści zawarte w jednym z podręczników do nauki języka angielskiego, naruszające godność kobiet. Kształtowanie obrazu kobiet w sposób naruszający ich godność ma wpływ na sposób traktowania kobiet we wszystkich dziedzinach życia. Zjawisko to może mieć również wpływ na poruszane w debacie publicznej problemy dyskryminacji kobiet w sferze zawodowej czy społecznej, w ekstremalnych przypadkach może prowokować do przestępstw na tle seksualnym. W demokratycznym państwie prawa edukacja o prawach człowieka powinna zajmować szczególnie istotną rolę także ze względu na wpływ, jaki wywiera w zakresie nastawienia obywateli do grup społecznych będących ofiarami uprzedzeń. Zgodnie z przepisem art. 21 ust. 2 pkt 3 ustawy o równym traktowaniu, do zadań Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania należy w szczególności podejmowanie działań zmierzających do eliminacji lub ograniczania skutków powstałych w wyniku naruszenia zasady równego traktowania oraz, na podstawie pkt. 4, inicjowanie działań zmierzających do zapewnienia równego traktowania, a także do ochrony przed dyskryminacją. Ponadto treścią obowiązków władz publicznych, wynikających z art. 30 Konstytucji RP, jest „poszanowanie i ochrona” godności człowieka. Obowiązek ten należy rozumieć jako nakaz podejmowania przez władze publiczne takich działań, które ochronią jednostkę, tak by pozostałe podmioty stosunków społecznych nie naruszały godności innych ludzi. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o podjęcie działań zmierzających do wyeliminowania opisanych praktyk.

8. Ambasadora RP w Berlinie (RPO-576195-I/07) z dnia 9 lipca 2012 r. – w sprawie działań na rzecz pomocy w kontaktach z dziećmi polskim rodzicom po rozwodzie z obywatelami Niemiec.

Rzecznik ponownie podejmuje sprawę obywateli polskich, którzy pozostawali w związkach małżeńskich z obywatelami Republiki Federalnej Niemiec. W przypadku rozwodu sądy niemieckie, jak wykazują skarżący, z reguły przyznają prawo do opieki nad małoletnimi dziećmi temu z małżonków, który jest obywatelem Niemiec. Obywatele polscy napotykać następnie znaczne trudności w kontaktach ze swoimi dziećmi. Zdarzają się także przypadki zakazywania posługiwania się językiem polskim, udzielania zgody na spotkanie z dziećmi tylko w obecności osoby trzeciej (np. przedstawiciela Jugendamtu), a także zakazy kontaktu z dzieckiem. O tego typu przypadkach informują także środki masowego przekazu. Skargi napływające do Rzecznika Praw Obywatelskich wskazują, że problem jest nadal aktualny. W szczególności zdarzające się przypadki pozbawiania polskich rodziców prawa do opieki nad dzieckiem, a nawet możliwości kontaktu z nim, budzą znaczny niepokój.

Podobnie trzeba traktować zakaz używania w kontaktach z dzieckiem języka polskiego. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie informacji o podejmowanych i planowanych działaniach polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego i konsularnego w Niemczech na rzecz pomocy zainteresowanym rodzicom.

Kierownik Wydziału Konsularnego (22.08.2012 r.) poinformował, że w przypadku postępowań rozwodowych prowadzonych na terenie Niemiec, sądy niemieckie zobowiązane są do rozstrzygnięcia kwestii opieki nad dziećmi. W ramach prowadzonego postępowania sądy mają obowiązek wysłuchania przedstawiciela urzędu ds. młodzieży, niejednokrotnie w sprawie powoływany jest biegły do zbadania sytuacji dziecka i jego relacji z rodzicami. W przypadku powierzenia opieki nad dzieckiem jednemu z rodziców sąd może ustalić zasady kontaktu drugiego z rodziców z dzieckiem. Z reguły kontakty nie podlegają kontroli i kształtowane są samodzielnie przez oboje rodziców. W szczególnych sytuacjach sądy mogą zarządzić poddanie kontroli kontaktu rodzica z dzieckiem. Decyzje takie występują jedynie w przypadkach zagrożenia dobra dziecka. Nadzór kontaktu dziecka z rodzicami sprawowany może być przez pracownika urzędu ds. młodzieży, a czasami powierzany jest pracownikom stowarzyszeń prowadzących działania na rzecz dzieci.

Placówki konsularne w Niemczech z całą stanowczością egzekwują możliwość kontaktu rodziców z dziećmi w języku ojczystym. Należy jednak zaznaczyć, że przypadki skarg rodziców na brak możliwości kontaktu z dzieckiem w języku polskim są niezwykle rzadkie. Placówki interesują się każdym zgłaszanym przypadkiem niewłaściwego traktowania rodziców przez instytucje niemieckie. W ramach podejmowanych działań placówki nawiązują kontakt z sądami, urzędami do spraw młodzieży, urzędami kuratorskimi oraz adwokatami reprezentującymi rodziców. Konsulowie uczestniczą w rozprawach sądowych. Placówki konsularne w Niemczech za każdym razem starają się wspierać polskich rodziców poprzez informację, poradę lub też interwencję. Placówki, obok działań informacyjnych i interwencyjnych, podejmują starania w pozasądowym rozwiązaniu konfliktu. W związku z tym prowadzona jest współpraca z organizacjami mediatorskimi.

9. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-682905-II/11) z dnia 9 lipca 2012 r. – w sprawie zapewnienia osadzonym po przetransportowaniu do innej jednostki penitencjarnej wyżywienia zgodnego z zaleceniami lekarskimi.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi osadzonych, którzy żalą się, że po przetransportowaniu do innej jednostki penitencjarnej nie otrzymują wyżywienia zgodnego z zaleceniami lekarskimi, sformułowanymi w poprzedniej jednostce. Ustalenia dokonane w toku badania tych skarg wykazują, że po przetransportowaniu osadzony, niezależnie od podjętych w poprzedniej jednostce decyzji lekarskich, otrzymuje wyżywienie według normy podstawowej do czasu zbadania przez lekarza i wydania decyzji w sprawie żywienia dietetycznego. W opinii Rzecznika taka praktyka jest nieprawidłowa. Zgodnie z przepisem art. 102 pkt 1 Kodeksu karnego wykonawczego, skazany ma prawo do odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia wyżywienia. Usprawiedliwienia dla ignorowania zaleceń lekarskich nie może stanowić fakt przetransportowania osadzonego do innego zakładu karnego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o podjęcie stosownych działań mających na celu zapewnienie osadzonym przetransportowanym wyżywienia odpowiedniego

ze względu na zachowanie zdrowia i zgodnego z indywidualnie sformułowanymi zaleceniami lekarskimi, od momentu ich przybycia do jednostki penitencjarnej.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (06.08.2012 r.) w pełni podziela zawarte w wystąpieniu Rzecznika przekonanie, że przeniesienie osoby pozbawionej wolności do innej jednostki penitencjarnej nie powinno mieć wpływu na realizację zaleceń lekarskich, zwłaszcza indywidualnego sposobu żywienia. Wyjaśnił również, że problem ten został obecnie rozwiązany dzięki wprowadzeniu do użytku systemu Noe.NET – Centralna Baza Danych Osób Pozbawionych Wolności, w którym gromadzone są wszelkie informacje konieczne do zapewnienia właściwych warunków osadzenia, w tym decyzje lekarskie.

Powiadomienia o kierowanych transportach skazanych są dostępne dla jednostki penitencjarnej z co najmniej dwudziestoczterogodzinnym wyprzedzeniem. Z kolei kierownicy i upoważnieni funkcjonariusze powinni zapoznać się z informacjami dotyczącymi osadzonego, dostępnymi w systemie Noe.NET, aby zapewnić odpowiednie warunki odbywania kary. Dyrektor Generalny Służby Więziennej, w celu uniknięcia przypadków nieprawidłowości opisanych w wystąpieniu Rzecznika, podjął działania, które powinny zapewnić osadzonym przetransportowanym do kolejnej jednostki penitencjarnej żywienie zgodne z indywidualnie sformułowanymi zaleceniami lekarskimi.

10. Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej (RPO-679759-III/11) z dnia 12 lipca 2012 r. - w sprawie przekraczania przez strażaków dopuszczalnej normy czasu służby.

W rozpatrywanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich sprawie indywidualnej przedstawiono przypadki przedłużania służby strażaków ponad wymiar określony w art. 35 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej. Rzecznik otrzymał wyjaśnienia dotyczące sytuacji w jednym województwie, jednak możliwe jest, że problem nieprzestrzegania norm czasu służby dotyczy jednostek ratowniczo-gaśniczych Państwowej Straży Pożarnej na terenie całego kraju. Taka praktyka może być sprzeczna z dyspozycją zawartą w art. 7 Konstytucji RP, który nakłada na organy władzy publicznej obowiązek działania na podstawie i w granicach prawa, a także z zasadą ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. Zgodnie z tą zasadą uprawnienia przyznane obywatelom przez państwo nie mogą mieć charakteru uprawnień pozornych, czy też niemożliwych do realizacji ze względów prawnych lub faktycznych. Zasada ta obejmuje jednocześnie zakaz tworzenia przez ustawodawcę takich konstrukcji normatywnych, które są niewykonalne, stanowią złudzenie prawa i w konsekwencji jedynie pozór ochrony praw. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie informacji o skali problemu i działaniach zmierzających do jego rozwiązania.

Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej (23.08.2012 r.) polecił komendantom wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej przesłanie informacji za II półrocze 2011 r., dotyczących przekroczenia normatywu godzin służby, wynoszącego przeciętnie 48 godzin tygodniowo. Na podstawie zebranych danych stwierdzono, że w sposób istotny został on przekroczony w 18 komendach powiatowych na terenie 6 województw. Przy czym w trzech jednostkach było to szczególnie uzasadnione w związku z podwyższoną gotowością operacyjną. Niemniej jednak Komendant Główny zgadza się ze stanowiskiem Rzecznika, że

należy w miarę możliwości unikać podobnych sytuacji. Dlatego też polecił komendantom wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej zwrócenie szczególnej uwagi na występujące nieprawidłowości oraz nakazał podjęcie adekwatnych środków zaradczych, m.in. wyciągnięcie konsekwencji służbowych. Komendant Główny zauważa przy tym, że realizacja procedur należy do kierowników jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej poszczególnych szczebli, którzy mają do dyspozycji określone możliwości etatowe i finansowe. Niemniej jednak, jak pokazuje praktyka, proces eliminowania nieprawidłowości może być długotrwały.

11. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-706202-V/12) z dnia 13 lipca 2012 r. - w sprawie wprowadzenia regulacji, która uprawniałaby funkcjonariuszy straży granicznej pełniących służbę na lotniskach do bezpłatnego parkowania swoich pojazdów na terenie portów lotniczych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich napływają sygnały, że funkcjonariusze straży granicznej pełniący służbę na lotniskach, na których funkcjonują stałe lotnicze przejścia graniczne, są zmuszeni do ponoszenia opłat za parkowanie prywatnych pojazdów, którymi dojeżdżają w celu wykonywania zadań służbowych – na niektórych parkingach należących do podmiotów zarządzających portami lotniczymi. Miesięczne koszty związane z parkowaniem wspomnianych pojazdów wahają się od 10 do 110 zł. Wydatki na opłaty parkingowe stanowią znaczne obciążenie finansowe dla funkcjonariuszy straży granicznej, w szczególności dla korpusu podoficerów i chorążych. Mając na uwadze, że kontrola ruchu granicznego na lotniczych przejściach granicznych, którą wykonuje straż graniczna, ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego, Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie zasadności wprowadzenia regulacji, na mocy których funkcjonariusze straży granicznej będą uprawnieni do bezpłatnego parkowania swoich pojazdów na terenie portów lotniczych.

Minister Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (30.07.2012 r.) stwierdził, że wprowadzenie regulacji, na mocy których funkcjonariusze Straży Granicznej będą uprawnieni do bezpłatnego parkowania swoich pojazdów na terenie portów lotniczych jest nieuzasadnione. Pełnienie przez Straż Graniczną obowiązków służbowych na lotniczych przejściach granicznych ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego. Jednakże obowiązek ten wynika z odrębnych przepisów i nie ma na niego wpływu niemożność bezpłatnego pozostawiania prywatnych samochodów na terenie należącym do zarządzających portami lotniczymi. Organy państwowe nie są władne do rozstrzygnięcia wszystkich kwestii spornych pomiędzy zarządzającymi lotniskami a podmiotami korzystającymi na różnych zasadach z terenu i infrastruktury portu lotniczego. W opinii Ministerstwa przedmiotowa sprawa powinna zostać uregulowana na poziomie porozumienia pomiędzy zarządzającym lotniskiem a właściwym komendantem placówki Straży Granicznej mieszczącej się w danym porcie lotniczym.

12. Ministra Środowiska (RPO-679585-V/11) z dnia 13 lipca 2012 r. – w sprawie wymierzania przez Inspekcję Ochrony Środowiska administracyjnych kar pieniężnych oraz ich egzekwowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się w dniu 22 marca 2012 r. z prośbą o poinformowanie o obecnym etapie prac legislacyjnych podjętych w związku z kontrolą przeprowadzoną przez Najwyższą Izbę Kontroli, której przedmiotem było wymierzanie przez Inspekcję Ochrony Środowiska administracyjnych kar pieniężnych oraz ich egzekwowanie. Główny Inspektor Ochrony Środowiska przedstawił Ministrowi Środowiska propozycje nowelizacji ustawy Prawo ochrony środowiska. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika wyjaśniła tylko, że przygotowywana nowelizacja uwzględnia większość postulowanych zmian. Analizując projekt ustawy o zmianie ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw, Rzecznik stwierdził, że nie uwzględniono zaproponowanego przez GIOŚ zapisu art. 317 ust. 1 przedmiotowej ustawy, w następującym brzmieniu: „Termin płatności opłaty za korzystanie ze środowiska oraz administracyjnej kary pieniężnej odracza się na wniosek podmiotu korzystającego ze środowiska obowiązującego do ich uiszczenia, jeżeli zrealizował lub realizuje on terminowo przedsięwzięcie, którego wykonanie zapewniło lub zapewni usunięcie przyczyn ponoszenia opłat albo kar w okresie nie dłuższym niż 5 lat od dnia złożenia wniosku”. W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, zmiana ta jest konieczna, aby umożliwić podmiotom, które w momencie wymierzania im kary administracyjnej zakończyły inwestycję mającą na celu usunięcie przyczyny wymierzenia kary i doprowadziły do spełnienia obowiązujących je wymogów, skorzystania z możliwości zaliczenia kosztów poniesionych na tę inwestycję w poczet kary. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o etapie prac legislacyjnych mających na celu nowelizację art. 317 ust. 1 ustawy Prawo ochrony środowiska.

Minister Środowiska (03.08.2012 r.) poinformował, że zaproponowana przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska zmiana art. 317 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska, umożliwiająca podmiotom, które w momencie wymierzania kary administracyjnej zakończyły już inwestycję mającą na celu usunięcie przyczyny wymierzenia tej kary i doprowadziły do spełnienia obowiązujących je wymogów, skorzystania z możliwości zaliczenia kosztów poniesionych na tę inwestycję w poczet wymierzonej kary, została uwzględniona jako zmiana art. 319 ustawy (art. 1 pkt 49 projektu ustawy zmieniającej ustawę – Prawo ochrony środowiska). Projekt nowelizacji w dniu 31 lipca 2012 r. został wysłany do uzgodnień międzyresortowych.

13. Ministra Gospodarki (RPO-661873-V/10) z dnia 13 lipca 2012 r. – w sprawie sankcji przewidzianych w ustawie o podatku akcyzowym wobec sprzedawców paliw opałowych za nieterminowe złożenie zestawień oświadczeń nabywców paliw opałowych o ich przeznaczeniu na cele grzewcze.

Przedmiotem zainteresowania Rzecznika są sankcje stosowane - na podstawie art. 89 ust. 16 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym - wobec sprzedawców paliw opałowych w przypadku nieterminowego przekazania właściwemu naczelnikowi urzędu celnego miesięcznych zestawień oświadczeń nabywców olejów opałowych o ich przeznaczeniu na cele grzewcze (art. 89 ust. 14 tej ustawy). W dniu 18 lipca 2011 r. Prezes Rady Ministrów przesłał do Sejmu RP projekt ustawy o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców obejmujący m. in. zmiany w przepisach ustawy o podatku

akcyzowym, przewidujące odejście od sankcji podatkowych związanych z niezłożeniem w terminie zestawienia oświadczeń o przeznaczeniu nabytych olejów opałowych, z zastosowaniem sankcji z ustawy z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy. Podczas prac Nadzwyczajnej Komisji Sejmowej „Przyjazne Państwo” proponowana zmiana ustawy o podatku akcyzowym została wykreślona, przepis art. 89 ust. 16 tej ustawy obowiązuje zatem nadal w niezmienionym brzmieniu. W związku z przygotowaniem kolejnego projektu ustawy „deregulacyjnej” Ministerstwo Finansów ponownie zgłosiło Ministerstwu Gospodarki potrzebę zmiany ww. przepisu. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o stopniu zaawansowania prac nad proponowaną przez Ministerstwo Finansów zmianą systemu oświadczeń nabywców olejów opałowych, a w szczególności sankcji przewidzianej w art. 89 ust. 16 ustawy o podatku akcyzowym dla ich sprzedawców za nieterminowe złożenie zestawienia oświadczeń.

Minister Gospodarki (10.08.2012 r.) poinformował, że zgodnie z przepisami ustawy o podatku akcyzowym sprzedawca wyrobów akcyzowych jest obowiązany, w przypadku sprzedaży wyrobów akcyzowych przeznaczonych do celów opałowych uprawniających do stosowania preferencyjnych stawek akcyzy, do uzyskania oświadczenia od nabywcy, że nabywane wyroby są przeznaczone do celów opałowych lub będą odsprzedane z takim przeznaczeniem. Sprzedawca ma również obowiązek sporządzenia i przekazania naczelnikowi urzędu celnego miesięcznego zestawienia odebranych oświadczeń oraz weryfikacji danych przedłożonych przez nabywcę. Sankcją za ewentualne uchybienia jest utrata przez sprzedawcę prawa do zastosowania niższych stawek akcyzy.

W projekcie założeń projektu ustawy o redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce zaproponowano zastąpienie dotychczasowego rozwiązania przez jednorazowe oświadczenie, dołączane do okresowych umów z nabywcami. Rozwiązanie to jest obecnie obowiązujące dla organów administracji publicznej, jednostek wojskowych oraz szkół publicznych. Projekt założeń był już przedmiotem uzgodnień międzyresortowych oraz konsultacji społecznych, których wyniki są obecnie analizowane.

14. Ministra Sprawiedliwości, Komendanta Głównego Policji oraz Prokuratora Generalnego (RPO-707583-I/12) z dnia 17 lipca 2012 r. – w sprawie działań podejmowanych w celu zwalczania przestępstw motywowanych rasizmem, ksenofobią i nietolerancją.

Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, implementująca antydyskryminacyjne przepisy unijne, powierzyła Rzecznikowi Praw Obywatelskich, jako organowi niezależnemu, wykonywanie zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania. W raporcie „Przeciwdziałanie przemocy motywowanej rasą, pochodzeniem etnicznym i narodowością” Rzecznik przedstawił zalecenia, które mają na celu ograniczenie wszelkich form dyskryminacji rasowej, nietolerancji i ksenofobii. Rzecznik postuluje m.in. stworzenie jednolitej bazy rejestrującej przestępstwa dyskryminacyjne z użyciem przemocy, przeprowadzenie badań przybliżających rzeczywistą skalę zjawiska przemocy na tle rasowym, kontynuowanie szkoleń funkcjonariuszy służb państwowych, w szczególności policji, a także podjęcie działań upowszechniających wiedzę o przestępstwach dyskryminacyjnych. Organy państwa - w

szczególności sądy, prokuratura oraz policja - powinny kreować i realizować taką politykę społeczną, która zapewni wszystkim mieszkańcom kraju, niezależnie od ich narodowości czy pochodzenia etnicznego, przestrzeganie praw człowieka, w tym ochronę przed przemocą. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o działaniach podejmowanych w celu zwalczania przestępstw motywowanych rasizmem, ksenofobią i nietolerancją.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (13.08.2012 r.), nawiązując do treści wystąpienia Rzecznika zaznaczył, że przeciwdziałanie zjawiskom przemocy motywowanej nietolerancją, ksenofobią i rasizmem jest przedmiotem stałego zainteresowania resortu. Przy czym w zakresie kompetencji Ministra nie mieści się ingerowanie w orzecznictwo sądowe. Rząd planuje jednak wprowadzenie norm prawnych, które zobowiążą Ministra Sprawiedliwości do opracowania w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, założeń zasadniczych kierunków polityki karnej, które następnie przyjmowane byłyby przez Radę Ministrów. Założenia te będą odnosić się m.in. do kwestii poruszonych w raporcie Rzecznika.

W ramach działań resortu w kwestii zwalczania rasizmu, ksenofobii i nietolerancji dokonano weryfikacji metodologii gromadzenia informacji o przestępstwach motywowanych nienawiścią. Dotychczas nie było możliwe uszeregowanie ich według motywów popełnienia przestępstwa. Uzupełnieniu luki służy m.in. rozbudowanie karty statystycznej w sprawie karnej z oskarżenia publicznego. Ministerstwo otrzymuje także karty statystyczne w sprawach dyskryminacji w zatrudnieniu. Nowe rozwiązania, w tym wprowadzenie Zintegrowanego Systemu Rachunkowości i Kadr, służą rozbudowaniu już istniejącej bazy danych.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, podległa Ministrowi Sprawiedliwości, prowadzi szkolenia kadr sądów i prokuratury, obejmujące tematykę przeciwdziałania dyskryminacji, czy też handlu ludźmi. Tego typu tematyka jest przedmiotem szkoleń aplikantów. Podobne przedsięwzięcia zostały zaplanowane również na rok 2013. Szkolenia organizowane są także dla funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej. Ponadto kadra penitencjarna realizuje w zakładach karnych i aresztach śledczych programy adresowane do określonych grup skazanych, promujące postawy tolerancji, uczące nieagresywnego rozwiązywania konfliktów i poszanowania praw innych osób.

Prokurator Generalny (10.08.2012 r.) poinformował, że zwalczanie przestępstw na tle rasistowskim jest jednym z priorytetów działań prokuratury. Zdarzenia tego typu zawsze spotykają się ze stanowczą reakcją ze strony organów prokuratury, którą jest niezwłoczne wdrożenie stosownych postępowań przygotowawczych i zlecenie właściwym jednostkom Policji podjęcia intensywnych działań zmierzających do wykrycia sprawców tego rodzaju incydentów. Prowadzone postępowania karne są także analizowane pod kątem możliwości podjęcia przez prokuraturę działań pozakarnych związanych z występowaniem o spowodowanie delegalizacji organizacji działających w oparciu o idee antysemityczne czy rasistowskie.

W Prokuraturze Generalnej przygotowano w 2011 r. opracowanie dotyczące przestępstw z nienawiści, na podstawie badań akt spraw karnych zakończonych orzeczeniami o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego o przestępstwa popełniane z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych. Opracowanie przesłano do wszystkich

prokuratur apelacyjnych z poleceniem przekazania podległym jednostkom prokuratury w celu wykorzystania w bieżącej pracy. Opublikowano je także w miesięczniku „Prokuratura i Prawo” w lutym 2012 r. W 2012 r. przesłano do wszystkich prokuratur apelacyjnych sprawozdanie podsumowujące badania praktyki prokuratorskiej w sprawach dotyczących zjawiska rasizmu w Internecie. W 2011 r. zorganizowano w ramach szkoleń dla prokuratorów szkolenie na temat przestępczości z nienawiści.

Pełnomocnik Komendanta Głównego Policji ds. Ochrony Praw Człowieka (20.08.2012 r.) zapewnił, że Policja stale podejmuje liczne działania na poziomie centralnym i lokalnym, które w swoich zamierzeniach mają na celu skuteczne ograniczanie zjawiska rasizmu, ksenofobii i nietolerancji. Działania te są skierowane głównie do środowiska policyjnego (edukacja, uświadomienie, zmiany przepisów), ale często mają również wymiar zewnętrzny. Niezwłocznie po opublikowaniu i zaprezentowaniu Raportu w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, z ideą tego dokumentu zapoznany został Komendant Główny Policji. Już w dniu 28 czerwca 2012 r. informacje na temat tego dokumentu zostały przesłane do jednostek Policji z prośbą o odniesienie się do perspektyw realizacji głównych jego punktów, dotyczących Policji. Czas odpowiedzi wyznaczony został na dzień 20 września 2012 r.

15. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-633226-III/09) z dnia 18 lipca 2012 r.
– w sprawie nieuzasadnionego różnicowania w prawie do renty z tytułu niezdolności do pracy osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne.

W toku rozpatrywania przez Rzecznika skarg stwierdzono możliwość naruszenia zasady równego i sprawiedliwego traktowania w prawie do zabezpieczenia społecznego osób, o których mowa w art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Przepis ten stanowi, że za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem, ośrodek pomocy społecznej opłaca składkę na ubezpieczenia emerytalne i rentowe od kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, jeżeli dochód na osobę w rodzinie osoby opiekującej się nie przekracza 150% kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie i osoba opiekująca się nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu i rentowym z innych tytułów lub nie otrzymuje emerytury albo renty. Wprowadzając nową formę wsparcia z systemu pomocy społecznej w postaci opłacania składek ustawodawca kierował się potrzebą zapewnienia prawa do zabezpieczenia społecznego w formie emerytury lub renty osobom rezygnującym z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny. Nie uwzględniono jednak sytuacji prowadzącej do wyłączenia z kręgu uprawnionych do renty z tytułu niezdolności do pracy osoby częściowo niezdolne do pracy i pobierające świadczenie pielęgnacyjne, za które zaprzestano opłacać składkę na ubezpieczenie społeczne ze względu na odpowiednio długi staż ubezpieczeniowy, jeżeli ich niezdolność do pracy powstała poza okresem ochrony. Zdaniem Rzecznika takie różnicowanie w prawie do renty z tytułu niezdolności do pracy osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne nie ma konstytucyjnego uzasadnienia. Nie zmienia tego okoliczność, że w przypadku pogorszenia się stanu zdrowia

osoby te mogą wystąpić ponownie o ustalenie stopnia niezdolności do pracy. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie stanowiska w tej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (27.07.2012 r.) poinformował, że w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej trwają prace zmierzające do zmiany obecnie obowiązującego stanu prawnego w zakresie omawianym w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich. Przygotowywany przez resort projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw w art. 3 pkt 4 przewiduje nowelizację art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z jego nowym brzmieniem o prawo do renty będą mogły ubiegać się wszystkie osoby, których niezdolność do pracy (całkowita lub częściowa) powstała zarówno w czasie ubezpieczenia, jak i w okresie pobierania świadczenia pielęgnacyjnego, bądź nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów.

16. Ministra Sprawiedliwości (RPO-631655-II/09) z dnia 18 lipca 2012 r. – w sprawie problemu ograniczonych możliwości uchylenia prawomocnego mandatu karnego.

W wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 marca 2010 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wskazywał, że art. 101 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia zbyt wąsko określa przesłanki ewentualnego uchylenia prawomocnego mandatu karnego. W odpowiedzi z dnia 12 maja 2010 r. Minister Sprawiedliwości podzielił częściowo argumentację Rzecznika uznając, iż w wypadku stwierdzenia niekonstytucyjności przepisu będącego podstawą ukarania za wykroczenie grzywną nałożoną w postępowaniu mandatowym, brak możliwości wznowienia postępowania w przedmiocie odpowiedzialności za przypisane wykroczenie, przy istnieniu podstawy do wznowienia postępowania w wypadku ukarania za wykroczenie wyrokiem sądu na podstawie wyeliminowanego z porządku prawnego przepisu, stanowi nieuzasadnione zróżnicowanie sytuacji prawnej obu kategorii osób ukaranych za wykroczenie. Opisany stan prawny mógłby powodować wątpliwości co do zgodności obowiązujących przepisów z wymogami wynikającymi z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP. Jednocześnie Rzecznik został poinformowany, że przedmiotowe zagadnienie zostanie przedstawione Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego, działającej przy Ministrze Sprawiedliwości, w celu wypracowania stanowiska Komisji co do zasadności i ewentualnego zakresu nowelizacji Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie, czy obecnie prowadzone są działania mające na celu dokonanie zmian w omawianym zakresie.

Minister Sprawiedliwości (30.07.2012 r.) wyjaśnił, że opracowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego działającą przy Ministrze Sprawiedliwości projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw w art. 16 zawiera propozycję nowelizacji niektórych przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Projekt ustawy zawiera między innymi postulowaną przez Rzecznika Praw Obywatelskich zmianę art. 101 k.p.s.w. Zmiana art. 101 § 1 k.p.s.w. dotycząca trybu mandatowego odnosi się do sądowego uchylenia prawomocnych mandatów. Przepis ten obecnie przewiduje, że jest to możliwe tylko wówczas, gdy grzywnę nałożono za czyn „nie będący czynem zabronionym jako wykroczenie”, co sugeruje, że chodzi tu tylko o

sytuacje, gdy sprawca zachowaniem swym nie wypełnił znamion określonych w przepisach statuujących wykroczenia, nie jest już natomiast istotne, czy przy nakładaniu grzywny zastosowano właściwy przepis materialnego prawa wykroczeń. Projekt przewiduje, że mandat podlegałby uchyleniu zarówno, gdy grzywnę nałożono za czyn nie będący czynem zabronionym jako wykroczenie, jak i wtedy, gdy nałożono ją wobec osoby nie będącej sprawcą tego wykroczenia oraz gdy nałożono ją na osobę, która nie ponosi odpowiedzialności za wykroczenie (np. nieletni, niepoczytalny). Poszerzałoby to zakres kontroli sądu dokonywanej w trybie określonym w art. 101 k.p.s.w.

17. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-686788-IV/11) z dnia 19 lipca 2012 r. – w sprawie trybu ustalania i wypłaty odszkodowania za działki wydzielone pod drogi publiczne.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od obywateli, którzy wskazują, że mimo przejęcia ich nieruchomości na własność jednostki samorządu terytorialnego, na skutek wydania ostatecznej decyzji zatwierdzającej podział nieruchomości, bezskutecznie oczekują na wszczęcie negocjacji w sprawie odszkodowania za przejęcie tych nieruchomości. W ocenie Rzecznika przyczyną problemu są wadliwie ukształtowane przepisy w tym zakresie. Z art. 98 ust. 3 ustawy o gospodarce nieruchomościami wynika, że obowiązek odszkodowawczy jest realizowany w pierwszej kolejności poprzez uzgodnienie w drodze negocjacji wysokości odszkodowania między byłym właścicielem (użytkownikiem wieczystym) a organem wykonawczym odpowiedniej jednostki samorządu terytorialnego lub starostą reprezentującym Skarb Państwa. Jeżeli nie dojdzie do uzgodnienia odszkodowania, były właściciel (użytkownik wieczysty) może zgłosić do właściwego starosty wniosek o ustalenie i wypłatę odszkodowania za odebrane prawo do działki gruntu wydzielonej pod drogę publiczną. Ustawa o gospodarce nieruchomościami nie określa terminu, w którym organ administracji publicznej winien przystąpić do negocjacji w sprawie ustalenia odszkodowania. Brak możliwości rozpoczęcia, przeprowadzenia i zakończenia negocjacji wyklucza przejście do etapu ustalenia odszkodowania w trybie administracyjnym. W sytuacji niepodejmowania negocjacji przez organy administracji publicznej, osoby zainteresowane nie mają możliwości dochodzenia roszczeń w trybie sądowo-administracyjnym. Opisany stan może naruszać konstytucyjne prawo do słusznego odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie przedstawionego problemu, a także rozważenie celowości podjęcia działań legislacyjnych w celu jego wyeliminowania.

Minister Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (10.09.2012 r.) poinformował, że wywłaszczenie może nastąpić jedynie za odpowiednim odszkodowaniem, które jest ustalane na drodze negocjacji pomiędzy właścicielem lub użytkownikiem wieczystym a jednostką samorządu terytorialnego. Odszkodowanie jest wypłacane na podstawie odrębnej decyzji, wydawanej przez starostę wykonującego zadania z zakresu administracji rządowej.

W związku z poruszoną kwestią niepodejmowania lub przeciągania negocjacji w sprawie odszkodowania, Minister zauważa, że nie ogranicza to praw byłego właściciela nieruchomości do uzyskania odszkodowania w trybie administracyjnym. Podstawą do

wszczęcia postępowania administracyjnego przez starostę jest wniosek wywłaszczonego, którego powodem może być brak ustaleń odszkodowawczych pomiędzy byłym właścicielem a właściwym organem. A zatem rozpoczęcie postępowania zależy od woli wywłaszczonego, który stwierdzi, że czas oczekiwania na decyzję organu właściwego jest zbyt długi. W tym przypadku żadne zapewnienia jednostek samorządu terytorialnego nie mogą stanowić przesłanki do niepodjęcia sprawy przez starostę. Sam poszkodowany może zatem rozpocząć proces ustalania wysokości odszkodowania. Wobec tego nie ma powodów do zmiany obecnego stanu prawnego.

Uwagę Ministra zwróciła praktyka nieodpowiedniego stosowania art. 98 ustawy o gospodarce nieruchomościami. Minister zapowiedział podjęcie odpowiednich działań informacyjno-organizacyjnych, usprawniających działanie tych organów reprezentujących podmioty, które z mocy prawa stają się właścicielami działek gruntu wydzielonych pod drogi publiczne lub na poszerzenie istniejących dróg. Poinformował także o zgłoszeniu do Planu pracy Najwyższej Izby Kontroli na 2013 rok propozycji kontroli przestrzegania przepisów art. 98 ustawy o gospodarce nieruchomościami przez organy wykonawcze jednostek samorządu terytorialnego.

18. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-704030-I/12) z dnia 19 lipca 2012 r. - w sprawie procedury weryfikacyjnej zmierzającej do wydania akredytacji dla kandydata na wolontariusza podczas EURO 2012.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły skargi dotyczące procedury weryfikacyjnej zmierzającej do wydania akredytacji dla kandydata na wolontariusza podczas Turnieju Finałowego Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012. Zgodnie z art. 68d ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, Policja, na wniosek UEFA, może dokonywać sprawdzenia osoby ubiegającej się o akredytację UEFA w zakresie możliwości stwarzania przez tę osobę zagrożenia dla bezpieczeństwa i porządku publicznego podczas Turnieju UEFA EURO 2012. Przygotowana przez Policję opinia nie wymaga uzasadnienia i nie podlega zaskarżeniu. Ostateczną decyzję o przyznaniu akredytacji podejmuje upoważniony organ UEFA. Przedstawiciele MSWiA wskazali, że możliwość rozpatrywania odwołań mogłaby nastąpić po 31 grudnia 2012 r., gdy przepisy dotyczące „police screening” utracą moc obowiązującą. Stwierdzono ponadto, że zamieszczenie uzasadnienia do opinii spowodowałoby, że UEFA mogłaby pozyskiwać informacje, których ujawnienie może narazić na naruszenie prywatności lub innych dóbr prawnych tych osób, jak również interesów Policji. W ocenie Rzecznika, granice wkraczania służb, w tym Policji, w konstytucyjne prawa obywateli, muszą być precyzyjnie określone w ustawie. Przepis art. 68d ust. 4 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji RP zasadą określoności ustawowej ingerencji w sferę konstytucyjnych wolności i praw jednostki. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie podjęcia działań zmierzających do wprowadzenia uregulowań umożliwiających w przyszłości – w przypadku organizacji przez Polskę zawodów i imprez rangi międzynarodowej - poszanowanie zasad wynikających z Konstytucji RP podczas wydawania tego typu opinii przez Policję.

Minister Spraw Wewnętrznych (09.08.2012 r.) poinformował, że procedury związane z uzyskiwaniem akredytacji dla kandydata na wolontariusza podczas UEFA EURO 2012 w jego ocenie nie naruszają konstytucyjnych praw obywatela do prywatności i ochrony danych osobowych. Procedura „police screening” była stosowana również podczas organizacji podobnych imprez w Niemczech i Austrii – a zatem w demokratycznych państwach prawa. Konieczność jej wprowadzenia również w Polsce podyktowana została dość szerokim zakresem uprawnień osób posiadających akredytację do wstępu na teren zastrzeżony dla organizatorów turnieju. Wiązała się zatem ze szczególną troską o bezpieczeństwo.

Podejmowane przez policję działania były według Ministra zgodne nie tylko z prawodawstwem polskim, ale także międzynarodowym i nie ograniczały wolności i prywatności kandydatów na wolontariuszy w zakresie większym niż jest to konieczne do osiągnięcia celu nadrzędnego. Budząca zaniepokojenie Rzecznika arbitralność i brak możliwości zaskarżenia opinii wydanej przez Policję przed 31 grudnia 2012 r. nie wyklucza zaskarżenia jej na drodze sądowej, a więc nie odbiera obywatelom możliwości obrony. Ponadto istnienie takiej opinii nie nakłada na UEFA obowiązku sugerowania się nią, a stanowi jedynie wskazówkę w konkretnych przypadkach. Kolejna problematyczna kwestia związana była z terminem obowiązywania „police screening”. Co prawda został on wyznaczony na koniec 2012 r., niemniej jednak może być stosowany jedynie do końca turnieju. A więc wprowadzone przez tę procedurę ograniczenie swobód obywatelskich jest przejściowe i stosowane w ściśle wyznaczonym zakresie. W związku z powyższym Ministerstwo nie planuje rozpoczęcia prac legislacyjnych prowadzących do ograniczenia policyjnych procedur podczas kolejnych imprez masowych.

19. Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (RPO-555284-IV/07) z dnia 19 lipca 2012 r. - w sprawie wskaźników zmian cen nieruchomości.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich od kilku lat pozostaje problem stosowania w praktyce art. 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, zgodnie z którym waloryzacji kwot należnych z tytułów określonych w ustawie dokonuje się przy zastosowaniu wskaźników zmian cen nieruchomości ogłaszanych przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w drodze obwieszczeń, w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski”. Wpływające do Biura Rzecznika skargi na brak opracowania powyższych wskaźników przez Główny Urząd Statystyczny i wynikającą stąd konieczność stosowania niekorzystnej, przejściowej regulacji z art. 227 u.g.n., oraz sygnalizowane przez Urząd trudności ze stworzeniem miarodajnych kryteriów metodologicznych dla takiego opracowania, skłoniły Rzecznika do skierowania do Trybunału Konstytucyjnego wniosku o stwierdzenie niezgodności art. 5 u.g.n z wywodzonymi z art. 2 Konstytucji RP zasadą poprawnej legislacji oraz zasadą zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. W wyroku z dnia 21 lipca 2011 r. (sygn. akt K 23/08) Trybunał Konstytucyjny uznał art. 5 ustawy o gospodarce nieruchomościami za zgodny z Konstytucją RP. Zdaniem Trybunału, problem polega na nierealizowaniu przez GUS jego ustawowych obowiązków, nie zaś na tym – jak twierdził Rzecznik – że norma nakładająca taki obowiązek jest niewykonalna. Jak wynika z uzasadnienia orzeczenia Trybunału, na początku 2012 roku Prezes GUS planował pierwszą publikację oficjalnego wskaźnika zmian cen mieszkań dla

poszczególnych województw, a następnie opracowanie analogicznego wskaźnika dla zmian cen gruntów pod zabudowę mieszkaniową. Niestety, dotychczas na stronie internetowej GUS nie pojawiło się obwieszczenie dotyczące wskaźnika zmian cen nieruchomości. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Prezes Głównego Urzędu Statystycznego (20.08.2012 r.) poinformował, że GUS już w 1997 r. rozpoczął prace mające na celu ocenę możliwości pozyskiwania danych o obrocie nieruchomościami. W kolejnych latach kilkakrotnie podejmowane były próby opracowania wskaźników zmian cen dla wybranych kategorii nieruchomości, jednak nie przyniosły spodziewanych rezultatów. Podstawowym powodem takiego stanu rzeczy był brak odpowiednich źródeł danych, które pozwoliłyby na uzyskanie wyników o akceptowalnej jakości. Biorąc pod uwagę dostępność danych źródłowych, GUS jest w stanie obliczać wskaźniki zmian cen dla wybranych kategorii nieruchomości począwszy od roku 2010.

Termin publikacji wskaźników zmian cen dla lokali mieszkalnych za okres I kwartał 2010 – I kwartał 2012 został przesunięty, w uzgodnieniu z Ministrem Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, ze względu na podjęte przez Ministerstwo prace nad nowelizacją ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami. W chwili publikacji straciłby ważność art. 227 ustawy, według którego do momentu takiej publikacji dokonuje się waloryzacji cen nieruchomości na podstawie wskaźników cen towarów i usług konsumpcyjnych. Gdyby przepis ten przestał obowiązywać, kwoty odnoszące się do innych rodzajów nieruchomości niż lokale mieszkalne, nie mogłyby być w ogóle waloryzowane. Nowelizacja ustawy ma na celu uregulowanie tej sytuacji oraz doprecyzowanie warunków publikacji wskaźników zmian cen nieruchomości. W związku z obowiązkiem przekazania wskaźników zmian cen nieruchomości mieszkaniowych do Eurostatu planuje się, że wejście w życie nowelizacji nastąpi przed końcem października 2012 r., tak aby GUS wraz z transmisją wskaźników do Eurostatu miał możliwość jednoczesnego ogłoszenia wskaźników w kraju, w celu realizacji obowiązków wynikających z art. 5 ustawy o gospodarce nieruchomościami.

20. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (RPO-682618-V/11) z dnia 19 lipca 2012 r. – w sprawie praktyk związanych z oferowaniem oraz zawieraniem umów dożywocia oraz umów renty hipotecznej.

W kolejnym wystąpieniu poświęconym ochronie konsumentów, zwłaszcza osób starszych, przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, Rzecznik Praw Obywatelskich wyjaśnia, że w ramach rozpatrywanej sprawy przeanalizowano treść oferty przedstawionej na stronie internetowej jednego z podmiotów gospodarczych. Rzecznik powziął wątpliwość, czy przedsiębiorca przekazuje niezbędne informacje nie tylko o korzyściach wynikających z tytułu zawartej umowy renty hipotecznej lub dożywocia, ale także o obowiązkach, które z tej czynności wynikają. Obowiązek w postaci przeniesienia prawa do lokalu wiąże się dla zainteresowanej grupy konsumentów z utratą podstawowego składnika majątkowego. Istnieje pewna obawa, że lakoniczność przekazu kierowanego do konsumentów może prowadzić do zniekształcenia ich zachowań rynkowych, zwłaszcza że chodzi tu o działania podejmowane na rynku usług, które nie zostały objęte szczegółową regulacją pozwalającą na skuteczniejszą

ochronę konsumentów. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przekazanie stanowiska w przedstawionej sprawie.

21. Ministra Finansów (RPO-706428-I/12) z dnia 23 lipca 2012 r. - w sprawie problemów z uzyskaniem przez osoby przebywające w zakładach karnych odpisu skróconego aktu urodzenia, niezbędnego do wstąpienia w związek małżeński.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się skarżący z problemem dotyczącym uzyskania odpisu skróconego aktu urodzenia, niezbędnego do wstąpienia w związek małżeński. Osoby przebywające w zakładach karnych otrzymują z urzędów stanu cywilnego informacje, że konieczne jest uiszczenie 22 zł tytułem opłaty skarbowej za wydanie odpisu skróconego aktu urodzenia. Jednak osoby te często nie mają możliwości zapłacenia wymaganej kwoty. Wówczas zwracają się do kierowników u.s.c. z prośbą o zwolnienie z opłaty skarbowej. Urzędnicy, kierując się przepisami ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej, żądają od nich zaświadczeń potwierdzających fakt korzystania ze świadczeń opieki społecznej. Brak zaświadczenia, bądź przesyłanie zaświadczeń potwierdzających korzystanie ze świadczeń w innym okresie, powoduje odmowę zwolnienia z opłaty skarbowej. Rzecznikowi nie chodzi o przyznanie osobom odbywającym karę pozbawienia wolności prawa do świadczeń z opieki społecznej, ale o prawo do traktowania na równi z osobami znajdującymi się w jednakowo ciężkiej sytuacji majątkowej w zakresie zwolnienia od ponoszenia opłat skarbowych za niektóre czynności. Pozostawienie osób odbywających karę pozbawienia wolności poza zakresem zwolnień określonych w art. 7 przepisu ustawy o opłacie skarbowej, niebędących w stanie przez to uiścić opłaty za realizację czynności potwierdzających ich stan cywilny, uniemożliwia im realizację prawa określonego w art. 47 Konstytucji RP (prawa do ochrony prawnej życia rodzinnego oraz do decydowania o swoim życiu osobistym). Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o rozważenie powyższej sprawy, a także – w razie podzielenia przedstawionych uwag – o podjęcie działań w celu zmiany kwestionowanych przepisów.

Minister Finansów (17.08.2012 r.) uznał, że obowiązujące rozwiązania prawne w zakresie możliwości uzyskania przez osobę przebywającą w zakładzie karnym odpisu aktu stanu cywilnego są wystarczające i nie ma konieczności rozszerzenia w przepisach ustawy o opłacie skarbowej zakresu wyłączeń i zwolnień. Brak w przepisach o opłacie skarbowej zwolnienia podmiotowego dla osób przebywających w zakładach karnych nie oznacza, że nie mogą one skorzystać z ulgi w zapłacie tej daniny. Stosownie bowiem do art. 67a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa organ podatkowy, którym jest wójt, burmistrz, prezydent miasta – na wniosek podatnika – może udzielić ulgi indywidualnej w zapłacie opłaty skarbowej polegającej, m.in. na umorzeniu zaległości podatkowych, odsetek za zwłokę lub opłaty prolongacyjnej. Zgodnie z art. 2 pkt 3 ustawy - Ordynacja podatkowa przepisy tej ustawy mają zastosowanie także do opłaty skarbowej. Przesłanką udzielenia ulgi jest ważny interes podatnika lub interes publiczny. Organ podatkowy prowadząc indywidualne postępowanie w sprawie udzielenia ulgi na podstawie art. 67a ustawy - Ordynacja podatkowa dokonuje oceny istnienia powyższych przesłanek.

22. Rzecznika Praw Dziecka i Dyrektora Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (RPO-675467-V/11) z dnia 23 lipca 2012 r. - w sprawie dostępu małoletnich cudzoziemców przebywających na terenie Polski do nauki i opieki zdrowotnej.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich toczy się postępowanie wyjaśniające w sprawie dostępu małoletnich cudzoziemców, przebywających na terytorium Polski, do nauki. Przedmiotem szczególnego zainteresowania Rzecznika jest sytuacja małoletnich, którzy wraz z rodzicami, a często także samodzielnie, poszukują w Polsce ochrony przed prześladowaniem w kraju pochodzenia i korzystają z pomocy socjalnej w ośrodkach dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy. Analizie poddawany jest także sposób realizacji prawa do nauki w przypadku dzieci, które w oczekiwaniu na wydanie lub wykonanie decyzji o wydaleniu z Polski umieszczane są w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców. Równocześnie z badaniami nad realizacją prawa cudzoziemców do edukacji w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone są badania nad dostępem małoletnich cudzoziemców do opieki zdrowotnej. Także i w tym wypadku szczególną uwagę Rzecznik poświęca małoletnim przebywającym w ośrodkach dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy oraz w ośrodkach strzeżonych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o udzielenie informacji, jak z perspektywy działań podejmowanych Rzecznika Praw Dziecka i Dyrektora Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców wygląda realizacja prawa małoletnich cudzoziemców, przebywających w Polsce, do nauki oraz kwestia dostępu małoletnich do opieki zdrowotnej. Rzecznik prosi też o udostępnienie danych statystycznych dotyczących liczby skarg kierowanych w przedstawionych wyżej sprawach.

Rzecznik Praw Dziecka (12.09.2012 r.) poinformował, że w 2011 r. do Biura Rzecznika Praw Dziecka skierowano ogółem 60 spraw dotyczących dzieci cudzoziemców mieszkających w Polsce. Znaczna część tych spraw dotyczyła niezapewnienia małoletnim przebywającym w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców prawa do nauki. Przedmiotem kilku skarg był także brak właściwej opieki zdrowotnej. W większości przypadków personel ośrodków strzeżonych lub nauczyciele z publicznych szkół prowadzą zajęcia z nauki języka polskiego, matematyki oraz przyrody z elementami geografii. Organizowane są też zajęcia plastyczne oraz rekreacyjno-sportowe. W niektórych ośrodkach strzeżonych stwierdzono brak jakichkolwiek zajęć edukacyjnych.

W 2010 r. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Spraw Wewnętrznych o rozważenie możliwości wprowadzenia do ustawy o cudzoziemcach przepisów regulujących dostęp do edukacji dla małoletnich cudzoziemców. Minister poinformował, że projekt założeń do ustawy o cudzoziemcach zawiera rozwiązania gwarantujące małoletnim przebywającym w strzeżonych ośrodkach możliwość uczestniczenia w zajęciach edukacyjnych. Ponadto Zarząd do Spraw Cudzoziemców Komendy Głównej Straży Granicznej zlecił terenowym jednostkom Straży Granicznej umieszczanie małoletnich cudzoziemców bez opieki oraz rodzin z małoletnimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu w ośrodkach strzeżonych, dostosowanych do ich potrzeb.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka obowiązujące przepisy nie gwarantują świadczeń zdrowotnych cudzoziemskim dzieciom nielegalnie przebywającym na terenie Polski. W

wystąpieniach do Ministra Zdrowia z 2010 r. Rzecznik Praw Dziecka podkreślił, że brak tego rodzaju regulacji należy uznać za nierealizowanie postanowień Konwencji o Prawach Dziecka. W odpowiedzi Rzecznik Praw Dziecka uzyskał zapewnienie, że Ministerstwo będzie podejmowało działania mające na celu informowanie zakładów opieki zdrowotnej o obowiązku udzielania świadczeń zdrowotnych małoletnim cudzoziemcom.

23. Komendanta Głównego Straży Granicznej (RPO-703706-III/12) z dnia 23 lipca 2012 r. - w sprawie kontroli przestrzegania praw obywatelskich funkcjonariuszy Straży Granicznej w Nadwiślańskim Oddziale Straży Granicznej.

W dniu 25 kwietnia 2012 r. przedstawiciel Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadził kontrolę z zakresu przestrzegania praw obywatelskich funkcjonariuszy Straży Granicznej w Nadwiślańskim Oddziale Straży Granicznej. Z uzyskanych informacji wynika, że poważnym problemem występującym w Oddziale jest duża liczba ponadnormatywnego czasu służby tj. ponad wymiar określony w art. 37 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej. Ponadto przedstawiciele związków zawodowych poinformowali o nieprawidłowościach w zakresie funkcjonowania komisji lekarskich. Ich zdaniem zdarzają się przypadki, że odwołanie jest składane do komisji lekarskiej, w której orzekają te same osoby, które występowały w pierwszej instancji. Stan taki może budzić wątpliwości co do obiektywizmu wydawanych orzeczeń. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o ustosunkowanie się do przedstawionych zagadnień.

Komendant Główny Straży Granicznej (17.08.2012 r.) poinformował, że utworzony w 2004 r. Nadwiślański Oddział Straży Granicznej rozpoczął działalność z dużą liczbą nadgodzin, która jednak z roku na rok sukcesywnie ulega pomniejszeniu. Przyczyną nadgodzin jest niskie ukończenie oddziału, zwiększona liczba połączeń lotniczych w okresie wakacyjnym, a także absencja chorobowa funkcjonariuszy. Przepisy ustawy o Straży Granicznej pozwalają na odbiór nadgodzin w trakcie służby w postaci czasu wolnego albo na otrzymanie z dniem zwolnienia ze służby ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystane nadgodziny.

Skład każdej komisji lekarskiej jest ustalany na podstawie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie utworzenia oraz organizacji komisji lekarskich w Straży Granicznej. Działalność komisji lekarskich podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych nadzoruje Centralna Komisja Lekarska. Tryb powoływania lekarzy w skład komisji lekarskich uregulowany w powyższych przepisach, podlegający kontroli Centralnej Komisji Lekarskiej, wyklucza możliwość występowania w Straży Granicznej sytuacji, w których lekarz wchodzący w skład komisji lekarskiej orzekającej w pierwszej instancji może wchodzić w skład komisji lekarskiej orzekającej w drugiej instancji.

24. Ministra Zdrowia (RPO-674626-V/11) z dnia 24 lipca 2012 r. - w sprawie braku w obowiązujących przepisach regulacji określających tryb kierowania pracowników na dodatkowe badania profilaktyczne.

W związku ze skargą indywidualną Rzecznik Praw Obywatelskich poddał analizie przepisy normujące przeprowadzanie badań mających na celu profilaktyczną ochronę zdrowia

pracowników. Analizowane przepisy nie zawierają regulacji określających tryb kierowania pracownikami na dodatkowe specjalistyczne badania konsultacyjne i badania dodatkowe. Przepis § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy przewiduje, że lekarz przeprowadzający badania profilaktyczne może poszerzyć jego zakres o dodatkowe specjalistyczne badania konsultacyjne oraz badania dodatkowe, jednak przepisy tego rozporządzenia nie określają, na jakiej podstawie przeprowadza się przedmiotowe badanie. Luka prawna spowodowała, że Konsultant Krajowy w dziedzinie medycyny pracy wydał „Wskazówki do przeprowadzenia badań profilaktycznych kierowców”, w których opracował wzór skierowania na konsultację psychologiczną i wzór wyniku badania psychologicznego. Mimo braku umocowania prawnego, wzory skierowania na konsultację psychologiczną oraz wyniku badania psychologicznego są stosowane przez lekarzy przeprowadzających badania profilaktyczne. Sytuacja ta dowodzi, że konieczna jest nowelizacja przepisów regulujących kwestie badań profilaktycznych pracowników. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o znówelizowanie rozporządzenia w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników poprzez dodanie przepisów określających tryb kierowania pracownikami na dodatkowe badania profilaktyczne.

Minister Zdrowia (13.08.2012) potwierdza, jako istotny w sprawie, przywołany w wystąpieniu Rzecznika fakt, że zalecenia przygotowane przez krajowego konsultanta zostały opublikowane oraz przekazane do upowszechnienia i stosowania przez lekarzy medycyny pracy. W ten sposób wprowadzono jednolitą interpretację przepisów wykonawczych, sformułowanych przez Ministra, a dotyczących kierowania pracownikami na profilaktyczne badania lekarskie. Regulacja tego rodzaju jest uważana za niezbędną.

W ocenie Ministra regulacja oraz sposób jej wprowadzenia, na co zwraca uwagę Rzecznik, są prawidłowe. Dotyczy to również kwestii spornej, czyli wzoru skierowania na badania psychologiczne. Rozwiązanie problemu, jaki stwarzał brak jednolitej interpretacji w tym zakresie, zostało dokonane przez konsultanta krajowego z powodu braku umocowania prawnego Ministra do zmiany regulacji ustawowych w Kodeksie pracy. Wobec tych ograniczeń inne rozwiązanie nie było możliwe.

Mając jednak na uwadze konieczność wprowadzenia regulacji odpowiednio umocowanej w prawodawstwie, Minister Zdrowia informuje, że w związku z obecnie podjętymi działaniami zmierzającymi do zmiany Kodeksu pracy, przedstawi swoje propozycje dotyczące wprowadzenia koniecznych modyfikacji przepisów odnoszących się do badań profilaktycznych. Ponadto zostaną uregulowane kwestie związane z konsultacjami u lekarzy specjalistów oraz zaleceniami odnośnie do wykonywania badań diagnostycznych. Dotyczy to również przygotowania odpowiednich wzorów skierowań.

25. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-697716-II/12) z dnia 25 lipca 2012 r. - w sprawie trudności w realizacji postanowień sądu rodzinnego o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje w wystąpieniu problem, na który zwrócił uwagę Wiceprezes jednego z Sądów Okręgowych. Stosowanie środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym przewiduje art. 6 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich. Dane statystyczne zawarte w corocznych raportach na temat zapotrzebowania na miejsca w placówkach resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych resortu edukacji, sporządzanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji pokazują, że co roku znaczna jest liczba nieletnich, dla których nie udało się wskazać miejsca w ośrodku (wg stanu na koniec marca: w 2011 r. - 224 nieletnich, w 2010 r. - 560). W ocenie Rzecznika istnieje pilna potrzeba podjęcia działań w celu wypracowania metod rozwiązania tego problemu. W razie zastosowania przez sąd środka w postaci umieszczenia nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, priorytetem powinno być natychmiastowe umieszczenie nieletniego w ośrodku. W sytuacji, gdy w danym momencie nie można wskazać nieletniemu miejsca w ośrodku spełniającym wszystkie kryteria doboru, w tym edukacyjne, należałoby dopuścić umieszczenie nieletniego w ośrodku, przy jednoczesnym objęciu go czasowo, do chwili zwolnienia się miejsca w odpowiedniej klasie, kształceniem w trybie indywidualnym. Przyjęcie takiego rozwiązania pozwala chronić nieletniego przed dalszą demoralizacją, umożliwiając jednocześnie realizację obowiązku szkolnego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o podjęcie stosownych działań zmierzających do zapewnienia skutecznej realizacji orzeczeń sądów w przedmiocie umieszczenia nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych.

Minister Edukacji Narodowej (17.08.2012 r.) zauważył, że od momentu przejęcia MOW i MOS do kompetencji resortu w 2004 r., liczba miejsc w ośrodkach zwiększyła się ponad dwukrotnie. Osiągnięty w tej sprawie postęp ma związek z działaniami Ministerstwa, podejmowanymi wraz z jednostkami samorządu terytorialnego. Współpraca ta ma istotne znaczenie, jako że zakładanie i prowadzenie MOW i MOS należy do zadań własnych powiatu. Korygowanie charakteru placówek, polegające na dostosowaniu ich do zapotrzebowania wynikającego z postanowień sądów, ma charakter stałego procesu, który jest stymulowany poprzez formę finansowania - subwencje lub dotacje przyznawane są wyłącznie na wychowanków danej placówki. W przypadku niezajętych miejsc, ośrodek nie otrzymuje finansowania, co najczęściej skutkuje zmianą jego charakteru. Decyzja o zmianie charakteru ośrodka leży po stronie organu prowadzącego i dotyczy zwykle także zmiany typu szkoły funkcjonującej w ośrodku, kadry wychowawców i nauczycieli oraz możliwości kształcenia zawodowego.

Ten elastyczny charakter placówek wychowawczych jest według Ministra przyczyną występujących niekiedy problemów ze skierowaniem wychowanka do odpowiedniej placówki. Każdy przypadek jest rozpatrywany indywidualnie, więc profil danego ośrodka musi być dopasowany do indywidualnych potrzeb nieletniego. Z kolei nie każda placówka jest w stanie je zaspokoić. Z tego samego powodu zakwestionowana została propozycja Rzecznika Praw Obywatelskich, by kierować oczekujących na przydział tymczasowo do najbliższego ośrodka, w celu zapewnienia ciągłości edukacji. Jednocześnie Minister wymienił szereg działań resortu, które mają służyć usprawnieniu organizacji i działania MOW i MOS. Ich konsekwentne realizowanie ma docelowo zapewnić właściwą ilość miejsc dla każdego wychowanka, bez konieczności oczekiwania.

26. Ministra Sprawiedliwości (RPO-702934-II/12) z 26 lipca 2012 r. - w sprawie przepisów dotyczących rozpoznawania skarg i wniosków skazanych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciła się Helsińska Fundacja Praw Człowieka kwestionując wprowadzone ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw zmiany przepisów dotyczących rozpoznawania skarg i wniosków skazanych. Zdaniem Rzecznika część krytycznych uwag przedstawionych przez Fundację należy podzielić. Skazany może składać wnioski, skargi i prośby do organów wykonujących orzeczenie. Pierwsza wątpliwość dotyczy warunku sformułowanego w art. 6 § 2 k.k.w., aby skazany uzasadnił zawarte w skardze (prośbie, wniosku) żądanie w stopniu umożliwiającym jej rozpoznanie, w szczególności, aby dołączył odpowiednie dokumenty. Uchybienie tym rygorom formalnym powoduje, że skarga pozostaje bez rozpoznania. Wątpliwości budzi także treść art. 6 § 3 pkt 2 k.k.w., zgodnie z którą, jeżeli wniosek, skarga lub prośba zawierają wyrazy lub zwroty powszechnie uznawane za wulgarne lub obelżywe albo gwarę przestępców, właściwy organ może pozostawić wniosek, skargę lub prośbę bez rozpoznania. Oznacza to, że bez rozpoznania zostanie pozostawiona skarga (wniosek, prośba), która w sposób nie budzący wątpliwości określa przedmiot żądania, lecz zawiera równocześnie wyrazy lub zwroty powszechnie uznane za obelżywe lub wulgarne albo gwarę przestępców. Skarga jest odformalizowanym środkiem ochrony interesów jednostki. Powstaje pytanie, dlaczego ustawodawca odmiennie potraktował w tym zakresie skazanych, wprowadzając formalne rygory, jakie powinna spełniać ich skarga. Kwestionowane przepisy art. 6 § 2 i 3 pkt 2 i 3 k.k.w. są niezgodne z art. 63 Konstytucji RP, gdyż wprowadzają dodatkowe wymogi rozpoznania skargi. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska, a w razie podzielenia zarzutów, o podjęcie działań w celu zmiany tych przepisów.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (09.08.2012 r.) stwierdził, że nowelizacja art. 6 § 2 i 3 pkt 2 i 3 k.k.w. służy usprawnieniu i przyspieszeniu rozpoznawania postulatów skazanych, kierowanych do organów postępowania wykonawczego. Zmiana przepisów Kodeksu karnego wykonawczego, która wprowadza większy rygor w zakresie dokumentowania przez skarżącego swoich zarzutów, ma raczej na celu narzucenie pewnej dyscypliny w konkretnym formułowaniu przedstawianych zastrzeżeń. Dotychczas we wnioskach więźniów bardzo często nie można było wyodrębnić konkretnych zarzutów, zawierały się bowiem w lakonicznych, jednozdaniowych wypowiedziach lub rozbudowanych tekstach, raczej obchodzących problem niż go naświetlających. Stąd też założona w nowelizacji konieczność odpowiedniego doprecyzowania oraz właściwego udokumentowania zastrzeżeń. Pozwoli to uniknąć oczekiwań na uzupełnienie bądź doprecyzowanie wniosku, bez którego skarga musiałaby zostać odrzucona jako niejasna, o nieczytelnym sensie. Ponadto, odnosząc się do zarzutu, że skazani z reguły nie mają możliwości należytego udokumentowania swojej skargi, Minister zauważa, że skarżący, który przebywa na wolności, z pewnością jest w stanie zebrać wymagany komplet dokumentów, z kolei pozbawiony wolności ma prawo zwrócić się o ich wydanie do właściwej instytucji. Odrzucanie wniosków bez ich rozpatrywania, jak zauważa Minister, jest działaniem podejmowanym w ostateczności – zarówno przed nowelizacją, jak i po jej wprowadzeniu.

27. I Prezesa Sądu Najwyższego (RPO-707433-I/12) z dnia 26 lipca 2012 r. – w sprawie zapewnienia jak najszerzego dostępu do orzeczeń Sądu Najwyższego.

Ogólną zasadą wynikającą z art. 61 Konstytucji RP jest dostęp do informacji o działalności organów władzy publicznej. Wszelkie wyjątki od tej zasady powinny być formułowane w przepisach ustaw w sposób wyraźny, a wątpliwości powinny przemawiać na rzecz dostępu. Konkretyzacja regulacji konstytucyjnej nastąpiła w ustawie z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej. Zarówno art. 61 Konstytucji RP, jak i art. 4 ustawy o dostępie do informacji publicznej przewidują, że do udostępniania informacji zobowiązane są wszystkie władze publiczne, w tym także władza sądownicza (sądy i trybunały). Dotychczasowe działania Sądu Najwyższego w celu zapewnienia dostępu do orzeczeń szerszemu gronu odbiorców, również w ramach realizacji wprowadzonego przez art. 7 § 1 ustawy z 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym obowiązku wydawania przez SN zbioru swoich orzeczeń, nie pozostają niedostrzeżone przez Rzecznika. Wątpliwości budzi jednak, czy w dobie kształtowania się społeczeństwa informacyjnego, prowadzącego część swojej aktywności życiowej w środowisku cyfrowym, są to starania wystarczające, zapewniające obywatelom realną możliwość zapoznania się z treścią orzeczeń. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o dotychczasowych działaniach podjętych przez Sąd Najwyższy w celu zapewnienia jak najszerzego dostępu do jego orzecznictwa dla obywateli oraz poinformowanie, czy działania te będą w najbliższym czasie intensyfikowane, w szczególności, czy orzecznictwo Sądu Najwyższego zostanie włączone w projekt Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczący Internetowych Portalii Orzeczeń.

I Prezes Sądu Najwyższego (04.09.2012 r.) poinformował, że Sąd Najwyższy realizuje obowiązek publicznego udostępniania orzecznictwa poprzez stronę internetową Sądu Najwyższego, gdzie znajduje się ogólnodostępna baza orzeczeń Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy wydaje zbiory urzędowe orzeczeń, ponadto w strukturze Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego funkcjonuje Referat ds. dostępu do informacji publicznej. Informacji o działalności Sądu Najwyższego udziela także Rzecznik Prasowy Sądu Najwyższego. Jednocześnie w odpowiedzi poinformowano, że I Prezes Sądu Najwyższego wydał zarządzenia, których realizacja ma służyć usprawnieniu i ułatwieniu dostępu do orzecznictwa Sądu Najwyższego. Nowy, elektroniczny system dostępu do orzecznictwa Sądu Najwyższego znajduje się w fazie testowania, a prace nad jego uruchomieniem powinny zostać zakończone jesienią 2012 r.

28. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-640895-II/10) z dnia 26 lipca 2012 r. - w sprawie sytuacji osób pozbawionych wolności, konwojowanych przez funkcjonariuszy Policji.

Rzecznik Praw Obywatelskich z zadowoleniem przyjmuje informację, że Minister Spraw Wewnętrznych podziela stanowisko Rzecznika w sprawie sytuacji osób pozbawionych wolności, konwojowanych przez funkcjonariuszy Policji. Wypracowanie wspólnego poglądu na przedstawiony problem można potraktować jako wstęp do podjęcia działań mających na celu zapewnienie praw osób pozbawionych wolności w trakcie ich konwojowania, w tym prawa do 8-godzinnego czasu przeznaczonego na sen w ciągu doby oraz prawa do godnego

ich pobytu w Centralnym Punkcie (i sektorowych punktach) Wymiany Osób Konwojowanych Etapowo. Obecny stan rzeczy wskazuje, że uprawnienia te są naruszane: osoby konwojowane etapowo nie mają zapewnionego prawa do odpoczynku, a pomieszczenia punktów wymiany osób konwojowanych nie spełniają wymogów określonych w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o poinformowanie, jakie działania zostaną podjęte w celu zagwarantowania osadzonym ich praw.

Minister Spraw Wewnętrznych (24.08.2012 r.) podtrzymał swoje stanowisko dotyczące warunków etapowego konwojowania osób pozbawionych wolności. Zauważył przy tym, że o ile poruszane kwestie nie są uregulowane w sposób kompleksowy w przepisach prawa powszechnego, o tyle Kodeks karny wykonawczy gwarantuje osobom skazanym odpowiednie warunki transportu. Zawarte tam regulacje m. in. przewidują możliwość zakwaterowania na czas postojów w pomieszczeniach przeznaczonych dla osób zatrzymanych. Oprócz postanowień zawartych w K.k.w. zostało także wydane rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb, określające warunki, jakie muszą spełniać takie pomieszczenia. Rozporządzenie odnosi się również do Centralnego Punktu Wymiany Osób Konwojowanych Etapowo. Tak więc osoby konwojowane powinny mieć możliwość korzystania z takich samych praw jak inni osadzeni w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia. Wymagania określone we wspomnianym rozporządzeniu zapewniają możliwość respektowania ogólnej zasady postępowania wykonawczego, przewidzianej w art. 4 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, zgodnie z którą, kary oraz środki karne powinny być wykonywane w sposób zapewniający poszanowanie godności ludzkiej. W związku z powyższym Minister nie widzi konieczności opracowania dodatkowych przepisów lub zmiany istniejących, ponieważ są sformułowane odpowiednio.

29. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-683319-IV/11) z dnia 30 lipca 2012 r. - w sprawie problemów związanych z legalizacją samowoli budowlanej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca uwagę w wystąpieniu na problemy związane z instytucją legalizacji samowoli budowlanej, która do obowiązującego porządku prawnego została wprowadzona ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o zmianie ustawy - Prawo budowlane oraz o zmianie niektórych ustaw. Do zalegalizowania samowolnie wzniesionego obiektu konieczne jest przedstawienie przez inwestora dokumentów pozwalających ocenić, czy istnieje możliwość legalizacji, a także uiszczenie opłaty legalizacyjnej. Na podstawie skarg napływających do Rzecznika można stwierdzić, że najważniejszymi barierami, z którymi muszą się zmierzyć inwestorzy przystępujący do legalizacji samowoli budowlanej, jest zbyt

krótki termin uiszczenia opłaty legalizacyjnej oraz kontrowersje co do możliwości jej umorzenia bądź rozłożenia na raty. W ocenie Rzecznika, siedmiodniowy termin na uiszczenie opłaty legalizacyjnej powoduje, że możliwość skorzystania z legalizacji samowoli budowlanej staje się iluzoryczna i dostępna tylko dla osób zamożnych, posiadających wolne środki finansowe, które mogą zostać niezwłocznie przeznaczone na uiszczenie opłaty. W przypadku nieuiszczenia opłaty legalizacyjnej w terminie, organ nadzoru budowlanego zobowiązany jest do wydania decyzji o nakazie rozbiórki. Możliwość stosowania ulg i umorzeń w uiszczaniu opłaty legalizacyjnej pozwoliłaby na skorzystanie z legalizacji samowoli budowlanej znacznie większej liczbie inwestorów. Analiza dotychczasowego orzecznictwa sądów administracyjnych w tym zakresie prowadzi jednak do wniosku, że w aktualnie obowiązującym stanie prawnym nie jest możliwe rozłożenie opłaty legalizacyjnej na raty bądź jej umorzenie w całości lub części. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zajęcie stanowiska w sprawie przedstawionych zagadnień.

30. Przewodniczącego Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (RPO-681802-V/11) z dnia 30 lipca 2012 r. - w sprawie programów telewizji publicznej skierowanych do mniejszości narodowych i etnicznych.

W sierpniu 2011 r. do Biura RPO dotarła informacja o wstrzymaniu emisji programów „Panorama litewska”, „Rosyjski Głos”, „My Romowie” oraz „Podlaski Orient”, adresowanych do mniejszości litewskiej, rosyjskiej, romskiej i tatarskiej. W trakcie prowadzonego postępowania Rzecznik uzyskał informację o wznowieniu emisji „Panoramy litewskiej”. Rzecznik z zadowoleniem przyjął informację, że od początku 2012 r. w miejsce zdjętego z anteny programu „Rosyjski Głos”, nadawany jest program „Rosyjski Ekspres”. Poczynione przez Rzecznika ustalenia nie wskazują natomiast, aby przywrócona miała zostać emisja programów przeznaczonych dla mniejszości romskiej i faktycznie nielicznej, ale niezwykle ważnej dla regionu mniejszości tatarskiej. Przyczyną wstrzymania audycji miał być przede wszystkim brak środków na ich produkcję. Zgodnie z art. 21 ust. 1a pkt 8a ustawy z dnia 29 grudnia 2011 r. o radiofonii i telewizji, jednym z zadań publicznej telewizji i radiofonii, wynikającym z realizacji misji publicznej, jest uwzględnianie potrzeb mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługujących się językiem regionalnym, w tym emitowanie programów informacyjnych w językach mniejszości czy języku regionalnym. Decyzję o tym, jakie programy powinny być prezentowane na antenie telewizji publicznej, poprzedzać powinna szczegółowa analiza potrzeb i oczekiwań społeczności mniejszościowych. Potrzebom tym powinny odpowiadać środki finansowe, przewidziane w opracowywanych przez TVP corocznych planach finansowo-programowych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (30.08.2012 r.) wyjaśnił, opierając się na informacjach uzyskanych od Prezesa Zarządu TVP, że decyzje podjęte przez ówczesną p.o. dyrektora Oddziału Terenowego TVP S.A. były uwarunkowane trudną sytuacją finansową Oddziału. Nowo powołany dyrektor Oddziału podjął decyzję o przywróceniu realizacji i nadawania audycji dla mniejszości romskiej i tatarskiej w jesiennej ramówce. Po rocznej przerwie, pierwsza emisja audycji dla społeczności tatarskiej planowana jest na 9 września, a dla społeczności romskiej 16 września 2012 r.

31. Ministra Sprawiedliwości (RPO-696648-II/12) z dnia 31 lipca 2012 r. – w sprawie danych zamieszczanych w Krajowym Rejestrze Karnym.

Do Rzecznika wpłynął wniosek osoby żalącej się na umieszczenie w Krajowym Rejestrze Karnym nieprawdziwych informacji dotyczących rzekomych skazań przez sądy brytyjskie. Po przeprowadzeniu postępowania, decyzją Ministra Sprawiedliwości, wpisy dotyczące skazań wnioskodawcy na terytorium Wielkiej Brytanii zostały usunięte. Przedmiotowe wpisy dokonane zostały na podstawie zawiadomienia o skazaniach od organu brytyjskiego. Z uzyskanych informacji wynikało, iż dane te mogą dotyczyć osób o różnych nazwiskach i różnych datach urodzenia. Zgodnie z prawem brytyjskim tożsamość osoby, w stosunku do której prowadzone jest postępowanie karne, ustalana jest na podstawie danych biometrycznych, w tym odcisków palców, zaś dane alfanumeryczne uzyskiwane są na podstawie oświadczenia tej osoby. Obowiązki państw członkowskich Unii Europejskiej związane z informowaniem innych państw członkowskich o skazaniu obywateli tych państw na ich terytorium wynikają z decyzji ramowej Rady 2009/315/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. w sprawie organizacji wymiany informacji pochodzących z rejestru karnego pomiędzy państwami członkowskimi oraz treści tej informacji. Zgodnie z art. 4 tej Decyzji za prawidłowość danych przesyłanych przez organy państw członkowskich UE odpowiada strona przesyłająca. Krajowy Rejestr Karny nie jest uprawniony i w konsekwencji nie posiada instrumentów technicznych do weryfikacji tożsamości osób na podstawie danych biometrycznych. Z punktu widzenia ochrony praw i wolności obywatelskich wydaje się zatem niezbędne wyposażenie Krajowego Rejestru Karnego w odpowiednie instrumenty, uniemożliwiające wprowadzenie do tego Rejestru wpisów opartych o błędne informacje uzyskane od organów brytyjskich, a także ewentualnie innych państw członkowskich UE. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o zajęтым stanowisku i ewentualnie podjętych działaniach.

32. Ministra Sprawiedliwości (RPO-522661-II/06) z dnia 31 lipca 2012 r. – w sprawie dochodzenia roszczeń regresowych przysługujących Skarbowi Państwa na podstawie art. 557 k.p.k.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował kilka wystąpień do Ministra Sprawiedliwości dotyczących dochodzenia roszczeń regresowych przysługujących Skarbowi Państwa na podstawie art. 557 k.p.k. W odpowiedzi z dnia 6 listopada 2009 r. Rzecznik został poinformowany, że w Ministerstwie Sprawiedliwości podjęto prace legislacyjne mające na celu nowelizację przepisów art. 557-558 k.p.k. zmierzającą między innymi do usunięcia problemów interpretacyjnych występujących na gruncie obecnych uregulowań. Ostateczny kształt tych regulacji miał zostać opracowany przy udziale Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego utworzonej przy Ministrze Sprawiedliwości. Na kolejne wystąpienia w przedmiotowej sprawie z 2009 r. i 2011 r. Rzecznik nie otrzymał odpowiedzi. Z projektów nowelizacji Kodeksu postępowania karnego dostępnych na stronach Sejmu RP, Ministerstwa Sprawiedliwości i Rządowego Centrum Legislacyjnego wynika, że obecnie nie są przewidywane zmiany art. 557 i 558 k.p.k. Jak wynika z publikacji w mediach łączna suma odszkodowań zasądzanych przez sądy na podstawie art. 552 k.p.k. rośnie. Rzecznik Praw

Obywatelskich zwraca się ponownie z prośbą o przeanalizowanie potrzeby nowelizacji art. 557 k.p.k. pod kątem doprecyzowania zawartych w nim uregulowań w celu ułatwienia dochodzenia przez Skarb Państwa roszczeń regresowych oraz poinformowanie o zajętym stanowisku i ewentualnie podjętych działaniach.

33. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-709322-III/12) z dnia 1 sierpnia 2012 r. - w sprawie regulacji prawnej zawartej w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym, przewidującej wygaśnięcie stosunku pracy mianowanego nauczyciela akademickiego zatrudnionego w uczelni publicznej, ze względu na osiągnięcie określonego wieku.

Rzecznik sygnalizuje w wystąpieniu, że ustawa z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, wydłużająca wiek emerytalny ponad 65 rok życia, nie wprowadziła niezbędnych zmian w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym. Przepis art. 127 ust. 2 ustawy o szkolnictwie wyższym przewiduje wygaśnięcie stosunku pracy mianowanego nauczyciela akademickiego zatrudnionego na uczelni publicznej z końcem roku akademickiego, w którym ukończył on sześćdziesiąty piąty rok życia, a więc nie przystaje do obowiązującej od 1 stycznia 2013 r. regulacji prawnej podwyższającej wiek emerytalny mężczyznom. Zawarta w przepisie art. 127 ust. 2 ustawy o szkolnictwie wyższym regulacja nasuwa dalsze wątpliwości konstytucyjne. Zdaniem Rzecznika brak jest racjonalnych argumentów przemawiających za koniecznością utrzymania zasady wygasania stosunków pracy z mianowanymi nauczycielami akademickimi tylko z powodu osiągnięcia określonego wieku. Potrzeba wydłużania okresu aktywności zawodowej powinna skłaniać do poszukiwania rozwiązań bardziej elastycznych. Rozwiązanie to trudno uznać ponadto za zgodne z konstytucyjną zasadą równości, skoro przewiduje wygaśnięcie stosunku pracy z powodu wieku tylko w odniesieniu do mianowanych nauczycieli akademickich zatrudnionych w uczelniach publicznych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w kwestii możliwości usunięcia powyższych mankamentów regulacji, zawartej w ustawie o szkolnictwie wyższym. Wystąpienie zostało skierowane również do wiadomości Ministra Pracy i Polityki Społecznej, z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych kwestii.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego (17.08.2012 r.) poinformowała, że już na etapie uzgodnień międzyresortowych projektu ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw resort przygotował propozycje mające na celu zapewnienie spójności regulacji prawnych i przedstawił je Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej. Propozycje zmian ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw, związane są z reformą szkolnictwa wyższego. Celem regulacji objętej art. 127 ust. 2 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym oraz art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw jest konieczność

racjonalizacji zatrudnienia w uczelniach i poprawy jego niekorzystnej struktury demograficznej. Regulacje dotyczące wygaśnięcia stosunku pracy mianowanego nauczyciela akademickiego w powiązaniu ze zmienionymi zasadami awansu naukowego oraz akademickiego powinny doprowadzić do zmiany struktury wieku społeczności samodzielnych pracowników naukowych i umożliwić młodym uczonym zdobycie samodzielności naukowej - czyli uzyskania uprawnień promotorskich oraz możliwości kierowania zespołami badawczymi - przed ukończeniem 40 roku życia. Równocześnie pozostawiono rektorom możliwość zawierania umów o pracę z osobami, które utraciły status zatrudnienia na podstawie mianowania. Projektowane zmiany nie naruszają przy tym zakazu dyskryminacji ze względu na wiek oraz są zgodne z prawem Unii Europejskiej.

Minister Pracy i Polityki Społecznej (20.09.2012 r.) zgadza się z opinią, że obowiązujące obecnie przepisy dotyczące emerytur i rent są w niektórych kwestiach niezgodne z Prawem o szkolnictwie wyższym. W związku z tym Minister został zobowiązany do przygotowania odpowiedniej ustawy, uwzględniającej konieczność ustania aktywności zawodowej wraz z osiągnięciem odpowiedniego wieku. Ponadto dokonano przeglądu regulacji prawnych określających warunki przechodzenia na emeryturę, będących w zakresie innych resortów. Obecnie projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z podwyższeniem wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn został przekazany do uzgodnień międzyresortowych.

Odnosząc się do zarzutów dotyczących dyskryminacji ze względu na wiek, jako że po ukończeniu określonej liczby lat nauczyciele akademicy nie mogliby kontynuować swojej aktywności zawodowej, Minister przypomina, że zakaz jakiegokolwiek dyskryminacji w zatrudnieniu został wprowadzony przez Kodeks pracy. Niemniej jednak zatrudnienie nauczycieli akademickich opiera się nie na Kodeksie pracy, a na przepisach ustaw szczególnych (pragmatyk służbowych). Ponadto według unijnej dyrektywy 2000/78/WE, ustalającej warunki równego traktowania w zatrudnieniu, nie może zostać uznane za dyskryminację odmienne podejście do danego pracownika ze względu na jego wiek, jeżeli w ramach prawa krajowego zostanie ono obiektywnie i racjonalnie uzasadnione oraz jeżeli środki służące realizacji tego celu są właściwe i konieczne. Tak więc, odnosząc problem do sytuacji nauczycieli akademickich, przepisy unijne dopuszczają sytuację, w której przechodzą oni na emeryturę ukończywszy 68. rok życia, natomiast po ukończeniu 65 lat ich zatrudnienie możliwe jest jedynie na podstawie umowy na czas określony. A zatem zarzut dyskryminacji jest w tej sprawie nieuzasadniony.

34. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RPO-693699-I/12) z dnia 2 sierpnia 2012 r. - w sprawie sposobu określenia kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym.

Na podstawie obowiązujących do dnia 1 października 2010 r. przepisów dotyczących finansowania nauki, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego ogłaszał w formie komunikatu wykaz wybranych czasopism wraz z liczbą punktów za umieszczoną w nich publikację. Wobec utraty mocy podstawy prawnej do wydania rozporządzenia (art. 11 ustawy z dnia 8 października 2004 r. o finansowaniu nauki) oraz braku przepisu przejściowego w ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki zniknęła podstawa prawna do publikowania powołanych komunikatów. W ustawie z dnia 30 kwietnia

2010 r. o zasadach finansowania nauki znajduje się bardzo ogólna podstawa prawna do wydania rozporządzenia, w którym możliwe byłoby wprowadzenie unormowania zbliżonego do obowiązującego do dnia 1 października 2010 r. Do tej pory jednak przedmiotowe rozporządzenie nie zostało wydane. W rezultacie ostatnim ujednoliconym wykazem czasopism punktowanych jest wykaz z 25 czerwca 2010 r. Mając na uwadze art. 87 Konstytucji RP należy podkreślić, że podstawę wydania list czasopism naukowych i punktowej oceny tych czasopism mogą stanowić jedynie akty prawa powszechnie obowiązującego. Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zwraca się z prośbą o rozważenie podniesionych argumentów i zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego (23.08.2012 r.) poinformowała, że poruszony w wystąpieniu problem braku regulacji prawnej, dotyczącej kryteriów oceny czasopism naukowych, został rozwiązany. Podstawę prawną w tym zakresie stanowi obecnie rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym, które weszło w życie 15 sierpnia 2012 r. Jednym z istotnych parametrów oceny jednostek naukowych będą punkty przyznawane jednostkom za publikacje w czasopismach naukowych. Punkty będą uzależnione od wartości naukowej czasopisma i jego pozycji na arenie międzynarodowej. Zgodnie z § 14 ust. 1 ww. rozporządzenia, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego będzie ogłaszał, w formie komunikatu, w Biuletynie Informacji Publicznej, kryteria i tryb oceny czasopism naukowych. Nie rzadziej niż raz w roku, w formie komunikatu, w Biuletynie Informacji Publicznej będzie publikowany wykaz czasopism naukowych wraz z liczbą punktów przyznawanych za publikację w tych czasopismach. Główne zasady oceny czasopism naukowych będą wspólne dla wszystkich grup nauki. Jednakże szczegółowe parametry oceny będą zróżnicowane dla każdej z grup nauk: humanistycznych, społecznych oraz ścisłych, przyrodniczych, medycznych i technicznych. Dlatego też na przykład indeks cytowań, który jest obliczany na podstawie liczby cytowań danego czasopisma w bazie Web of Science z roku 2011, będzie miał mniejszą siłę oddziaływania w naukach humanistycznych i społecznych niż w grupie nauk ścisłych czy przyrodniczych.

35. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RPO-706552-I/12) z dnia 3 sierpnia 2012 r. - w sprawie problemów środowiska językoznawców polonistów wynikających z wprowadzenia tzw. parametryzacji przy ocenie placówek naukowych i czasopism naukowych.

W wystąpieniu skierowanym do Rzecznika naukowcy - poloniści zwrócili uwagę na problemy związane z wprowadzoną przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego parametryzacją przy ocenie placówek i czasopism naukowych, w szczególności preferowanie publikacji naukowych w renomowanych czasopismach w języku angielskim. Podzielając opinię naukowców Rzecznik podkreśla, że zgodnie z art. 5 Konstytucji, Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa obywatelskie oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Z kolei art. 6 ust. 1 Konstytucji stanowi, iż Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i

rozwoju. Wywiązanie się ze wskazanych obowiązków konstytucyjnych wymaga rozwoju nauk polonistycznych w pełnym wymiarze językowym, literaturoznawczym i kulturoznawczym. Tylko publikacje w języku polskim mogą zapewnić ich rzeczywistą realizację. Zgodnie z art. 27 Konstytucji w Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski. Przepis ten nie narusza praw mniejszości narodowych wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych. Pozycję języka polskiego wzmocniają przepisy ustawy z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim. Upowszechnianie wiedzy o języku polskim, literaturze czy kulturoznawstwie, niewątpliwie celowe i wskazane, nie może przesłaniać podstawowego celu publikacji językoznawców, jakim jest szerzenie kultury języka polskiego w kraju. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie możliwości przyjęcia innych zasad oceny niż te wynikające z parametryzacji, w zakresie nauki o języku polskim.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego (23.08.2012 r.) zapewniła, że przyjęte kryteria i tryb kategoryzacji jednostek naukowych nie pozostają w sprzeczności z ustawą o języku polskim. Celem nowych zasad oceny działalności naukowej jednostek naukowych jest między innymi wprowadzenie takich parametrów oceny, które stymulowałyby wzrost międzynarodowej pozycji polskiej nauki. Jednym ze sposobów osiągnięcia powyższego celu powinno być podjęcie starań o szersze wprowadzenie do obiegu międzynarodowego publikacji polskich naukowców z obszaru nauk humanistycznych.

Kwestie związane z oceną jednostek naukowych zostały uregulowane w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym. W przyjętych zasadach uwzględniono specyfikę różnych dyscyplin naukowych, w tym dyscyplin dotyczących językoznawstwa, kulturoznawstwa, literaturoznawstwa itp. O uznaniu języka innego niż języki: angielski, niemiecki, francuski, hiszpański, rosyjski lub włoski, za język podstawowy w danej dyscyplinie naukowej, w szczególności w zakresie dyscyplin naukowych językoznawstwo i literaturoznawstwo, będzie decydowała właściwa komisja Komitetu Ewaluacji Jednostek Naukowych. Jeżeli język polski zostanie uznany za podstawowy dla danej dyscypliny naukowej to autorstwo monografii lub rozdziałów w monografiach będą punktowane identycznie jak autorstwo monografii lub rozdziałów w językach: angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim, rosyjskim lub włoskim.

Kompleksowa ocena działalności jednostek naukowych będzie przeprowadzana w grupach wspólnej oceny, które będą obejmowały jednostki naukowe tego samego rodzaju oraz prowadzące działalność w zbliżonych dyscyplinach naukowych. W danej grupie wspólnej oceny, jednostki naukowe będą porównywane między sobą odrębnie w zakresie poszczególnych czterech kryteriów oceny.

36. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-707995-I/12) z dnia 3 sierpnia 2012 r. - w sprawie nierówności w systemie otrzymywania stypendiów socjalnych.

Na tle skarg kierowanych do Rzecznika ujawnił się problem prawidłowości regulacji prawnych zawartych w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych oraz ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, w kwestii nierówności w systemie otrzymywania stypendiów socjalnych. Zgodnie z ustawą o świadczeniach

rodziny w związku z art. 179 ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym, stypendium socjalne przyznawane przez organizacje pozarządowe, które działają na podstawie art. 3 w związku z art. 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wlicza się do dochodów studentów, którzy pomoc taką otrzymali. Analogiczne stypendia przyznawane przez organy administracji publicznej oraz jednostki samorządu terytorialnego nie są wliczane do dochodów studentów. Skarżący wskazują, że konsekwencją przyjętych rozwiązań jest rezygnacja studentów z już otrzymanych stypendiów lub zaprzestanie ubiegania się o dalsze wsparcie, z uwagi na przepisy szczególne w ustawie o świadczeniach rodzinnych, które uzależniają otrzymanie innego rodzaju pomocy od wysokości dochodu studenta. W ocenie Rzecznika obecne regulacje prawne ograniczają pomoc socjalną najbardziej potrzebującym studentom. Przyjęte rozwiązanie kłóci się z urzeczywistnianiem zasady sprawiedliwości społecznej. Ponadto Rzecznik zwraca uwagę na fakt, że jednym ze statutowych celów organizacji pozarządowych w myśl ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, może być przyznawanie stypendiów socjalnych. Jednocześnie w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych znajdują się przepisy, które nie wliczają do dochodów - do ustalonej wysokości - stypendiów otrzymanych od organizacji pozarządowych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o podjęcie działań w celu zmiany krytykowanego stanu prawnego.

Minister Pracy i Polityki Społecznej (04.09.2012 r.) stwierdził, że należące do jego kompetencji przepisy ustawy o świadczeniach rodzinnych nie zawierają regulacji wprowadzających nierówne traktowanie podmiotów czy organizacji przyznających stypendia. Przepis art. 179 ust. 5 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym odsyła co prawda do przepisów ustawy o świadczeniach rodzinnych w zakresie sposobu ustalania dochodu na osobę w rodzinie studenta, uprawniającego do ubiegania się o stypendium socjalne, jednak zawiera kilka enumeratywnie wskazanych zastrzeżeń. Zastrzeżenia te powodują, że zasady ustalania dochodu przy ustalaniu prawa do stypendiów socjalnych dla studentów są odmienne od określonych w ustawie o świadczeniach rodzinnych zasad wyliczania dochodu przy ustalaniu prawa do zasiłków rodzinnych. Powyższy przepis ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, wprowadzający odmienny niż w ustawie o świadczeniach rodzinnych sposób ustalania dochodu przy ustalaniu prawa do stypendium socjalnego, należy do kompetencji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, dlatego też Minister Pracy i Polityki Społecznej nie jest uprawniony do dokonywania jego oceny.

37. Prezesa Rady Ministrów (RPO-577511-I/08) z dnia 7 sierpnia 2012 r. – w sprawie ratyfikacji Europejskiej Konwencji Bioetycznej.

W Polsce od kilku lat trwa debata nad regulacją zagadnień związanych ze sferą bioetyki. Konwencja o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej wobec zastosowań biologii i medycyny: Konwencja o prawach człowieka i biomedycynie (Europejska Konwencja Bioetyczna) określa minimalny standard ochrony poszanowania praw jednostki. Oznacza to, że w ramach porządków krajowych dopuszczalne są normy prowadzące do osiągnięcia wyższego poziomu gwarancji praw jednostki. Rada Ministrów deklarowała podjęcie działań zmierzających do ratyfikacji Konwencji. W 2008 r. opublikowany został raport Zespołu ds. Konwencji Bioetycznej dotyczący zgodności regulacji biomedycznych w Polsce z

Konwencją. Również Komitet Bioetyki przy Prezydium PAN w zakresie nauk genetycznych wezwał do podjęcia działań legislacyjnych, które doprowadzą do szczegółowego określenia statusu i zasad ochrony genomu ludzkiego, praw pacjenta korzystającego ze świadczeń z zakresu diagnostyki i poradnictwa genetycznego oraz zasad ich ochrony, standardów udzielania świadczeń z zakresu diagnostyki i poradnictwa genetycznego, w tym genetycznych badań prenatalnych i preimplantacyjnych, testów prognostycznych oraz badań przesiewowych, zasad określających warunki oraz granice dopuszczalności komercyjnych testów badań genetycznych. Zdaniem Rzecznika szczegółowych regulacji wymaga kwestia oświadczeń pro futuro, dopuszczalność macierzyństwa zastępczego - surogacji, ochrona informacji genetycznej. Niepełna regulacja kwestii związanych z ochroną praw i wolności człowieka w kontekście zastosowań biologii i medycyny może mieć negatywne konsekwencje w sferze społecznej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o udzielenie informacji dotyczących stanowiska Rządu w sprawie ratyfikacji Konwencji, z uwzględnieniem aktualnego stanu prac nad zapowiadającym dostosowaniem polskiego systemu prawnego do standardów konwencyjnych.

38. Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych (RPO-689924-V/11) z dnia 7 sierpnia 2012 r. - w sprawie ochrony danych podmiotów umieszczonych w wykazie wykonawców wykluczonych z postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

Na tle rozpatrywanej sprawy indywidualnej Rzecznik sygnalizuje w wystąpieniu, że prowadzenie wykazu wykonawców wykluczonych z udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, ze względu na wyrządzenie szkody stwierdzonej prawomocnym orzeczeniem sądu, może naruszać prawa umieszczanych w nim podmiotów. Przepisy ustawy - Prawo zamówień publicznych nie precyzują, jaka byłaby wiążąca podstawa usunięcia danych nieprawdziwych lub nieaktualnych. W stosunku do wykonawców – przedsiębiorców będących osobami fizycznymi, jak i osób fizycznych, zagrożona jest realizacja konstytucyjnej gwarancji autonomii informacyjnej jednostki, wynikającej z art. 51 Konstytucji. Każdemu obywatelowi przysługuje bowiem na mocy art. 51 ust. 4 Konstytucji RP prawo do żądania aktualizacji i uzupełnienia danych stanowiących element zbiorów urzędowych. Ponadto wykonawcy nie przysługują środek odwoławczy od wpisu do wykazu. Istotne byłoby określenie mechanizmów umożliwiających wykonawcy egzekwowanie uprawnień do ochrony sfery informacyjnej dotyczącej jego osoby. Rozważenia wymaga także zasadność udostępniania danych z wykazu na stronie internetowej. Informacja zawarta w wykazie jest przydatna co do zasady tylko podmiotom udzielającym zamówienia publicznego, natomiast obecnie z informacją może zapoznać się nieoznaczony krąg podmiotów. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w sprawie i ewentualnie poinformowanie o zasadności wprowadzenia zmian legislacyjnych zapewniających ochronę danych podmiotów umieszczonych w wykazie wykonawców wykluczonych z postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

Prezes Urzędu Zamówień Publicznych (30.08.2012 r.) stwierdził, że brak jest dostatecznych podstaw uzasadniających potrzebę zmian legislacyjnych dotyczących określenia zasad prowadzenia wykazu przez Prezesa Urzędu. Istniejąca w tym zakresie

regulacja prawna jest wystarczająca dla zapewnienia prawidłowości prowadzenia wykazu i jednocześnie nie stwarza zagrożenia dla praw wykonawców.

39. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RPO-701167-I/12) z dnia 8 sierpnia 2012 r. - w sprawie dostępności infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnościami.

Dostępność przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami jest jednym z podstawowych warunków ich aktywności w społeczeństwie. Zgodnie z postanowieniami Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, najlepszą formą zapewnienia tej dostępności jest uniwersalne projektowanie, co oznacza rozwiązania, które są użyteczne dla wszystkich ludzi w jak największym zakresie, bez potrzeby wprowadzania adaptacji lub specjalistycznych zmian. Komitet Ministrów Rady Europy w Rezolucji ResAP(2001)1 z 15 lutego 2001 r. w sprawie wprowadzenia zasad uniwersalnego projektowania, poparł ideę wprowadzenia zasad uniwersalnego projektowania do programów nauczania wszystkich zawodów związanych z tworzeniem środowiska zabudowanego. Mimo istnienia odpowiednich regulacji w prawie krajowym, dotyczących korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami ze środowiska zabudowanego, większość budowanych w ostatnich latach w Polsce obiektów dostosowana jest jedynie do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, a tylko znikomy procent spełnia wymogi dostosowania do potrzeb innych grup osób niepełnosprawnych. W opinii Rzecznika konieczne jest wprowadzenie do standardów nauczania na kierunkach związanych z tworzeniem środowiska zabudowanego przedmiotów przedstawiających zasady uniwersalnego projektowania. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o zajętych w sprawie stanowisku.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego (31.08.2012 r.) poinformowała, że z dniem 1 października 2011 r. weszła w życie nowelizacja ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym. Znowelizowana ustawa przewiduje określenie standardów kształcenia, jako zbioru reguł kształcenia, jedynie na studiach przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela oraz zawodów, dla których wymagania dotyczące procesu kształcenia i jego efektów są określone w przepisach prawa Unii Europejskiej (m.in. zawód architekta). Kierunkiem studiów prowadzącym do uzyskania kwalifikacji związanych z tworzeniem środowiska zabudowanego jest przede wszystkim „architektura”. Treści kształcenia na tym kierunku studiów określone zostały w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów weterynarii i architektury. Innym kierunkiem studiów związanym z tworzeniem środowiska zabudowanego jest „budownictwo”. Treści kształcenia dotychczas regulowane były w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, które z chwilą wejścia w życie nowelizacji ww. ustawy utraciło moc obowiązującą. Uczelnie mają także możliwość uzupełnienia treści programowych dodatkowymi, tak aby każdy student osiągnął zakładane efekty kształcenia. Nie ma wobec tego przeszkód, aby kształcenie to zostało wzbogacone o istotne z punktu widzenia wszystkich użytkowników projektowanych obiektów, także osób niepełnosprawnych, zasady uniwersalnego projektowania. Wydaje się,

że bezpośrednio zwrócić się przez Rzecznika Praw Obywatelskich do Rektorów uczelni prowadzących kształcenie w tym zakresie wzmocniłoby siłę tego niezwykle słusznego apelu.

40. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-707100-I/12) z dnia 8 sierpnia 2012 r. – w sprawie działań podejmowanych w celu upowszechnienia edukacji przedszkolnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymuje wiele skarg rodziców dzieci w wieku przedszkolnym, którzy wskazują na problem niedostatku miejsc w placówkach publicznych. W opinii rodziców przedszkola często w pierwszej kolejności przyjmują te dzieci, które będą korzystały z opieki w wymiarze przekraczającym bezpłatne minimum. Prowadzenie przedszkoli jest zadaniem własnym gminy. Na jego realizację jednostki samorządu terytorialnego nie otrzymują środków z budżetu państwa. Liczba miejsc w przedszkolach zależy m.in. od sytuacji finansowej jednostki samorządu terytorialnego. Mniej zamożne gminy nie mogą pozwolić sobie na zwiększenie liczby, a czasem także na utrzymanie już istniejących miejsc w przedszkolach. Wczesna nauka i opieka przedszkolna sprzyja wyrównywaniu szans edukacyjnych, dzięki czemu wszystkie dzieci, także te pochodzące ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym, mogą rozpocząć naukę w szkole z takim samym zasobem wiedzy i umiejętności. Osiągnięcie tego celu wymaga jednak stworzenia sieci przedszkoli dostosowanych do potrzeb najmniej zamożnej części społeczeństwa. Przedszkola, w których miejsca dostępne są wyłącznie dla rodzin znajdujących się w dobrej sytuacji finansowej, nie tylko nie mogą spełniać opisanej funkcji, ale prowadzą wręcz do pogłębienia różnic pomiędzy rodzinami oraz między dziećmi. Różnicowanie dostępu do placówek, w zależności od stopnia zamożności gminy, prowadzi w istocie do tych samych konsekwencji. Podjęcie starań zmierzających do upowszechnienia edukacji przedszkolnej wydaje się stanowić zadanie organów centralnych państwa. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o udzielenie informacji na temat stanu prac nad ustawą przewidującą finansowe wsparcie prowadzenia przedszkoli.

Minister Edukacji Narodowej (21.08.2012 r.) poinformowała, że zgodnie z ustawą z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, dochodami własnymi jednostek samorządu terytorialnego, które mogą być wykorzystane na realizację zadania dotyczącego wychowania przedszkolnego są m.in. udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz z podatku dochodowego od osób prawnych. Nie można zatem zgodzić się ze stwierdzeniem, że na realizację tego zadania jednostki samorządu terytorialnego nie otrzymują środków z budżetu państwa. Dodatkowo, zadania dotyczące edukacji przedszkolnej są współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013. Wsparciem może być objęte tworzenie przedszkoli (w tym uruchamianie innych form wychowania przedszkolnego) w 30% gmin z terenu województwa o najniższym w skali regionu stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej oraz tworzenie dodatkowych miejsc przedszkolnych w już istniejących przedszkolach (innych formach wychowania przedszkolnego). W celu zwiększenia możliwości wyrównywania szans edukacyjnych na obszarach wiejskich Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w ramach działania 3.2 Tworzenie mikroprzedsiębiorstw w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 zaplanował środki na tworzenie nowych placówek przedszkolnych na obszarach wiejskich. Ministerstwo Edukacji Narodowej

podjęło prace nad określeniem zakresu i możliwości wsparcia finansowego gmin w realizacji zadań dotyczących wychowania przedszkolnego. Zmiana sposobu finansowania wychowania przedszkolnego poprzez objęcie tego obszaru wsparciem finansowym w formie dotacji z budżetu państwa wymaga przeprowadzenia wnikliwych analiz, ponieważ wiąże się ze znaczącymi zmianami w sposobie finansowania jednostek samorządu terytorialnego. Przewiduje się, że ewentualne zmiany w tym zakresie możliwe będą nie wcześniej niż od 2013 r.

41. Ministra Zdrowia (RPO-710146-V/12) z dnia 13 sierpnia 2012 r. – w sprawie zapewnienia ubezpieczonym dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych.

W uchwale z dnia 9 lipca 2012 r. w sprawie zaopiniowania projektu planu finansowego Mazowieckiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ na rok 2013, Rada Mazowieckiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ negatywnie zaopiniowała projekt planu finansowego Mazowieckiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ na rok 2013. W uzasadnieniu uchwały podkreślono, że proponowane środki finansowe nie zabezpieczą finansowania świadczeń zdrowotnych w poszczególnych rodzajach. Przyznana w projekcie planu finansowego kwota na rok przyszły stanowi 97,77% nakładów na świadczenia zdrowotne przeznaczonych na rok bieżący. W świetle art. 118 ust. 4 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, planowane koszty finansowania świadczeń opieki zdrowotnej przez dany oddział wojewódzki NFZ nie mogą być niższe niż wysokość kosztów finansowania świadczeń opieki zdrowotnej dla danego oddziału w roku poprzednim, zaplanowanych w planie finansowym. Zmniejszenie środków finansowych dla Mazowieckiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ powoduje ograniczenie działalności mazowieckich podmiotów leczniczych, z których świadczeń korzysta wielu pacjentów z innych województw. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w kwestii zapewnienia ubezpieczonym dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Prosi również o przekazanie informacji o ewentualnych działaniach legislacyjnych w sprawie rozwiązania podnoszonego problemu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (28.08.2012 r.) poinformował, że Ministerstwo Zdrowia nie planuje obecnie działań legislacyjnych w celu opracowania nowych zasad podziału środków finansowych pochodzących ze składki zdrowotnej na poszczególne województwa. W roku 2012 Minister Zdrowia kilkakrotnie przedstawiał swoje stanowisko odnośnie do kwestii algorytmu podziału środków na świadczenia opieki zdrowotnej pomiędzy oddziały wojewódzkie NFZ, w tym dwukrotnie pisma w tej sprawie były kierowane do Marszałka Województwa Mazowieckiego. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia wyjaśnił w odpowiedzi także kwestię wysokości środków zaplanowanych dla Mazowieckiego OW NFZ na 2012 i 2013 r. stwierdzając, że porównanie pierwotnych planów finansowych Mazowieckiego OW NFZ na 2012 i 2013 r. wykazuje wzrost środków o 3,47 %.

42. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-549056-IV/07) z dnia 21 sierpnia 2012 r. - w sprawie odszkodowań za grunty warszawskie.

Do Biura Rzecznika wpływają skargi na bierność władzy w prawidłowym uregulowaniu roszczeń odszkodowawczych mających genezę w dekrete warszawskim z 1945 r. Odszkodowanie za wywłaszczoną nieruchomość miało być wypłacane na podstawie przepisów rozporządzenia, które jednak nie zostało wydane. Brak ten miały rekompensować późniejsze regulacje ustawowe, ale tylko wobec byłych właścicieli domów jednorodzinnych i działek przeznaczonych pod budownictwo jednorodzinne przejętych po dniu 5 kwietnia 1958 r. Problematykę odszkodowań za grunty reguluje art. 214 i 215 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami. Art. 215 ust. 2 ustawy jest powtórzeniem regulacji dotyczących odszkodowania za dom jednorodzinny i działkę przeznaczoną pod zabudowę jednorodzinną. W wyroku z dnia 13 czerwca 2011 r. (sygn. akt SK 41/09) Trybunał Konstytucyjny oceniając zgodność tego przepisu z Konstytucją stwierdził, że wspólną cechą byłych właścicieli domów jednorodzinnych i działek przeznaczonych pod zabudowę jednorodzinną oraz byłych właścicieli pozostałych nieruchomości warszawskich jest to, że zostali oni pozbawieni własności na podstawie dekretu warszawskiego i nie uzyskali prawa wieczystej dzierżawy, w związku z czym dekret przyznawał im odszkodowanie. Art. 215 ust. 2 ustawy o gospodarce nieruchomościami przyznaje odszkodowanie wyłącznie byłym właścicielom domów jednorodzinnych i działek przeznaczonych pod zabudowę jednorodzinną wywłaszczonym po dniu 5 kwietnia 1958 r. Trybunał ocenił, że pozbawienie odszkodowania byłych właścicieli określonej kategorii nieruchomości warszawskich nie znajduje racjonalnego uzasadnienia na gruncie konstytucyjnych gwarancji równej ochrony własności. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o ewentualnie podjętych pracach legislacyjnych w celu uzupełnienia luki prawnej wskazanej wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

43. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-694611-II/12) z dnia 21 sierpnia 2012 r. - w sprawie zgodnego z prawem umieszczania i oznaczania stacjonarnych urządzeń rejestrujących naruszenia przepisów ruchu drogowego przez kierujących pojazdami.

W toku badania indywidualnych skarg w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich wyłoniła się problematyka dotycząca zgodnego z prawem umieszczania i oznaczania stacjonarnych urządzeń rejestrujących naruszenia przepisów ruchu drogowego przez kierujących pojazdami. Ze skarg kierowanych do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że w niektórych przypadkach do tzw. atrap fotoradarów (tj. samych obudów bez urządzenia rejestrującego), które zamontowane były przed wejściem w życie rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 22 czerwca 2011 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków technicznych dla znaków i sygnałów drogowych oraz urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego i warunków ich umieszczania na drogach, montowane są urządzenia rejestrujące, z pominięciem wymogów, o jakich mowa w tym rozporządzeniu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przeanalizowanie przedstawionego problemu i poinformowanie o zajętym stanowisku.

44. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-681228-III/11) z dnia 24 sierpnia 2012 r. – w sprawie braku możliwości poddania kontroli sądowej prawidłowości ustalenia przez

organ rentowy wysokości świadczenia emerytalnego po dokonaniu potrącenia z tytułu prowadzonego przez komornika postępowania egzekucyjnego.

Do Rzecznika wpływają skargi dotyczące braku możliwości poddania sądowej kontroli prawidłowości ustalenia przez organ rentowy wysokości świadczenia emerytalnego po dokonaniu potrącenia zadłużenia z tytułu prowadzonego przez komornika postępowania egzekucyjnego, bowiem w tych sprawach organy rentowe nie wydają decyzji, od której przysługiwałyby prawne środki odwoławcze. Należy podkreślić, że osoby zwracające się do Rzecznika nie kwestionują podstawy tytułu egzekucyjnego, a wyłącznie prawidłowość wyliczenia przez organ rentowy wysokości świadczenia wypłacanego po dokonaniu takiego potrącenia. Z wyjaśnień ZUS wynika, że w praktyce organy rentowe wydają zawiadomienie, które nie podlega kontroli sądowej. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej podzieliło stanowisko ZUS i poinformowało, że na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych brak jest podstaw prawnych do wydania decyzji o wysokości świadczenia przysługującej po dokonaniu potrącenia. W ocenie Rzecznika stanowisko to wydaje się nietrafne, zwłaszcza w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego. Zdaniem Rzecznika, ubezpieczony powinien mieć możliwość poddania sądowej kontroli prawidłowości ustalenia przez organ rentowy wysokości pobieranego świadczenia po dokonaniu potrąceń. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (14.09.2012 r.) podtrzymuje stanowisko resortu w tej sprawie. Żaden z przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jak i ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie daje uprawnień organowi rentowemu ani też nie zobowiązuje tego organu do rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy w formie decyzji administracyjnej. Ponadto skoro zmniejszenie kwoty wypłacanego świadczenia jest efektem działania innego niż ZUS podmiotu - w przedmiotowej sprawie komornika - oraz rezultatem postępowania egzekucyjnego, należy stwierdzić, że ZUS, pomijając brak materialnoprawnych podstaw, nie może być organem uprawnionym do wydania decyzji w sprawie, w której nie prowadził postępowania.

45. Ministra Sprawiedliwości (RPO-707225-I/12) z dnia 27 sierpnia 2012 r. – w sprawie rozważenia wprowadzenia zmian do przepisów rozporządzeń w celu umożliwienia dostosowania formy egzaminów dla tłumaczy przysięgłych oraz egzaminów wstępnych i kończących aplikację ogólną, adwokacką, radcowską i notarialną do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Do Rzecznika zwróciła się osoba z niepełnosprawnością podnosząc problem faktycznej dyskryminacji wynikającej z braku regulacji umożliwiających dostosowanie formy egzaminu radcowskiego do jej indywidualnych potrzeb. Zagadnienie to należy rozpatrywać w kontekście wszystkich egzaminów zarówno wstępnych, jak i kończących aplikację ogólną, adwokacką, radcowską i notarialną w których nie przewidziano rozwiązań dostosowujących ich formę do potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Rozwiązania takie nie są również przewidziane podczas egzaminów na tłumaczy przysięgłych. Przebieg poszczególnych egzaminów regulują odpowiednie przepisy ustaw i rozporządzeń Ministra

Sprawiedliwości. Forma egzaminu powinna być dostosowana do stopnia i rodzaju niepełnosprawności osoby do niego przystępującej. Regulacja w tej materii powinna być kompleksowa i uwzględniać możliwość wydłużenia czasu egzaminu, alternatywne formy zapoznawania się z treścią pytań i kazusów, a także sposób udzielania odpowiedzi przez osoby nie mogące pisać. Brak regulacji dostosowujących formę poszczególnych egzaminów do potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności należy uznać za niezgodny z Konwencją Narodów Zjednoczonych z dnia 13 grudnia 2006 r. o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Stan taki jest też niezgodny z zasadą równości, określoną w art. 32 Konstytucji RP, a także z art. 65 Konstytucji RP, zapewniającym każdemu wolność wyboru i wykonywania zawodu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie dokonania zmian w aktach prawnych, w celu umożliwienia dostosowania formy egzaminów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Minister Sprawiedliwości (24.09.2012 r.) podziela opinię zawartą w wystąpieniu Rzecznika, że stan prawny regulujący tryb zdawania prawniczych egzaminów zawodowych wymaga przeanalizowania i wprowadzenia koniecznych modyfikacji. Wymagane podczas egzaminu czynności związane z odczytaniem pytań oraz zapisaniem rozwiązań zajmują więcej czasu w przypadku osób niepełnosprawnych, a więc należałoby odpowiednio wydłużyć trwanie egzaminu, aby zapewnić równe szanse w otrzymaniu uprawnień zawodowych. W celu unormowania tej sytuacji rozpoczęto prace nad projektami nowelizacji odpowiednich rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości, w zakresie unormowań odnoszących się do czasu trwania egzaminów, regulowanych tymi rozporządzeniami. Projektowane nowelizacje zakładają wydłużenie o połowę czasu trwania egzaminów w przypadku osób niepełnosprawnych – w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Projekty nowelizacji zostały przedstawione do konsultacji społecznych, przy których nie wniesiono uwag co do konieczności dalej idącej modyfikacji sposobu egzaminowania osób niepełnosprawnych.

Niemniej jednak Minister zauważa, że wiele zawodów prawniczych musi być wykonywanych przez osoby będące w stanie samodzielnie odczytać tekst, wysłuchać zeznań czy też przyjąć oświadczenie. Tak więc osoby z niektórymi typami niepełnosprawności nie mogą pracować jako sędzia, prokurator czy notariusz, a nawet tłumacz przysięgły. W przypadku tych grup zawodowych obowiązki służbowe wymagają pracy z szeregiem dokumentów pisemnych, oceny ich autentyczności, złożenia własnoręcznego podpisu, błyskawicznego reagowania pod wpływem stresu itp. W związku z tym nie jest możliwe dokonanie kompleksowej nowelizacji zasad zdawania egzaminów zawodowych. Jedynym dostępnym rozwiązaniem jest nowelizacja niektórych rozporządzeń, nad którą prace są obecnie prowadzone.

46. Ministra Sprawiedliwości (RPO-677872-II/11) z dnia 27 sierpnia 2012 r. - w sprawie nieprawidłowości dotyczących stosowania środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej wobec osób pozbawionych wolności.

W dotychczasowej korespondencji prowadzonej przez Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie nieprawidłowości dotyczących stosowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej środków przymusu bezpośredniego wobec osób pozbawionych wolności, Dyrektor Generalny

Służby Więziennej wyraził przekonanie, że obecna praktyka realizacji obowiązku kontroli bezpośredniej w trakcie stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec osób osadzonych jest właściwa. Rzecznik uważa natomiast, że w wielu przypadkach funkcjonariusze nie realizują określonego w § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 r. w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, obowiązku „kontroli bezpośredniej”. Funkcjonariusze nie wchodzili bowiem do pomieszczenia dźwiękochłonnego, w którym przebywał osadzony. Obserwacja zachowania osadzonego przez wizjer uniemożliwia ocenę postawy skazanego: jego zamiarów i gotowości do realizacji poleceń przełożonych. Ponadto funkcjonariusz w trakcie realizacji bezpośredniej kontroli zachowania osadzonego powinien sprawdzać, czy nie pojawiły się widoczne objawy zagrożenia dla życia i zdrowia osadzonego. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o spowodowanie zmiany istniejącej praktyki i doprowadzenie do praworządnego stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec osób pozbawionych wolności.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (12.09.2012 r.) poinformował, że w związku z wystąpieniem Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się o wyjaśnienia do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, który przedstawione zarzuty uznał za zasadne. Przeprowadzona kontrola wykazała wiele uchybień, niemniej jednak stwierdzono, że nie stanowią one reguły. Środki przymusu bezpośredniego są zazwyczaj stosowane zgodnie z wymogami formalnymi, zasadami praworządności, humanitaryzmu i poszanowania godności osób osadzonych. W związku z dokonaną analizą sytuacji zostały wydane pisemne dyspozycje, do zrealizowania w jednostkach penitencjarnych, dotyczące właściwego wykonywania postanowień zawartych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 r. w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Ponadto, realizacja uprawnień do stosowania środków przymusu bezpośredniego podlega stałemu nadzorowi i analizie. Nieprzestrzeganie przepisów obowiązujących w tym zakresie jest zagrożone sankcjami dyscyplinarnymi oraz karnymi. W celu wyeliminowania zaobserwowanych uchybień podjęto szereg działań o charakterze ciągłym, polegających na szkoleniu kadry w zakresie regulacji prawnych i zasad stosowania przymusu bezpośredniego, tworzeniu nowych mechanizmów kontroli i udostępnianiu nowych możliwości składania skarg na niewłaściwe postępowanie funkcjonariuszy. Z kolei dzięki sukcesywnemu instalowaniu monitoringu możliwe jest sprawdzenie realizacji zaleceń w konkretnych sytuacjach.

47. Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (RPO-630663-I/09) z dnia 27 sierpnia 2012 r. – w sprawie nieprawidłowości w stosowaniu przez oddziały Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa ustawy o dostępie do informacji publicznej.

Jak pokazała sprawa indywidualna, w której Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, organy Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa nieprawidłowo stosują przepisy ustawy o dostępie do informacji publicznej. Organ ARiMR nie wywiązał się z obowiązku prawnego zakwalifikowania pisma wnioskodawcy jako wniosku o udostępnienie informacji publicznej. Sąd wskazał, że w sytuacji, gdy organ uważa, że informacja publiczna nie powinna zostać udostępniona, zobowiązany jest do

wydania decyzji administracyjnej, w której może w uzasadnionych wypadkach odmówić udostępnienia informacji publicznej, powołując się np. na ochronę danych osobowych beneficjenta lub prawo do prywatności. Niewywiązanie się z powyższego obowiązku skutkuje pozostawaniem przez organ w stanie bezczynności, np. w przypadku pisemnego poinformowania wnioskującego o przyczynach nieudostępnienia informacji, zamiast wydania decyzji.

Skargi wpływające do Rzecznika pozwalają stwierdzić, że problem ten nie dotyczy tylko działalności jednego Oddziału Regionalnego ARiMR, ale pojawia się w całym kraju. Z tego powodu konieczne jest podjęcie odpowiednich działań przez Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, w celu niedopuszczania do powstania kolejnych sytuacji, w których organy, wbrew obowiązkowi wynikającemu z ustawy, nie będą udostępniały informacji publicznej. W ocenie Rzecznika Prezes ARiMR może np. przeprowadzić odpowiednie szkolenia pracowników Agencji w zakresie realizacji przepisów ustawy o dostępie do informacji publicznej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o działaniach podjętych w celu zapobieżenia naruszaniu obowiązujących przepisów przez organy Agencji.

Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (05.09.2012 r.) poinformował, że od momentu wystąpienia przypadku opisanego w wystąpieniu Rzecznika, w Agencji wdrożony został system zapobiegania sytuacjom niewłaściwego procedowania wniosków o udostępnienie informacji publicznej. Wprowadzono regulacje w postaci wewnętrznych aktów normatywnych, na które składają się zarządzenia Prezesa ARiMR w sprawie udostępniania informacji publicznej przez ARiMR, określające tryb postępowania w zakresie spraw o informację publiczną. Zarządzenie wyraźnie wskazuje tryb postępowania w przypadku odmowy udostępnienia informacji publicznej oraz zadania poszczególnych komórek organizacyjnych w zakresie wydawania w tym przedmiocie decyzji odmownych.

Ponadto Prezes ARiMR wyznaczył komórkę organizacyjną, do zadań której należy m.in. koordynowanie procesu udzielania informacji publicznej w Centrali ARiMR. Natomiast w 16 Oddziałach Regionalnych ARiMR osobami odpowiedzialnymi za udostępnianie informacji publicznej są ich dyrektorzy. W Biuletynie Informacji Publicznej, na stronie internetowej ARiMR, zamieszczone zostały informacje dotyczące udostępniania informacji publicznej przez Agencję, wzory wniosków, warunki ponownego wykorzystywania informacji publicznej oraz dane kontaktowe Centrali i Oddziałów Regionalnych. Pracownicy ARiMR uczestniczą w szkoleniach z zakresu informacji publicznej. W związku ze zmianą ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, planowane są dodatkowe szkolenia dla pracowników Centrali ARiMR, jak również szkolenie dla przedstawicieli Oddziałów Regionalnych wykonujących zadania związane z procedowaniem wniosków o udostępnienie informacji publicznej.

48. Ministra Spraw Wewnętrznych, do wiadomości Komendanta Głównego Policji (RPO-705058-III/12) z dnia 27 sierpnia 2012 r. – w sprawie warunków służby funkcjonariuszy Policji.

Pracownicy Biura RPO przeprowadzili kontrolę warunków pracy funkcjonariuszy Policji w jednostkach średniego i niższego szczebla. W maju i czerwcu 2012 r. przeprowadzono

wizytacje w 48 komendach powiatowych i miejskich, komisariatach oraz posterunkach Policji. Stwierdzono wiele nieprawidłowości i uchybień, zwłaszcza w zakresie stanu lokalowego i sanitarnego, jak również wyposażenia placówek. Na przestrzeni kilku ostatnich lat widać znaczącą poprawę w zakresie remontów budynków komend czy komisariatów Policji. Na remont budynków pozyskiwane są środki z samorządu terytorialnego. Wiele jednostek Policji znajduje się jednak w stanie znacznej degradacji technicznej. Czynności służbowe wykonywane są w niezwykle trudnych warunkach pracy. Ograniczenia finansowe powodują, że pomieszczenia nie są remontowane od wielu lat, problemem jest także ciasnota. Funkcjonariusze zgłaszali ponadto zastrzeżenia do otrzymywanego umundurowania. Kolejnym istotnym problemem dostrzeżonym przez Rzecznika był brak miejsc do oddania strzału kontrolnego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o podjęcie działań, które przyczynią się do poprawy sytuacji i zapewnienia funkcjonariuszom Policji godnych warunków służby.

49. Ministra Zdrowia (RPO-638402-VII/10) z dnia 28 sierpnia 2012 r. – w sprawie wątpliwości dotyczących podstaw prawnych instalowania kamer telewizji przemysłowej (monitoringu) w izbach wytrzeźwień.

W związku z pełnieniem przez Rzecznika Praw Obywatelskich funkcji Krajowego Mechanizmu Prewencji, pracownicy Biura Rzecznika dokonują wizytacji prewencyjnych we wszystkich miejscach detencji w Polsce, między innymi w izbach wytrzeźwień. Podczas tych wizytacji wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji budzi kwestia instalowania kamer telewizji przemysłowej (monitoringu) w tego typu placówkach. Możliwość stosowania monitoringu dopuszcza rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego. Krajowy Mechanizm Prewencji nie ma wątpliwości co do tego, że monitorowanie pomieszczeń izb wytrzeźwień przyczynia się do polepszenia bezpieczeństwa osobom przebywającym na ich terenie oraz zapobiega zaistnieniu wypadków nadzwyczajnych.

Jednocześnie wiąże się z ograniczeniem ich konstytucyjnie chronionego prawa do prywatności, które może podlegać ograniczeniom tylko w drodze ustawy. Tymczasem żaden przepis ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi nie przewiduje stosowania w izbach wytrzeźwień telewizji wewnętrznej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w powyższych kwestiach oraz rozpoczęcie procesu legislacyjnego zmierzającego do nadania ustawowego charakteru normom prawnym dotyczącym stosowania monitoringu w izbach wytrzeźwień oraz wprowadzenia szczegółowych regulacji w tym zakresie.

50. Ministra Sprawiedliwości (RPO-697448-VII/12) z dnia 29 sierpnia 2012 r. – w sprawie potrzeby utworzenia w jednej z jednostek penitencjarnych na południu Polski oddziału ginekologiczno - położniczego.

W związku z pełnieniem przez Rzecznika Praw Obywatelskich funkcji Krajowego Mechanizmu Prewencji, pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” Biura

Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzają systematyczne wizytacje w miejscach detencji, w tym w zakładach karnych i aresztach śledczych. W trakcie wizytacji jednego z zakładów karnych, Krajowy Mechanizm Prewencji ujawnił przypadek przetransportowania ze szpitala odległego o około 500 km kobiety w zagrożonej ciąży. W rezultacie, w opinii personelu medycznego wizytowanego zakładu, doszło do przedwczesnego porodu. Zakład jest jedyną jednostką penitencjarną w Polsce, w której mogą przebywać kobiety od siódmego miesiąca ciąży, gdyż dysponuje oddziałem ginekologiczno-położniczym. W świetle art. 18 Konstytucji RP macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Powyższa zasada jest rozwinięta w art. 68 ust. 3 Konstytucji RP stanowiąc w omawianym zakresie, że władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej kobietom ciężarnym. W przypadku osób pozbawionych wolności przytoczone obowiązki państwa mają szczególne znaczenie. Zgodnie z art. 115 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, skazanemu zapewnia się bezpłatne świadczenia zdrowotne, leki i artykuły sanitarne. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o podjęcie stosownych działań zmierzających do utworzenia również w jednej z jednostek penitencjarnych na południu Polski oddziału ginekologiczno-położniczego.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (17.09.2012 r.) poinformował, że utworzenie kolejnego oddziału położniczego dla kobiet odbywających karę pozbawienia wolności nie ma uzasadnienia ekonomicznego ani merytorycznego. Funkcjonujący obecnie w Zakładzie Karnym Nr 1 w Grudziądzu oddział ginekologiczno-położniczy w pełni zabezpiecza zapotrzebowanie na tego rodzaju świadczenia medyczne. Dyrektor Generalny Służby Więziennej przedstawił na poparcie swojej opinii dane, z których wynika, że w ciągu ostatnich czterech lat potencjał oddziału w Grudziądzu był wykorzystywany co najwyżej w połowie, zapewniając większą liczbę miejsc, niż było to konieczne. Odnosząc się do przywołanego w wystąpieniu Rzecznika przypadku, Dyrektor Generalny Służby Więziennej zauważa, że istnieją inne możliwości zapewnienia odpowiedniej opieki w tym zakresie. Decyzje o zakwalifikowaniu do transportu podejmuje lekarz. W przypadku, gdy transport jest niewskazany, kierownik podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności uzgadnia z kierownikiem podmiotu leczniczego położonego najbliżej zakładu karnego termin i miejsce udzielenia osobie pozbawionej wolności świadczenia zdrowotnego. A zatem, w związku z przedstawionymi wyjaśnieniami, zmiany organizacyjne w zakresie opieki ginekologiczno-położniczej w strukturach więziennictwa zostały uznane za nieuzasadnione.

51. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (RPO-649338-I/10) z dnia 6 września 2012 r. – w sprawie nieprawidłowości w rozpatrywaniu wniosków o dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Związek Producentów Ryb w sprawie nieprawidłowości w działaniu Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, polegających na nieudzielaniu pomocy w ramach środka 2.2 „Działania wodno-środowiskowe” zgodnie z kolejnością składania wniosków o dofinansowanie. Pomoc finansowa przyznawana jest na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 września 2009 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu

przyznawania, wypłaty i zwracania pomocy finansowej na realizację środków objętych osią priorytetową 2 - Akwakultura, rybołówstwo śródlądowe, przetwórstwo i obrót produktami rybołówstwa i akwakultury, zawartą w programie operacyjnym „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”. Zdaniem Rzecznika, zasadne byłoby wprowadzenie odpowiednich zmian do tego rozporządzenia. Stan prawny, który uzależnia otrzymanie dofinansowania od kolejności złożenia prawidłowo wypełnionego i udokumentowanego wniosku prowadzi do nierównego traktowania producentów. W praktyce, terminy weryfikowania wniosków nie zawsze wynikają z kolejności złożenia wniosku. Pomoc otrzymują bowiem wnioskodawcy, w stosunku do których pracownik Agencji przeprowadzi sprawną weryfikację wniosku. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o ponowne przeanalizowanie sprawy i podjęcie działań w celu niedopuszczenia do powstawania nieprawidłowości w działaniu oddziałów Agencji.

52. Ministra Sprawiedliwości (RPO-680042-II/11) z dnia 6 września 2012 r. - w sprawie praktyki stosowania kamer monitorujących zachowanie skazanych w salach do udzielania widzeń bez osoby dozorującej.

Wnioski wpływające od osób pozbawionych wolności oraz obserwacje poczynione przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w trakcie wizytacji jednostek penitencjarnych skłoniły Rzecznika Praw Obywatelskich do podjęcia się zbadania kwestii stosowania kamer monitorujących zachowanie skazanych w salach do udzielania widzeń bez osoby dozorującej. W ocenie Rzecznika, instalowanie kamer w tych pomieszczeniach stoi w sprzeczności z intencją, jaka przyświecała ustawodawcy wprowadzającemu tę formę nagrody. Prawodawca wskazując, że jest to widzenie bez osoby dozorującej, nakazał odstąpić od wymogu nadzoru nad skazanym i osobami go odwiedzającymi, przyznając im większą swobodę i szerszy zakres prywatności podczas tego widzenia. W wystąpieniu do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 1 lutego 2012 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zakwestionowała montowanie kamer w salach do udzielania widzeń bezdozorowych. Dyrektor Generalny Służby Więziennej nie podzielił jednak przedstawionej przez Rzecznika interpretacji przepisów wskazując, że art. 138 § 1 pkt 2 k.k.w. określa formę nagradzania osadzonych jako widzenia bez osoby dozorującej, a nie jako widzenia bezdozorowego. Podtrzymując swoje stanowisko w przedstawionej sprawie, Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o podjęcie działań zmierzających do zmiany opisanej praktyki i zapewnienia skazanym oraz ich rodzinom właściwych warunków odbywania widzeń bez osoby dozorującej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (28.09.2012 r.) wyjaśnił, że monitorowanie widzeń bez osoby dozorującej, w tym widzeń w oddzielnym pomieszczeniu jest fakultatywne. Zgodnie z art. 73a § 8 k.k.w., o stosowaniu monitorowania w określonych miejscach i pomieszczeniach, decyduje dyrektor zakładu karnego, mając na celu zapewnienie porządku i bezpieczeństwa w zakładzie karnym. Zezwolenie na widzenie bez osoby dozorującej, podobnie jak zezwolenie na widzenie w oddzielnym pomieszczeniu bez osoby dozorującej, są nagrodami przewidzianymi odpowiednio w art. 138 § 1 pkt 2 i 3 k.k.w., które mogą zostać przyznane skazanemu wyróżniającemu się dobrym zachowaniem w czasie odbywania kary pozbawienia wolności. Ma ono charakter widzenia bez osoby dozorującej, a

nie widzenia bezdolorowego. Jak wynika z informacji Dyrektora Generalnego SW w salach, z których korzystają skazani wraz z osobami odwiedzającymi w ramach nagrody z art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w. co do zasady nie stosuje się monitoringu. Osadzony ma prawo zaskarżyć decyzję dyrektora co do zasadności zastosowania - w czasie takiego widzenia - monitoringu, zarówno do Dyrektora Okręgowego SW, jak i sądu penitencjarnego.

Z uwagi na nagrodowy charakter, widzenia na podstawie art. 138 § 1 pkt 2 i 3, powinny odbywać się bez stosowania monitoringu w takim pomieszczeniu, a w przypadku istnienia wątpliwości dyrektora co do bezpieczeństwa w czasie takiego widzenia, tego rodzaju nagroda nie powinna być przyznawana. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 24 kwietnia 2012 r. przekazał Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej polecenie uwrażliwienia Dyrektorów Okręgowych SW oraz dyrektorów jednostek penitencjarnych, na konieczność ścisłego respektowania obowiązujących przepisów prawa przy wydawaniu decyzji o stosowaniu monitorowania zachowania skazanych w określonych miejscach i pomieszczeniach, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji, w których wydanie takiej decyzji jest fakultatywne.

53. Prokuratora Generalnego (RPO-710680-I/12) z dnia 6 września 2012 r. – w sprawie dochodzenia odpowiedzialności autorów niedozwolonych i obraźliwych treści zamieszczonych w Internecie.

Wolność słowa stanowi jeden z filarów społeczeństwa demokratycznego. Niestety, coraz częściej mają miejsce incydenty, w których wolność wypowiedzi jest rażąco nadużywana, zwłaszcza jeśli chodzi o treści zamieszczane za pośrednictwem stron internetowych, blogów oraz portali społecznościowych, gdzie niektóre komentarze przekraczają granice dozwolonej krytyki, stanowiąc swoistą mowę nienawiści, niekiedy zawierającą treści rasistowskie, ksenofobiczne lub antysemitowskie. Podstawę dochodzenia roszczeń za naruszenie dóbr osobistych stanowi art. 23 i 24 Kodeksu cywilnego. Odpowiedzialność karna znajduje podstawę w art. 212 (pomówienie) i art. 216 (znieważenie) Kodeksu karnego. Istotne znaczenie ma też ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną, regulująca odpowiedzialność administratorów stron internetowych oraz dostawców usług internetowych, a także ustawa o ochronie danych osobowych. W opinii Rzecznika obowiązujące regulacje są wystarczające do dochodzenia odpowiedzialności autorów niedozwolonych i obraźliwych treści zamieszczonych w Internecie. Zasadniczym problemem jest brak jednolitych standardów współpracy Policji, organów prokuratury oraz sądów w zakresie działań mających na celu ustalenie tożsamości sprawcy niedozwolonych czynów. Niepokojący jest także brak świadomości osób, których dobra osobiste zostały naruszone, co do tego, iż przysługują im jakiegokolwiek środki prawne pozwalające na egzekwowanie praw. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o poinformowanie o przyjętej praktyce, a także wytycznych, jakie posiadają prokuratorzy prowadzący sprawy dotyczące przestępstw popełnianych za pośrednictwem Internetu, a związanych z naruszeniem dóbr osobistych użytkowników sieci. Rzecznik prosi też o sugestie odnośnie do systemowych działań, które mogłyby wpłynąć pozytywnie na ochronę praw obywateli.

54. Szefa Służby Cywilnej (RPO-699508-I/12) z dnia 10 września 2012 r. – w sprawie obowiązku składania oświadczeń majątkowych przez pracowników Urzędu Lotnictwa Cywilnego.

W trakcie analizowania sprawy indywidualnej dotyczącej obowiązku składania oświadczeń majątkowych przez pracowników Urzędu Lotnictwa Cywilnego pojawiły się wątpliwości co do interpretacji przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, regulujących kwestie składania oświadczeń o stanie majątku. Przepis art. 10 tej ustawy wymienia osoby zobowiązane do złożenia oświadczenia o stanie majątku. Są to pracownicy zajmujący stanowiska kierownicze określone w przepisie art. 2 pkt 1 ustawy oraz pracownicy urzędów państwowych zajmujący stanowiska równorzędne pod względem płacowym ze stanowiskami kierowniczymi. Zobowiązanymi do złożenia oświadczeń są też urzędnicy służby cywilnej. Wątpliwości w sprawie pojawiły się z uwagi na możliwą interpretację pojęcia „równorzędne pod względem płacowym”. Zgodnie z interpretacją przekazaną przez Dyrektora Generalnego Urzędu Lotnictwa Cywilnego, stanowiska równorzędne to te, które zostały umieszczone na tej samej pozycji w Załączniku Nr 2 do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2009 r. w sprawie określania stanowisk urzędniczych, wymaganych kwalifikacji zawodowych, stopni służbowych urzędników służby cywilnej, mnożników do ustalania wynagrodzenia oraz szczegółowych zasad ustalania i wypłacania innych świadczeń przysługujących członkom korpusu służby cywilnej. Pojęcie „równorzędne pod względem płacowym” może być także interpretowane w odmienny sposób, przez przyjęcie, że chodzi o pracownika, który otrzymuje płacę na poziomie osoby zajmującej stanowisko kierownicze. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w kwestii interpretacji pojęcia „równorzędne płacowo” oraz wskazanie, jaka jest praktyka w omawianym zakresie w urzędach państwowych.

Szef Służby Cywilnej (28.09.2012 r.) przedstawił opinię na temat interpretacji pojęcia „stanowiska równorzędne pod względem płacowym” określającego zakres podmiotowy osób obowiązanych do złożenia oświadczenia o stanie majątkowym, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, w zakresie dotyczącym służby cywilnej. Omawiane sformułowanie powinno być rozumiane w kontekście przepisów rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2009 r. w sprawie określenia stanowisk urzędniczych, wymaganych kwalifikacji zawodowych, stopni służbowych urzędników służby cywilnej, mnożników do ustalania wynagrodzenia oraz szczegółowych zasad ustalania i wypłacania innych świadczeń przysługujących członkom korpusu służby cywilnej. Rozstrzygnięcie, czy stanowisko jest „stanowiskiem równorzędnym pod względem płacowym” wynika zatem z porównania przedziałów mnożników służących do ustalania wynagrodzenia na danym stanowisku, nie z porównania konkretnego mnożnika osoby zajmującej dane stanowisko i wysokości wynagrodzenia wypłacanego tej osobie. Zgodnie z przepisami ustawy świadczenie majątkowe składa się kierownikowi jednostki (dyrektorowi generalnemu urzędu). Szef Służby Cywilnej nie gromadzi informacji dotyczących praktyki w zakresie składania oświadczeń majątkowych w poszczególnych urzędach.

55. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (RPO-706111-I/12) z dnia 10 września 2012 r.
– w sprawie problemów z uzyskaniem pomocy w ramach działania „Ułatwianie startu młodemu rolnikom”.

Na tle sprawy indywidualnej rozpatrywanej przez Rzecznika pojawił się problem generalny dotyczący potencjalnej niezgodności przepisów rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Ułatwianie startu młodemu rolnikom” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 z przepisami rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Przepis § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi stanowi, że pomoc jest przyznawana osobie fizycznej, która do dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy nie prowadziła działalności gospodarczej i której małżonek do dnia złożenia przez nią wniosku o przyznanie pomocy nie prowadził takiej działalności. Z definicji pojęcia „prowadzenie działalności gospodarczej” przyjętej w § 2 ust. 2 rozporządzenia wynika, że za osobę prowadzącą działalność gospodarczą zostanie uznany każdy, kto był posiadaczem lub właścicielem gospodarstwa. Przyjęta definicja jest niezgodna z wymogiem określonym w rozporządzeniu Rady, zgodnie z którym pomoc udziela się osobie fizycznej, która ma mniej niż 40 lat i po raz pierwszy podejmuje działalność gospodarczą jako kierujący gospodarstwem. Aktualny stan prawny może powodować, że duża grupa rolników nie będzie mogła otrzymać pomocy w ramach działania „Ułatwianie startu młodemu rolnikom”, mimo że spełniają warunki do otrzymania pomocy przewidziane w rozporządzeniu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w sprawie.

56. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (RPO-700316-V/12) z dnia 11 września 2012 r. - w sprawie nieuczciwych praktyk telekomunikacyjnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymuje wiele skarg na nieuczciwe praktyki telekomunikacyjne. Wnioskodawcy byli przekonani, że przedłużają lub zmieniają umowę, podczas gdy w rzeczywistości podpisywali umowę z nowym przedsiębiorcą. Konsumenty często kierowali reklamacje do Telekomunikacji Polskiej S.A. uważając, że nadal związani są umową z tym właśnie podmiotem. Praktyką było niepozostawianie konsumentowi egzemplarza umowy zawieranej poza lokalem przedsiębiorcy oraz brak informacji o prawie odstąpienia od zawartej umowy. W wyniku zawarcia umowy z nowym przedsiębiorcą dochodziło także do przeniesienia numeru do nowego dostawcy usług oraz do rozwiązania umowy z dotychczasowym dostawcą. Możliwość taką przewidują przepisy art. 71-72 ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne. Działanie przedsiębiorcy, polegające na wywołaniu przekonania, iż przedstawiana oferta pochodzi od dotychczasowego dostawcy usług powoduje, że zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta związane następnie z podpisywaniem poza lokalem przedsiębiorcy umowy o świadczenie tych usług, może zostać istotnie zniekształcone. Grupą konsumentów szczególnie narażoną na wskazywane praktyki rynkowe są osoby starsze, dla których standard wymaganej staranności w zachowaniach rynkowych ulega modyfikacji na rzecz zwiększenia ochrony interesów konsumentów. Opisywane praktyki stanowią także naruszenie obowiązków informacyjnych przedsiębiorcy,

określonych w ustawie z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny oraz w ustawie - Prawo telekomunikacyjne. Z uwagi na niepokojący, z punktu widzenia ochrony praw konsumentów, charakter omawianych praktyk, Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o informację, czy przedstawiona sprawa jest badana przez UOKiK.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (28.10.2012 r.) informuje, że obecnie trwają ustalenia, czy omawiana w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich sprawa spełnia przesłanki konieczne do podjęcia jej przez UOKiK – mianowicie bezprawności działania oraz naruszenia zbiorowego interesu konsumentów. Prowadzone w celu zbadania owych przesłanek postępowanie wyjaśniające zostało wszczęte na podstawie napływających do urzędu skarg konsumentów. Dotyczą one wprowadzania w błąd, zatajania lub przekazywania w sposób niejasny i niejednoznaczny informacji na temat nazwy i siedziby przedsiębiorcy. Postępowanie ma wyjaśnić, czy do wymienionych praktyk dochodzi podczas zawierania przez operatora umów na świadczenie usług telekomunikacyjnych. Pozwoli to na ustalenie, czy uzasadnione jest przeprowadzenie postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Podjęmowane obecnie działania skupiają się na zbadaniu wzorców umów, w tym wielkości czcionki w nich użytej, a także na sprawdzeniu doniesień zwracających uwagę na fakt, że klient nie otrzymuje swojego egzemplarza podpisanej umowy. Ponadto planowane jest zapoznanie się z nagraniami rozmów prowadzonych przez pracowników operatora z konsumentami w celu zaproponowania danej usługi.

Prezes UOKiK, aby przeprowadzić pełne rozeznanie w badanym przypadku, zwraca się również do Rzecznika Praw Obywatelskich z prośbą o przekazanie kopii skarg napływających w związku z przedmiotową sprawą.

57. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-699910-III/12) z dnia 11 września 2012 r. - w sprawie zasad ustalania dochodu na potrzeby ustawy o pomocy społecznej, dla osób pobierających świadczenie honorowe.

Na tle sprawy skierowanej do Rzecznika ujawnił się problem związany z ustalaniem dochodu rodziny lub osoby samotnie gospodarującej na potrzeby ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Zgodnie z treścią art. 60 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny do wysokości średniego miesięcznego kosztu utrzymania. Mieszkaniec domu wnosi opłatę za pobyt w wysokości nieprzekraczającej 70% dochodu. Ustalanie dochodu pensjonariusza domu pomocy społecznej dla określenia wysokości odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej odbywa się w oparciu o przepis art. 8 ust. 3 i 4 ustawy o pomocy społecznej, którego kształt nie pozostawia organowi żadnej swobody decyzyjnej, w ramach której mógłby, uwzględniając wyjątkowe okoliczności, ustalać dochód osoby. W sposób szczególny problem ten uwidacznia się na przykładzie osoby, która przebywa w domu pomocy społecznej i uzyskuje świadczenie honorowe. Świadczenie honorowe jest przyznawane przez Prezesa ZUS z urzędu każdej osobie, która osiąga wiek 100 lat. Fakt uzyskania tego typu świadczenia nie powinien być traktowany jak każdy inny dochód, a w szczególności nie powinien stwarzać sytuacji, w której wzrost dochodu pensjonariusza domu pomocy społecznej daje możliwość – jak w przypadku

wnioskodawcy, który zwrócił się do Rzecznika – trzykrotnego zwiększenia kwoty odpłatności za pobyt. Wprawdzie przedstawiona Rzecznikowi sytuacja dotyczy osób skierowanych do placówki przed 1 stycznia 2004 r., jednak w realiach ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej wskazany problem nie traci na aktualności. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie stanowiska w sprawie możliwości podjęcia stosownej inicjatywy ustawodawczej modyfikującej zasady ustalania dochodu dla osób pobierających świadczenia honorowe.

58. Prezesa Rady Ministrów (RPO-701275-IV/12) z dnia 11 września 2012 r. – w sprawie realizacji uprawnienia funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu do wypłaty ekwiwalentu pieniężnego w zamian za rezygnację z lokalu.

Nawiązując do odpowiedzi Wiceprezesa Rządowego Centrum Legislacji na wcześniejsze wystąpienie w tej sprawie, Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdza, że w otrzymanym piśmie nie znajduje rzetelnego odniesienia się do zasadniczego problemu jakim jest brak realizacji złożonych przez osoby uprawnione wniosków o wypłatę ekwiwalentu pieniężnego w zamian za rezygnację z lokalu. W odpowiedzi zaznaczono jedynie, że wypłaty ekwiwalentu są realizowane w ramach posiadanych środków budżetowych. Rzecznik podkreśla, że na liście osób oczekujących na wypłatę ekwiwalentu zarejestrowanych jest ponad 1300 osób, z których wiele bezskutecznie oczekuje na zawarcie umowy w sprawie wypłaty świadczenia. Stan ten świadczy w ocenie Rzecznika o braku zabezpieczenia odpowiednich środków finansowych w budżecie państwa, przeznaczonych na wypłatę omawianego świadczenia, co może być spowodowane lekceważeniem problemu przez organy państwa. Opisana sytuacja, w której obowiązujące przepisy przyznają określone uprawnienia, które nie są realizowane przez wiele lat, narusza zasadę zaufania obywatela do państwa i stanowionego prawa. Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zwraca się do Prezesa Rady Ministrów z prośbą o zainteresowanie się przedstawionym problemem i znalezienie rozwiązań, które zapewniłyby osobom uprawnionym faktyczną możliwość realizacji przyznanych im uprawnień.

59. Ministra Sprawiedliwości (RPO-676765-II/11) z dnia 11 września 2012 r. – w sprawie zróżnicowania sytuacji oskarżonych w regulacjach prawa karnego procesowego w zakresie ustalenia przez sąd wysokości kosztów procesu.

W toku rozpoznawania spraw, uwagę Rzecznika zwróciło zróżnicowanie sytuacji oskarżonych w regulacjach prawa karnego procesowego, w zakresie, w jakim sąd ma obowiązek, przy obciążeniu ich kosztami postępowania, ustalenia wysokości kosztów procesu. Zgodnie z art. 641 k.p.k. prawo do ściągnięcia zasądzonych kosztów procesu przedawnia się z upływem 3 lat od dnia, kiedy należało je uiścić. Termin ten rozpoczyna bieg od daty wydania prawomocnego wyroku, o ile wskazana zostanie wysokość kosztów procesu, a w przypadku braku takiego obliczenia wyrokiem, od prawomocnego postanowienia w przedmiocie ustalenia wysokości kosztów procesu wydanego w oparciu o treść art. 626 § 2 k.p.k. Wątpliwości budzi uregulowanie art. 626 § 2 k.p.k. w zakresie, w jakim nie wskazuje terminu do wydania prawomocnego postanowienia rozstrzygającego o wysokości kosztów procesu, jak również w inny sposób nie precyzuje okoliczności uzasadniających wydanie takiego postanowienia w każdym czasie, a zatem nawet po kilku latach od uprawomocnienia

się wyroku. W ocenie Rzecznika, uregulowanie art. 626 § 2 k.p.k. i art. 641 k.p.k. narusza zasadę równości wobec prawa. Obliczenie rozpoczęcia terminu przedawnienia uzależnia bowiem od sposobu procedowania sądu w każdej indywidualnej sprawie i nie wskazuje okoliczności, których wystąpienie uzasadniałoby wydanie orzeczenia w trybie w art. 626 § 2 k.p.k. w każdym czasie. Uregulowanie to prowadzić może do sytuacji, w której okres przedawnienia, o jakim mowa w art. 641 k.p.k., nie rozpoczął biegu nie z przyczyn uwarunkowanych zachowaniem skazanego, lecz z nieuzasadnionego zaniechania sądu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

60. p.o. Głównego Inspektora Sanitarnego (RPO-569428-V/07) z 14 września 2012 r. – w sprawie braku prawnej możliwości rozsypywania szczątków pochodzących ze spopielania zwłok w ogrodach pamięci, urządzanych na terenach cmentarzy.

Rzecznik Praw Obywatelskich w latach 2007 - 2011 prowadził korespondencję z Ministrem Zdrowia, Ministrem Infrastruktury oraz Głównym Inspektorem Sanitarnym, w której wskazywał na wpływające do Biura RPO skargi sygnalizujące problem braku prawnej możliwości rozsypywania szczątków pochodzących ze spopielania zwłok w ogrodach pamięci, urządzanych na terenach cmentarzy. Sytuacji takiej bowiem nie przewiduje wielokrotnie nowelizowana ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych. Taki sposób dokonania pochówku stanowi często ostatnią wolę zmarłego, która z oczywistych względów nie może być przez jego bliskich zrealizowana w sposób zgodny z prawem. Ministrowie Zdrowia oraz Infrastruktury podzielili stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich o konieczności podjęcia stosownych prac legislacyjnych. W konsekwencji powołany został Międzyresortowy Zespół ds. Opracowania Założeń Projektu Ustaw o Cmentarzach i Pochówku Zmarłych. Działanie Zespołu zostało zawieszona w związku ze zmianą na stanowisku Ministra Zdrowia. Rzecznik Praw Obywatelskich nie został jednak poinformowany o wznowieniu jego prac. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o udzielenie informacji o aktualnej działalności Międzyresortowego Zespołu ds. Opracowania Założeń Projektu Ustawy o Cmentarzach i Pochówku Zmarłych oraz o wynikach jego prac.

61. Ministra Zdrowia, Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia oraz Rzecznika Praw Pacjenta (RPO-712556-V/12) z dnia 14 września 2012 r. – w sprawie funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej nad osobami z zaburzeniami psychicznymi.

W wystąpieniu do Ministra Zdrowia Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca uwagę na liczne nieprawidłowości i zaniedbania związane z realizacją Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego, ustawionego na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2010 r., stwierdzone w wynikach kontroli NIK dotyczącej przestrzegania praw pacjenta w lecznictwie psychiatrycznym. Rozporządzenie weszło w życie 18 lutego 2011 r. tj. ponad dwa lata po wejściu w życie ustawy, na podstawie której zostało wydane, co świadczy o niewłaściwej organizacji prac legislacyjnych resortu. Zdaniem Rzecznika kwestią priorytetową powinna być sprawna realizacja Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego. Dotychczasowa niewydolność resortu zdrowia w zakresie terminowej realizacji Programu uzasadnia wnioski o konieczności stworzenia odrębnej struktury koordynującej jego realizację na szczeblu centralnym. Wnioski wypływające z

przeprowadzonych przez Rzecznika wizytacji szpitali psychiatrycznych oraz otrzymywane skargi wskazują na trwałe niedofinansowanie psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w tym odstępstwa od zaleceń zawartych w NPOZP, jak również zaniedbania we wdrożeniu i rozwoju modelu psychiatrycznej opieki środowiskowej. Dotychczas nie zostały utworzone pilotażowe centra opieki, ani nie zostały nawet opracowane zasady ich finansowania. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi Ministra Zdrowia o wnikliwe ustosunkowanie się do wyników raportu NIK oraz kwestii podniesionych w wystąpieniu Rzecznika, jak również poinformowanie o obecnym stanie realizacji Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego.

W wystąpieniu do Prezesa NFZ Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o udzielenie informacji w sprawie zasad i poziomu finansowania psychiatrycznej opieki zdrowotnej w Polsce, w szczególności w odniesieniu do środków przeznaczonych na realizację Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego. Przeprowadzane przez pracowników Biura RPO wizytacje szpitali psychiatrycznych oraz kierowane do Rzecznika Praw Obywatelskich skargi pacjentów oraz środowiska lekarskiego wskazują na utrzymujący się stan niedofinansowania i przeznaczania środków finansowanych w wysokości niedostatecznej do rzeczywistych potrzeb. Na niepokojącą sytuację w systemie opieki zdrowotnej nad osobami z zaburzeniami psychicznymi wskazuje ostatni raport NIK dotyczący przestrzegania praw pacjenta w lecznictwie psychiatrycznym. Problemy w funkcjonowaniu szpitali psychiatrycznych, takie jak opóźnienia w planowanej hospitalizacji pacjentów, częste niedobory kadrowe, nieodpowiedni stan sanitarnotechniczny pomieszczeń szpitalnych – zagrażający nawet bezpieczeństwu pacjentów, w dużej mierze spowodowane są brakiem odpowiednich środków finansowych. Stworzeniu kompleksowego systemu ochrony zdrowia psychicznego społeczeństwa, w tym zapewnieniu skutecznej prewencji, leczenia zaburzeń psychicznych i ochrony praw pacjentów, ma służyć realizacja Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego. Właściwa realizacja zadań określonych w Programie wymaga jednak zapewnienia odpowiedniego poziomu finansowania. Kierowane do Rzecznika skargi wskazują natomiast na odstępstwa od zalecanych nakładów finansowych zawartych w NPOZP.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się także do Rzecznika Praw Pacjenta w sprawie niepokojących informacji o braku postępu w realizacji Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego. Właściwa i terminowa realizacja Programu ma fundamentalne znaczenie dla stworzenia kompleksowego systemu ochrony zdrowia psychicznego społeczeństwa, w tym zapewnienia skutecznej prewencji, leczenia zaburzeń psychicznych i ochrony praw pacjentów. Z informacji dostępnych na stronie Biura Rzecznika Praw Pacjenta wynika, że w sprawie realizacji zadań wynikających z Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego, pismami z dnia 8 grudnia 2011 r., Rzecznik Praw Pacjenta zwróciła się do Ministra Zdrowia, Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Ministra Obrony Narodowej, Ministra Edukacji Narodowej, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przekazanie stanowiska w tej sprawie, a także poinformowanie, czy Biuro Rzecznika Praw Pacjenta podjęło dalsze działania w przedmiocie realizacji zadań wynikających z Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego.

62. Ministra Zdrowia (RPO-710359-V/12) z dnia 17 września 2012 r. – w sprawie braku w obowiązujących przepisach normy prawnej, z której wynikałby obowiązek szpitali zapewnienia pacjentom zakwaterowania i wyżywienia.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek zawierający prośbę o podjęcie działań w celu wyjaśnienia wątpliwości prawnych dotyczących braku w obecnie obowiązujących przepisach normy prawnej, z której wynikałby obowiązek szpitali zapewnienia pacjentom zakwaterowania i wyżywienia. Regulacji takiej nie zawiera w szczególności ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, jak również ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ani wydane na jej podstawie przepisy. Omawiana luka prawna odnosi się do ważnego dla pacjentów zakresu świadczeń opieki zdrowotnej.

Rzecznik zauważa w wystąpieniu, że nieobowiązująca od czerwca 2011 r. ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej, w art. 20 ust. 1 stanowiła, że szpital zapewnia przyjętemu pacjentowi świadczenia zdrowotne, produkty lecznicze oraz wyroby medyczne i wyposażenie do tych wyrobów, a także pomieszczenie i wyżywienie odpowiednie do stanu zdrowia. Przepisy o szpitalach miały zastosowanie odpowiednio do innych zakładów opieki zdrowotnej przeznaczonych dla osób wymagających całodobowych lub całodziennych świadczeń zdrowotnych. Z tego względu Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie i rozważenie potrzeby dookreślenia przepisów ustawy o działalności leczniczej.

63. Przewodniczącego Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (RPO-666015-V/11) z dnia 19 września 2012 r. – w sprawie monitorowania poziomu głośności reklam emitowanych w programach radiowych i telewizyjnych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wciąż napływają skargi dotyczące zwiększania natężenia dźwięku przez nadawców telewizyjnych w czasie emisji bloków reklamowych, co oznacza, że problem ten jest nadal aktualny i dotkliwy dla odbiorców. Wejście w życie długo oczekiwanych przepisów rozporządzenia Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 30 czerwca 2011 r. w sprawie sposobu prowadzenia w programach radiowych i telewizyjnych działalności reklamowej i telesprzedaży stworzyło szansę na znaczącą poprawę sytuacji telewidzów. Niestety nadawcy telewizyjni, jak wynika z otrzymywanych skarg, nadal nie respektują przepisów wspomnianego rozporządzenia. Stan ten potwierdzają także wyniki przeprowadzonego w 2011 r. przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji monitoringu głośności reklam telewizyjnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o rezultatach wystosowanych wezwań oraz wskazanie, jakie działania zostały podjęte w stosunku do nadawców nieprzestrzegających w dalszym ciągu przepisów wspomnianego rozporządzenia, w szczególności, czy skorzystano z prawa do nałożenia kary, o której mowa w art. 53 § 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji. Jednocześnie Rzecznik prosi o informację, jakie są wyniki kolejnych monitoringu głośności reklam telewizyjnych.

64. Ministra Sprawiedliwości (RPO-665853-I/11) z dnia 21 września 2012 r. – w sprawie rozważenia podjęcia inicjatywy legislacyjnej w kwestii umożliwienia rejestrowania przez strony przebiegu rozprawy w postępowaniu cywilnym.

W dniu 3 marca 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o rozważenie podjęcia inicjatywy legislacyjnej w kwestii możliwości rejestrowania przez strony przebiegu rozprawy w postępowaniu cywilnym. Ze stanowiska przedstawionego Rzecznikowi wynikało, że nie zachodzi potrzeba podjęcia działań legislacyjnych w postulowanym zakresie. Rzecznik wciąż jednak otrzymuje skargi osób chcących zarejestrować przebieg rozprawy, na co nie zezwalają przewodniczący. Chodzi o sytuacje, w których sporządzany jest jedynie protokół pisemny pod kierunkiem przewodniczącego. Strony chcą wówczas rejestrować przebieg rozpraw, bez informowania o tym przewodniczącego, w przeciwnym bowiem razie spotykają się z odmową. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o rozważenie podjęcia stosownej inicjatywy legislacyjnej, aby doprowadzić do wyraźnej regulacji ustawowej opisanego problemu, podobnie jak to ma miejsce w procedurze karnej.

65. Ministra Finansów (RPO-712890-V/12) z dnia 25 września 2012 r. – w sprawie ustalania wysokości opłaty manipulacyjnej oraz opłaty za czynności egzekucyjne w postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Przedmiotem zainteresowania Rzecznika jest zagadnienie kosztów egzekucji prowadzonej w trybie ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, w szczególności kwestia ustalania wysokości opłaty manipulacyjnej oraz opłaty za czynności egzekucyjne. W przypadku stosunkowej opłaty egzekucyjnej pobieranej za zajęcie nieruchomości ustawodawca zdecydował się określić górną kwotę tej opłaty, natomiast w pozostałych przypadkach nie istnieje górna granica pobierania opłaty egzekucyjnej (art. 64 § 1 pkt 1-5, 7, 11 i 12 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji). Zgodnie zaś z art. 64 § 6 ww. ustawy, organ egzekucyjny pobiera opłatę manipulacyjną z tytułu zwrotu wydatków za wszystkie czynności manipulacyjne związane ze stosowaniem środków egzekucyjnych, wynoszącą 1% kwoty egzekwowanych należności objętych każdym tytułem wykonawczym, nie mniej jednak niż 1 zł 40 gr. Brak górnej granicy wysokości opłat stosunkowych powoduje, że opłaty te w określonej sytuacji (wysoka kwota egzekwowanej należności) tracą swoją pierwotną, wyznaczoną przez ustawę funkcję i stają się kolejnym, tyle że ukrytym, podatkiem. W ocenie Rzecznika zastosowana przez ustawodawcę w wymienionych przepisach konstrukcja opłat egzekucyjnych oraz opłaty manipulacyjnej pozostaje w kolizji z wynikającą z art. 2 Konstytucji RP zasadą zaufania jednostki do państwa i stanowionej przez nie prawa. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie podjęcia działań w celu zmiany krytykowanego stanu prawnego.

66. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-700835-I/12) z dnia 25 września 2012 r. - w sprawie przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych regulujących dostęp do akt sprawy administracyjnej oraz doręczanie uzasadnień przez sądy administracyjne.

W związku z wpływającymi skargami uwagę Rzecznika zwróciła możliwa niezgodność z Konstytucją przepisów ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych

regulujących dostęp do akt sprawy administracyjnej oraz doręczanie uzasadnień przez sądy administracyjne. Regulacja ustawowa nie spełnia wymogów określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji, przez co stanowi nadmierną ingerencję w prawo do dostępu do dotyczących danej osoby dokumentów urzędowych. Dla ochrony interesu państwowego wystarczające jest wprowadzenie do postępowań sprawdzających ogólnej regulacji z art. 73 oraz 74 k.p.a., która gwarantuje dostęp do akt sprawy i umożliwia wyłączenie tego dostępu w uzasadnionych wypadkach. Poświadczenie bezpieczeństwa uzyskuje się po przeprowadzeniu postępowania sprawdzającego. Jeśli organ wyda decyzję o odmowie wydania poświadczenia bezpieczeństwa, stronie służy odwołanie do organu wyższego stopnia. Decyzja o odmowie zawiera m.in. uzasadnienie faktyczne i prawne. Na ostateczną decyzję organu drugiej instancji służy stronie skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego. Zgodnie z art. 38 ust. 3 ustawy o ochronie informacji niejawnych odpis sentencji wyroku z uzasadnieniem doręcza się właściwemu organowi odwoławczemu, a skarżącemu oraz osobie uprawnionej do obsady stanowisk doręcza się tylko odpis wyroku. Powyższa regulacja jest niezgodna z konstytucyjnym prawem do sądu. Skarżącemu przysługuje skarga kasacyjna, jednak uprawnienie to jest iluzoryczne, z uwagi na niemożność odniesienia się do konkretnych ustaleń wojewódzkiego sądu administracyjnego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie wprowadzenia zmian do ustawy o ochronie informacji niejawnych w celu zagwarantowania pełniejszej realizacji praw strony postępowania sprawdzającego.

67. Ministra Sprawiedliwości (RPO-702876-III/12) z dnia 26 września 2012 r. – w sprawie konieczności zmiany przepisów rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości regulujących opłaty za czynności adwokackie i radcowskie w sprawach cywilnych z zakresu prawa pracy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z wnioskiem o zmianę przepisów rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r.: w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Stawka minimalna wynagrodzenia adwokata w sprawie o przywrócenie do pracy (uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne) wynosi 60 zł, natomiast w sprawie o odszkodowanie jest zdecydowanie wyższa i wynosi 75% stawki obliczonej na podstawie § 6 rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie, od wartości odszkodowania będącego przedmiotem sprawy. Według art. 16 ust. 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, Minister Sprawiedliwości powinien określić stawki minimalne za czynności adwokackie, mając na względzie rodzaj i zawilość sprawy oraz wymagany nakład pracy adwokata. W ocenie Sądu Najwyższego uregulowanie zawarte w § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie jest niezgodne z upoważnieniem ustawowym, gdyż dla sprawy o odszkodowanie ustala zdecydowanie wyższą stawkę minimalną niż w sprawie o przywrócenie do pracy, która jest tego samego rodzaju, bardziej zawiła i wymagająca większego nakładu pracy adwokata, a nadto ma wyższą wartość przedmiotu sporu. Stawki minimalne w identycznej wysokości przysługują także radcom prawnym. Konieczność zmian niekonstytucyjnych regulacji stwarza okazję do ponownego

rozważenia możliwości zaktualizowania wysokości stawek minimalnych wynagrodzenia adwokatów i radców prawnych za prowadzenie niektórych spraw w postępowaniu sądowym.

68. Komendanta Głównego Policji (RPO-699668-II/12) z dnia 27 września 2012 r. – w sprawie braku odpowiedniej reakcji organów ścigania na kradzieże w sklepach towarów o wartości nieprzekraczającej 250 zł.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje w wystąpieniu, że w odbiorze społecznym, kradzieże będące wykroczeniami nie spotykają się z tak samo skuteczną reakcją państwa, jak kradzieże będące przestępstwami. Ze skargi skierowanej do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, a także z licznych doniesień medialnych wynika, że coraz bardziej dotkliwym problemem stają się kradzieże w sklepach towarów o wartości nieprzekraczającej 250 zł. Obywatele skarżą się na brak odpowiedniej reakcji organów ścigania na tego typu czyny ze względu na ich znikomą społeczną szkodliwość, która według tych organów wynika z niskiej wartości przedmiotu kradzieży. Jak wynika z informacji otrzymywanych przez Rzecznika, wzrasta społeczne przeświadczenie o nieskuteczności organów ścigania w tego typu sprawach. W konsekwencji nie wszyscy pokrzywdzeni składają powiadomienie o popełnieniu wykroczenia, przez co skala „drobnych kradzieży” może być znacznie większa niż przedstawiają to policyjne statystyki. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o dokonanie analizy przedstawionego problemu i poinformowanie o jej wynikach.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

RPO-678322-II/11 z dnia 12 lipca 2012 r. - kasacja na rzecz Mieczysława G. od prawomocnego orzeczenia Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym z 1953 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące naruszenie prawa materialnego (art. 22 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa), polegające na uznaniu Mieczysława G. za winnego przypisanego mu czynu, pomimo braku w jego zachowaniu znamion przestępstwa określonego w tym przepisie – co miało istotny wpływ na jego treść. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i uniewinnienie Mieczysława G. od popełnienia przypisanego mu przestępstwa.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 13 września 2012 r., sygn. akt III KK 255/12).

RPO-693278-II/12 z dnia 12 lipca 2012 r. – kasacja na rzecz Krzysztofa Z. od wyroku Sądu Okręgowego w B. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w C.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisu prawa karnego materialnego, tj. art. 102 Kodeksu karnego poprzez wyrażenie błędnego poglądu, że wszczęcie postępowania in personam, o którym mowa w tym przepisie, następuje z chwilą wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów, nie zaś z chwilą jego promulgacji tj. ogłoszenia osobie tegoż postanowienia - w następstwie czego utrzymano w mocy wyrok sądu I instancji wydany z analogicznym naruszeniem prawa. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego oraz utrzymanego w mocy orzeczenia Sądu Rejonowego w części dotyczącej skazania oskarżonego za czyn opisany w pkt. 1 wyroku Sądu Rejonowego i umorzenie postępowania przeciwko oskarżonemu z powodu ustania karalności zarzucanego mu czynu.

RPO-683672-II/11 z dnia 12 lipca 2012 r. - kasacja na rzecz Bogdana G. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w K.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mogące mieć istotny wpływ na jego treść naruszenie 387 § 2 k.p.k., polegające na niezasadnym uznaniu, że istnieją podstawy do uwzględnienia wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu uzgodnionej z nim kary bez przeprowadzania postępowania dowodowego w sytuacji, gdy okoliczności popełnienia czynów przypisanych skazanemu w punktach II i III wyroku, w zakresie czasu ich popełnienia, w świetle danych o odbywaniu kar pozbawienia wolności, budziły wątpliwości, co obligowało Sąd do przeprowadzenia postępowania dowodowego i wyjaśnienia tych wątpliwości. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o

uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu dla K.

RPO-697925-II/12 z dnia 13 lipca 2012 r. - kasacja na rzecz Mieczysława S. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w K.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 343 § 7 k.p.k. w związku z art. 335 § 1 k.p.k., polegające na niezasadnym uznaniu, że istnieją podstawy do uwzględnienia wniosku o skazanie Mieczysława S. bez przeprowadzenia rozprawy głównej i wydania wyroku zgodnego z tym wnioskiem, w sytuacji gdy zachodziły wątpliwości co do tego, czy fałszywe zeznania złożone przez skazanego nie dotyczyły okoliczności mających znaczenie dla realizacji jego prawa do obrony, a zatem, czy nie działał on w sytuacji wykluczającej możliwość przypisania mu występku z art. 233 § 1 k.k. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w K. do ponownego rozpoznania.

RPO-698286-II/12 z dnia 8 sierpnia 2012 r. - kasacja na rzecz Mariusza K. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 106 § 3 k.p.s.w. i art. 453 § 2 i 3 k.p.k. w związku z art. 109 § 2 k.p.s.w., polegające na rozpoznaniu sprawy w postępowaniu odwoławczym bez udziału obwinionego, w następstwie błędnego przyjęcia przez sąd, że został on prawidłowo zawiadomiony o terminie rozprawy apelacyjnej, co naruszało jego prawo do obrony. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego nim w mocy wyroku sądu pierwszej instancji i umorzenie postępowania, na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.s.w. w związku z art. 45 § 1 k.w., z powodu przedawnienia orzekania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 26 września 2012 r., sygn. akt II KK 219/12).

RPO-671098-II/11 z dnia 9 sierpnia 2012 r. - kasacja na rzecz Anny K. od prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego w W., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące naruszenie art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego polegające na rozpoznaniu wniosku o uznanie za nieważne orzeczenia w trybie tej ustawy, mimo iż akta „historyczne” zostały zniszczone, a nie przeprowadzono postępowania o ich odtworzenie, co mogło mieć istotny wpływ na jego treść. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia i utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu Okręgowego w W. i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania.

RPO-698374-II/12 z dnia 10 sierpnia 2012 r. - kasacja na rzecz Wiesława J. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w S.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k., w następstwie wyrażenia dowolnego poglądu, że przypadkowy udział w wydarzeniach publicznych uniemożliwia uznanie go za realizujący działania na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, w sytuacji gdy notorium sądowym i historycznym jest, że wydarzenia te inspirowane były z założeniem „przypadkowego” zaangażowania szerokich mas społeczeństwa, które w ten spontaniczny sposób manifestowało swój sprzeciw wobec ówczesnego systemu politycznego, co było działaniem na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w S. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

RPO-708473-II/11 z dnia 20 sierpnia 2012 r. - kasacja na rzecz Piotra K. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w W. utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 419 § 2 k.p.k. oraz 422 § 2 k.p.k., mające istotny wpływ na treść orzeczenia, w następstwie wyrażenia błędnego poglądu prawnego, że tymczasowe aresztowanie oskarżonego w innej sprawie w dacie ogłoszenia wyroku nie rodzi obowiązku doręczenia mu tego wyroku, podczas gdy prawidłowa analiza treści tych przepisów świadczy o takim obowiązku. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu Rejonowego w W. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

RPO-710035-II/12 z dnia 27 września 2012 r. - kasacja na rzecz Iwony K. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Ł., utrzymującego w mocy zarządzenie Przewodniczącej Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w P.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 120 § 1 k.p.k., mające istotny wpływ na jego treść, w następstwie zaaprobowania i przyjęcia jako własny błędnego poglądu Sądu Rejonowego w P., że prawidłowym jest wezwanie do uiszczenia opłaty w kwocie 300 zł od złożonego subsydiarnego aktu oskarżenia pełnomocnika oskarżycielki subsydiarnej, podczas gdy do usunięcia braku formalnego poprzez wniesienie opłaty w trybie art. 120 § 1 k.p.k. wzywa się stronę postępowania. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

RPO-704316-II/12 z dnia 27 września 2012 r. - kasacja na rzecz Joanny K. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w G.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa procesowego, mogące mieć istotny wpływ na jego treść, tj. art. 93 § 2 k.p.s.w., wskutek bezzasadnego uznania, że okoliczności czynów przypisanych ukaranej i jej wina nie budzą

wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynów zarzucanych obwinionej budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania przeciwko obwinionej z powodu ustania karalności zarzucanych jej wykroczeń.

RPO-682570-II/11 z dnia 27 września 2012 r. - kasacja na rzecz Elżbiety I. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, tj. art. 415 § 5 k.p.k., w następstwie utrzymania w mocy wyroku Sądu I instancji, mimo że wyrok sądu meriti został wydany z naruszeniem tego przepisu poprzez orzeczenie wobec oskarżonej obowiązku naprawienia szkody, co w apelacji zakwestionował obrońca oskarżonej, w sytuacji gdy o roszczeniach w tym zakresie, wynikających z popełnienia przestępstwa, wcześniej prawomocnie orzeczono w postępowaniach cywilnych. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

RPO-698610-II/12 z dnia 27 września 2012 r. - kasacja na rzecz Łukasza N. od prawomocnego wyroku łącznego we W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa karnego materialnego, tj. art. 4 § 1 k.k., polegające na zastosowaniu przez sąd ustawy nowej i orzeczeniu po myśli art. 89 § 1a k.k. kary łącznej bezwzględnego pozbawienia wolności za zbiegające się przestępstwa, za które wyrokami jednostkowymi orzeczono kary bezwzględnego pozbawienia wolności oraz kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania, mimo że w czasie popełnienia zbiegających się przestępstw obowiązywała ustawa względniejsza dla skazanego, gdyż przepis art. 89 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 8 czerwca 2010 r. wykluczał możliwość orzeczenia w takiej sytuacji kary łącznej bezwzględnego pozbawienia wolności. Rzecznik zarzuca także rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa karnego materialnego, to jest art. 85 k.k., poprzez orzeczenie kary łącznej obejmującej jednostkowe skazania na karę pozbawienia wolności i karę zastępczą pozbawienia wolności, orzeczoną w miejsce niewykonanej kary ograniczenia wolności, tj. kar różnego rodzaju, niepodlegających łączeniu. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku w części rozstrzygnięcia zawartego w pkt II i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w W. w tym zakresie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji wniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-624347-II/09 z dnia 29 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Mariana D. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w R. z 1976 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 9 stycznia 2012 r., sygn. akt III KK 276/11).

RPO-663696-II/10 z dnia 22 września 2011 r. - kasacja na rzecz Grzegorza G. i Krzysztofa S. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w M.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 8 maja 2012 r., sygn. akt III KK 347/11).

RPO-674972-II/11 z dnia 13 października 2011 r. - kasacja na rzecz Marka E. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B.

Kasacja oddalona (postanowienie z dnia 31 maja 2012 r., sygn. akt III KK 379/11).

RPO-676388-II/11 z dnia 17 listopada 2011 r. - kasacja na rzecz Mariusza F. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Ł. utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Ł.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 13 czerwca 2012 r., sygn. akt II KK 302/11).

RPO-623119-II/09 z dnia 27 marca 2012 r. - kasacja na rzecz Michała Ż. od prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. z 1960 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Powiatowego w Z.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 20 czerwca 2012 r., sygn. akt V KK 116/12).

RPO-701135-II/12 z dnia 30 maja 2012 r. - kasacja na niekorzyść Macieja P. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Z.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 29 sierpnia 2012 r., sygn. akt V KK 203/12).

RPO-692440-II/12 z dnia 5 czerwca 2012 r. - kasacja na rzecz Marka K. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w B. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 1 sierpnia 2012 r., sygn. akt III KK 210/12).

RPO-688310-II/11 z dnia 20 czerwca 2012 r. - kasacja na rzecz oskarżonego od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 11 lipca 2012 r., sygn. akt II KK 162/12).

RPO-708473-II/11 z dnia 21 sierpnia 2012 r. - kasacja na rzecz Piotra K. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w W. utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w W.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z dnia 13 września 2012 r., sygn. akt III KK 297/12).

Sąd Okręgowy wydał następujące orzeczenie w postępowaniu z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-698152-I/12 z dnia 4 czerwca 2012 r. - zgłoszenie udziału Rzecznika Praw Obywatelskich w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w K. w sprawie o zapłatę kosztów związanych z realizacją czynności przewodu doktorskiego.

Apelacja oddalona (wyrok z dnia 7 sierpnia 2012 r., sygn. akt IV Ca 188/12).

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała następujące wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz do Sądu Najwyższego:

RPO-682783-I/11 z dnia 12 lipca 2012 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych, dotyczących ustanawiania w uchwałach rad gmin ulg w opłatach za pobyt w przedszkolu publicznym drugiego lub kolejnych dzieci z tej samej rodziny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: Czy uchwała rady gminy w przedmiocie opłat za korzystanie z przedszkoli publicznych przewidująca ulgi w opłatach za pobyt w przedszkolu publicznym dla drugiego oraz kolejnych dzieci z jednej rodziny stanowi naruszenie art. 6 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 14 ust. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

Niektóre gminy ustalały w uchwałach ulgi w opłatach za uczęszczające do przedszkola drugie i kolejne dzieci z tej samej rodziny. Część uchwał była kwestionowana przez organ nadzoru (województw) ze względu na naruszenie zasady ekwiwalentności świadczeń oraz konstytucyjnej gwarancji równości obywateli. Zagadnienie to było podejmowane przez wojewódzkie sądy administracyjne, które w zbliżonych stanach faktycznych wydawały różne orzeczenia w sprawie. W ocenie części sądów, ustalone kryterium liczby dzieci korzystających z opieki przedszkola jest arbitralne i prowadzi do nieuzasadnionego naruszenia zasady równego traktowania. Zgodnie z drugim poglądem reprezentowanym w orzecznictwie wprowadzenie ulg w opłacie za przedszkole w sytuacji, w której do placówki uczęszcza więcej niż jedno dziecko w rodzinie nie stanowi naruszenia prawa. Nie każde odmienne ukształtowanie sytuacji prawnej obywateli może być uznane za jej naruszenie. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich na poparcie zasługuje drugie z przedstawionych stanowisk. Celem wprowadzenia ulg jest objęcie edukacją przedszkolną jak największej liczby dzieci oraz wsparcie zamieszkujących na terenie gminy rodzin. Objęcie nauką przedszkolną jak największej liczby dzieci służy realizacji konstytucyjnego prawa do nauki i sprzyja wyrównaniu szans edukacyjnych.

RPO-702362-I/12 z dnia 27 sierpnia 2012 r. – wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie sądowym dotyczących przepisów proceduralnych stosowanych w toku postępowania sądowego przed sądem pracy i ubezpieczeń społecznych rozpatrującym odwołanie od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego biegłych rewidentów.

Rzecznik Praw Obywatelskich, w związku z ujawnionymi rozbieżnościami w orzecznictwie sądowym, wnosi o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: Czy do postępowania sądowego wszczynanego przez wniesienie odwołania do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego, na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, stosuje się

przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, czy też przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego ?

Sąd Najwyższy wyraził w tym zakresie dwa stanowiska. Według pierwszego (postanowienie z dnia 1 czerwca 2010 r., sygn. akt III SO 6/10), w toku takiego postępowania sądowego należy stosować przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Natomiast w postanowieniu z dnia 30 września 2010 r. (sygn. akt I KZP 11/10) Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że do postępowania przed sądem okręgowym – sądem pracy i ubezpieczeń społecznych, w toku rozpoznania odwołania od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego, ma zastosowanie przepis art. 46 ustawy o biegłych rewidentach, a co za tym idzie do postępowania tego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

W opinii Rzecznika istnieją istotne argumenty przemawiające na rzecz zarówno pierwszego, jak i drugiego stanowiska. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 1 czerwca 2010 r. stwierdził, że wskazanie w art. 41 ust. 1 ustawy o biegłych rewidentach sądu okręgowego - sądu pracy i ubezpieczeń społecznych jako sądu rzeczowo właściwego do rozpoznawania odwołania pośrednio przemawia za zastosowaniem przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. W opinii Rzecznika ten argument o charakterze systemowym może mieć istotne znaczenie dla przesądzenia o zastosowaniu procedury cywilnej w sądowym postępowaniu odwoławczym. Ponadto Sąd Najwyższy w tej sprawie zauważył, że posłużenie się w art. 41 ust. 2 pojęciem „skarga kasacyjna” jednoznacznie wskazuje na procedurę cywilną, tylko w niej bowiem występuje ten środek prawny, natomiast w postępowaniu karnym używane jest określenie środka prawnego „kasacja”. Z drugiej strony należy podzielić pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uzasadnieniu postanowienia w sprawie I KZP 11/10, że zastosowanie procedury karnej w procedurze odwoławczej w sprawach dotyczących biegłych rewidentów mogłoby stworzyć większe gwarancje proceduralne dla obwinionego.

RPO-666380-I/11 z dnia 4 września 2012 r. - wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych dotyczących charakteru terminu określonego w przepisie art. 22 ust. 5 ustawy o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, w związku z ujawnionymi rozbieżnościami w orzecznictwie sądów administracyjnych, wnosi o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: Jaki charakter ma termin, o którym mowa w art. 22 ust. 5 ustawy z dnia 26 stycznia 2007 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego ?

Zgodnie z regulacją zawartą w omawianym przepisie, w przypadku gdy nie zostało zakończone postępowanie sądowe o stwierdzeniu nabycia spadku, spadkobierca składa postanowienie sądu w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się tego postanowienia. Zgodnie z pierwszym stanowiskiem reprezentowanym przez sądy administracyjne, termin określony w art. 22 ust. 5 ustawy o płatnościach ma charakter terminu procesowego i z tego względu podlega przywróceniu na zasadzie określonej w art. 58 i 59 k.p.a. Zgodnie z drugim stanowiskiem reprezentowanym w orzecznictwie, termin określony w art. 22 ust. 5 ustawy o płatnościach ma charakter terminu porządkowego. W ocenie Rzecznika prawidłowe jest drugie stanowisko, zgodnie z którym termin określony w przepisie art. 22 ust. 5 ustawy o płatnościach nie ma charakteru materialnego ani procesowego, jest natomiast terminem

porządkowym. W stosunku do terminu określonego w art. 22 ust. 5 ustawy o płatnościach ustawodawca nie przewidział w ustawie żadnych negatywnych skutków związanych z jego przekroczeniem. Takich skutków nie można też wyprowadzić z innych regulacji prawnych z zakresu prawa administracyjnego. W związku z tym należy uznać, że wolą ustawodawcy było przypisanie terminowi określonemu w art. 22 ust. 5 ustawy o płatnościach wyłącznie charakteru instrukcyjnego, czyli takiego, którego niezachowanie nie pociąga za sobą ujemnych skutków procesowych dla strony.

Sąd Najwyższy rozpoznał wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-686541-IV/11 z dnia 18 października 2011 r. – wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie trybu zmiany lub uchylenia prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy.

Wniosek rozpoznany (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2012 r., sygn. akt III CZP 81/11). Sąd Najwyższy podjął uchwałę: „1. Przepis art. 679 k.p.c. nie stanowi podstawy uchylenia kolejnego prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy. 2. Istnienie dwóch lub więcej prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy uzasadnia wznowienie postępowania na podstawie art. 403 § 2 w związku z art. 13 § 2 lub art. 524 § 2 k.p.c.” i nadał jej moc zasady prawnej.

RPO-697013-III/12 z dnia 20 lutego 2012 r. – wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczących roszczeń przysługujących członkowi zarządu spółki kapitałowej zatrudnionemu w charakterze pracownika na podstawie umowy o pracę, którą rozwiązano niezgodnie z prawem.

Wniosek rozpoznany (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2012 r., sygn. akt III PZP 3/12). Sąd Najwyższy podjął następującą uchwałę: W przypadku rozwiązania z naruszeniem prawa umowy o pracę z członkiem zarządu spółki kapitałowej odwołanym na podstawie art. 203 § 1 lub art. 370 § 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych nie jest wyłączone roszczenie o przywrócenie do pracy.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

RPO-698035-XX/12 z dnia 16 lipca 2012 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Miejskiej w Ś. w sprawie ustalenia dni i godzin otwarcia i zamykania placówek handlu detalicznego, zakładów gastronomicznych i zakładów usługowych dla ludności na terenie Gminy Ś.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarża § 2 ust. 2 i 3 uchwały Nr XII/50/2011 Rady Miejskiej w Ś. z dnia 21 czerwca 2011 r. w sprawie ustalenia dni i godzin otwarcia i zamykania placówek handlu detalicznego, zakładów gastronomicznych i zakładów usługowych dla ludności na terenie Gminy Ś., zarzucając naruszenie art. XII § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks Pracy, art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz art. 7 i art. 94 Konstytucji RP i wnosi o stwierdzenie nieważności zaskarżonej części aktu prawa miejscowego.

Podjmując przedmiotową uchwałę Rada Miejska przekroczyła w przepisach § 2 ust. 2 i ust. 3 uchwały zakres upoważnienia przyznanego jej przez ustawodawcę w art. XII § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Przepisy wprowadzające Kodeks pracy, zgodnie z którym, dni i godziny otwierania oraz zamykania placówek handlu detalicznego, zakładów gastronomicznych i zakładów usługowych dla ludności określa gmina. Ustawodawca nie przewidział upoważnienia do nakładania obowiązku umieszczania informacji o dniach i godzinach, a także o przerwach lub czasowym wyłączeniu z działalności objętych aktem placówek. Zaskarżonej uchwale należy także postawić zarzut naruszenia art. 94 i 7 Konstytucji RP. Zgodnie z treścią art. 94 ustawy zasadniczej akty prawa miejscowego podejmowane są na podstawie wyraźnego upoważnienia ustawowego. Natomiast zgodnie z zasadą legalizmu, wyrażoną w art. 7 Konstytucji RP, organy władzy publicznej działają w granicach i na podstawie prawa. Oznacza to, że każde działanie organu władzy, w tym także rady gminy, musi mieć oparcie w obowiązującym prawie.

RPO-688890-IV/11 z dnia 24 lipca 2012 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na niektóre przepisy uchwały Nr XXIV/288/07 Rady Miasta K. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej K.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarża § 49 ust. 1 pkt 2, pkt 3, pkt 4 i pkt 5 uchwały Nr XXIV/288/07 Rady Miasta K. z dnia 24 października 2007 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej K. w brzmieniu ustalonym uchwałą Rady Miasta K. z dnia 7 stycznia 2009 r. nr LXII/804/09.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonym postanowieniom § 49 ust. 1 pkt 2, pkt 3, pkt 4 i pkt 5 ww. uchwały Rady Miasta K. naruszenie art. 21 ust. 1 pkt 2 i art. 21 ust. 3 w związku z art. 4 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów,

mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, a § 49 ust. 1 pkt 5 ww. uchwały dodatkowo art. 24 ww. ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. oraz art. 2, art. 7, art. 32 ust. 1 i art. 32 ust. 2 Konstytucji RP i wnosi o stwierdzenie ich nieważności.

Regulacje ustawy o ochronie praw lokatorów nakładają na gminę obowiązek oddania w najem lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy tym mieszkańcom wspólnoty samorządowej, którzy nie mają zaspokojonych potrzeb mieszkaniowych oraz spełniają kryteria dochodowe, określone w uchwale. Ustawa nie wiąże możliwości uzyskania mieszkania z zasobów mieszkaniowych gminy z przesłankami historycznymi, jak też nie wprowadza żadnych wyłączeń podmiotowych uniemożliwiających obywatelowi ubieganie się o mieszkanie. Natomiast warunki zamieszczone w § 49 ust. 1 uchwały Rady Miasta K. oznaczają, że osoby pozbawione wolności, osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji, osoby, które już uzyskały pomoc mieszkaniową, a także osoby, które samowolnie zajęły pustostan są wykluczone z kręgu mieszkańców uprawnionych do ubiegania się o lokal mieszkalny z zasobów komunalnych.

RPO-691201-V/11 z dnia 27 lipca 2012 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na niektóre przepisy uchwały Rady Powiatu w Ś. z dnia 9 czerwca 2011 r. w sprawie likwidacji Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Szpital w Ś.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarża § 6 ust. 2 i 3 uchwały Nr X/69/11 Rady Powiatu w Ś. z dnia 9 czerwca 2011 r. w sprawie likwidacji Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Szpital w Ś. Rzecznik zarzuca zaskarżonym przepisom naruszenie art. 60 ust. 4b pkt 5 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej oraz art. 60 ust. 4 w związku z art. 206 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej i wnosi o stwierdzenie nieważności tych przepisów.

W dniu 9 czerwca 2011 r. Rada Powiatu podjęła uchwałę w sprawie likwidacji SP ZOZ Szpital w Ś. Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga wierzycieli likwidowanego szpitala. Zdaniem skarżących, możliwość wyegzekwowania należności, które jest im winien szpital, uległaby znaczącej poprawie, gdyby zobowiązania szpitala przeszły na powiat, do czego doszłoby po zakończeniu likwidacji szpitala. Uchwała stanowi jednak, że czynności likwidacyjne zakończą się w terminie do 31 grudnia 2021 r., co powoduje, że przejęcie przez powiat zobowiązań likwidowanego szpitala nastąpi dopiero po upływie 10 lat. W ocenie Rzecznika przepisy uchwały regulujące kwestie zakończenia czynności likwidacyjnych szpitala są sprzeczne z prawem, a ponadto negatywnie ingerują w sferę praw wierzycieli. Z art. 60 ust. 4b pkt 5 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej wynika, że podejmując uchwałę w sprawie likwidacji zakładu opieki zdrowotnej organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego był obowiązany wskazać konkretną datę sfinalizowania procesu likwidacji. Tymczasem postanowienia § 6 ust. 2 zaskarżonej uchwały określają nie dzień zakończenia czynności likwidacyjnych, lecz termin, czyli pewien okres, w jakim powinno nastąpić zakończenie tych czynności. Niezgodny z prawem jest też § 6 ust. 3, który przewiduje możliwość skrócenia terminu zakończenia czynności likwidacyjnych. Ponadto zgodnie z art. 60 ust. 4 ustawy o działalności leczniczej, okres od dnia otwarcia likwidacji do dnia jej zakończenia nie może być dłuższy niż 12 miesięcy. Z przepisów uchwały wynika jednak, że

Rada Powiatu nie dostosowała regulacji określających termin zakończenia czynności likwidacyjnych do postanowień wspomnianego przepisu.

RPO-698794-IV/12 z dnia 30 lipca 2012 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Miejskiej w P. z dnia 29 kwietnia 1998 r. zatwierdzającą miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta P.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca tej uchwale naruszenie art. 18 ust. 2 pkt 5 lit. a i b ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym poprzez nieuwzględnienie przy podejmowaniu uchwały okoliczności niezastosowania przez Zarząd gminy ww. przepisów; art. 7 Konstytucji RP poprzez podjęcie zaskarżonej uchwały pomimo naruszenia przepisów ustawy; art. 64 ust. 3 Konstytucji RP poprzez ograniczenie prawa własności właścicieli nieruchomości położonych w obszarze objętym planem zagospodarowania przestrzennego zatwierdzonego zaskarżoną uchwałą z pominięciem rygorów ustanowionych ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym. Rzecznik wnosi o stwierdzenie nieważności uchwały w zaskarżonej części.

Zgodnie z art. 18 ust. 2 pkt 5 lit. a i b ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym, zarząd gminy po podjęciu przez radę gminy uchwały o przystąpieniu do sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zawiadamiał na piśmie o terminie wyłożenia projektu planu właścicieli lub władających nieruchomościami, których interes prawny mógł być naruszony ustaleniami planu. Z wyłożeniem projektu planu do publicznego wglądu wiązała się możliwość wniesienia zarzutów i protestów.

Wniosek o stwierdzenie nieważności zakwestionowanej uchwały jest zasadny pomimo jej uchylenia. Uchylenie aktu odnosi swój skutek od daty uchylenia, natomiast stwierdzenie nieważności wywołuje skutki prawne od chwili podjęcia aktu. Stwierdzenie nieważności uchwały – w zaskarżonej części – umożliwi właścicielom nieruchomości dochodzenie roszczeń odszkodowawczych w związku ze szkodami poniesionymi na skutek zatwierdzenia planu zagospodarowania przestrzennego z naruszeniem procedury planistycznej.

RPO-552094-I/07 z dnia 31 lipca 2012 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych z dnia 9 lipca 2012 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarża w całości decyzję Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych z dnia 9 lipca 2012 r. utrzymującą w mocy decyzję GIODO z dnia 26 kwietnia 2012 r., mocą której GIODO orzekł brak podstaw dla skierowania pod adresem Ministra Obrony Narodowej nakazu na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych, wobec niestwierdzenia naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych w sprawie dotyczącej zamieszczenia w treści Raportu z likwidacji WSI informacji, które mogą stanowić dane wrażliwe w rozumieniu art. 27 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej jej decyzji GIODO z dnia 26 kwietnia 2012 r. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych.

RPO-704474-I/12 z dnia 7 sierpnia 2012 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie rozstrzygnięcia Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa odmawiającego przyznania pomocy wnioskodawcy w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych”.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarża w całości rozstrzygnięcie Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa zawarte w piśmie z dnia 9 lutego 2012 r., w którym organ odmówił wnioskodawcy przyznania pomocy w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych”. Zaskarżonemu rozstrzygnięciu Rzecznik zarzuca naruszenie przepisu § 5a ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, poprzez błędną wykładnię polegającą na stwierdzeniu, że wnioskodawca nie spełnił warunku określonego w powyższym przepisie i nie przysługuje mu pomoc na operację dotyczącą priorytetu, o którym mowa w przepisie art. 16a ust. 1 lit. e rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r., z powodu niewpisania do rejestru producentów w dniu złożenia wniosku. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego rozstrzygnięcia Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 9 lutego 2012 r., odmawiającego przyznania pomocy, jako wydanego z naruszeniem praw materialnego, które miało wpływ na wynik sprawy i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

RPO-688793-IV/11 z dnia 19 września 2012 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na niektóre postanowienia uchwały Rady Miasta K. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miasta K.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonym postanowieniom naruszenie art. 21 ust. 1 pkt 2 i art. 21 ust. 3 w związku z art. 4 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 21 czerwca 2001r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz art. 2, art. 7, art. 32 ust. 1 i art. 32 ust. 2 Konstytucji RP i wnosi o stwierdzenie ich nieważności.

Zgodnie z zaskarżonymi postanowieniami uchwały, nie może być merytorycznie rozpoznany wniosek o udzielenie pomocy mieszkaniowej osobie, która jest zameldowana na pobyt stały poza gminą miejską K., mimo że faktycznie zamieszkuje na terenie K. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego nie wiąże możliwości uzyskania mieszkania z zasobów mieszkaniowych gminy z przesłanką zameldowania na terenie gminy, której spełnienie uprawniałoby obywatela do ubiegania się o lokal komunalny. Podstawowymi warunkami, jakie musi spełniać osoba ubiegająca się o mieszkanie z zasobów mieszkaniowych gminy są: zamieszkanie na terenie danej gminy, niezaspokojone potrzeby mieszkaniowe oraz niski dochód. Kwestionowane przepisy naruszają zasadę równości wynikającą z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, a także zasadę sprawiedliwości społecznej określoną w art. 2 Konstytucji RP, która wymaga, aby zróżnicowanie prawne poszczególnych podmiotów pozostawało w odpowiedniej relacji do różnic w sytuacji tych podmiotów. Są one także niezgodne z zasadą legalizmu, wyrażoną w art. 7 Konstytucji RP. Kwestionowana uchwała, podjęta na podstawie

upoważnienia ustawowego, jest aktem prawnym powszechnie obowiązującym i nie może pozostawać w sprzeczności z aktem prawnym wyższego rzędu, jakim jest ustawa.

RPO-701722-V/12 z dnia 24 września 2012 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie niektórych postanowień załącznika do uchwały Rady Miasta W. w sprawie regulaminu parkingów działających w systemie Parkuj i Jedź (Park & Ride) w W.

Przepisy uchwały regulujące kwestie odpowiedzialności odszkodowawczej, kosztów usunięcia pojazdu z parkingu oraz sankcji za naruszenie postanowień regulaminu, zostały wydane z przekroczeniem upoważnienia zawartego w art. 40 ust. 2 pkt 4 ustawy o samorządzie gminnym. Rada gminy może wprowadzać regulaminy korzystania z obiektów użyteczności publicznej, zawierające nakazy i zakazy określonego zachowania się osób, jednak nakazy te i zakazy nie mogą być zagrożone sankcjami. Ustanawiając wspomniane regulaminy rada gminy nie jest także władna określać w nich zasady odpowiedzialności odszkodowawczej. W granicach upoważnienia ustawowego nie mieszczą się również postanowienia uchwały, które nakładają na użytkownika parkingu obowiązek pokrycia kosztów związanych z usunięciem pojazdu z parkingu, jego zabezpieczeniem i przechowywaniem do czasu odbioru przez użytkownika. W ocenie Rzecznika niezgodne z prawem są także postanowienia, które przewidują opłatę w wysokości 200 zł za zagubienie biletu parkingowego. Opłata za zagubienie biletu parkingowego nie jest należnością z tytułu korzystania z obiektu użyteczności publicznej, jakim jest parking gminny, a zatem jej ustanowienie jest działaniem nie mającym umocowania w ustawie. Umocowanie do stanowienia przepisów prawa miejscowego może wynikać wyłącznie z ustawy, a materia będąca przedmiotem regulacji prawa miejscowego musi mieścić się w granicach upoważnienia ustawowego. Ten drugi warunek nie został spełniony w przedmiotowej sprawie, bowiem zaskarżone przepisy uchwały wykraczają poza zakres upoważnień zawartych w art. 40 ust. 2 pkt 4 ustawy o samorządzie gminnym oraz w art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy o gospodarce komunalnej.

RPO-707332-V/12 z dnia 26 września 2012 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na interpretację indywidualną Ministra Finansów wydaną przez Dyrektora Izby Skarbowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonej interpretacji naruszenie art. 14c § 1 i 2 oraz art. 121 § 1 art. 125 § 1 w związku z art. 14h ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa i wnosi o uchylenie tej interpretacji.

Będący przedmiotem interpretacji art. 16 ustawy o podatku od spadków i darowizn wprowadza ulgę mieszkaniową, której zastosowanie prowadzi do obniżenia wartości podstawy opodatkowania, w ostatecznym rezultacie wpływa na zmniejszenie wysokości kwoty podatku.

Stosownie do art. 14c § 1 Ordynacji podatkowej interpretacja indywidualna zawiera ocenę stanowiska wnioskodawcy wraz z uzasadnieniem prawnym tej oceny. Można odstąpić od uzasadnienia prawnego, jeżeli stanowisko wnioskodawcy jest prawidłowe w pełnym zakresie. Zgodnie z § 2 tego przepisu w razie negatywnej oceny stanowiska wnioskodawcy

interpretacja indywidualna zawiera wskazanie prawidłowego stanowiska wraz z uzasadnieniem prawnym. W przedmiotowej sprawie organ podatkowy nie wyjaśnił w sposób wyczerpujący, dlaczego uznał, że wnioskodawca nie spełnił drugiej z przesłanek zachowania ulgi z art. 16 ust. 7 ustawy o podatku od spadków i darowizn, ani też, które okoliczności dały podstawę do oceny, że wnioskodawca spełnił pierwszą z przesłanek wynikającą z art. 16 ust. 7 pkt 2 ustawy o podatku od spadków i darowizn.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosiła udział w postępowaniach przed Naczelnym Sądem Administracyjnym:

RPO-659942-IV/10 z dnia 12 lipca 2012 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie samodzielnego dysponowania przez spółdzielnię mieszkaniową nieruchomością wspólną na cele budowlane w rozumieniu art. 3 pkt 11 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.

W związku ze skierowanym przez Prezesa NSA wnioskiem o podjęcie uchwały wyjaśniającej: „Czy sprawowany przez spółdzielnię mieszkaniową zarząd nieruchomościami wspólnymi stanowiącymi współwłasność spółdzielni, o którym mowa w art. 27 ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, uprawnia ją do samodzielnego dysponowania nieruchomością wspólną na cele budowlane w rozumieniu art. 3 pkt 11 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, bez potrzeby uzyskania przez zarządcę zgody właścicieli lokali mieszkalnych stanowiących odrębny przedmiot własności?”, Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia następujące stanowisko w tej sprawie: Sprawowany przez spółdzielnię mieszkaniową zarząd nieruchomościami wspólnymi stanowiącymi współwłasność spółdzielni, o którym mowa w art. 27 ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, nie uprawnia jej do samodzielnego dysponowania nieruchomością wspólną na cele budowlane w rozumieniu art. 3 pkt 11 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.

RPO-709292-III/12 z dnia 31 lipca 2012 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w związku z rozbieżnościami w orzecznictwie sądów administracyjnych dotyczącymi pojęcia pracownika wykonującego pracę w szczególnym charakterze.

W związku ze skierowanym przez Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego wnioskiem o podjęcie uchwały wyjaśniającej w składzie siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego: „Czy za pracowników wykonujących pracę o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 5 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych należy uznać tylko pracowników wykonujących ten rodzaj pracy w pełnym wymiarze czasu pracy, czy też za takiego pracownika należy uznać osobę, która jest zatrudniona w zakładzie pracy w pełnym wymiarze czasu pracy i wykonująca pracę o szczególnym charakterze niezależnie od czasu jej trwania oraz wykonywania innych dodatkowych czynności wskazanych przez pracodawcę w ramach świadczenia pracy?”, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłasza udział w tym postępowaniu i przedstawia następujące stanowisko: Za pracowników wykonujących

prace o szczególnym charakterze objętych ewidencją, o której mowa w art. 41 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, należy uznać pracowników wykonujących w ramach zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy rodzaje prac, o których mowa w załączniku nr 2 do ustawy.

Postępowania administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-666380-I/11 z dnia 23 lipca 2012 r. – odwołanie od decyzji Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 3 lipca 2012 r. odmawiającej stwierdzenia nieważności decyzji Dyrektora Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 30 listopada 2009 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie w całości decyzji Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 3 lipca 2012 r. oraz o stwierdzenie nieważności decyzji Dyrektora Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z 2009 r.

W dniu 14 maja 2012 r. Rzecznik złożył wniosek do Prezesa ARiMR o stwierdzenie nieważności decyzji Dyrektora Oddziału Regionalnego ARiMR. Rzecznik podniósł w nim, że termin 14-dniowy określony w przepisie art. 22 ust. 5 ustawy o płatnościach nie jest, wbrew stanowisku wyrażonemu w zaskarżonej decyzji, terminem procesowym, którego uchybienie wywołuje jakiegokolwiek ujemne skutki dla strony postępowania. Powyższy termin jest wyłącznie terminem instrukcyjnym, gdyż w wypadku jego uchybienia ustawodawca nie wprowadza żadnych ujemnych skutków dla wnioskodawcy. Prezes ARiMR decyzją z dnia 3 lipca 2012 r. odmówił stwierdzenia nieważności decyzji Dyrektora Oddziału Regionalnego ARiMR z dnia 30 listopada 2009 r. Prezes nie podzielił argumentacji Rzecznika, gdyż jego zdaniem termin określony w przepisie art. 22 ust. 5 ustawy o płatnościach jest terminem procesowym. Z tego względu niedotrzymanie tego terminu skutkuje niemożnością merytorycznego rozpatrzenia wniosku o przyznanie płatności. Rzecznik podkreśla w odwołaniu, że z uwagi na instrukcyjny charakter terminu określonego w art. 22 ust. 5 ustawy o płatnościach dołączenie przez wnioskodawcę odpisu postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po upływie terminu 14 dni było skuteczne i uchybienie temu terminowi nie mogło być podstawą decyzji o odmowie przyznania płatności bezpośrednich, gdyż takich skutków związanych z tym uchybieniem nie przewidują przepisy prawa.

Sprawa rozpatrzona pozytywnie (decyzją z dnia 21 września 2012 r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi uchylił zaskarżoną decyzję Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa i stwierdził nieważność decyzji Dyrektora Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa).

RPO-670399-I/11 z dnia 26 lipca 2012 r. – wniosek do Dyrektora Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o stwierdzenie nieważności decyzji Kierownika Biura Powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w R. z dnia 12 kwietnia 2011 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdził, że zaskarżona decyzja została wydana z rażącym naruszeniem § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie gospodarstw niskotowarowych objętej planem rozwoju obszarów wiejskich.

W 2006 r. Kierownik Biura Powiatowego ARiMR przyznał Skarżącemu płatności dla gospodarstwa niskotowarowego, informując go, że warunkiem wypłaty płatności w 4 i 5 roku jest zrealizowanie przedsięwzięć wyszczególnionych we wniosku oraz planie rozwoju gospodarstwa niskotowarowego w terminie 6 miesięcy od daty wypłaty trzeciej płatności. W lutym 2009 r. Kierownik Biura Powiatowego ARiMR wydał decyzję o wstrzymaniu płatności w roku 4 i 5 z uwagi na to, że strona nie złożyła w terminie oświadczenia o zrealizowaniu przedsięwzięć określonych w planie. W odwołaniu Skarżący wskazał, że zrealizował wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia, a powodem uchybienia terminowi do złożenia oświadczenia była przewlekła choroba. Istota problemu sprowadza się do określenia charakteru prawnego 7-dniowego terminu, o jakim mowa w § 8 ust. 2 rozporządzenia, do złożenia przez producenta rolnego oświadczenia o zrealizowaniu przedsięwzięć zgodnie z planem rozwoju gospodarstwa niskotowarowego oraz skutków naruszenia wspomnianego terminu. W przepisach nie zostały określone skutki niezachowania tego terminu, należałoby więc uznać, że jeżeli beneficjent zrealizował przedsięwzięcie zgodnie z planem rozwoju gospodarstwa niskotowarowego, w terminie określonym w § 8 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia, to złożenie oświadczenia z naruszeniem 7-dniowego terminu nie stanowi przesłanki do wstrzymania płatności.

RPO-632559-IV/09 z dnia 21 sierpnia 2012 r. – sprzeciw do Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego od ostatecznej decyzji Wojewody o utrzymaniu w mocy decyzji Starosty w przedmiocie udzielenia pozwolenia na wykonanie robót budowlanych, związanych z oddzieleniem lokalu mieszkalnego od klatki schodowej i części strychu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie nieważności powyższej decyzji Wojewody w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: art. 5 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, polegające na jego błędnej wykładni poprzez przyjęcie, że możliwość obrony w postępowaniu cywilnym występujących w obszarze oddziaływania obiektu uzasadnionych interesów osób trzecich wyłącza kompetencję organu do uwzględnienia tych interesów w postępowaniu o udzielenie pozwolenia na budowę; art. 64 ust. 1 i 3 Konstytucji RP wskutek nieuwzględnienia uzasadnionych interesów współużytkowników wieczystych działki, przez co służące im prawo własności i prawo użytkowania wieczystego zostało pozbawione gwarantowanej przez prawo ochrony oraz naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 153 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, wskutek nieuwzględnienia przez Wojewodę w wydanej decyzji wskazań co do dalszego postępowania wyrażonych w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w zakresie rozważenia, czy pozbawienie pozostałych mieszkańców budynku dostępu do strychu nie narusza ich uzasadnionych interesów; art. 6, 7, 77 § 1 i 107 § 3 k.p.a. wskutek niedostatecznego wyjaśnienia przez organ zasadności odmowy zastosowania w niniejszej sprawie przesłanki poszanowania, występujących w obszarze oddziaływania

obiekty, uzasadnionych interesów osób trzecich, o której mowa w art. 5 ust. 1 pkt 9 ustawy Prawo budowlane.

RPO-707814-IV/12 z dnia 14 września 2012 r. – wniosek do Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Budowlanego o stwierdzenie nieważności decyzji Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego z dnia 3 listopada 2008 r. umarzającej postępowanie w sprawie samowolnej zmiany sposobu użytkowania części budynku mieszkalnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonej decyzji rażące naruszenie art. 71 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane poprzez bezzasadne umorzenie postępowania, podczas gdy ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, że rozpoczęcie hodowli gołębi na poddaszu pomieszczenia garażowo-gospodarczego budynku mieszkalnego jednorodzinnego zmienia co najmniej warunki higieniczno-sanitarne oraz bezpieczeństwa pożarowego, co wynika z treści § 3 pkt 8, § 109 i § 110 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego przeprowadził postępowanie w sprawie samowolnej zmiany sposobu użytkowania części budynku mieszkalnego. Na terenie kontrolowanej nieruchomości znajdował się budynek mieszkalny z dobudowanym pomieszczeniem garażowo-gospodarczym. Na poddaszu części garażowo-gospodarczej prowadzona była hodowla gołębi. Zdaniem Rzecznika odpowiednim pomieszczeniem do hodowli gołębi nie jest budynek gospodarczy, lecz pomieszczenie inwentarskie jako przeznaczone dla inwentarza żywego.

W niniejszej sprawie doszło do zmiany sposobu użytkowania obiektu budowlanego w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, co obligowało organ nadzoru budowlanego do wydania postanowienia nakazującego wstrzymanie użytkowania części obiektu budowlanego oraz zobowiązującego do przedstawienia dokumentów, o których mowa w art. 71 ust. 2 Prawa budowlanego. Brak było zatem podstaw do stwierdzenia bezprzedmiotowości postępowania administracyjnego w tej sprawie.

RPO-639514-I/10 z dnia 17 września 2012 r. – wniosek do Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o stwierdzenie nieważności decyzji Kierownika Biura Powiatowego ARiMR z dnia 13 kwietnia 2010 r. oraz utrzymującej ją w mocy decyzji Dyrektora Wielkopolskiego Oddziału ARiMR z dnia 15 czerwca 2010 r., wydanych z rażącym naruszeniem przepisu § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie gospodarstw niskotowarowych objętej planem rozwoju obszarów wiejskich.

W dniu 13 kwietnia 2010 r. Kierownik Biura Powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wydał decyzję o wstrzymaniu płatności dla gospodarstwa niskotowarowego w roku 4 i 5 z uwagi na to, że strona w terminie do dnia 12 listopada 2008 r. nie złożyła oświadczenia o zrealizowaniu przedsięwzięć określonych w planie rozwoju gospodarstwa niskotowarowego. W odwołaniu od decyzji strona postępowania wskazała, że

powodem uchybienia terminowi do złożenia oświadczenia było wystąpienie klęski suszy w gospodarstwie oraz nieprawidłowe pouczenie o treści przepisów ww. rozporządzenia.

Istota problemu, jaki występuje w rozpoznawanej sprawie, sprowadza się do określenia charakteru prawnego terminu, o którym mowa w przepisie § 8 ust. 2 rozporządzenia, do złożenia przez producenta rolnego oświadczenia o zrealizowaniu przedsięwzięć zgodnie z planem rozwoju gospodarstwa niskotowarowego oraz skutków naruszenia wspomnianego terminu. Analiza przepisów rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie gospodarstw niskotowarowych objętej planem rozwoju obszarów wiejskich prowadzi do wniosku, że ustawodawca w ogóle nie określił skutków niezachowania 7-dniowego terminu do złożenia przez producenta rolnego oświadczenia o zrealizowaniu przedsięwzięć zgodnie z planem rozwoju gospodarstwa niskotowarowego. Wobec braku podstaw do przyjęcia, iż niezachowanie wspomnianego terminu wywołuje jakiegokolwiek skutki, należało uznać, że wolą prawodawcy było nadanie temu terminowi charakteru zbliżonego do terminu porządkowego. Jeżeli zatem beneficjent zrealizował przedsięwzięcie zgodnie z planem rozwoju gospodarstwa niskotowarowego w terminie określonym w przepisie § 8 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia, to złożenie oświadczenia w tym przedmiocie z naruszeniem 7-dniowego terminu nie stanowi przesłanki do wstrzymania płatności dla gospodarstwa niskotowarowego w czwartym i piątym roku jej wypłaty.

RPO-666380-I/11 z dnia 14 maja 2012 r. – wniosek do Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o stwierdzenie nieważności decyzji Dyrektora Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wydanej z rażącym naruszeniem przepisów ustawy o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego.

Wniosek oddalony (decyzja Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 3 lipca 2012 r.). Prezes Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa odmówił stwierdzenia nieważności decyzji Dyrektora Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 30 listopada 2009 r. o utrzymaniu w mocy zaskarżonej decyzji Kierownika Biura Powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 16 września 2009 r.

RPO-552094-I/07 z dnia 14 maja 2012 r. – wniosek do Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych o ponowne rozpatrzenie sprawy zamieszczenia danych wrażliwych w Raporcie z likwidacji Wojskowych Służb Informacyjnych.

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję (decyzja GIODO z dnia 9 lipca 2012 r.).

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenie w sprawie skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-662035-V/10 z dnia 7 lutego 2012 r. – skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającej skargę Rzecznika Praw Obywatelskich na uchwałę

Rady Miasta S. w przedmiocie zmiany uchwały w sprawie utworzenia jednostki budżetowej pod nazwą „Miejska Jednostka Obsługi Gospodarczej” w S.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z dnia 5 czerwca 2012 r., sygn. akt II OSK 747/12).

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

RPO-669547-IV/11 z dnia 12 lipca 2012 r. – w sprawie ustalania opłat za czynności związane z prowadzeniem państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego (sygn. akt K 30/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie niezgodności art. 40 ust. 5 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 17 maja 1989 r. - Prawo geodezyjne i kartograficzne z art. 92 ust. 1 w związku z art. 217 Konstytucji RP.

Opłaty za udostępnienie danych i informacji zgromadzonych w państwowym zasobie geodezyjnym i kartograficznym zostały nałożone ustawą – Prawo geodezyjne i kartograficzne, która określa też zwolnienia od tych opłat. Do uregulowania w rozporządzeniu została przekazana materia wysokości przedmiotowych opłat (art. 40 ust. 5 pkt 1 lit. b Prawa geodezyjnego i kartograficznego). Arbitralność ustalania opłat na podstawie rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 19 lutego 2004 r. w sprawie wysokości opłat za czynności geodezyjne i kartograficzne oraz udzielanie informacji, a także za wykonywanie wyrysów i wypisów z operatu ewidencyjnego, stała się źródłem skarg do Rzecznika. Wątpliwości budzi konstrukcja upoważnienia ustawowego zawartego w art. 40 ust. 5 pkt 1 lit. b Prawa geodezyjnego i kartograficznego. Zgodnie z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP, rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Opłata za czynności geodezyjne i kartograficzne ma charakter daniny publicznej. Z art. 217 Konstytucji RP wynika, że nakładanie podatków, innych danin publicznych, określanie podmiotów, przedmiotów opodatkowania i stawek podatkowych, a także zasad przyznawania ulg i umorzeń oraz kategorii podmiotów zwolnionych od podatków następuje w drodze ustawy. Opłaty za czynności geodezyjne i kartograficzne powinny być nałożone ustawą. Ustawa powinna także określać szczegółowo zasady ustalania ich wysokości. Upoważnienie zawarte w kwestionowanym przepisie nie spełnia konstytucyjnego warunku szczegółowości pod względem treściowym.

RPO-671700-V/11 z dnia 23 lipca 2012 r. – w sprawie ograniczenia wykonywania zawodu fizyka medycznego przez przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie warunków bezpiecznego stosowania promieniowania jonizującego dla wszystkich rodzajów ekspozycji medycznej (sygn. akt U 5/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie niezgodności § 9 ust. 12 pkt 2, ust. 16 pkt 2, ust. 18 i 20 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie warunków bezpiecznego stosowania promieniowania jonizującego dla wszystkich rodzajów ekspozycji medycznej z art. 33c ust. 9 i art. 33j ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. – Prawo atomowe oraz z art. 65 ust. 1 zdanie drugie i art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji RP.

Zaskarżone przepisy wydane zostały z przekroczeniem upoważnienia ustawowego zawartego w art. 33c ust. 9 Prawa atomowego. Upoważnienie to nie zawiera umocowania do uregulowania w rozporządzeniu materii kwalifikacji i stażu pracy wymaganych od fizyków medycznych przeprowadzających testy z zakresu kontroli fizycznych parametrów urządzeń radiologicznych, a także materii ograniczeń w wykonywaniu zawodu. W konsekwencji kwestionowane przepisy są także niezgodne z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji RP. Stanowi on, że rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Materia regulowana w interesującym zakresie na poziomie rozporządzenia pozostaje w ścisłym związku z konstytucyjną wolnością wykonywania zawodu, w tym przypadku zawodu fizyka medycznego. Wolność wykonywania zawodu nie ma charakteru absolutnego, jednak wszelkie ograniczenia w tym zakresie muszą mieć swoje źródło w ustawie, a nie w rozporządzeniu. Ponadto żaden z przepisów art. 33j Prawa atomowego ani rozporządzenia w sprawie organizacji, trybu działania i szczegółowych zadań Krajowego Centrum Ochrony Radiologicznej w Ochronie Zdrowia nie przewiduje wykonywania przez Centrum zadania w postaci wydawania fizykom medycznym certyfikatów. W związku z powyższym zaskarżone przepisy są również niezgodne z art. 33j Prawa atomowego.

RPO-706476-II/12 z dnia 26 lipca 2012 r. – w sprawie braku możliwości zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu karnego zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy (sygn. akt K 34/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie niezgodności art. 426 § 1 i 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego w brzmieniu nadanym przez art. 1 ustawy z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego – w zakresie, w jakim nie daje podstaw do zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy – z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 oraz w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

Z treści art. 426 § 1 i 2 k.p.k. wynika, że od orzeczeń sądu odwoławczego dotyczących kosztów postępowania, jeśli sąd ten orzekał o kosztach po raz pierwszy, nie przysługuje środek odwoławczy. W uzasadnieniu wniosku Rzecznik podkreśla, że jeżeli sąd odwoławczy rozstrzyga jako pierwszy o kosztach procesu karnego, orzeczenie w tym przedmiocie, w myśl powołanych we wniosku wzorców konstytucyjnych winno być zaskarżalne do sądu drugiej instancji. Zaskarżona regulacja narusza ponadto zasadę równości wyrażoną w art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. Skoro od orzeczeń w przedmiocie kosztów postępowania wydanych przez sąd pierwszej instancji przysługuje środek zaskarżenia, to za dyskryminującą należy uznać sytuację, w której od orzeczeń w przedmiocie kosztów postępowania wydanych po raz pierwszy przez sąd formalnie (ustrojowo) odwoławczy – taki środek zaskarżenia nie przysługuje, a kryterium różnicujące w zakwestionowanym we wniosku przepisie, w ocenie Rzecznika, nie spełnia wypracowanego przez Trybunał Konstytucyjny katalogu warunków, które w świetle zasady równości musi spełniać dopuszczalne kryterium stanowiące podstawę zróżnicowania.

RPO-699520-I/12 z dnia 31 lipca 2012 r. – w sprawie systemu oceniania oraz przeprowadzania egzaminów zewnętrznych w szkołach (sygn. akt K 35/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie niezgodności art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP.

Wpływające do Rzecznika skargi obywateli wskazują na wiele nieprawidłowości w systemie oceniania oraz przeprowadzania egzaminów zewnętrznych w polskich szkołach. Treść zarzutów od wielu lat dotyczy zwykle tych samych problemów i skupia się wokół częstych radykalnych zmian w systemie, których skutkiem jest nieporównywalność osiągnięć uczniów zdobywających wykształcenie w różnych rocznikach, a także niedostateczne uregulowanie w aktach prawa powszechnie obowiązującego kwestii kluczowych z punktu widzenia realizowania konstytucyjnego prawa do nauki. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest przede wszystkim treść art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy o systemie oświaty, który upoważnia ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do uregulowania w rozporządzeniu kwestii warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów. Przepis ten nie pozwala na zgodne ze standardem konstytucyjnym pełne i jednoznaczne zrekonstruowanie wytycznych ustawodawcy co do treści aktu wykonawczego pozostawiając właściwie nieograniczony zakres swobody normodawczej ministrowi. Takie rozwiązanie jest zaś sprzeczne z przepisem art. 92 ust. 1 Konstytucji.

RPO-668772-IV/11 z dnia 1 sierpnia 2012 r. – w sprawie braku ustawowej regulacji zasad rozliczeń wkładów mieszkaniowych zwracanych uprawnionym w sytuacji, gdy lokal nie może być zbyty w drodze przetargu (sygn. akt K 36/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie niezgodności art. 8 pkt 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych w zakresie, w jakim przepis ten upoważnia spółdzielnię mieszkaniową do uregulowania w statucie zasad rozliczenia z tytułu zwrotu wkładu mieszkaniowego, będącego ekwiwalentem spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu, w sytuacjach, gdy lokal mieszkalny nie podlega zbyciu w drodze przetargu z art. 2 w związku z art. 64 ust. 1 Konstytucji RP.

Do Biura RPO wpływają skargi dotyczące problemów związanych z rozliczeniem wkładów mieszkaniowych wpłaconych przede wszystkim w stanie prawnym obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, w związku z uzyskaniem spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu, zwracanych obecnie z powodu wygaśnięcia tego prawa lub odziedziczenia prawa do wkładu. W obowiązującym prawie brak przepisów ustawowych pozwalających na jednoznaczne określenie zasad, według których należy zwracać osobom uprawnionym wartość wkładu mieszkaniowego po wygaśnięciu spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu albo w sytuacji, gdy prawo to nie wygasa, lecz inne osoby niż beneficjent prawa mają roszczenie o zwrot na ich rzecz wkładu mieszkaniowego. Brak też przepisów pozwalających określić wysokość wkładu mieszkaniowego należnego od osoby, która uzyskuje spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu, do którego wygasło lokatorskie prawo służące innej osobie. W przedmiotowej sprawie doszło do pominięcia ustawodawczego. Ustawodawca nie wywiązał się w zaskarżonym

zakresie z obowiązku stanowienia prawa w sposób gwarantujący należyłą ochronę praw majątkowych.

RPO-654450-I/10 z dnia 14 września 2012 r. – w sprawie braku ustawowych regulacji odnoszących się do przeprowadzania rekrutacji do przedszkoli i szkół publicznych (sygn. akt K 38/12).

Liczne skargi obywateli zwróciły uwagę Rzecznika na kwestię braku ustawowych regulacji odnoszących się do przeprowadzania rekrutacji do przedszkoli i szkół publicznych. Materia ta jest w całości regulowana przez akt wykonawczy wydany na podstawie art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie oświaty. Przywołane upoważnienie ustawowe nie wskazuje żadnych wytycznych, na podstawie których powinno zostać skonstruowane rozporządzenie. W efekcie, o zasadach naboru do przedszkoli i szkół publicznych decyduje, bez wyraźnych wytycznych zawartych w ustawie, upoważniony organ władzy wykonawczej (minister właściwy do spraw oświaty i wychowania). Stanowi to naruszenie art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. Rzecznik podkreśla we wniosku, że opisany stan nie jest skutkiem przekroczenia granic upoważnienia ustawowego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ale wynika z niewłaściwie sformułowanego upoważnienia ustawowego. Konsekwencje braku odpowiednich regulacji ustawowych w opisanej materii są szczególnie widoczne w przypadku rekrutacji do przedszkoli. Dzieci, które nie spełniają uwzględnionych w rozporządzeniu wymogów, mają mniejsze szanse na przyjęcie do przedszkola publicznego. W wielu miejscowościach, ze względu na niewielką liczbę miejsc w placówkach, często oznacza to dla nich brak możliwości skorzystania z nauki i opieki w jakimkolwiek publicznym przedszkolu na terenie gminy, w której mieszkają. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi, w przypadku stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją kwestionowanego przepisu, o odroczenie utraty mocy obowiązującej tego przepisu na okres 12 miesięcy.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenie w sprawie wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-641848-I/10 z dnia 4 marca 2010 r. – w sprawie postępowań dyscyplinarnych adwokatów, radców prawnych, notariuszy i prokuratorów.

Wniosek oddalony (wyrok z dnia 25 czerwca 2012 r., sygn. akt K 9/10).

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosiła udział w następujących postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

RPO-706282-I/12 z dnia 9 lipca 2012 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Wiesława T., dotyczącej wyłączenia prawa członka Polskiego Związku Łowieckiego, ukaranego karą inną niż pociągającą za sobą utratę członkostwa w zrzeszeniu, do wniesienia odwołania do sądu (sygn. akt SK 8/11).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia następujące stanowisko: art. 33 ust. 6 ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie, w zakresie w jakim nie zawiera unormowań przyznających prawo do sądu wobec ostatecznych decyzji organów dyscyplinarnych Polskiego Związku Łowieckiego rozstrzygających o prawach i obowiązkach członków, innych niż orzekających o utracie członkostwa w Polskim Związku Łowieckim, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w związku z art. 77 ust. 2 Konstytucji RP.

Prawo łowieckie stanowi w art. 33 ust. 6, że po wyczerpaniu postępowania wewnątrzorganizacyjnego, w sprawach nabycia lub utraty członkostwa w Polskim Związku Łowieckim oraz utraty członkostwa w kole łowieckim, zainteresowany może dochodzić swoich praw na drodze sądowej. Poza kontrolą sądową pozostają przypadki orzeczenia przez sąd dyscyplinarny każdej innej kary dyscyplinarnej – tak kar zasadniczych, którymi są nagana i zawieszenie w prawach członka Związku, jak również kar dodatkowych. Z uwagi na brak uregulowania w ustawie Prawo Łowieckie przesłanek i trybu odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz powierzenie tych kwestii do praktycznie dowolnego uregulowania w statucie PZŁ, mamy do czynienia z tzw. pominięciem ustawodawczym. Prawna kontrola nad wykonywaniem przez PZŁ jego ustawowych kompetencji w zakresie sądownictwa dyscyplinarnego powinna należeć do państwa, tymczasem to właśnie Związkowi pozostawiono niemal nieograniczoną swobodę regulacyjną w tym zakresie.

RPO-705207-II/12 z dnia 16 lipca 2012 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Małgorzaty S., dotyczącej zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych przez sąd odwoławczy (sygn. akt SK 33/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia następujące stanowisko: art. 426 § 1 i 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją dokonaną przez ustawę z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego – w zakresie, w jakim nie dawał podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy – jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 oraz w związku z art. 32 Konstytucji RP.

W uzasadnieniu swego stanowiska, Rzecznik Praw Obywatelskich podkreśla, że jeżeli sąd odwoławczy rozstrzyga jako pierwszy o kosztach procesu karnego (w niniejszej sprawie sąd odwoławczy rozstrzygał jako pierwszy o kosztach postępowania przy okazji rozpoznania zażalenia na postanowienie prokuratury o odmowie wszczęcia dochodzenia), orzeczenie w tym przedmiocie winno być zaskarżalne do sądu drugiej instancji. Zaskarżona regulacja narusza również konstytucyjną zasadę równości. Skoro od orzeczeń w przedmiocie kosztów postępowania wydanych przez sąd I instancji przysługuje środek zaskarżenia, to za dyskryminującą należy uznać sytuację, w której od orzeczeń w przedmiocie kosztów postępowania wydanych po raz pierwszy przez sąd formalnie (ustrojowo) odwoławczy - taki środek zaskarżenia nie przysługuje.

RPO-706283-IV/12 z dnia 1 sierpnia 2012 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Ryszarda P. (sygn. akt SK 36/12).

RPO-678392-IV/11 z dnia 20 sierpnia 2012 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Wiesławy M. (sygn. akt SK 14/11).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia następujące stanowisko: art. 357 § 2 zdanie 2 w związku z art. 13 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego – w zakresie, w jakim zwalnia sąd z obowiązku sporządzenia uzasadnienia postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym, oddalającego skargę na czynności komornika w postaci zawiadomienia o wszczęciu egzekucji oraz zajęcia rachunku bankowego – jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji RP.

W ocenie Rzecznika, wyłączenie obowiązku uzasadniania niezaskarżalnych orzeczeń sądu, które zapadają na skutek rozpoznania skargi na czynności komornika, narusza zasadę sprawiedliwości proceduralnej oraz zasadę zaufania obywatela do państwa i prawa. Powodem niekonstytucyjności poddanej kontroli normy jest kumulacja w postępowaniu egzekucyjnym kilku nieproporcjonalnych ograniczeń, które wyłączają obowiązek informacyjny sądu. W sytuacji, gdy skarga na czynności komornika rozpoznawana jest na posiedzeniu niejawnym, a uzasadnienie orzeczenia nie jest sporządzane, eliminowane są: samokontrola sądu oraz czynnik indywidualnej akceptacji orzeczenia przez stronę, które stanowią ważne elementy sprawiedliwości proceduralnej. Uproszczenia proceduralne (w tym wypadku: ograniczenia tzw. jawności wewnętrznej, wobec stron postępowania) z reguły prowadzą do usprawnienia i przyspieszenia postępowania sądowego, aczkolwiek odstępianie od obowiązku uzasadniania orzeczeń sądu w przedmiocie skargi na czynności komornika nie przyspiesza znacząco biegu egzekucji. Jednak przede wszystkim, ograniczenie prawa do uzasadniania orzeczeń jest nałożeniem zbyt dużego ciężaru na obywatela. Na etapie postępowania sądowego (nadzorującego egzekucję) następuje drastyczna redukcja gwarancji proceduralnych, z których powinna korzystać strona postępowania. Strona postępowania może zaskarżać kolejne czynności komornika i otrzymywać z sądu wyłącznie orzeczenia oddalające skargę – co nie służy ani akceptacji orzeczenia, ani umocnieniu poczucia zaufania społecznego i demokratycznej kontroli nad wymiarem sprawiedliwości.

Problem konstytucyjny przedstawiony przez Skarżącą jest tożsamy z problemem zgłaszanym w skardze konstytucyjnej Anny N., sygn. akt SK 14/11 (Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w postępowaniu w sprawie tej skargi pismem procesowym RPO-678392-IV/11 z dnia 1 września 2011 r.). Różnica w przedmiocie zaskarżenia wynika wyłącznie z odmiennych okoliczności faktycznych, które legły u podstaw każdej skargi konstytucyjnej.

RPO-709488-IV/12 z dnia 17 września 2012 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Tomasza W. dotyczącej braku możliwości zaskarżenia postanowienia w przedmiocie przyznania od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej stronie z urzędu w postępowaniu przed sądem drugiej instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia następujące stanowisko: art. 394¹ § 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego – w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia w przedmiocie przyznania od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej stronie z urzędu w

postępowaniu przed sądem drugiej instancji – jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

W uzasadnieniu swego stanowiska Rzecznik stwierdził, że pozbawienie pełnomocnika środka zaskarżenia w żaden sposób nie przyczynia się do sprawniejszego zakończenia postępowania. W chwili wydania postanowienia o zwrocie kosztów przez Skarb Państwa, sprawa sądowa, w toku której postanowienie to zapadło, jest już prawomocnie zakończona. Jediną kwestią sporną, nie angażującą żadnej ze stron, pozostaje spór pomiędzy pełnomocnikiem a Skarbem Państwa o wysokość przysługującego wynagrodzenia, wynikającego z przepisów publicznoprawnych. Zaskarżona regulacja musi zostać uznana za nadmiernie ograniczającą prawo do sprawiedliwie ukształtowanej procedury.

Ponadto kwestionowane w skardze ograniczenie prawa do kontroli rozstrzygnięcia o zwrocie kosztów pełnomocnikowi z urzędu prowadzi do naruszenia zasady równości, w aspekcie korzystania z prawa do sądu. Ustawodawca różnicuje dostępność zażalenia od postanowienia o wysokości wynagrodzenia pełnomocnika, w zależności od tego, czy chodzi o pełnomocnika z urzędu, czy pełnomocnika z wyboru.

Od rozstrzygnięcia o kosztach należnych pełnomocnikowi z wyboru, w sytuacji wygrania sprawy przez jego mocodawcę, zawsze przysługuje środek zaskarżenia. W przypadku pełnomocnika z urzędu istnieje natomiast cała grupa przypadków, w których nawet w razie wygrania sprawy brak jest podstaw do zaliczenia jego wynagrodzenia do kosztów procesu, a tym samym brak podstaw do ściągnięcia kosztów od strony przeciwnej. Wówczas aktualizuje się subsydiarny obowiązek Skarbu Państwa zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, jednak pełnomocnik z urzędu, niezadowolony z rozstrzygnięcia w tej sprawie, nie ma żadnej możliwości poddania tego orzeczenia dalszej kontroli. O tym, czy pełnomocnik z urzędu korzysta z pełnej ochrony swego prawa do wynagrodzenia i zwrotu kosztów, czy też nie, decydują przypadkowe okoliczności, jak ta, czy przeciwnik procesowy został zwolniony od kosztów sądowych, czy też nie; czy sprawa jest rozstrzygana w trybie procesowym, czy nieprocesowym. Tego rodzaju uwarunkowania nie mogą decydować o zakresie ochrony praw podmiotowych obywateli.

Ustawa różnicuje ochronę wierzytelności z tytułu wynagrodzenia kosztów udzielonej pomocy prawnej także z uwagi na rodzaj podmiotu zobowiązanego do zapłaty. Wierzytelność ta podlega pełnej ochronie (tj. z prawem zaskarżenia rozstrzygnięcia o jej wysokości) tylko wówczas, gdy jej dłużnikiem pozostaje podmiot prywatny – strona, która przegrała proces. Jeżeli jednak zobowiązanym do zapłaty staje się Skarb Państwa, standard ochrony tego prawa majątkowego ulega obniżeniu – poprzez odjęcie instancji kontrolnej. Zdaniem Rzecznika, tego rodzaju zróżnicowanie procedury kosztem konstytucyjnych praw podmiotowych obywateli jest niedopuszczalne w demokratycznym państwie prawnym.

W sprawie skarg konstytucyjnych:

RPO-697713-I/12 z dnia 16 kwietnia 2012 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Danuty G. (sygn. akt SK 8/12).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia następujące stanowisko: przepis art. 30c ust. 5 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w zakresie, w jakim przewiduje pozostawienie bez rozpatrzenia skargi niekompletnej na informację o negatywnym wyniku procedury odwoławczej przewidzianej w systemie realizacji programu operacyjnego bez wezwania do usunięcia braków dokumentacji, jest niezgodny z art. 2 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Umowa o dofinansowanie projektu może być zawarta z beneficjentem, którego projekt pozytywnie przeszedł wszystkie etapy oceny i został zakwalifikowany do dofinansowania. Właściwa instytucja pisemnie informuje wnioskodawcę o wynikach oceny jego projektu. W przypadku oceny negatywnej, pisemna informacja musi zawierać uzasadnienie wyników oceny projektu oraz pouczenie o możliwości wniesienia środka odwoławczego. Wnioskodawca zostaje poinformowany pisemnie o wynikach procedury odwoławczej oraz pouczony o możliwości wniesienia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego. Skarżący wnosi skargę bezpośrednio do właściwego sądu administracyjnego w terminie 14 dni od dnia otrzymania informacji o wyniku procedury odwoławczej. Do skargi musi dołączyć kompletną dokumentację w sprawie oraz wnieść stosowną opłatę sądową. Kompletna dokumentacja w sprawie obejmuje wniosek o dofinansowanie wraz z informacją w przedmiocie oceny projektu, kopie wniesionych środków odwoławczych oraz informację o wyniku procedury odwoławczej. Sąd pozostawia skargę bez rozpatrzenia gdy skarga została wniesiona po terminie, jest niekompletna lub została wniesiona bez uiszczenia opłaty sądowej.

Wątpliwości budzi przepis art. 30c ust. 5 pkt 2 u.z.p.p.r. przewidujący pozostawienie bez rozpatrzenia skargi, gdy jest ona niekompletna. Ustawa nie zawiera definicji skargi niekompletnej. W ten sposób na skarżącego został nałożony obowiązek stwierdzenia, które dokumenty będą niezbędne sądowi administracyjnemu do rozpatrzenia sprawy. W ocenie Rzecznika regulacja przepisu art. 30c ust. 5 pkt 2 u.z.p.p.r., z powodu niedookreśloności pojęcia „niekompletna skarga” jest niezgodna z przepisem art. 2 Konstytucji RP. Z ogólnej zasady demokratycznego państwa prawnego Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie wyprowadził między innymi zasadę przyzwoitej legislacji, na którą składa się zasada określoności prawa, czyli wymóg formułowania przepisów w sposób poprawny, precyzyjny i jasny. Ponadto zaskarżona regulacja prowadzi do pozbawienia strony prawa dostępu do sądu. Ustawodawca nakłada na stronę tak surową sankcję, jaką jest pozostawienie skargi bez rozpatrzenia za najdrobniejsze uchybienie w kompletności skargi, nawet jeśli brak danego dokumentu nie uniemożliwia sądowi rozpoznania sprawy. W rezultacie droga sądowa zostaje dla skarżącego zamknięta, a decyzja organu administracyjnego staje się ostateczna.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawach skarg konstytucyjnych z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-650338-II/10 z dnia 26 sierpnia 2010 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Małgorzaty K. dotyczącej braku przesłanek przyznania lub

odmowy zasądzenia na rzecz skarżącego odszkodowania za przewlekłość postępowania (sygn. akt SK 12/10).

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 17 września 2012 r., sygn. akt SK 12/10) ze względu na utratę mocy obowiązującej przepisu w zakwestionowanym zakresie przed wydaniem orzeczenia.

RPO-661691-II/10 z dnia 12 stycznia 2011 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Beaty S. dotyczącej sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 10 lipca 2012 r., sygn. akt SK 25/10).

RPO-699093-IV/12 z dnia 7 maja 2012 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Bogumiły H.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 25 lipca 2012 r., sygn. akt SK 13/12).

VII. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

1. RPO-557609-II/07 z dnia 31 marca 2011 r. – w sprawie rozpoznawania zażalenia na zatrzymanie w sytuacji śmierci osoby zatrzymanej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (02.08.2012 r.) wyjaśnił, że wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 31 marca 2011 r. zostało przekazane do Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości w celu wyrażenia opinii o przedstawianym w nim zagadnieniu oraz ewentualnego wykorzystania w toku prac prowadzonych przez Komisję nad nowelizacją Kodeksu postępowania karnego. Komisja nie uznała przedstawionego zagadnienia jako wymagającego natychmiastowego uregulowania i nie włączyła regulacji w tym zakresie do przygotowanego projektu. Nie oznacza to, że w przyszłości nie zostaną podjęte prace dotyczące przedmiotowego zagadnienia, po dodatkowej analizie przeprowadzonej przez Komisję.

2. RPO-664999-VII/11 z dnia 11 stycznia 2012 r. – w sprawie tworzenia statystyk wykrywalności przestępstw i czynów karalnych popełnianych przez nieletnich.

Dyrektor Biura Kryminalnego w Komendzie Głównej Policji (09.08.2012 r.) poinformował, że na podstawie art. 18 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej, corocznie wydawane jest rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na dany rok. Rozporządzenie to ustala „Program badań statystycznych statystyki publicznej na dany rok”. Zakresem podmiotowym programu badań objęte są również sądy rodzinne (rejonowe) w zakresie postępowań wobec nieletnich. W ocenie Biura Kryminalnego KGP zasadnym jest zbieranie, gromadzenie i przekazywanie danych statystycznych o sprawcach czynów karalnych w dotychczasowej formie, do chwili rozpoczęcia pełnej realizacji obowiązku ustawowego (przekazywania danych statystycznych) przez sądy rodzinne w całym kraju. Dzięki temu Policja posiada istotną wiedzę na temat ww. sprawców i popełnianych przez nich czynów karalnych. W odpowiedzi stwierdzono jednocześnie, że zaniechanie przez Policję procesu gromadzenia i przetwarzania danych w przedmiotowym zakresie może w konsekwencji doprowadzić do braku znaczącej części informacji na temat „przestępczości” nieletnich w skali całego kraju, co z kolei może być przyczyną wielu innych negatywnych skutków.

3. RPO-693521-V/12 z dnia 18 stycznia 2012 r. – w sprawie przeszkód prawnych w przekazywaniu darowizn w postaci leków i wyrobów medycznych przez organizacje zajmujące się dobroczynnością.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (17.07.2012 r.) w uzupełnieniu odpowiedzi z dnia 3 kwietnia 2012 r. poinformował, że w dniu 27 czerwca 2012 r. Prezydent RP podpisał ustawę z dnia 14 czerwca 2012 r. o zmianie ustawy o działalności leczniczej i niektórych innych ustaw. Zgodnie z art. 7 ust. 1 przedmiotowej nowelizacji art. 49 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych otrzymał nowe brzmienie. W ocenie Ministerstwa Zdrowia powyższa nowelizacja powinna prowadzić do wyeliminowania wskazywanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich wątpliwości interpretacyjnych wyłaniających się na tle

dotychczasowego brzmienia art. 49 ust. 3 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych.

4. RPO-701845-V/12 z dnia 17 kwietnia 2012 r. – w sprawie dostępności leków onkologicznych.

Minister Zdrowia (06.08.2012 r.) poinformował, że ograniczona dostępność leków onkologicznych wynika z problemów producenta, którego możliwości wytwórcze okazały się niewystarczające do zaspokojenia potrzeb rynku. Podobny deficyt został odnotowany również w piętnastu innych państwach członkowskich Unii Europejskiej, zaopatrywanych w znacznej mierze przez tego samego wytwórcę. Zgodnie z zapewnieniami firmy, problem ten miał zostać rozwiązany w I kwartale 2012 r., jednak później poinformowano, że termin ten się wydłuży. W związku z tym podjęto inne działania w celu zapewnienia dostępu do leków.

Ministerstwo Zdrowia udostępniło możliwość importu docelowego, wydając w trybie priorytetowym zgody na sprowadzanie produktu z zagranicy. Z kolei aby wypełnić lukę na rynku krajowym, rozpoczęto negocjacje z innymi producentami na temat wprowadzenia do obrotu posiadanych przez nich nadwyżek oraz umożliwienia szpitalom zakupu leków w hurtowniach współpracujących z tymi firmami farmaceutycznymi. Objęto także kontrolą ilości leków onkologicznych na terenie całego kraju w taki sposób, by jak najszybciej uzupełniać ich braki. Uruchomiono również infolinię dla pacjentów, którym szpitale nie były w stanie zapewnić odpowiedniej kuracji. Ponadto na stronie Ministerstwa Zdrowia zamieszczane są aktualne informacje o hurtowniach, w których szpitale mogą zaopatrywać się w leki. Oprócz wyżej wymienionych działań prowadzone są negocjacje z dotychczasowym producentem, a także nawiązana została współpraca z konsultantem krajowym ds. onkologii oraz Rzecznikiem Praw Pacjenta.

Problem dostępności leków onkologicznych odczuwają również inne państwa członkowskie, w związku z czym odbyło się nieformalne spotkanie ministrów zdrowia UE, na którym polscy przedstawiciele zaproponowali stworzenie systemu informacji o dostępności leków, który pozwoli zarówno przewidzieć problem, jak i zapewnić jego rozwiązanie na zasadzie wykorzystania nadwyżek dostępnych na rynkach.

5. RPO-663026-XVIII/10 z dnia 19 kwietnia 2012 r. – w sprawie realizacji przez Policję doprowadzeń sprawców pomiędzy zakładami psychiatrycznymi i zakładami leczenia odwykowego przeznaczonymi do wykonywania środków zabezpieczających.

Minister Spraw Wewnętrznych (17.05.2012 r.) poinformował, że w opinii resortu spraw wewnętrznych na poparcie zasługuje postulat odnoszący się do nowelizacji wskazanych w wystąpieniu regulacji prawnych, w sposób umożliwiający zapewnienie uczestnictwa i pomocy fachowego personelu medycznego podczas przenoszenia przez Policję sprawcy do zakładu psychiatrycznego lub odwykowego. Mając jednakże na uwadze, że przedmiotowa problematyka została uregulowana w § 14 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających –

wydanego na podstawie art. 201 § 4 Kodeksu karnego wykonawczego – organem właściwym do podjęcia ewentualnych prac legislacyjnych w tym zakresie pozostaje Minister Zdrowia.

Minister Zdrowia (04.09.2012 r.) zauważył w odpowiedzi, że zgodnie z obowiązującymi przepisami, decyzję o udziale personelu medycznego podczas przewożenia pacjenta pomiędzy podmiotami leczniczymi może podjąć wyłącznie lekarz. Nowelizacja rozporządzenia zaproponowana przez Rzecznika narzucałaby obowiązek obecności personelu medycznego podczas każdego transportu, nawet jeśli nie wskazują na to przesłanki medyczne. Dodatkowym problemem jest tu fakt, że średni i niższy personel medyczny nie ma uprawnień do podawania środka farmakologicznego, w związku z czym podczas każdego transportu niezbędna byłaby obecność lekarza psychiatry. Ponadto Policja dysponuje samochodami lepiej przygotowanymi do przewozu sprawców pomiędzy zakładami psychiatrycznymi niż karetki pogotowia. Dodatkowo podniesiono aspekt ekonomiczny ewentualnej nowelizacji. Ponieważ pacjent nie jest objęty finansowaniem NFZ, gdy nie znajduje się w szpitalu, koszt transportu musiałyby ponieść placówki medyczne. Ze stratami finansowymi wiąże się również nieobecność lekarza, który musiałby uczestniczyć w transporcie. Biorąc powyższe pod uwagę, Minister dostrzega co prawda konieczność doprecyzowania przepisów określających zasady uczestnictwa personelu medycznego w przewożeniu pacjentów pomiędzy podmiotami leczniczymi, niemniej jednak uważa, że odpowiednim miejscem na takie zmiany jest Kodeks karny wykonawczy, który powinien zawierać szczegółowe regulacje dotyczące praw i obowiązków osób, wobec których wykonywany jest środek zabezpieczający.

6. RPO-698961-III/12 z dnia 15 maja 2012 r. – w sprawie określenia w drodze rozporządzenia szczegółowych zasad przyznawania zwrotu kosztów dojazdu policjantom dojeżdżającym do miejsca pełnienia służby z miejscowości pobliskiej.

Minister Spraw Wewnętrznych (20.07.2012 r.) poinformował, że art. 93 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji regulujący problematykę zwrotu kosztów dojazdu do miejsca pełnienia służby nie zawiera upoważnienia ustawowego do wydania przepisów wykonawczych, określających zasady oraz tryb postępowania w tym zakresie. W ramach prac nad nowelizacją ustawy o Policji prowadzonych w latach 2008 – 2011 rozważana była możliwość zmiany art. 93 ustawy, polegającej na kompleksowym uregulowaniu kwestii związanych z realizacją przedmiotowego uprawnienia, m.in. poprzez wprowadzenie przepisu upoważniającego ministra właściwego do spraw wewnętrznych do określenia szczegółowych warunków przyznawania i wypłaty zwrotu kosztów dojazdu. Mając jednak na względzie liczne uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw, zgłoszone m.in. w ramach uzgodnień międzyresortowych, a także związaną z tym konieczność przeanalizowania zasadności oraz celowości prowadzenia dalszych prac legislacyjnych nad zmianą ustawy o Policji, prace te zostały zawieszono, a proponowane zmiany nie weszły w życie. Obecnie w resorcie spraw wewnętrznych prowadzone są analizy mające na celu przyjęcie najbardziej korzystnego rozwiązania w omawianym zakresie. Ewentualne zmiany dotyczące poruszanej w wystąpieniu problematyki mogłyby zostać wprowadzone przy okazji podjęcia prac nad szerszą nowelizacją ustawy o Policji.

7. RPO-702126-III/12 z dnia 15 maja 2012 r. – w sprawie braku ustawowych regulacji dotyczących ochrony podczas służby bezpieczeństwa i zdrowia funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej i Biura Ochrony Rządu.

Minister Spraw Wewnętrznych (26.07.2012 r.) zgodził się z konstatacją, że problematyka ochrony bezpieczeństwa i zdrowia funkcjonariuszy podczas służby nie jest uregulowana w sposób kompleksowy w przepisach powszechnie obowiązującego prawa. Dlatego też, przy okazji podjęcia prac nad szerszą nowelizacją ustaw: o Policji, o Straży Granicznej oraz o Biurze Ochrony Rządu, podjęte zostaną działania zmierzające do ustawowego uregulowania kwestii związanych z ochroną bezpieczeństwa i zdrowia funkcjonariuszy służb podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

8. RPO-696768-III/12 z dnia 17 maja 2012 r. – w sprawie braku możliwości uzyskania zasiłku pielęgnacyjnego przez osoby niepełnosprawne w wieku powyżej 16 roku życia.

Minister Pracy i Polityki Społecznej (04.07.2012 r.) stwierdził, że obecnie nie rozważa wprowadzenia zmian dotyczących zasad w zakresie określania daty powstania niepełnosprawności. W ocenie Ministra nie można zgodzić się z twierdzeniem, że zapisy § 14 ust. 3 i 4 rozporządzenia w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności mogą skłaniać zespoły orzekające o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności do stosowania uproszczonego postępowania dowodowego. Ocena stanu zdrowia nie jest jedynym wyznacznikiem niepełnosprawności, bowiem orzecznictwo o niepełnosprawności uwzględnia zarówno fizyczne, psychiczne, jak i społeczne aspekty funkcjonowania człowieka. Przyjęte zasady orzekania oznaczają, że orzekanie o niepełnosprawności ma charakter kompleksowy. Wystąpienie tylko jednego z elementów np. naruszenia sprawności organizmu (potocznie utożsamianego z chorobą) nie musi zatem oznaczać, że mamy do czynienia z niepełnosprawnością. Natomiast intensywność tego czynnika nie wpływa bezpośrednio na ustaloną niepełnosprawność, jeżeli w następstwie jego występowania nie dochodzi do istotnych ograniczeń w sferze społecznej lub zawodowej. Reasumując, orzekanie o niepełnosprawności nie jest oceną stanu zdrowia osoby orzekanej, ale oceną ograniczeń w możliwości jej funkcjonowania w życiu społecznym i zawodowym – będących następstwem naruszenia sprawności organizmu.

9. RPO-695263-IV/12 z dnia 25 maja 2012 r. – w sprawie obliczania terminów w postępowaniu cywilnym, w sytuacji gdy ostatni dzień terminu przypada na sobotę.

Minister Sprawiedliwości (12.07.2012 r.) poinformował, że przy okazji najbliższej nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego zostanie rozważona propozycja zmiany odpowiednich przepisów w celu uznania soboty za dzień równorzędny z dniem ustawowo wolnym od pracy. Powinno się to przyczynić do poprawy sytuacji obywateli, dając im realną możliwość dokonania czynności procesowych w terminie. W opracowywanym przez działającą przy Ministrze Sprawiedliwości Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego projekcie Księgi Pierwszej Kodeksu Cywilnego zamieszczono propozycję wprowadzenia przepisu (będącego odpowiednikiem art. 115 k.c.) w następującym brzmieniu: „Jeżeli koniec terminu do wykonania czynności przypada na dzień uznany ustawowo za wolny od pracy lub sobotę, termin upływa następnego dnia, który nie jest dniem wolnym od pracy ani sobotą”.

10. RPO-687085-I/11 z dnia 28 maja 2012 r. – w sprawie funkcjonowania ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania.

Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania (12.09.2012 r.) podziela pogląd, że ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania zawiera różne poziomy ochrony osób, które padły ofiarą dyskryminacji, zawierając zamknięty katalog cech oraz sytuacji, ze względu na które zakazane jest nierówne traktowanie. Pełnomocnik otrzymała zgodę Prezesa Rady Ministrów na przygotowanie nowelizacji ustawy. Prace nad projektem nowelizacji zakończą się w pierwszym kwartale 2013 roku. Głównym celem zmian jest stworzenie otwartego katalogu przesłanek antydyskryminacyjnych oraz wprowadzenie rozwiązań pozwalających na objęcie taką samą ochroną wszystkich grup społecznych w przypadku dyskryminacji.

Zasadne byłoby przerehabilitowanie art. 13 ust. 1 ustawy, który przewiduje, że każdy, wobec którego została naruszona zasada równego traktowania, ma prawo do odszkodowania, co uniemożliwia dochodzenie w sprawach o dyskryminację w określonych przypadkach zadośćuczynienia. Powinna zostać również uwzględniona zmiana przepisów dotyczących przedawnienia roszczeń odszkodowawczych. Zrezygnowanie z dotychczasowego brzmienia art. 15 ustawy spowoduje stosowanie zasad ogólnych dotyczących terminu przedawnienia, a tym samym jego wydłużenie.

Przystąpienie do Protokołu 12 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności zasługuje na pełne poparcie. Protokół ten formułuje ogólny zakaz dyskryminacji. Konieczne jest więc pogłębienie analizy rozwiązań prawa krajowego przed podjęciem decyzji o związaniu się traktatem. Z tego względu zasadne jest przeprowadzenie odpowiednich konsultacji z właściwymi resortami w celu wypracowania stanowiska w tym zakresie. Mając to na uwadze, Pełnomocnik zwróciła się do Ministerstwa Spraw Zagranicznych, które jest resortem wiodącym w tej sprawie.

11. RPO-695531-V/12 z dnia 31 maja 2012 r. – w sprawie praktyki umieszczania małoletnich cudzoziemców w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców.

Minister Spraw Wewnętrznych (02.07.2012 r.) podtrzymał stanowisko wyrażone w piśmie z dnia 11 maja 2012 r., że zastosowanie środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia małoletniego w ośrodku strzeżonym jest działaniem wyjątkowym i ostatecznym. Umieszczenie osób małoletnich pozostających bez opieki oraz małoletnich wraz z opiekunami prawnymi w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców ma na celu nie tylko zabezpieczenie postępowania w sprawie wydalenia z terytorium RP, ale również zapewnienie małoletnim bezpiecznego pobytu do czasu powrotu do kraju pochodzenia oraz nienarażanie ich na niebezpieczeństwa związane z nielegalnym pobytom na terytorium Polski. Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej zadał swoim odpowiednikom w UE pytanie na temat stosowania detencji dotyczącej procedur wydaleń. Szesnaście z dwudziestu państw UE poinformowało, że dopuszcza stosowanie środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w obiektach zamkniętych również wobec małoletnich i ich opiekunów. Wprowadzenie całkowitego zakazu umieszczania małoletnich i ich opiekunów w tego typu

ośrodkach jest niecelowe z punktu widzenia skuteczności działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne za problematykę zwalczania nielegalnej migracji. W projekcie nowej ustawy o cudzoziemcach została przewidziana regulacja, zgodnie z którą małoletni poniżej 13 roku życia pozbawieni opieki nie będą mogli być umieszczani w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców.

12. RPO-703919-V/12 z dnia 31 maja 2012 r. – w sprawie wątpliwości powstających na tle przepisów regulujących przyjęcie pacjenta do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (17.07.2012 r.) stwierdził w odpowiedzi, że określenie w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego terminów realizacji czynności zatwierdzenia przez ordynatora (lekarza kierującego oddziałem) przyjęcia do szpitala psychiatrycznego osoby z zaburzeniami psychicznymi bez jej zgody oraz powiadomienia o tym fakcie sądu opiekuńczego (odpowiednio maksymalnie 48 godzin i 72 godzin od chwili przyjęcia do szpitala) miało na celu zagwarantowanie przestrzegania praw osób z zaburzeniami psychicznymi ograniczonych już samym faktem pobytu w szpitalu bez ich zgody. Jest to czas maksymalny realizacji tych czynności, przy założeniu, że powinny one zostać zrealizowane tak szybko, jak jest to możliwe. Tak sprecyzowane terminy gwarantują, że działania te nie zostaną podjęte w czasie przekraczającym odpowiednio 48 godzin i 72 godzin od momentu przyjęcia. Gwarancji takiej nie daje natomiast pojęcie „niezwłocznie”. Charakter górnych granic czasowych mają również pozostałe kwestionowane terminy, tj. termin rozprawy przed sądem opiekuńczym oraz termin, w którym sędzia wizytujący szpital wysłuchuje osobę przyjętą bez zgody. Zmiana tych terminów poprzez zastąpienie ich pojęciem „niezwłocznie” również mogłaby skutkować powstaniem praktyki sprzecznej z intencją takiej nowelizacji.

13. RPO-693298-IV/12 z dnia 4 czerwca 2012 r. – w sprawie zaliczania na poczet opłaty rocznej wartości nakładów poniesionych przez użytkownika wieczystego.

Minister Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (09.07.2012 r.) poinformował, że dotychczas do resortu nie docierały sygnały świadczące o problemie wskazanym w wystąpieniu Rzecznika. Można zatem przypuszczać, że niewielka jest liczba przypadków, w których użytkownik wieczysty poniósł nakłady na budowę urządzeń infrastruktury technicznej po oddaniu gruntu w użytkowania wieczyste, a przed pierwszą aktualizacją opłaty rocznej. W takich przypadkach przepis art. 77 ust. 4 ustawy o gospodarce nieruchomościami nie będzie mógł znaleźć zastosowania z uwagi na użyte przez ustawodawcę stwierdzenie „zalicza się wartość nakładów poniesionych przez użytkownika wieczystego (...) po dniu dokonania ostatniej aktualizacji”, z którego wynika, że rozliczane mogą być tylko te nakłady, które zostały poniesione po dniu dokonania pierwszej lub kolejnych aktualizacji. Wyłącza to możliwość zaliczenia wartości nakładów poniesionych przed dniem dokonania pierwszej aktualizacji. Minister przychylił się do opinii Rzecznika, że powyższa literalna wykładnia omawianego przepisu nie pozwala na rozliczenie wartości nakładów poniesionych po oddaniu gruntu w użytkowanie wieczyste przy pierwszej aktualizacji opłaty z tego tytułu. W związku z powyższym za uzasadnioną należałoby uznać nowelizację przepisu art. 77 ust. 4 ustawy o gospodarce nieruchomościami zmierzającą do

wyeliminowania wątpliwości w zakresie możliwości rozliczenia nakładów poniesionych przez użytkownika wieczystego na budowę urządzeń infrastruktury technicznej przed dokonaniem pierwszej aktualizacji opłaty rocznej z tytułu użytkowania wieczystego. W przypadku wystąpienia z inicjatywą rządową dotyczącą zmiany przepisów ustawy o gospodarce nieruchomościami regulujących zagadnienia aktualizacji opłat rocznych rozważona zostanie propozycja zmiany ww. art. 77 ust. 4 ww. ustawy.

14. RPO-637783-II/10 z dnia 5 czerwca 2012 r. – w sprawie wykonywania kar wobec osób, które nie odbywają prawomocnie orzeczonej kary pozbawienia wolności.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (03.07.2012 r.) poinformował, że kwestia prawidłowego wykonywania orzeczeń karnych, w tym również w przedmiocie wykonywania orzeczonych kar pozbawienia wolności, jest kontrolowana na bieżąco przez prezesów sądów powszechnych, w ramach wewnętrznego nadzoru administracyjnego i analizowana przez Ministerstwo Sprawiedliwości, w ramach zewnętrznego nadzoru administracyjnego. Fakt nieosadzenia skazanych w jednostkach penitencjarnych, celem wykonania kary pozbawienia wolności, w istocie wynika albo ze skorzystania przez nich z istniejących instytucji prawnych w postaci np.: odroczenia wykonania kary, zawieszenia wykonania postępowania wykonawczego np. z powodu choroby psychicznej, warunkowego zawieszenia wykonania kary na podstawie art. 152 k.k.w. albo z powodów faktycznych – w szerokim znaczeniu – ukrywania się ich przed osadzeniem. Ministerstwo Sprawiedliwości, w celu usprawnienia działań sądów przy wykonywaniu orzeczeń, w tym dotyczących kary pozbawienia wolności, podjęło działania skutkujące wprowadzeniem zmian, zarówno w art. 9 k.k.w., dotyczącym wprowadzenia zasady, że orzeczenia zapadłe w postępowaniu wykonawczym są wykonalne z chwilą wydania, jak i w art. 79 k.k.w, w którym umożliwiono sądom w każdym przypadku wydanie polecenia doprowadzenia skazanego do aresztu śledczego bez wcześniejszego jego wezwania.

15. RPO-681257-V/11 z dnia 5 czerwca 2012 r. – w sprawie pomocy prawnej dla osoby chorej psychicznie będącej stroną postępowania w przedmiocie przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym.

Minister Sprawiedliwości (05.07.2012 r.) wskazał, że przepis art. 48 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego przewiduje możliwość ustanowienia przez sąd dla osoby, której postępowanie bezpośrednio dotyczy, adwokata z urzędu, nawet bez złożenia wniosku, jeżeli osoba ta ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest zdolna do złożenia wniosku, a sąd uzna udział adwokata w sprawie za potrzebny. Użyte w przedmiotowej regulacji sformułowanie „sąd może”, powodujące, że ocena zasadności ustanowienia adwokata z urzędu należy do sądu orzekającego, nie oznacza dowolności. Jeżeli osoba, której postępowanie bezpośrednio dotyczy, ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest zdolna do złożenia wniosku, a sąd uzna udział adwokata w sprawie za potrzebny, sąd ma obowiązek ustanowienia dla takiej osoby adwokata z urzędu. Pogląd taki prezentuje również Sąd Najwyższy. Co więcej, Sąd Najwyższy wskazuje na konieczność pouczenia uczestników postępowania o zastosowaniu wobec nich przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym o prawie złożenia wniosku o ustanowienie pełnomocnika, jeżeli z

opinii biegłego wynika, że osoba taka cierpi na schorzenia psychiczne, które zniekształcają jej obraz rzeczywistości i utrudniają podjęcie sensownej obrony jej praw, a nie zachodzi przewidziana w art. 48 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego podstawa do ustanowienia dla tej osoby adwokata z urzędu. Minister wyraził przekonanie, że obecnie nie zachodzi potrzeba podejmowania działań legislacyjnych mających na celu zmianę art. 48 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Jednocześnie stwierdził, że omawiany przepis niezasadnie ogranicza możliwość ustanowienia pełnomocnika z urzędu jedynie spośród adwokatów. Kwestia ta zostanie przedstawiona Ministrowi Zdrowia, do którego właściwości należy problematyka regulowana ustawą o ochronie zdrowia psychicznego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (17.07.2012 r.) przychylił się do stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich w kwestii zmiany przepisu art. 48 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego pod kątem wprowadzenia jednoznacznie obligatoryjnej ochrony praw procesowych osób z zaburzeniami psychicznymi. Stosowne propozycje zmian legislacyjnych będą mogły zostać uwzględnione w ramach prac nad projektem założeń do nowelizacji przywołanej ustawy.

16. RPO-693511-I/12 z dnia 5 czerwca 2012 r. – w sprawie niekompletności uregulowań prawnych dotyczących obiegu informacji publicznej zawierającej dane osobowe na stronach internetowych urzędów oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji (18.07.2012 r.) podziękował za uwagi przekazane przez Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie problemów wynikających z funkcjonowania ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej. Jednocześnie zapewnił, że wszystkie przekazywane przez Rzecznika uwagi stanowią bardzo cenny wkład w prace analityczno-koncepcyjne. Dotychczas w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji miały miejsce dwa spotkania w ramach tzw. „Okrągłego stołu” z przedstawicielami świata nauki, organizacji pozarządowych oraz organów administracji publicznej.

17. RPO-701275-IV/12 z dnia 5 czerwca 2012 r. – w sprawie realizacji uprawnienia funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu do wypłaty ekwiwalentu pieniężnego w zamian za rezygnację z lokalu.

Wiceprezes Rządowego Centrum Legislacji (16.08.2012 r.) poinformował, że w jego ocenie kwestia prawnego statusu ekwiwalentów za niewykorzystane mieszkanie dla funkcjonariuszy BOR została uregulowana właściwie, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Wypłata ekwiwalentów została unormowana za pomocą rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. W ocenie Wiceprezesa Rządowego Centrum Legislacji zarówno wydanie aktu, jak i jego kształt, nie budzą zastrzeżeń. Ustalony na podstawie rozporządzenia tryb postępowania jasno prowadzi do wypłacenia należnych świadczeń, na zasadzie umowy cywilnoprawnej. Uprawnienia funkcjonariuszy do ich otrzymania nie zostały w żadnym stopniu ograniczone.

Z kolei praktyczna realizacja owych uprawnień ma związek z wieloma czynnikami, niezależnymi od postanowień rozporządzenia. Przede wszystkim, uregulowawszy prawny status świadczenia, należy doprowadzić do jak najszybszej jego wypłaty. Ustawa o Biurze

Ochrony Rządu nie zawiera zalecenia co do terminu wypłacenia świadczeń, wobec czego, opierając się na orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego należy stwierdzić, że oznacza to nieprzyznanie kompetencji normodawczych w tym zakresie innym organom. Stąd też bierze się brak określenia czasu przyznanego na uregulowanie zobowiązań ustawowych w samym rozporządzeniu. Wobec tego są one wypłacane na tyle szybko, na ile pozwala stan środków w budżecie Państwa.

18. RPO-697755-II/12 z dnia 11 czerwca 2012 r. – w sprawie przedłużania przez sąd rodzinny, bez zgody nieletniego, który ukończył 18 lat przed zakończeniem roku szkolnego, pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym na okres do zakończenia roku szkolnego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (20.06.2012 r.) wyjaśnił, że problem opisany w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich nie był dotychczas podnoszony. Wręcz przeciwnie, w wielu debatach i na konferencjach, w części których uczestniczyli przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich, podnoszona była kwestia braku możliwości przedłużenia pobytu w MOW osobie pełnoletniej, do czasu ukończenia szkoły. Postulat taki jest uzasadniany trudnościami w ukończeniu przez wychowanków szkoły po opuszczeniu ośrodka i praktycznym brakiem możliwości dalszego kształcenia, skutkującymi wypadaniem z systemu szkolnego, zaniechaniem kontynuowania edukacji i przygotowania do wykonywania zawodu. Powszechna praktyka w tym zakresie wymaga ustalenia z wychowankiem dalszego postępowania, w związku z uzyskaniem przez niego pełnoletności. W konsekwencji tych ustaleń dyrektor ośrodka składa wniosek do sądu rodzinnego o przedłużenie, na okres do zakończenia roku szkolnego, przebywania w MOW. Sąd rodzinny rozpatrując wniosek może uznać jego zasadność i dla dobra nieletniego przedłużyć pobyt wychowanka w MOW na okres do zakończenia roku szkolnego. W opinii Ministerstwa Edukacji Narodowej, jeżeli nieletni ukończy 18 lat przed zakończeniem roku szkolnego może wnioskować do sądu rodzinnego o przedłużenie przebywania w MOW do zakończenia roku szkolnego. Należy także uwzględnić uzyskanie opinii dyrektora ośrodka odnośnie do zasadności przedłużenia pobytu nieletniego w ośrodku. Pismo w przedmiotowej sprawie zostało skierowane do Ministra Sprawiedliwości, który koordynuje prace nad ustawą o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Minister Sprawiedliwości (11.07.2012 r.) wyjaśnił, że przepis art. 73 § 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich dopuszcza możliwość przedłużenia przez sąd – bez zgody nieletniego, jego pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym do zakończenia roku szkolnego, w sytuacji gdy nieletni ukończył wcześniej lat osiemnaście. Przyjęcie takiego rozwiązania podyktowane było chęcią doprowadzenia do ukończenia przez pełnoletniego nieletniego danego etapu edukacyjnego. Podzielić jednak należy pogląd, że takie rozwiązanie narusza treść art. 70 ust. 1 Konstytucji RP, który stanowi, iż nauka jest obowiązkowa do 18 roku życia. W Ministerstwie Sprawiedliwości opracowany został projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, który skierowany został do uzgodnień międzyresortowych i konsultacji społecznych. Obecnie projekt ten nie obejmuje zmian art. 73 § 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Postulat zmiany powyższego przepisu w taki sposób, aby pozostawienie

pełnoletniego nieletniego w placówce do zakończenia roku szkolnego odbywało się za jego zgodą, zostanie wzięty pod uwagę w toku dalszych prac legislacyjnych nad projektem.

19. RPO-690581-III/11 z dnia 14 czerwca 2012 r. – w sprawie zasad ustalania dochodu rodziny ubiegającej się o świadczenia z pomocy społecznej, w sytuacji gdy członkiem rodziny jest niepełnosprawne dziecko będące podopiecznym fundacji gromadzącej środki na jego leczenie i rehabilitację na oddzielnym koncie bankowym fundacji.

Minister Pracy i Polityki Społecznej (16.07.2012 r.) poinformował, że w planie prac Rady Ministrów nie figuruje projekt mający na celu zmianę aktualnie obowiązujących w przedmiotowym zakresie przepisów. Minister Pracy i Polityki Społecznej nie planuje w najbliższym podjęciu inicjatywy legislacyjnej zmierzającej do zmiany definicji dochodu przyjętej dla świadczeń z pomocy społecznej. Środki pomocy społecznej muszą być rozdzielane między wszystkich potrzebujących, a ze względu na ich szczupłość, nie mogą zaspokajać wszystkich usprawiedliwionych potrzeb osób i rodzin ubiegających się o świadczenia z pomocy społecznej. Częściowa bądź całkowita refundacja kosztów wymienionych w wystąpieniu Rzecznika wpływa, w ocenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej, na stan dochodu rodziny. Uwzględnienie postulatu Rzecznika mogłoby spowodować skutki finansowe, które przy obecnej sytuacji budżetu państwa i budżetów samorządów terytorialnych byłyby dodatkowym obciążeniem. Tym bardziej, że inicjatywy podejmowane przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej wyjęcia spod dochodu innych świadczeń przyznawanych w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z niepełnosprawności (takich jak np. zasiłek pielęgnacyjny) nie znalazły wystarczającego poparcia dla przeprowadzenia przedmiotowych zmian.

20. RPO-626362-V/09 z dnia 15 czerwca 2012 r. – w sprawie braku przepisów określających dopuszczalny poziom hałasu emitowanego przez generatory dźwięku i głośniki wysyłające sygnały ostrzegawcze, w które wyposażone są pojazdy uprzywilejowane.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (07.08.2012 r.) wyjaśnił, że w wyniku prowadzonych konsultacji przedstawiciele wszystkich zainteresowanych instytutów (jednostek) badawczych oraz resortów potwierdzili zasadność wypracowania przepisów regulujących poziom emisji dźwiękowych sygnałów ostrzegawczych w pojazdach uprzywilejowanych. Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej zwróciło się do Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego, Instytutu Transportu Samochodowego oraz Przemysłowego Instytutu Motoryzacyjnego o dokonanie analizy szacunkowych kosztów oraz czasu potrzebnego na przeprowadzenie badań. W oparciu o te informacje Ministerstwo, przy współudziale zainteresowanych instytutów/jednostek badawczych oraz resortów, podejmie decyzję o dalszych działaniach w sprawie, o czym informuje Rzecznika Praw Obywatelskich.

21. RPO-702597-III/12 z dnia 18 czerwca 2012 r. – w sprawie braku ekwiwalentu dla żołnierzy za pozostawanie w dyspozycji dowódcy jednostki wojskowej w trakcie pełnienia tzw. „dyżuru domowego pod służbowym telefonem komórkowym”.

Minister Obrony Narodowej (13.09.2012 r.) uważa obecne uregulowania dotyczące czasu służby żołnierzy zawodowych za właściwe, nienaruszające ich praw, a jednocześnie umożliwiające Siłom Zbrojnym Rzeczypospolitej Polskiej realizowanie stawianych przed nimi zadań. Zgodnie z art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, wymiar czasu służby żołnierzy zawodowych jest określony ich zadaniami służbowymi. Ustawodawca przewidział wprawdzie w art. 60 ust. 2 i 3 wojskowej ustawy pragmatycznej, że zadania służbowe żołnierzy zawodowych powinny być ustalane przez przełożonych w sposób pozwalający na ich wykonywanie w ramach czterdziestu godzin służby w tygodniu, a także umożliwiać im co najmniej jednaście godzin nieprzerwanego odpoczynku w każdej dobie oraz dwadzieścia cztery godziny nieprzerwanego odpoczynku w okresie siedmiodniowym, ale nie są to normy o charakterze absolutnym. Zgodnie z art. 60 ust. 4 wojskowej ustawy pragmatycznej powyższe regulacje nie mają zastosowania do żołnierzy zawodowych realizujących zadania o charakterze nadzwyczajnym niezbędne do ochrony interesów państwa. Ponadto Minister podkreślił w odpowiedzi, że uprawnienie dowódcy jednostki wojskowej przyznane w § 2 pkt 1 rozporządzenia nie polega na możliwości wprowadzania nowych „form” dyżuru, a jedynie określenia jego celu, innego niż wprost wskazane w rozporządzeniu, to jest bojowego, operacyjnego i ratowniczego.

22. RPO-695262-V/12 z dnia 19 czerwca 2012 r. – w sprawie oceny funkcjonowania upadłości konsumenckiej uregulowanej w ustawie Prawo upadłościowe i naprawcze.

Minister Sprawiedliwości (09.07.2012 r.) podziela pogląd, że obowiązujące w tym zakresie regulacje ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze nie spełniły pokładanych w nich nadziei, że rozwiążą problem nadmiernego zadłużenia polskiego społeczeństwa. Widząc pilną potrzebę wprowadzenia zmian w postępowaniu upadłościowym i naprawczym, obejmujących nie tylko postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, ale również wobec przedsiębiorców, w maju 2012 r. Minister Sprawiedliwości powołał Zespół do spraw nowelizacji Prawa upadłościowego i naprawczego. Prace Zespołu zmierzają przede wszystkim w kierunku złagodzenia kryteriów dostępności do upadłości konsumenckiej oraz możliwości zawarcia układu w tym postępowaniu. Zgodnie z przyjętym harmonogramem prac, propozycje zmian będą przygotowane w IV kwartale 2012 r. Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich zostały przekazane Zespołowi do rozważenia i uwzględnienia w pracach nad przygotowaniem założeń nowej regulacji.

23. RPO-698445-V/12 z dnia 19 czerwca 2012 r. – w sprawie nieujawnienia opinii publicznej listy przedsiębiorców używających w procesie produkcji i przetwarzania żywności tzw. soli wypadowej.

Główny Inspektor Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (09.07.2012 r.) wyjaśnił, że Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych sprawuje nadzór nad jakością handlową artykułów rolno-spożywczych zgodnie z kompetencjami określonymi w ustawie z dnia 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych. Zakres kompetencji Inspekcji JHARS nie obejmuje nadzoru nad wymaganiami zdrowotnymi. Jednakże mając na uwadze ochronę interesów konsumentów podjęto czynności kontrolne, w

trakcie których uwzględniono sprawdzenie pochodzenia soli stosowanej do produkcji kontrolowanych artykułów rolno-spożywczych. Od dnia 5 marca 2012 r. do dnia 29 czerwca 2012 r. przeprowadzono 423 kontrole, w trakcie których sprawdzono wszystkie zastane partie soli w każdym z kontrolowanych podmiotów. Podczas przeprowadzonych czynności kontrolnych nie stwierdzono stosowania soli wypadowej. Ponadto Państwowa Inspekcja Sanitarna przekazała Inspekcji JHARS 31 spraw dotyczących stosowania soli o przeznaczeniu technicznym. Przekazane sprawy dotyczyły 18 podmiotów zajmujących się handlem detalicznym oraz 24 producentów żywności. W związku z brakiem kompetencji Inspekcji JHARS w zakresie kontroli obrotu detalicznego dokumentacja dotycząca hurtowni i sklepów została zwrócona do nadawcy. Na podstawie pozostałych informacji podjęto działania kontrolne w zakładach przetwórstwa spożywczego, w trakcie których sprawdzono pochodzenie soli i peklosoli znajdujących się na stanie magazynowym oraz aktualnie stosowanych w procesie produkcyjnym. Wojewódzcy Inspektorzy JHARS przeprowadzili kontrole u 22 producentów wskazanych przez Państwową Inspekcję Sanitarną. W toku kontroli stwierdzono, że producenci zmienili dostawców surowców i aktualnie stosują sól spożywczą.

24. RPO-659487-II/10 z dnia 19 czerwca 2012 r. – w sprawie przepisów dotyczących dopuszczalnej masy przesyłki listowej ekonomicznej, ograniczających prawa osób pozbawionych wolności.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (11.07.2012 r.) poinformował, że w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej oraz w Ministerstwie Sprawiedliwości kontynuowane są prace związane z nowelizacją rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, które zostaną zakończone po rozstrzygnięciu szeregu kwestii merytorycznych, odnoszących się zarówno do projektu regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, jak i regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania.

25. RPO-677872-II/11 z dnia 19 czerwca 2012 r. – w sprawie nieprawidłowości w stosowaniu przez funkcjonariuszy Służby Więziennej wobec osób pozbawionych wolności środków przymusu bezpośredniego.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (16.07.2012 r.) stwierdził, że dotychczasowa praktyka realizacji obowiązku kontroli bezpośredniej w trakcie stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych jest właściwa. Funkcjonariusze Służby Więziennej stosując wobec osadzonych środki przymusu bezpośredniego zobligowani są do kierowania się zasadami określonymi w treści art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, wśród których należy wymienić obowiązek ochrony zdrowia i życia tych osób. Zarówno realizowany system szkoleń, jak i zakres sprawowanego przez Centralny Zarząd Służby Więziennej nadzoru, pozwalają potwierdzić, że – co do zasady – obowiązek ten wypełniany jest w sposób prawidłowy. W ocenie Centralnego Zarządu Służby Więziennej realizacja przez dowódcę zmiany kontroli wskazanej w § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 r. w sprawie

stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, polegająca na zapoznaniu się z sytuacją i zachowaniem osadzonego przebywającego w „pomieszczeniu dźwiękochłonnym” poprzez znajdujące się w przedsionku celi zabezpieczającej okno i wizjer w drzwiach do pomieszczenia, nie stanowi podstawy do twierdzenia o naruszeniu lub niespełnieniu dyspozycji tego przepisu.

26. RPO-652021-V/10 z dnia 19 czerwca 2012 r. – w sprawie ograniczonego dostępu do pytań egzaminacyjnych osób przystępujących do egzaminu na egzaminatora osób ubiegających się o uzyskanie uprawnień do kierowania pojazdami mechanicznymi.

Minister Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (03.09.2012 r.) przedstawił stanowisko, zgodnie z którym kandydaci na egzaminatorów mają pełną możliwość uzyskania informacji, w jakim zakresie powinni uzupełnić swoje wiadomości przed ponownym przystąpieniem do egzaminu teoretycznego dla kandydatów na egzaminatorów. Stosowana od wielu lat procedura postępowania w przypadkach odwołań od wyników egzaminów przewiduje, że każda osoba mająca wątpliwości co do prawidłowości udzielonych odpowiedzi na pytania jest informowana o zawartości merytorycznej pytań na które udzieliła odpowiedzi nieprawidłowych, a następnie wskazywane tym osobom są przepisy, z których wynika prawidłowa odpowiedź na zadane pytanie. Nigdy nie są i nigdy nie były przekazywane w formie pisemnej treści pytań egzaminacyjnych, jednak w całej historii przeprowadzania egzaminów dla kandydatów na egzaminatorów stosowana procedura nie była dotychczas kwestionowana. Jednocześnie w odpowiedzi wyjaśniono, że katalog pytań stosowanych na egzaminie dla kandydatów na egzaminatorów i egzaminatorów nie stanowi informacji publicznej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej i w związku z tym nie podlega upublicznieniu. W związku z wejściem w dniu 19 stycznia 2013 r. przepisów ustawy o kierujących pojazdami regulującej na nowo zasady przeprowadzania egzaminu dla kandydatów na egzaminatorów, będzie opracowywany nowy regulamin pracy Komisji Weryfikacyjnej. W regulaminie tym przewidziano opracowanie szczegółowej procedury odwoławczej dla osób przystępujących do egzaminu wraz z jednoznacznym określeniem prawa i sposobu dostępu do informacji na temat pytań zadanych na egzaminie i udzielonych na nie odpowiedzi.

27. RPO-686466-II/11 z dnia 25 czerwca 2012 r. – w sprawie dokumentowania przez Służbę Więzienną faktu przeprowadzenia kontroli osobistej.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (12.07.2012 r.) przekazał stanowisko Centralnego Zarządu Służby Więziennej, zgodnie z którym dotychczasowy sposób prowadzenia kontroli osobistych sprawdził się w praktyce i nie powinien być zmieniany. Kontrola osobista osadzonego w każdym przypadku jest uzasadniona względami porządku lub bezpieczeństwa. Dlatego nie można zgodzić się z twierdzeniem, że kontrole osobiste są realizowane w oderwaniu od przesłanek materialnych ich dokonania. W 2011 r., na ogólną liczbę 41 120 skarg, zaledwie 764 dotyczyło wszystkich rodzajów kontroli realizowanych w jednostkach penitencjarnych (w tym kontroli osobistych, pobieżnych, cel mieszkalnych i innych pomieszczeń, paczek, itp.). Jest to zaledwie 1,85 % ogólnej liczby zgłaszanych skarg,

a więc należy przyjąć, że problem skarg na sposób przeprowadzania kontroli osobistych jest marginalny.

28. RPO-653259-IV/10 z dnia 25 czerwca 2012 r. – w sprawie braku przepisów nakazujących informowanie właścicieli nieruchomości o dokonanych z urzędu zmianach wpisów odnoszących się do ich nieruchomości w ewidencji gruntów i budynków.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji (26.07.2012 r.) wyjaśnił, że wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczący uprawnień właścicieli i władających nieruchomościami znajduje odzwierciedlenie w toku aktualnie prowadzonych prac legislacyjnych. W ramach realizacji upoważnienia określonego w art. 26 ust. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne został przygotowany projekt rozporządzenia Ministra Administracji i Cyfryzacji zmieniającego rozporządzenie w sprawie ewidencji gruntów i budynków. Projekt jest po uzgodnieniach wewnątrzresortowych. Proponowana zmiana § 49 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków ma na celu usunięcie dotychczasowej regulacji prawnej zawężającej w sposób nieuzasadniony krąg podmiotów, które powinny być zawiadamiane o zmianach danych ewidencyjnych.

29. RPO-595750-II/08 z dnia 27 czerwca 2012 r. – w sprawie implementacji do polskiego systemu prawnego postanowień Konwencji Rady Europy z dnia 23 listopada 2001 r. o cyberprzestępczości oraz Protokołu dodatkowego do tej Konwencji.

Minister Sprawiedliwości (05.07.2012 r.) poinformował, że Konwencja została podpisana przez Polskę w dniu 23 listopada 2001 r. Nie została dotychczas ratyfikowana. Prace legislacyjne, podjęte w Polsce po podpisaniu Konwencji, doprowadziły do zgodności prawa krajowego z większością jej przepisów. Z uwagi na różnice stanowisk co do pełnej zgodności przepisów krajowych z wymogami wynikającymi z Konwencji, Ministerstwo Sprawiedliwości zleciło w ostatnim czasie ekspertyzę, z której wynika, że niezbędne jest dokonanie pewnych zmian legislacyjnych w kodeksie karnym oraz kodeksie postępowania karnego. Za szczególnie istotną uznać należy zmianę dotyczącą wieku małoletniego, z którego udziałem utrwała się lub produkuje treści pornograficzne. Konwencja określa ten wiek na co najmniej 16 lat, podczas gdy prawo polskie przewiduje odpowiedzialność osoby utrwalającej lub posiadającej treści pornograficzne z udziałem małoletniego poniżej lat 15 (art. 202 § 4 i § 4a k.k.). Ta i inne niezgodności uniemożliwiają obecnie ratyfikację Konwencji przez Polskę. Ministerstwo Sprawiedliwości pracuje nad zapewnieniem pełnej zgodności prawa krajowego z Konwencją o cyberprzestępczości, co umożliwi formalne związanie się tym instrumentem i towarzyszącym mu Protokołem. Projekt zmian przepisów umożliwiających ratyfikację tych instrumentów międzynarodowych będzie przygotowywany w 2012 r.

30. RPO-697700-I/12 z dnia 27 czerwca 2012 r. – w sprawie przypadków przejścia do prowadzenia publicznych szkół przez spółki komunalne.

Minister Edukacji Narodowej (11.07.2012 r.) wyraził stanowisko, zgodnie z którym powoływanie przez gminy spółek z o. o. w celu przekazania im prowadzenia przedszkoli,

szkół podstawowych i gimnazjów narusza przepisy art. 5 ust. 5 oraz art. 104 ust. 1 i art. 105 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Działania te należałoby ocenić jako zmierzające do obejścia przepisów prawa, przede wszystkim przepisów ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, która w pełnym zakresie obowiązuje nauczycieli zatrudnionych w szkołach publicznych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, natomiast nauczycieli szkół publicznych prowadzonych przez osoby prawne nie będące jednostkami samorządu terytorialnego, w zakresie ograniczonym. Prowadzenie szkół podstawowych, z wyjątkiem szkół podstawowych specjalnych (w tym szkół przy zakładach karnych oraz zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich) i artystycznych, przeszło z dniem 1 stycznia 1994 r. do obowiązkowych zadań własnych gmin – zgodnie z art. 104 ust. 1 ustawy o systemie oświaty. Natomiast prowadzenie przedszkoli stało się zadaniem obowiązkowym gmin z dniem 1 stycznia 1992 r.

31. RPO-696889-III/12 z dnia 27 czerwca 2012 r. – w sprawie braku regulacji dotyczącej zwrotu kosztów usług opiekuńczych, o których mowa w art. 50 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Minister Obrony Narodowej (27.07.2012 r.) przedstawił stanowisko, zgodnie z którym rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 czerwca 2009 r. w sprawie funduszu socjalnego dla emerytów i rencistów wojskowych oraz przekazywania środków funduszu socjalnego między wojskowymi organami emerytalnymi zabezpiecza osoby ubiegające się o pomoc socjalną i nie wymaga nowelizacji. Osoby korzystające z częściowo odpłatnych usług opiekuńczych z ośrodka pomocy społecznej mogą ubiegać się o zapomogę losową, jak również o zwrot poniesionych kosztów za usługi opiekuńcze na podstawie dowodu wpłaty lub przelewu na rachunek bankowy. Dyrektor wojskowego biura emerytalnego, na podstawie zaświadczenia lekarskiego o przewlekłej chorobie, przyznaje w ramach obowiązującego rozporządzenia pomoc socjalną o charakterze zapomogi losowej w znacznie wyższej wysokości. W tej sytuacji świadczeniobiorca występuje z wnioskiem o przyznanie zapomogi z funduszu socjalnego. Emeryci i renciści wojskowi często muszą korzystać odpłatnie z usług prywatnych placówek, które jako podmioty działalności gospodarczej wystawiają faktury i rachunki. Zwrot tych kosztów następuje do wysokości kwot wykazanych w fakturze, bądź rachunku.

32. RPO-680067-I/11 z dnia 27 czerwca 2012 r. – w sprawie braku możliwości otrzymania dopłat ze środków unijnych na zalesienie z powodu niezyskania opinii o braku sprzeczności planowanego zalesienia z planami ochrony albo planami zadań ochronnych obszaru Natura 2000.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska (14.08.2012 r.) poinformował, że Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska we współpracy z regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska koordynuje projekt pn. „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski”, którego celem jest stworzenie do końca września 2013 r. projektów planów zadań ochronnych dla ponad 400 obszarów Natura 2000. Niemniej jednak dochodzi do opóźnień w ukończeniu prac nad planami zadań ochronnych, wynikających z kilku czynników, nie zawsze zależnych od organu odpowiedzialnego. Jednym z

najważniejszych jest z pewnością kwestia finansowa, wynikająca z braku odpowiednich środków w budżecie państwa oraz większych kosztów, związanych z podniesieniem stawki podatku VAT na usługi przyrodnicze z 0 do 23%. Dodatkowym czynnikiem opóźniającym są zmiany legislacyjne w aktach decydujących bezpośrednio o zakresie projektu i związanych z nim dokumentów. Z pewnością powyższe przyczyny mają też wpływ na ostatni czynnik, czyli brak zainteresowania ze strony potencjalnych wykonawców lub składanie ofert znacznie przewyższających zaplanowane środki. Jedynym rozwiązaniem zmiany zakresu dokumentów wymaganych do złożenia wniosku o sporządzenie planu zalesienia, jak również wniosku o przyznanie płatności, jest zmiana rozporządzenia zalesieniowego, co należy do kompetencji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Minister Środowiska zamierza zwrócić się do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie zmiany programu w działaniu zalesieniowym w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, obejmującego zarówno lata 2007-2013, jak i okres późniejszy, czyli 2014-2020.

33. RPO-670436-I/11 z dnia 29 czerwca 2012 r. – w sprawie praktyki zawierania umów kontraktacji z plantatorami buraków cukrowych.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi (12.07.2012 r.) wyjaśnił, że w obowiązującym stanie prawnym Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie ma możliwości wpływania na treść umów zawieranych w obrocie cywilnoprawnym. W obecnych uwarunkowaniach to plantatorzy i organizacje ich reprezentujące mają ostateczny wpływ na istniejące relacje plantator - producent, w tym na zapisy umów kontraktacji. Treść umowy kontraktacyjnej musi być zgodna z obowiązującymi wspólnotowym i krajowymi przepisami oraz porozumieniem branżowym, jeśli takie zostało zawarte. Krajowa Spółka Cukrowa S.A. podpisała Porozumienie Branżowe w dniu 16 grudnia 2011 r. Potrącanie składek członkowskich przez KSC S.A. na rzecz zadeklarowanego przez plantatora Związku Plantatorów Buraka Cukrowego nie stanowi instytucji potrącenia określonego w art. 498 § 1 kodeksu cywilnego, a jest jedynie upoważnieniem do przekazywania przez Krajową Spółkę Cukrową S.A. opłaty plantatorskiej na rzecz wybranego Związku Plantatorów Buraka Cukrowego mającym swoje oparcie w treści art. 353¹ kodeksu cywilnego.

34. RPO-691840-I/11 z dnia 29 czerwca 2012 r. – w sprawie zawieszenia rektora wyższej uczelni w wypełnianiu obowiązków rektorskich w sytuacji wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego z oskarżenia publicznego.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego (07.08.2012 r.) zamierza poddać przedstawiony przez Rzecznika Praw Obywatelskich problem analizie ekspertów, a po wypracowaniu odpowiednich rozwiązań rozważy wszczęcie stosownej procedury legislacyjnej.

35. RPO-685058-IV/11 z dnia 29 czerwca 2012 r. – w sprawie problemów osób niepełnosprawnych intelektualnie i chorych psychicznie, w tym w kwestii ubezwłasnowolnienia i zasadności całkowitego pozbawienia osób ubezwłasnowolnionych zdolności do czynności prawnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (14.08.2012 r.) stwierdził, że propozycja połączenia postępowania o ubezwłasnowolnienie z postępowaniem

o ustanowieniu opieki dla osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej lub kurateli dla osoby częściowo ubezwłasnowolnionej, jakkolwiek podyktowana względami ekonomii procesowej i zagwarantowaniem należytej reprezentacji praw tych osób, nie zasługuje na akceptację z uwagi na istotne pomiędzy nimi różnice proceduralne.

Problematyka dotycząca ubezwłasnowolnienia jest przedmiotem prac legislacyjnych zespołu programowego Komisji ds. zdolności do czynności prawnych osób fizycznych, prowadzonych w ramach Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego działającej przy Ministrze Sprawiedliwości. W ich wyniku opracowano projekt księgi 1. nowego Kodeksu cywilnego. W projektowanej kodyfikacji znajduje się propozycja nowej regulacji zdolności do czynności prawnych osób fizycznych (rezygnacja z instytucji ubezwłasnowolnienia częściowego i pozostawienie ubezwłasnowolnienia całkowitego). Pod wpływem podjętej dyskusji nad projektem, a także w związku z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych, Komisja powróciła do rozważań nad możliwością zastąpienia innymi środkami ochronnymi również ubezwłasnowolnienia całkowitego. Efekt tych prac może być w razie potrzeby wykorzystany w bieżącej legislacji, tj. nowelizacji obowiązującego Kodeksu cywilnego i Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, jak też może mieć decydujący wpływ na wiele regulacji prawa publicznego.

Ministerstwo Sprawiedliwości zwróciło się do prezesów poszczególnych sądów apelacyjnych z prośbą o udzielenie informacji o czasie trwania postępowań w sprawach o ustanowienie opieki i kurateli dla osób ubezwłasnowolnionych oraz doradcy tymczasowego, a w przypadku stwierdzenia ich długotrwałości – o wskazanie jej przyczyn i rodzaju ewentualnie podjętych czynności nadzorczych w celu wyeliminowania nieprawidłowości.

36. RPO-654000-IV/10 z dnia 29 czerwca 2012 r. – w sprawie realizacji uprawnień procesowych przez uczestników postępowania cywilnego, przebywających za granicą.

Minister Sprawiedliwości (28.09.2012 r.) wyjaśnił, że Ministerstwo Sprawiedliwości dostrzega sygnalizowane niedogodności dla obywateli RP zamieszkałych za granicą. Z uwagi na stanowisko Ministra Spraw Zagranicznych, ich usunięcie nie powinno nastąpić poprzez umożliwienie złożenia pisma procesowego w polskim urzędzie konsularnym. Obecnie w Ministerstwie Sprawiedliwości trwają prace nad projektem założeń projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. Projektuje się zmianę art. 165 § 2 k.p.c. zmierzającą do zrównania skutków złożenia pisma procesowego w placówce operatora publicznego w Polsce i placówce operatora świadczącego usługę powszechną w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej (w rozumieniu art. 2 pkt 13 dyrektywy 97/67/WE). W obu przypadkach oddanie pisma będzie równoznaczne z wniesieniem go do sądu. Ponadto zakłada się stworzenie tzw. elektronicznego biura podawczego, które umożliwi stronom postępowań w sprawach cywilnych składanie pism procesowych drogą elektroniczną. Dzięki tej instytucji, niezależnie od miejsca pobytu, każda osoba będąca stroną postępowania cywilnego przed sądem polskim będzie miała możliwość otrzymywania i składania korespondencji w drodze elektronicznej.

Część 2

Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2012 r.

1. Wprowadzenie

Na koniec trzeciego kwartału 2012 r. 64 państw było Stroną Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (zwanego dalej OPCAT lub Protokołem). Spośród nich 44 państwa wyznaczyły krajowe mechanizmy prewencji¹.

Zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem) wykonuje w Polsce Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej RPO), przeprowadzając wizytacje zapobiegawcze w miejscach zatrzymań, celem ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem².

Do realizacji zadań Mechanizmu wyznaczony jest jeden Zespół wizytujący wszelkiego rodzaju miejsca zatrzymań, o których mowa w art. 4 Protokołu. W skład Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” w Biurze RPO wchodzi 11 osób. Wsparcie Zespołu „KMP” stanowią również pracownicy Biur Pełnomocników Terenowych RPO z Gdańska, Wrocławia oraz Katowic. Od lutego 2012 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji mają charakter interdyscyplinarny. W skład Zespołu włączani są również eksperci zewnętrzni - lekarze psychiatry, psycholodzy kliniczni.

W okresie od 1 lipca do 30 września 2012 r. pracownicy wskazanych powyżej Zespołów przeprowadzili wizytacje 25 różnego rodzaju miejsc zatrzymań, położonych na terenie całej Polski. Poniżej zaprezentowano wyniki wspomnianych wizytacji, ze wskazaniem zasadniczych problemów, jakie dostrzeżono, a także działania podejmowane w ramach współpracy krajowej i międzynarodowej Krajowego Mechanizmu Prewencji.

¹ Albania, Armenia, Azerbejdżan, Chile, Chorwacja, Cypr, Czarnogóra, Czechy, Dania, Ekwador, Estonia, Francja, Gruzja, Gwatemala, Hiszpania, Holandia, Honduras, Kambodża, Kirgistan, Kostaryka, Lichtenstein, Luksemburg, Malediwy, Mali, Malta, Mauritius, Meksyk, Niemcy, Nigeria, Nikaragua, Nowa Zelandia, Paragwaj, Polska, Republika Macedonii, Republika Mołdowy, Senegal, Serbia, Słowenia, Szwecja, Szwajcaria, Turcja, Urugwaj, Węgry, Wielka Brytania - www.apr.ch, dane na dzień 30 września 2012 r.

² Art. 3 OPCAT.

2. Spotkania i konferencje w Polsce

Dyrektor Zespołu KMP, w dniu 6 września 2012 r., wzięła udział w naradzie z dyrektorami młodzieżowych ośrodków wychowawczych nt. „*Młodzieżowe ośrodki wychowawcze jako ogniwo systemu profilaktyki społecznej i resocjalizacji w Polsce*”, którą zorganizował Ośrodek Rozwoju Edukacji. Podczas spotkania zaprezentowane zostały wyniki pracy Mechanizmu, dotyczące młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

W dniu 13 września 2012 r. w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich odbyła się debata „*Zatrudnienie osób skazanych w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności i po jej zakończeniu*”. Panelistami byli m.in.: przedstawiciele Służby Więziennej, organizacji pozarządowych, przedsiębiorca zatrudniający osoby skazane oraz skazani. Uczestnicy konferencji starali się odpowiedzieć na pytanie czy po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 23 lutego 2010 r. (sygn. akt. P 20/09), obligującego do zapewnienia skazanym wynagrodzenia w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia, zatrudnienie więźniów istotnie spadło.

W ramach corocznego Spotkania Przeglądowego Wymiaru Ludzkiego organizowanego przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka, w dniu 26 września br., przedstawiciel KMP wziął udział w dyskusji „*Wymiana doświadczeń OPCAT w krajach OBWE*³” oraz panelu poświęconym prewencji tortur. Ponadto, w związku z uczestnictwem w konferencji przedstawiciele Stowarzyszenia Przeciwno Torturom, odbyło się spotkanie robocze członka KMP z Markiem Thomsonem - Sekretarzem Generalnym APT oraz Audrey Oliver Murlat - osobą odpowiedzialną za program OPCAT.

3. Współpraca międzynarodowa Krajowego Mechanizmu Prewencji

W Kiszyniowie (Mołdawia), w dniach 26 - 27 lipca 2012 r., zorganizowana została konferencja międzynarodowa „*5 lat działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w Mołdawii*”, w której wzięła udział przedstawicielka polskiego KMP. W swoim wystąpieniu zaprezentowała ona podstawy prawne działalności Mechanizmu w Polsce oraz jego organizacji.

Obradom przewodniczył Adwokat Parlamentarny pełniący funkcję Ombudsmana Republiki Mołdawii. Wśród zaproszonych gości byli m.in. wiceprzewodniczący Komitetu ONZ ds. Zapobiegania Torturom, przedstawicielka Podkomitetu ONZ ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (SPT),

³ Sharing OPCAT Experience in OSCE Countries.

przedstawiciel Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) oraz przedstawiciele Krajowych Mechanizmów Prewencji z Armenii, Azerbejdżanu oraz Słowenii. Stronę mołdawską, poza wspomnianym uprzednio Adwokatem Parlamentarnym, reprezentowali naczelnik Departamentu Przeciwdziałania Torturom Prokuratury Generalnej, Dyrektor Departamentu Zakładów Karnych, Dyrektor Centrum Medycyny Sądowej, a także przedstawiciele Biura Ombudsmana Republiki Mołdawii, przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz środowiska akademickiego.

Konferencja podzielona była na trzy sesje plenarne. Pierwszą sesję poświęcono zagadnieniom dotyczącym standardów i mechanizmów zapobiegania oraz zwalczania tortur. Drugą sesją zdominowały rozważania teoretyczne dotyczące pojęcia tortur, a także perspektyw w zakresie udoskonalania podstaw prawnych służących zwalczaniu oraz zapobieganiu torturom. W tej części obrad przedstawiciel polskiego KMP zaprezentował wystąpienie podejmujące kwestię podstaw prawnych działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w Polsce oraz jego organizacji. Podczas trzeciej sesji plenarnej uwagę skoncentrowano na doniesieniach z praktyki przeciwdziałania torturom.

4. Opiniowanie aktów prawnych

Krajowy Mechanizm Prewencji w III kwartale 2012 r. otrzymał do zaopiniowania dwa projekty aktów prawnych: *projekt ustawy o prokuraturze oraz niektórych innych ustaw oraz projekt rozporządzenia w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych oraz przez stowarzyszenia, organizacje, instytucje i osoby, którym powierzono sprawowanie dozoru, a także sposobu i trybu wykonywania dozoru stosowanego w związku z orzeczonymi karami, środkami karnymi, zabezpieczającymi i profilaktycznymi oraz trybu wyznaczania przedstawicieli przez stowarzyszenia organizacje i instytucje.*

Wskazane projekty aktów prawnych nie zawierały regulacji, które pozostawałyby w zainteresowaniu KMP, który wyraża co do zasady swoje opinie w odniesieniu do aktów prawnych regulujących prawa i wolności obywatelskie (w szczególności tych, które wiążą się z miejscami detencji). W związku z powyższym na mocy art. 19 pkt c OPCAT, Krajowy Mechanizm Prewencji odstąpił od skorzystania z prawa zgłoszenia propozycji oraz uwag względem ww. projektów aktów prawnych.

5. Jednostki penitencjarne

W 2012 r. KMP rozpoczął przeprowadzanie wizytacji tematycznych w jednostkach penitencjarnych. Polegają one na szczegółowej analizie traktowania oraz przestrzegania praw osób przebywających w oddziałach terapeutycznych dla osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi oraz w oddziałach dla tymczasowo aresztowanych przy zakładach karnych. Analizie poddana jest również sytuacja osób niepełnosprawnych oraz starszych. Każdorazowo w wizytacji uczestniczy lekarz lub psycholog.

W trzecim kwartale 2012 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły cztery zakłady karne⁴ (dalej: ZK). W raporcie niniejszym przedstawione zostaną również wnioski z wizytacji ZK w Płocku, ZK w Wołowie, ZK w Rawiczu i ZK w Sztumie, które zostały przeprowadzone w drugim kwartale 2012 r. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji ZK w Raciborzu, ZK w Rzeszowie oraz ZK w Stargardzie Szczecińskim zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

5.1. Warunki bytowe

W wizytowanych jednostkach stan techniczny pomieszczeń był zróżnicowany.

W ZK w Rawiczu warunki bytowe panujące w celach oddziału terapeutycznego oraz celach przeznaczonych dla tymczasowo aresztowanych można określić jako dobre. Wygląd większości z nich oraz stan sprzętu kwaterunkowego nosi ślady eksploatacji. Na ścianach niektórych cel widoczne były ślady wilgoci oraz zagrzybienia. Również jako dobre określono warunki bytowe cel w ZK w Sztumie na oddziale dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo.

W pozostałych jednostkach stan techniczny cel mieszkalnych w wizytowanych oddziałach był znacznie gorszy. W ZK w Wołowie w 2011 r. wyremontowano 50 cel mieszkalnych, jednakże pożądanym byłoby zwiększenie zakresu remontów. W większości wizytowanych cel na oddziale terapeutycznym na ścianach były ślady wilgoci i pleśni, w części cel farba była odrapana, a parkiet nosił ślady długoletniej eksploatacji. W najgorszym stanie znajdowały się kąpiki sanitarne, których ściany, z licznymi ubytkami tynku i farby, nosiły znaczne ślady zawilgocenia. W innych celach ściany były odmalowane.

⁴ Zakład Karny w Chełmie (31.07 - 01.08.2012 r.), Zakład Karny w Raciborzu (09-10.08.2012 r.), Zakład Karny w Rzeszowie (18-19.09.2012 r.), Zakład Karny w Stargardzie Szczecińskim (25-27.09.2012 r.).

W ZK w Płock, stan zdecydowanej większości zwizytowanych cel mieszkalnych w oddziale terapeutycznym i dla tymczasowo aresztowanych nie respektuje jednej z Europejskich Reguł Więziennych [Rekomendacja rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych (dalej Europejskich Reguł Więziennych)] stanowiącej, że *miejsce przeznaczone dla więźniów, a w szczególności wszystkie miejsca przeznaczone do spania, powinny zapewniać poszanowanie ludzkiej godności oraz, o tyle o ile to możliwe, prywatności, a także spełniać wymogi zdrowotno-higieniczne, z należyтым uwzględnieniem warunków klimatycznych oraz, w szczególności, wymogi w zakresie powierzchni, ilości powietrza, oświetlenia, ogrzewania i wentylacji (reg.18.1).*

W obu oddziałach sprzęt kwaterunkowy w dniu wizytacji był bardzo zużyty. Znaczną jego część stanowiły surowe i noszące ślady ubytków płyty OSB, wykorzystywane jako półki ściennie lub blaty stołów. Drzwi wejściowe do cel, kraty w oknach, ramy łóżek, metalowe części mebli (wsporniki i podstawy blatów) pokryte były łuszczącą się farbą. Podobnie wyglądały elementy prowizorycznej zabudowy kąpoków sanitarnych w oddziale terapeutycznym (połączonej częstokroć ze stosowaniem kotar zamiast drzwi). Ubytki farby, tynku oraz dziury widniały również w ścianach i na sufitach, na których nadto widoczne były zawilgocenia, zacieki i brudne plamy. W szczególnie złym stanie były ściany i sufity oddziału terapeutycznego, który poprzez swoje położenie na najwyższej kondygnacji budynku więzienia narażony jest na zalewanie podczas opadów skutkiem przeciekającego dachu. Drewniane klepki podłóg, zwłaszcza w oddziale dla tymczasowo aresztowanych były wytarte, zużyte i obluzowane. W złym stanie była stolarka okienna oraz urządzenia sanitarne, w tym umywalki i kaloryfery z wyraźnymi ubytkami farby, spod których widać było rdzę uniemożliwiającą osadzoną m.in. powieszenie swoich rzeczy do wyschnięcia.

Również w ZK w Chełmie, stan dużej części wizytowanych pomieszczeń był zły i wynikał z zawilgocenia, łuszczącej się farby oraz zagrzybienia ścian i sufitów. Prowadzone w jednostce remonty, choć bardzo potrzebne, nie są w opinii KMP wystarczające.

W wizytowanych celach zakładów karnych (ZK Płock, ZK Sztum, ZK Rawicz) kąpoki sanitarne nie były zabudowane, a wejścia do nich przesłonięte były jedynie kotarą wykonaną z tkaniny materiałowej. **W ocenie Mechanizmu wskazane cele wymagają pełnej zabudowy kąpoka sanitarnego.** Zgodnie z linią orzecniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka [dalej ETPC] (zob. wyrok z dnia 19 kwietnia 2001 r., ETPC 28524/95) oraz mając na uwadze zalecenia CPT zaznaczyć należy, że korzystanie z otwartego kąpoka sanitarnego w sytuacji,

gdy w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, należy uznać za poniżające traktowanie. Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że w przypadku braku możliwości zapewnienia w celi mieszkalnej pomieszczeń sanitarnych, które respektują prywatność, m.in. są w pełni zabudowane, pojemność tej celi powinna zostać zmniejszona, tak aby pełniła funkcję celi jednoosobowej. Ponadto, zgodnie z regułą 19.3 Europejskich Reguł Więziennych, *więźniowie mają bezpośredni dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność.*

W ZK w Płocku zetknięto się także z sytuacją, że w niektórych kąciach sanitarnych WC były tak zamontowane, że w praktyce niemożliwe było siedzenie na nich w innej pozycji niż bokiem (podobnie w celi nr 319 ZK Chełm), a wentylację stanowił otwór w ścianie kącika wychodzący do środka celi, co powodowało dodatkową, niepotrzebną uciążliwość dla osób przebywających w tak przygotowanym pomieszczeniu.

Tylko w ZK Chełm, we wszystkich wizytowanych celach kąciki sanitarne były trwale oddzielone i wyposażone w odrębną wentylację.

W ZK Płock, przedstawiciele KMP, mając na uwadze zły stan cel w zestawieniu z nietrwałą zabudową kąciaków sanitarnych w celach mieszkalnych oddziału terapeutycznego ocenili, że takie warunki bytowe wypełniają przesłanki poniżającego traktowania. Zła sytuacja w kwestii warunków bytowych tej jednostki penitencjarnej wynika również z faktu nie realizacji zaleceń z poprzednich wizytacji KMP. Mechanizm w raporcie z dnia 22 kwietnia 2011 r. zalecał m.in. cyt.: *Ze względu na złe warunki bytowe panujące w oddziale terapeutycznym, zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, oddział ten powinien zostać ujęty w planie remontów generalnych w pierwszej kolejności.* Ponadto, w ZK Płock i ZK Chełm dostrzeżono nie wykonywanie bieżących modernizacji w sposób staranny i brak systematyczności w likwidacji usterek oraz uzupełnianiu zużytego wyposażenia.

W ZK Wołów natomiast w każdej celi znajduje się wyodrębniony kącik sanitarny oraz zamykana na drzwi ubikacja. Kącika sanitarnego nie oddziela od reszty celi nawet kotara, jest całkowicie otwarty. Funkcjonariusze wyjaśnili jednak, że zasłonięcie kącika nie jest dopuszczalne ze względów bezpieczeństwa, ponieważ na ścianie każdego z nich znajduje się wizjer obejmujący znaczną część celi, niewidoczną z drugiego wizjera. Trzeba zauważyć, iż kącik sanitarny służy także utrzymaniu higieny osobistej i winien być w pełni zabudowany.

W prawie wszystkich zakładach karnych (ZK w Płocku, ZK w Rawiczu, ZK w Chełmie, ZK w Sztumie) Mechanizm stwierdził także brak drabinek i zabezpieczeń łóżek

piętrowych. Ich brak może przyczynić się do upadków i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

Odnotowania wymaga także brak - poza ZK Chełm - w jednostkach penitencjarnych choćby jednej celi przystosowanej do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. W związku z możliwością odbywania kary pozbawienia wolności przez takie osoby, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca odpowiednie przystosowanie jednej z cel mieszkalnych (w szczególności dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim). Warto w tym miejscu dodać, że ETPC w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (Nr skargi 6253/03) uznał, że osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności, opuścić celi samodzielnie, jest *poniżającym traktowaniem* w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Mechanizm zwraca też uwagę Dyrektorom Zakładów Karnych, iż w ZK mogą przebywać również osoby z innymi typami niepełnosprawności (np. niewidome) oraz osoby starsze, mające z racji wieku problemy z poruszaniem się, którym ciężko jest wchodzić na wyższe kondygnacje budynku (taki fakt został ujawniony w toku wizytacji ZK w Płocku) lub które wymagają pomocy w doprowadzeniu ich do wybranego punktu Zakładu czy przeniesieniu rzeczy do nowej celi. Osobom tym należy zapewnić udogodnienia umożliwiające normalne funkcjonowanie w warunkach izolacji (m.in. dostęp do pralki, uchwyty w niektórych kąciach sanitarnych i w łazienkach, książki dla niewidomych i audiobooki dostępne w bibliotece). Mechanizm zaleca również zwrócenie szczególnej uwagi na sytuację takich osadzonych oraz zorganizowanie ich pobytu w jednostce tak, aby ograniczyć dolegliwości, które nie są bezpośrednio związane z wykonywaniem wyroku lub tymczasowego aresztu. Przykładowo, w ocenie KMP nie należy umieszczać osób mających problemy z poruszaniem się na wyższych kondygnacjach budynku oraz należy zadbać, aby mogły dotrzeć samodzielnie do wszystkich miejsc Zakładu, w których mogą przebywać (m.in. świetlice, place spacerowe).

W ZK Wołów osoby niepełnosprawne ruchowo, umieszczone są na parterze, w jednej z izb chorych, do której przylega łazienka przystosowana do potrzeb osoby niepełnosprawnej. Jednakże wszyscy skazani niepełnosprawni ruchowo, z którymi przeprowadzono rozmowy, skarżyli się na faktyczne pozbawienie ich możliwości korzystania ze świetlicy i sali sportowej. Znajdują się one bowiem na wyższych kondygnacjach, na które

osoby te nie mogą dotrzeć z uwagi na niepełnosprawność. Trzeba też dodać, iż świetlica znajdują się na parterze, w chwili wizytacji była wykorzystywana jako cela mieszkalna. KMP rekomendował zatem, aby zapewnić niepełnosprawnym ruchowo skuteczną pomoc ze strony funkcjonariusza w dotarciu do w/w pomieszczeń w określonych godzinach wynikających z grafika zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych.

W wizytowanych jednostkach dostrzeżono także utrudnienia w korzystaniu z urządzeń elektrycznych. W ZK Chełm, zgodnie z § 16 ust. 1 lit b) porządku wewnętrznego w celi mieszkalnej może znajdować się 1 czajnik. W ocenie Mechanizmu w przypadku cel 8 osobowych i większych to ograniczenie może stanowić nieuzasadnioną dolegliwość. Do cel mieszkalnych Zakładu nie jest doprowadzona ciepła woda, ponadto osadzeni mogą korzystać z łaźni jedynie raz w tygodniu. W związku z powyższym elektryczne czajniki wykorzystywane są nie tylko do przygotowywania napojów, ale także do utrzymania higieny osobistej. Przy tak dużej liczbie mieszkańców powyższa sytuacja może być przyczyną wielu napięć między osadzonymi. Mając to na uwadze Mechanizm rekomendował rozważenie zmiany postanowień regulaminu, aby w celach 8 osobowych i większych osadzeni mogli mieć więcej niż jeden czajnik. W ZK Płock natomiast, aresztowani zwrócili uwagę na niewystarczającą w stosunku do liczby osadzonych liczbę gniazdek elektrycznych (2 gniazdka na 9 osób).

Osadzeni, z którymi rozmawiali przedstawiciele Mechanizmu skarżyli się również na zbyt rzadkie i krótkie kąpiele (do 10 min.), wskazując jednocześnie na to, że nie są sprawne wszystkie natryski w łaźni, a przekazywane im środki higieny osobistej z założenia nie są wystarczające.

Według relacji osadzonych wszystkich wizytowanych zakładów karnych kąpiele odbywają się raz w tygodniu, co stanowi ograniczenie do minimum pułapu określonego w normach krajowych. Warto zatem podkreślić, że zgodnie z regułą 19.4 Europejskich Reguła Więziennych *każdy więzień powinien mieć prawo wykapać się lub wziąć prysznic jeśli to możliwe codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny*. Warto także przytoczyć orzeczenie ETPC wydane w sprawie Ananyev i inni przeciwko Rosji, w którym Trybunał zauważył, że *prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości*. Trybunał często stwierdzał, że *czas na wzięcie prysznica zwykle przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji był ograniczony do 15 – 20 minut raz w*

tygodniu. Był więc oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała [orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012 r., Izba (Sekcja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08]. **Mechanizm także stoi na stanowisku, że możliwość kąpieli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny.** Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpieli w celach mieszkalnych, zużywają więcej wody oraz prądu niezbędnego do jej podgrzania, niż zużyliby podczas kąpieli w więziennej łaźni. Dlatego w ocenie Mechanizmu władze Zakładu powinny zwiększyć częstotliwość kąpieli dla osadzonych mężczyzn.

W ZK w Płocku, wciąż dominowała negatywna opinia osadzonych dotycząca walorów smakowych posiłków w relacjach zarówno tymczasowo aresztowanych, jak i skazanych, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP w czasie wizytacji (o przewadze złych opinii na temat wyżywienia w jednostce również w poprzednich raportach Mechanizmu z wizytacji z 2009 r. i 2011 r.). Niektórzy skazani skarżyli się też na niemożliwość otrzymania diety, która nie ma związku z wskazaniem medycznych np. diety wegetariańskiej. Z wyjaśnień zastępcy dyrektora Zakładu wynika, że problem ten spowodowany jest technicznymi ograniczeniami, które pozwalają na przygotowanie w kuchni ograniczonej liczby diet. Mechanizm zauważa jednak, że poza ryzykiem, iż w opisanej sytuacji odpowiedniej diety nie otrzyma również osoba, której sytuacja zdrowotna tego wymaga, administracja Zakładu jest zobowiązana do dołożenia starań, aby posiłki dawane osadzonym uwzględniały wymogi ich kultury i religii (art. 109 k.k.w.).

W ZK w Rawiczu w odniesieniu do warunków bytowych część osadzonych zgłosiła uwagi dotyczące zbyt niskiej temperatury w celach w okresie zimowym, złej jakości wyżywienia, monotonnej diety, zbyt małej ilości warzyw i owoców w diecie i zbyt małych porcji wydawanych posiłków. Ostatni zarzut podnosili również rozmówcy z ZK Chełm i ZK Sztum. Z informacji przekazanych wizytującym w kwestii wyżywienia przez dyrektora ZK Sztum wynika, że podstawowy wyznacznik konstruowania menu dla osób pozbawionych wolności stanowi kaloryczność, która nie wiąże się z wielkością wydawanych porcji. Posiłki przygotowywane w więziennej kuchni spełniają zatem wszelkie normy przewidziane w przepisach prawa regulujących wyżywienie osób pozbawionych wolności.

W ZK w Wołowie zastrzeżenia wizytujących wzbudziła wysokość oszczędności w wydatkach na żywność stosunku do przewidzianych ryczałtów. Kształtowały się one na

poziomie 15,83 % do 18,01 % w zależności od rodzaju diety. Zgodnie z § 5 ust. 3 *rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w sprawie określenia wartości dziennej normy żywienia oraz rodzaju diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych* (Dz. U. z 2003 r. Nr 167, poz. 1633) dopuszcza się oszczędności stawek dziennych w wysokości do 10 %. Oszczędności w wysokości do 20 % dopuszczalne są jedynie *w szczególnie uzasadnionych przypadkach, związanych z sezonowością występowania artykułów spożywczych na rynku* (§ 5 ust. 4). Nie jest dopuszczalne stosowanie oszczędności w tym wymiarze jako reguły. Trudno zaś wskazać, jakie okoliczności związane z sezonowością produktów występować mogą w okresie, w którym przeprowadzono wizytację, tj. w połowie kwietnia. W kontekście skarg osadzonych na zbyt małe porcje i na brak owoców w diecie podstawowej Mechanizm rekomendował ograniczenie wydawania decyzji o zwiększeniu oszczędności do 20 % stawki do przypadków rzeczywiście uzasadnionych.

Podczas wizytacji ZK Sztum **z uznaniem przyjęto informację o zamontowaniu kamer w przedsiódkach cel zabezpieczających**. Takie rozwiązanie stanowi dodatkową gwarancję praworządnego stosowania środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, stanowiąc jednocześnie skuteczną ochronę przed nieuzasadnionymi oskarżeniami osób skazanych kierowanych pod adresem funkcjonariuszy stosujących te środki.

Osadzeni w wizytowanych jednostkach nie skarżyli się na prawo do korzystania ze spacerów.

Odnotowano natomiast, w ZK w Płocku uwagi dotyczące braku gazet i krzyżówek. Takich zarzutów nie formułowano – mimo braku tego asortymentu – w ZK Rawicz. KMP postulowało natomiast udostępnienie tego asortymentu z ZK Chełm.

Wizytujący każdorazowo weryfikowali również czy osadzeni nie są kwaterowani w warunkach przeludnienia. Nie stwierdzono takiego osadzenia, dostrzeżono natomiast w ZK Płock nieprawidłowości w rozmieszczeniu skazanych w postaci przypadków osadzenia osób zdrowych w salach chorych oraz osadzenia skazanych nie posiadających statusu tzw. niebezpiecznych w celach dla osób stwarzających poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki. W tym miejscu należy zaznaczyć, że warunki panujące w celach przeznaczonych dla osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu są z założenia uciążliwe ze względu na konieczne zabezpieczenia i

monitoring, którym stale objęte są osoby umieszczone w tych pomieszczeniach. Nadto przepisy ściśle określają, którzy skazani mogą odbywać karę w opisanych warunkach (art. 88a § 2 i art. 88b k.k.w.). Z tego względu w ocenie Mechanizmu inne osoby niż kategorii „N” nie powinny być w takich celach umieszczane. Poza kwestią konieczności stworzenia dogodnych warunków bytowych, Mechanizm nie może się zgodzić na wykorzystywanie innych pomieszczeń niż cele mieszkalne do kwaterowania osadzonych (np. izb chorych), ze względu na to, że ich przeznaczenie jest z założenia odmienne.

Mechanizm zalecił: kontynuację planowanych remontów (ZK Chełm), dokonanie trwałej zabudowy kąpoków sanitarnych (ZK Wołów, ZK Rawicz, ZK Sztum), dostosowanie jednej z cel mieszkalnych do potrzeb osób z niepełnosprawnością (ZK Rawicz, ZK Sztum, ZK Chełm, ZK Płock), zamontowanie w łazni oddziału terapeutycznego uchwytów dla osób niepełnosprawnych (ZK Rawicz), wyposażenie łóżek piętrowych w drabinki i barierki zabezpieczające przed upadkiem (ZK Sztum), wykonywanie bieżących modernizacji w sposób staranny i systematyczność w likwidacji usterek oraz uzupełnianiu zużytego wyposażenia (ZK Chełm, ZK Płock), rozważenie zwiększenia częstotliwości korzystania z prysznicu (ZK Wołów, ZK Rawicz, ZK Sztum, ZK Chełm, ZK Płock), zapewnienie osobom niepełnosprawnym ruchowo dostępu do świetlic (ZK Wołów), ograniczenie do wyjątkowych przypadków wydawanie decyzji o dopuszczeniu oszczędności stawek dziennych wyżywienia do wysokości 20% (ZK Wołów), rozważenie możliwości zwiększenia liczby czajników w największych celach w Zakładzie (ZK Chełm), odstąpienie od praktyki osadzania osób zdrowych w salach chorych oraz osadzania skazanych nie posiadających statusu tzw. niebezpiecznych w celach dla osób stwarzających poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki (ZK Płock), zwiększenie zakresu planowanych remontów i realizację zaleceń Mechanizmu zawartych w poprzednich raportach, w tym przede wszystkim ujęcie w planie remontów generalnych w pierwszej kolejności oddziału terapeutycznego (ZK Płock), dołożenie starań, aby posiłki dawane osadzonym uwzględniały wymogi ich kultury i religii; poprawienie walorów smakowych przygotowywanych w Zakładzie posiłków; wprowadzenie do asortymentu kantyny prasy (nie tylko ogólnokrajowych dzienników) i krzyżówek dostępnych bez konieczności ich prenumeraty (ZK Płock). Wobec organów nadzoru (Dyrektorów Okręgowych) którym podlegają Zakłady zalecono udzielenie dyrektorom wizytowanych placówek, niezbędnego wsparcia finansowego przy realizacji zaleceń.

W odpowiedzi na wydane rekomendacje, Dyrektor Zakładu Karnego w Wołowie poinformował, że cele mieszkalne w ZK w Wołowie będą remontowane zgodnie z przyjętym

harmonogramem robót konserwacyjnych. Dalej, Dyrektor wskazał, że aktualnie brak jest możliwości zapewnienia osadzonym częstszych kąpieli niż 1 w tygodniu (podobnych odpowiedzi w tej mierze udzieli Dyrektorzy Zakładów Karnych w Sztumie i Rawiczu). W celu zapewnienia skazanym niepełnosprawnym swobodnego dostępu do świetlicy, Dyrektor planuje adaptację na świetlicę pomieszczenia, stanowiącego aktualnie dodatkową celę mieszkalną, usytuowanego na I kondygnacji. W kwestii przygotowywanych posiłków, Dyrektor poinformował, że realne kwoty stawek wyżywienia w poszczególnych normach i dietach (niższe o ponad 10% od kwot stawek dziennych, określonych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości) są wynikiem racjonalnego wykorzystania kwot ryczałtów przeznaczonych na żywnie w poszczególnych normach i dietach, a nie próbą oszczędności na żywieniu osadzonych. Dyrektor podniósł w odpowiedzi, że osiągnięte poziomy wykorzystania ryczałtów w żaden sposób nie powodują pogorszenia jakości wyżywienia, tj. zmniejszenia objętości dań oraz wymaganej wartości kalorycznej posiłków, a ponadto uzyskane poziomy wykorzystania ryczałtów nie skutkują zachwianiem parametrów jakościowych sporządzanych posiłków, zmniejszeniem procentowych zawartości składników odżywczych: białek, tłuszczu i węglowodanów oraz zmniejszeniem ilości warzyw. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej we Wrocławiu odnosząc się do rekomendacji dot. wyasygnowania środków finansowych na remonty cel mieszkalnych wskazał, że przy podziale planu finansowego na jednostki mu podległe, zachowywana była proporcja wynikająca z ich ewidencyjnej pojemności. Nadto, zauważył, że ponad 63% miejsc dla osób pozbawionych wolności w podległych mu jednostkach zlokalizowanych jest w obiektach pochodzących z końca XVIII i początków XIX wieku.

Z kolei, w odpowiedzi na wydane rekomendacje, Dyrektor Zakładu Karnego w Sztumie poinformował, że trwała zabudowa kąpoków sanitarnych w celach mieszkalnych jest realizowana w miarę zdolności finansowych jednostki i do końca 2012 roku zostanie wykonanych 10 cel dwuosobowych. W latach następnych będą prowadzone dalsze prace w kierunku wykonania zabudowy kąpoków sanitarnych w celach dwuosobowych jak i dostosowania celi mieszkalnej dla osób niepełnosprawnych. Z kolei wyposażenie łóżek piętrowych w drabinki i barierki ochronne jest przewidziane do realizacji w latach 2013 – 2017 r. poprzez zakup nowych łóżek jak i dostosowanie istniejących (podobnie wypowiedział się w tej mierze Dyrektor Zakładu w Rawiczu).

Dyrektor Zakładu Karnego w Rawiczu, poinformował Mechanizm, że w jednej z cel oddziału 1 pawilonu terapeutycznego zostanie utworzona cela przystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

Do dnia sporządzenia niniejszego Raportu, Krajowy Mechanizm Prewencji nie otrzymał odpowiedzi na rekomendacje wydane w wyniku czynności przeprowadzonych w Zakładzie Karnym w Płocku oraz w Zakładzie Karnym w Chełmie.

5.2. Prawo do ochrony zdrowia

Opieka medyczna zapewniona osadzonym w wizytowanych jednostkach była świadczona na zróżnicowanym poziomie.

W ZK w Rawiczu odnotowano pojedyncze głosy poruszające kwestie długiego czasu oczekiwania na wizytę u stomatologa oraz niewłaściwego zwracania się przez lekarzy do osadzonych. Pojawiły się również głosy, iż wizyta u lekarza przybiera raczej formę rozmowy niż rzetelnego zbadania stanu zdrowia osób zgłaszających się na badanie. Również w ZK w Sztumie wizytujący odebrali od osadzonych skargi dotyczące opryskliwego zachowanie lekarza przyjmującego (kierownik ambulatorium); brak przeprowadzania przez niego podczas przyjmowania pacjenta podstawowych badań, tj. osłuchanie za pomocą stetoskopu; groźenie pacjentom zastosowaniem środka przymusu bezpośredniego w postaci celi zabezpieczającej. Mając na uwadze zgłoszone przez osadzonych zastrzeżenia dotyczące opieki medycznej Krajowy Mechanizm Prewencji zwrócił uwagę dyrektorowi Zakładu na konieczność przypomnienia lekarzowi konieczności bezwzględnego przestrzegania godności pacjenta przychodzącego po poradę medyczną.

W ZK w Chełmie, większość osadzonych, z którymi przedstawiciele Mechanizmu przeprowadzili rozmowy nie zgłaszała zastrzeżeń odnośnie opieki medycznej. W tej jednostce stwierdzono jednak, iż zarówno celi pełniące funkcję izby chorych, jak i cele zakaźne nie spełniają wymagań wynikających z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności (Dz. U. z 2012 r., poz. 808). Mając to na uwadze Mechanizm zalecił dostosowanie wskazanych pomieszczeń do treści przywołanego rozporządzenia.

Mechanizm opierając się na informacjach kierownika ZOZ ZK Chełm i kierownika ZOZ ZK Płock ustalił, że badania osadzonych odbywają się przy uchylonych drzwiach, w ZK Wołów natomiast funkcjonariusze doprowadzający osadzonych zawsze są obecni przy ich badaniu. W opinii KMP ta praktyka jest niedopuszczalna. Zgodnie z § 51 *Trzeciego*

Sprawozdania Ogólnego CPT [CPT/Inf (1993)12] wszystkie badania lekarskie osób przebywających w więzieniu muszą być przeprowadzone tak, aby funkcjonariusze nie słyszeli rozmowy lekarza z pacjentem oraz ich nie widzieli, chyba, że w szczególnych przypadkach lekarz sobie tego zażyczy. Mechanizm zalecił zatem aby przeprowadzanie badań lekarskich osób przebywających w więzieniu odbywało się poza zasięgiem słuchu i wzroku funkcjonariuszy służby więziennej, z wyjątkiem sytuacji, gdy lekarz sobie tego życzy.

W ZK Płock zalecono również aby nie zwlekać z wydawaniem zaordynowanych przez specjalistów leków.

W ZK Wołów zetknięto się również z sytuacją odmowy wydania osadzonemu leków zleconych przez specjalistę. Osadzony podczas pobytu w innej jednostce otrzymał od lekarza psychiatry zalecenie przyjmowania przez okres 30 dni leku zmniejszającego napięcie psychiczne. Kilka dni później osadzono go w Zakładzie Karnym w Wołowie. Skazany przekazał wizytującym, że nie zapewniono mu tu zaordynowanych wcześniej przez psychiatrę leków. Dokonana przez wizytujących analiza dokumentacji medycznej osadzonego potwierdziła te zarzuty. Brak w niej bowiem było jakiegokolwiek wzmianki na temat zaordynowanych leków: nie wpisano zalecenia dalszego ich przyjmowania, nie zalecono również ich odstawienia. W zaistniałej sytuacji naganne jest nie tylko nieudokumentowanie w formie pisemnej decyzji co do dalszego leczenia pacjenta, lecz przede wszystkim to, że decyzję (faktyczną, choć nie zarejestrowaną) co do zaprzestania dalszego podawania leków zaleconych przez psychiatrę podjął lekarz ogólny. Z relacji osadzonego wynikało, że to lekarz ogólny przyjmujący go do jednostki stwierdził, że ustała potrzeba przyjmowania leków. Dokumentacja medyczna osadzonego potwierdza fakt podejmowania tej decyzji przez lekarza ogólnego, brak w niej bowiem było wzmianki o konsultacji psychiatrycznej osadzonego przy przyjęciu do jednostki. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji weryfikowanie przez lekarza ogólnego zasadności podawania skazanym leków zaleconych przez lekarza psychiatrę jest niedopuszczalne.

Ta sytuacja może się wiązać z okolicznością, iż w ZK Wołów nie przyjmuje lekarz psychiatra. Dyrektor jednostki poinformował, że mimo długotrwałych starań o pozyskanie lekarza psychiatry brak jest chętnych do podjęcia pracy w jednostce. Warto podkreślić, że zgodnie z § 41 Trzeciego Sprawozdania Ogólnego CPT (CPT/Inf [1993]12) *w każdym więzieniu powinien być zatrudniony wykwalifikowany psychiatra*. Natomiast zgodnie z

Wzorcowymi Regułami minimalnymi postępowania z więźniami (zaaprobowanymi przez Radę Społeczno – Gospodarczą ONZ rezolucją 633C [XXIV] z 31 lipca 1957) *w każdym zakładzie penitencjarnym powinno się zapewnić opiekę co najmniej jednego wykwalifikowanego lekarza, który powinien mieć także wiedzę z zakresu psychiatrii* (zasada 22).

Mechanizm zalecił: dopilnować, by badania lekarskie skazanych przeprowadzane były pod nieobecność osób trzecich, w tym niebędącego lekarzem funkcjonariusza Służby Więziennej, z wyjątkiem sytuacji, gdy lekarz sobie tego życzy (ZK Chełm, ZK Wołów, ZK Płock), dostosowanie izby chorych i izolacyjnych do wymogów wynikających z obowiązujących przepisów (ZK Chełm), kontynuować starania o zatrudnienie lekarza psychiatry; zapewnić bezwzględne przestrzeganie przez lekarzy ogólnych zaleceń wydanych przez lekarzy specjalistów (ZK Wołów), nie zwlekać z wydawaniem zaordynowanych przez specjalistów leków; wyeliminować problemy logistyczne po stronie Zakładu, utrudniające realizację umówionych wizyt lekarskich (ZK Płock).

W odpowiedzi na wskazaną rekomendację dot. braku obecności funkcjonariusza podczas badania lekarskiego, Dyrektor ZK Wołów powołał się na dyspozycję art. 115 § 7 k.k.w., który wskazuje, iż *skazanemu odbywającemu karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu zamkniętego świadczenia zdrowotne są udzielane w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego; na wniosek funkcjonariusza lub pracownika podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności, świadczenia zdrowotne mogą być udzielane skazanemu bez obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego*⁵. Dyrektor podniósł, że w Zakładzie Karnym w Wołowie ponad 80% populacji osadzonych stanowią osoby odbywające karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu zamkniętego. Ograniczenie obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego tylko do sytuacji, gdy „*lekarz sobie tego życzy*” byłoby - w jego ocenie - w świetle powyższej regulacji działaniem nieuprawnionym. Dyrektor zgodził się natomiast, że obecność funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego nie jest konieczna w wypadku badań lekarskich skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego oraz w sytuacji, gdy funkcjonariusz lub pracownik podmiotu leczniczego

⁵ Trzeba przypomnieć, iż we wniosku skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 października 2010 r. (RPO-637905-VII-10/MC) Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o stwierdzenie niezgodności art. 115 § 7 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm.) z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Do chwili obecnej wniosek RPO nie został rozpoznany.

wnioskuje o udzielenie świadczeń osobie pozbawionej wolności bez obecności funkcjonariusza niewykonyjącego zawodu medycznego.

5.3. Traktowanie osadzonych

W Zakładzie Karnym w Płocku oraz z Zakładzie Karnym w Wołowie, biorąc pod uwagę przeprowadzone rozmowy z osadzonymi na osobności, jak i podczas wizytacji cel, Mechanizm ocenił relacje pomiędzy osadzonymi a personelem jako dobre.

Pojedyncze uwagi dotyczyły reperkusji składania pisemnych skarg w postaci odczuwalnej niechęci funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej, z którymi na co dzień stykają się skarżący czy wulgarnego sposobu odzywania się funkcjonariuszy do osadzonych. Jednocześnie respondenci podkreślali, że sytuacje takie miały charakter incydentalny.

W Zakładzie Karnym w Wołowie spora część rozmówców wskazywała natomiast na występowanie trudności w załatwianiu różnych spraw u funkcjonariuszy i wychowawców. Wyrażają się one m.in. w braku jakiegokolwiek reakcji na zgłoszony problem, długim okresie oczekiwania na jego rozwiązanie, braku wyjaśnienia procedury rozwiązania problemu czy też dawaniu skazanemu do zrozumienia, że zgłaszanie przez niego problemów stanowi obciążenie dla personelu jednostki.

W Zakładzie Karnym w Chełmie zgłaszano wizytującym sygnały o lepszym traktowaniu osadzonych należących do subkultury więziennej, tzw. „grypsujących”, osoby te np. mogły częściej korzystać z boiska do piłki siatkowej. W ocenie Mechanizmu, o ile ma to miejsce, niedopuszczalne jest przyznawanie przywilejów osadzonym ze względu na przynależność do ww. grupy.

Zastrzeżenia wizytujących w zakresie prawa osadzonych do skargi, wzbudziły koperty używane do tej korespondencji. Koperty przekazywane osadzonym, wytworzone w jednostce, nie dawały możliwości zaklejenia, bez wykorzystywania przez skarżącego kleju bądź taśmy klejącej. W związku z czym korespondencja osadzonego przekazywana jest, w przypadku osób nie posiadających niezbędnych przyborów, w otwartej kopercie. Skutkiem czego z treścią pisma może zapoznać się pracownik jednostki. W opinii Mechanizmu taka sytuacja, w odniesieniu do korespondencji niepodlegającej cenzurze, jest niedopuszczalna i wymaga natychmiastowej zmiany. Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz

Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej: CPT), zaznaczył, że *możliwość składania skutecznych skarg jest jedną z podstawowych gwarancji przeciwko złemu traktowaniu w zakładach karnych* [pkt 54 CPT/Inf (92)3]. Podczas podsumowania dyrektor jednostki poinformował, że osadzonym będą wydawane koperty zapewniające poszanowanie tajemnicy korespondencji.

W Zakładzie Karnym w Sztumie przedstawiciele KMP odebrali szereg skarg związanych z częstymi zmianami osadzenia w obrębie oddziału. Nie kwestionując zasadności dokonywania takich przemieszczeń, powodowanych napięciami pomiędzy poszczególnymi więźniami w oddziale, Mechanizm zwrócił uwagę władzom Zakładu na potrzebę każdorazowego przekazywania osadzonym dotkniętym koniecznością przemieszczenia w pełni zrozumiałej dla nich informacji o powodach dokonywanych zmian.

Podczas wizytacji w Zakładzie Karnym w Rawiczu, w jednej z wizytowanych cel tymczasowo aresztowani zgłosili, iż w dniu 29 lutego 2012 r. do ich celi wkroczyli zamaskowani funkcjonariusze z grupy interwencyjnej. Powodem interwencji miały być skargi kierowane na wskazanych powyżej tymczasowo aresztowanych. Zgodnie z informacjami udzielonymi przedstawicielom Mechanizmu, w trakcie interwencji doszło do naruszenia nietykalności cielesnej osadzonych, które nie było uzasadnione ich zachowaniem, a ponadto funkcjonariusze zwracali się do nich używając wulgaryzmów oraz gróźb. Poza wymienionymi nieprawidłowościami, członkowie grupy interwencyjnej mieli zniszczyć także produkty żywnościowe należące do tymczasowo aresztowanych. W ocenie KMP powyższa sytuacja – o ile miała miejsce - stanowi przejaw poniżającego traktowania. KMP zaleca wyeliminowanie przypadków bezpodstawnego naruszania nietykalności cielesnej osadzonych, stosowania wobec nich gróźb i zwracania się w sposób wulgarny podczas działań funkcjonariuszy grupy interwencyjnej.

Mając na uwadze, iż osadzeni we wszystkich wizytowanych jednostkach składali administracji najwięcej skarg na traktowanie ich przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, warto przypomnieć, iż Mechanizm zaleca przeprowadzenie zajęć z funkcjonariuszami i pracownikami mającymi codzienny, bezpośredni kontakt z osadzonymi, w celu wyposażenia ich w umiejętność radzenia sobie m.in. ze stresem i przyjmowaniem krytyki bez szkody dla trudnych w kontakcie osób. KMP uznaje, że **właściwe przeszkolenie funkcjonariuszy bezpośrednio pracujących z osobami pozbawionymi wolności zmniejsza prawdopodobieństwo wystąpienia złego traktowania.**

Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego) wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej. CPT kładzie szczególny nacisk na konieczność rozwijania umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej.

Mechanizm zalecił: przeprowadzenie zajęć z funkcjonariuszami i pracownikami mającymi codzienny, bezpośredni kontakt z osadzonymi, mających na celu wyposażenie ich w umiejętności radzenia sobie m.in. ze stresem i krytyką bez szkody dla trudnych w kontakcie osób (ZK Płock, ZK Chełm), niezwłoczne podawanie informacji o sposobie załatwienia wniosków ich autorom (ZK Płock), zapewnienie osadzonym kopert do korespondencji nie objętej cenzurą ani nadzorem gwarantujących zachowanie poufności treści wysyłanych pism (ZK Chełm), wyeliminowanie nieprawidłowości w traktowaniu osadzonych przez poszczególne osoby z personelu jednostki (ZK Rawicz, ZK Sztum); wyeliminowanie przypadków bezpodstawnego naruszania nietykalności cielesnej osadzonych, stosowania wobec nich gróźb oraz zwracania się w sposób wulgarny przez funkcjonariuszy grupy interwencyjnej (ZK Rawicz), przekazywanie osadzonym z oddziału, dotkniętym koniecznością przemieszczenia do innych cel mieszkalnych, w pełni zrozumiałej dla nich informacji o powodach dokonywanych zmian (ZK Sztum), zobowiązanie wychowawców i funkcjonariuszy do przekazywania skazanym informacji zwrotnej o sposobie rozwiązania zgłaszanych przez nich problemów (ZK Wołów).

W odpowiedzi na powyższe rekomendacje Dyrektor Zakładu Karnego w Sztumie poinformował, że osadzeni każdorazowo są informowani o przyczynach i podstawach podejmowanych decyzji. W odniesieniu do następnego zalecenia Dyrektor wskazał, że w czasie przeprowadzanych szkoleń działowych działu ochrony systematycznie omawiany jest właściwy i praworządny sposób zwracania się do skazanych.

Dyrektor Zakładu Karnego w Rawiczu wskazał, że w trakcie przeprowadzania kontroli celi w dniu 29.02.2012 r. nie doszło do naruszenia nietykalności cielesnej osadzonych jak również wulgarnego zachowywania się funkcjonariuszy. Nie stwierdzono również, aby funkcjonariusze zwracając się do osadzonych używali wulgaryzmów oraz gróźb. Jednocześnie Dyrektor zaznaczył jednak, że z raportem z wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji zostali zapoznani funkcjonariusze grupy interwencyjnej. Kierownik działu ochrony

przeprowadził szczegółowe szkolenie funkcjonariuszy grupy interwencyjnej. Szkolenie obejmowało m.in. zwracanie się do osadzonych, stosowanie środków przymusu bezpośredniego, przeprowadzanie kontroli cel, pomieszczeń i osadzonych.

5.4. Środki przymusu bezpośredniego

We wszystkich wizytowanych zakładach karnych przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zapoznali się z dokumentacją ze stosowania środków przymusu bezpośredniego (dalej śpb) oraz dokonali oglądu nagrań monitoringu ze stosowania wybranych śpb.

Nie stwierdzono żadnych nieprawidłowości w stosowaniu śpb w ZK w Chełmie i ZK w Płocku. W tym ostatnim zwrócono się jedynie do władz jednostki o wyjaśnienie, jaką procedurę przyjęto w sytuacji, gdy osoba wobec której stosowane są środki przymusu bezpośredniego zanieczyści ekstrementami swoje ubranie, pościel czy podłogę celi zabezpieczającej.

Uchybienia w dokumentowaniu śpb wizytujący stwierdzili w Zakładzie Karnym w Wołowie. Zauważono, iż w notatkach służbowych, które dotyczyły umieszczenia w celi zabezpieczającej na okres przekraczający 24 godziny, tylko w jednym przypadku zamieszczono informację o przeprowadzeniu badań lekarskich. Rekomendowano zatem odnotowywanie faktu przeprowadzenia badania lekarskiego w notatkach z zastosowania środków przymusu bezpośredniego. Dyrektor Zakładu Karnego w Wołowie przyjął wskazaną rekomendację.

Analiza udostępnionych KMP przez Zakład nagrań ze stosowania środków przymusu bezpośredniego w Zakładzie Karnym w Sztumie ujawniła naruszenie § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 r. w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej (Dz. U. Nr 147 poz. 983) [dalej rozporządzenie w sprawie stosowania śpb] w jednym z przypadków stosowania śpb, polegające na nie dokonywaniu „bezpośredniej kontroli zachowania osoby pozbawionej wolności, w odstępach czasu nieprzekraczających 2 godzin”, który to zgodnie z brzmieniem przywołanego przepisu ciąży na dowódcy zmiany. W innym analizowanym przypadku stosowania śpb, KMP zwrócił uwagę na konieczność stosowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej względem osób pozbawionych wolności grzecznościowej formy „pan”.

W Zakładzie Karnym w Rawiczu, wątpliwości KMP co do prawidłowości stosowania śpb wzbudziła analiza dwóch z pięciu przypadków. W pierwszym z nich stwierdzono, uniemożliwienie skazanemu załatwienia potrzeby fizjologicznej stosownie do dyspozycji § 9 ust. 4 rozporządzenia w sprawie stosowania śpb, skutkujące dwukrotnym oddaniem moczu w celi zabezpieczającej, co stanowi przejaw poniżającego traktowania.

W drugim przypadku stwierdzono, iż skazanego poddano kontroli osobistej w celi zabezpieczającej, mimo iż zainstalowany w niej monitoring nie posiada funkcji zakrywania intymnych części ciała. Ponadto, jeden z funkcjonariuszy obecnych w trakcie umieszczania skazanego w celi zabezpieczającej oznajmił, że osadzonemu w celi nie przysługują żadne prawa. Dodatkowo, także w tym przypadku stwierdzono naruszenie § 9 ust. 4 rozporządzenia w sprawie stosowania śpb. Funkcjonariusze w trakcie stosowania śpb informowali osadzonego (w kontekście załatwiania potrzeb fizjologicznych), iż przyjdą za dwie godziny, a nie wówczas, gdy będzie chciał tego skazany. KMP zauważył, iż możliwość załatwienia potrzeby fizjologicznej należy zagwarantować skazanemu zawsze wówczas, gdy zgłosi on taką konieczność, a nie gdy zdecydują o tym funkcjonariusze. Zastrzeżenia Mechanizmu budziła również jakość nagrań z monitoringu celi zabezpieczającej, utrudniająca lub wręcz całkowicie uniemożliwiająca zrozumienie wypowiedzianych słów.

Mechanizm zalecił: zapewnić każdorazowo badania lekarskie w przypadku stosowania środków przymusu bezpośredniego na okres przekraczający 24 godziny i odnotowywać ten fakt w notatkach z zastosowania środków przymusu bezpośredniego (ZK Wołów), odniesienie się do nieprawidłowości w postępowaniu funkcjonariuszy Służby Więziennej ujawnionych podczas analizy nagrań ze stosowania środków przymusu bezpośredniego względem skazanych w Zakładzie Karnym w Sztumie (Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Gdańsku), wyeliminowanie nieprawidłowości w traktowaniu osadzonych przez poszczególne osoby z personelu jednostki (ZK Rawicz).

W odpowiedzi na powyższe zalecenia Dyrektor Okręgowej Służby Więziennej w Gdańsku wyjaśnił, że kontrola dowódcy zmiany, której brak zarzucał Mechanizm miała miejsce⁶. Odnosząc się natomiast do kolejnego zastrzeżenia, organ nadzoru wyjaśnił, że część

⁶ Zagadnienie dotyczące rozumienia pojęcia „bezpośredniej kontroli”, o której mowa w § 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie stosowania śpb była przedmiotem polemiki między Dyrektorem Generalnym Służby Więziennej w Warszawie a RPO. Wobec niezadowolającego Rzecznika stanowiska Dyrektora Generalnego, RPO zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości wystąpieniem z dnia 27 sierpnia 2012 r. (RPO-677872-II-706.1/11/JN) o spowodowanie zmiany praktyki dokonywania tej kontroli. W odpowiedzi z dnia 12.09.2012 r. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości wskazał, iż Dyrektor Generalny Służby Więziennej, do którego zwrócił się Minister Sprawiedliwości, przedstawione zarzuty uznał za zasadne. W związku z dokonaną analizą sytuacji Sekretarz Stanu, poinformował również RPO, iż zostały wydane pisemne dyspozycje, do zrealizowania w

zarejestrowanych zwrotów dotyczy rozmów między funkcjonariuszami w trakcie zakładania pasów obezwładniających i uzgadniania kolejności realizowanych czynności wobec osadzonego. Ponadto, wg organu nadzoru, dynamika stosowania środków przymusu bezpośredniego uniemożliwia wielokrotnie zachowanie form grzecznościowych.

Dyrektor Zakładu Karnego w Rawiczu, odnosząc się do zastrzeżeń KMP poinformował, iż w związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami administracja będzie czyniła wszelkie starania, aby w przyszłości nie doszło do podobnych przypadków. Ponadto problematyka regulaminowego traktowania osadzonych przez funkcjonariuszy zostanie omówiona z całą załogą zakładu podczas szkolenia ogólnopenitencjarnego w październiku br. W kwestii jakości monitoringu, Dyrektor wskazał, że w celach zabezpieczających dokonano wymiany kamer i mikrofonów. Obecnie nie występują tzw. „martwe strefy”, a jakość wizji i dźwięku nie budzi zastrzeżeń.

5.5. Odpowiedzialność dyscyplinarna

W większości wizytowanych zakładów karnych nie odebrano uwag dotyczących wymierzania kar dyscyplinarnych. Skazani w Zakładzie Karnym w Płocku wskazywali jednak, że w jednostce stosuje się pozaregulaminowe środki dyscyplinarne takie jak karanie poprzez doprowadzanie do placu spacerowego przeznaczonego nie dla skazanych, ale dla tymczasowo aresztowanych.

W Zakładzie Karnym w Sztumie, skazani z oddziału terapeutycznego, którzy byli w przeszłości karani dyscyplinarnie za akty samoagresji (popelniane jak twierdzili z powodów emocjonalnych), krytykowali zasadność takiej praktyki dodając, iż czuli się podwójnie poszkodowani. W opinii KMP stosowanie odpowiedzialności dyscyplinarnej wobec sprawców samoagresji o podłożu emocjonalnym, w szczególności tych, którzy ze względu na zdiagnozowane zaburzenia skierowani zostali do odbywania kary pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym, niesie za sobą dodatkową dolegliwość, potęgującą cierpienie takich więźniów. Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił, by personel psychologiczny jednostki weryfikował każdy przypadek samoagresji w sposób jak najbardziej zindywidualizowany, w celu uniknięcia ewentualnego błędnego rozpoznania podłoża takich aktów, skutkującego zastosowaniem odpowiedzialności dyscyplinarnej. W Zakładzie Karnym w Płocku, gdzie również dostrzeżono ten problem

jednostkach penitencjarnych, dotyczące właściwego wykonywania postanowień zawartych w rozporządzeniu w sprawie stosowania śpb.

rekomendowano odstąpienie od karania osób z zaburzeniami psychicznymi za samoagresję.

W Zakładzie Karnym w Sztumie podnoszono problem braku nagród oraz trudności w ich otrzymaniu. Rozmówcy wskazywali, że zdarzają się sytuacje w których pomimo wniosków nagrodowych wystawianych przez wychowawców lub oddziałowych, nie otrzymują wnioskowanych nagród. W opinii Mechanizmu nagradzanie osób pozbawionych wolności, odbywających karę w specyficznych warunkach oddziału terapeutycznego odgrywa niezwykle ważną rolę w procesie ich resocjalizacji i postępów w terapii. **Perspektywa otrzymania nagrody może stanowić bowiem dla osadzonych bodziec do osiągnięcia ponadprzeciętnych wyników w terapii.**

Na tym tle, bardzo pozytywnie ocenić należy działania podejmowane w Zakładzie Karnym w Rawiczu, gdzie w okresie od 01.01.2011 r. – 31.12.2011 r. udzielone były skazanym 3202 nagrody, m.in.: pochwały (1103), zezwolenia na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej (616), zezwolenia na dłuższe widzenie (390), zezwolenia na widzenie bez osoby dozorującej (242), zezwolenia na dodatkowe widzenie (202), przepustki nagrodowe na podstawie art. 138 § 1 pkt 7 k.k.w. (184), przepustki nagrodowe na podstawie art. 138 § 1 pkt 8 k.k.w. (88). Należy zauważyć, iż perspektywa otrzymania nagrody stanowić może dla skazanych dodatkową zachętę do pracy nad zmianą swojej postawy na społecznie aprobowaną.

Mechanizm zalecił: dogłębną analizę podłoża aktów samoagresji (ZK Płock, ZK Sztum), wyeliminowanie pozaregulaminowych kar, takich jak doprowadzanie skazanych do odbywania spacerów, w ramach środka dyscyplinującego, na placach spacerowych dla tymczasowo aresztowanych (ZK Płock).

Dyrektor Zakładu Karnego w Sztumie poinformował, że po każdym akcie samoagresji dokonywana jest skrupulatna i rzetelna analiza przyczyn i powodów takiego postępowania. W sytuacji, gdy skazany dokona aktu samoagresji, niezależnie od udzielenia mu pomocy medycznej, jest on konsultowany przez psychologa w celu oceny aktualnego stanu psychicznego, określenia motywów samoagresji oraz ewentualnych zaleceń co do sposobów postępowania.

5.6. Personel

W działach penitencjarnych wizytowanych jednostek pracują osoby legitymujące się wyższym wykształceniem. W niektórych wizytowanych jednostkach dostrzeżono potrzebę

wzmocnienia kadrowego, tak co do liczby psychologów (ZK Wołów, ZK Płock – poza oddziałem terapeutycznym), jak i co do liczby wychowawców (ZK Płock – oddział dla tymczasowo aresztowanych). Na znaczne obciążenie pracą wskazywali sami psychologowie (ZK Wołów).

Personel wizytowanych jednostek przechodzi różne szkolenia. Godne polecenia i wskazania jako dobra praktyka ocenić należy szkolenie, które odbyło się w ZK Sztum i dotyczyło niehumanitarnego i poniżającego traktowania, przemocy między więźniami i było przeprowadzone na podstawie raportów CPT. Mając na względzie wagę właściwego i zgodnego z międzynarodowymi standardami traktowania osób pozbawionych wolności, szkolenie dotyczące tak newralgicznych kwestii, stanowi doskonałą okazję do poszerzenia wiedzy personelu więziennego z zakresu praw człowieka pozbawionego wolności.

Negatywnie ocenić należy natomiast likwidację organizowanych przez Służbę Więzienną aktywnych form wypoczynku, takich jak obozy kondycyjne. W ocenie funkcjonariuszy był to niezastąpiony sposób odreagowania napięć związanych z pracą w jednostce penitencjarnej (ZK Wołów).

KMP dostrzega również potrzebę (tak gdzie nie jest to zapewnione – ZK Płock) zorganizowania i przeprowadzenia psychologom i terapeutom superwizji indywidualnej.

Należy również wskazać, że niepokój kadry psychologicznej (ZK Płock) budzi rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 lutego 2011 roku w sprawie stanowisk służbowych oraz stopni funkcjonariuszy Służby Więziennej (Dz. U. z 2011 r. Nr 36, poz.189) gdzie brak jest wymogu, aby kierownik oddziału terapeutycznego miał wykształcenie psychologiczne. Jest to niepokojące ze względu na fakt, że kierownicy oddziałów terapeutycznych są zobowiązani do sprawowania nadzoru merytorycznego nad pracą psychologów i terapeutów. W ocenie Mechanizmu w przypadku tego typu oddziałów, kierujący oddziałem powinien mieć wykształcenie psychologiczne oraz przygotowanie do prowadzenia terapii.

Mechanizm zalecił: zapewnienie odpowiedniej liczby wychowawców do pracy z osobami tymczasowo aresztowanymi (ZK Płock), zwiększyć w miarę posiadanych możliwości obsadę etatową psychologów (ZK Wołów).

Dyrektor Zakładu Karnego w Wołowie poinformował, że z dniem 1 sierpnia 2012 r. planuje się przyjęcie osoby na stanowisko psychologa działu penitencjarnego. Jednocześnie zostaną podjęte działania zmierzające do wzmocnienia zespołu terapeutycznego o etat psychologa.

5.7. Zatrudnienie i nauczanie

We wszystkich wizytowanych jednostkach osadzeni zatrudniani są głównie przy pracach na rzecz jednostki (obsługa pralni, kuchni, warsztat, magazynów, prace porządkowe) czy też w przywieźiennych zakładach pracy (ZK Rawicz, ZK Wołów). Z uwagi na ustawowy wymóg zapewnienia skazanym wynagrodzenia co najmniej na poziomie płacy minimalnej, z zatrudniania skazanych zrezygnowały z 2011 r. współpracujące dotąd z jednostką podmioty zewnętrzne (ZK Wołów)⁷.

Wśród wizytowanych jednostek szkoła funkcjonuje w ZK Rawicz oraz w ZK Wołów. W pierwszej z jednostek, Zespół Szkół kształci na poziomie gimnazjum, zasadniczej szkoły zawodowej oraz technikum uzupełniającego po zasadniczej szkole zawodowej. W drugiej natomiast skazani mogli podejmować naukę w zasadniczej szkole zawodowej, technikum uzupełniającym dla dorosłych oraz liceum uzupełniającym dla dorosłych.

5.8. Prawo do informacji

Realizacja prawa osób pozbawionych wolności do informacji na temat przysługującym im praw i obowiązków stanowi jedną z gwarancji poszanowania praw człowieka. W związku z tym Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo weryfikuje dostęp osadzonych do informacji.

W ZK Wołów, ZK Rawicz i ZK Sztum zarządzenia regulujące porządek wewnętrzny jednostek sformułowane były w sposób jasny i zrozumiały, a układ aktu prawnego przejrzysty. Na niejasne zapisy porządków wewnętrznych, a także wewnętrzną sprzeczność aktu prawnego natknięto się w zarządzeniach Dyrektora ZK Płock. Porządki wewnętrzne zawierają wiele odniesień do przepisów aktów wyższego rzędu i innych części tekstu. Stanowi to utrudnienie w zrozumieniu przedstawianych reguł, a przecież dokumenty te adresowane są do osób, które mogą mieć szczególne problemy z interpretacją takich

⁷ Kwestia zatrudnienia skazanych, była przedmiotem debaty zorganizowanej przez Krajowy Mechanizm Prewencji (patrz: pkt 2 Raportu).

materiałów. KMP zalecił zlikwidowanie wewnętrznych sprzeczności i przeformułowanie treści obowiązujących porządków wewnętrznych tak, aby były zrozumiałe dla przeciętnego odbiorcy i nie wymagały sięgania do dodatkowych aktów prawnych.

Przedstawiciele KMP odebrali uwagi od niektórych nowoprzybyłych do Zakładu osadzonych, dotyczące braku wprowadzenia ich w zasady funkcjonowania w realiach placówki penitencjarnej (ZK Chełm, ZK Płock). Warto wskazać w tym miejscu na Europejskie Reguły Więzienne: *W momencie przyjęcia i zawsze później, gdy istnieje taka potrzeba, wszyscy więźniowie informowani są pisemnie i ustnie o przepisach, regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym.* (Reguła 30.1). Zalecono wobec powyższego rzetelne informowanie osadzonych w trakcie rozmowy wstępnej/informacyjnej o zasadach obowiązujących w jednostce.

Generalnie w wizytowanych jednostkach penitencjarnych, na ścianach korytarzy poszczególnych oddziałów wywieszono są różne przydatne informacje dla osadzonych, m.in. adresy instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka. Takich informacji brakowało jedynie w ZK Sztum. Przedstawiciele KMP zalecali również przegląd prezentowanych danych, gdyż niektóre adresy były nieaktualne (ZK Chełm, ZK Płock).

W trakcie wizytacji w ZK Chełm niektórzy osadzeni informowali o trudnościach w uzyskaniu wydruków aktualnych aktów prawnych z systemu informacji prawnej LEX. Potrzeba ta wynikała z faktu, że możliwe do wypożyczenia w jednostce teksty Kodeksu karnego, Kodeksu karnego wykonawczego i Kodeksu postępowania karnego były nieaktualne. W związku z powyższym Mechanizm zaleca zapewnić osadzonym dostęp do aktualnych aktów prawnych. Dodatkowo zaleca się udostępnianie i upowszechnianie wśród osadzonych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Mechanizm zalecił: zlikwidowanie wewnętrznych sprzeczności i przeformułowanie treści obowiązujących porządków wewnętrznych tak, aby były zrozumiałe dla przeciętnego odbiorcy i nie wymagały sięgania do dodatkowych materiałów; rzetelne informowanie osadzonych w trakcie rozmowy wstępnej o zasadach obowiązujących w jednostce (ZK Płock); uaktualnienie danych prezentowanych osadzonym na tablicach informacyjnych (ZK Płock, ZK Chełm), wywieszenie na korytarzach oddziałów mieszkalnych adresów instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka (ZK Sztum).

Dyrektor Zakładu Karnego w Sztumie poinformował, że zalecenie zostało zrealizowane.

5.9. Działalność kulturalno-oświatowa i sportowa

Personel wizytowanych jednostek w ramach działalności kulturalno-oświatowej organizuje konkursy tematyczne, festiwale i turnieje oraz prowadzi koła zainteresowań np. modelarskie, plastyczne, akwarystyczne, teatralne, komputerowe, literackie, filmowe, gier stolikowych. Organizowane są wystawy, spektakle teatralne, projekcje filmów dokumentalnych. Skazani spełniający kryteria formalne mają możliwość korzystania z zajęć kulturalno-oświatowych, organizowanych poza terenem jednostki.

W ramach zajęć sportowych i kulturalno-oświatowych osadzeni mogą korzystać z siłowni, boisk do piłki nożnej oraz siatkowej czy koszykówki, usytuowanych często na polach spacerowych (ZK Rawicz, ZK w Płocku, ZK Sztum, ZK Wołów).

Pozytywnie należy ocenić działania w tej mierze podejmowane w ZK Rawicz, gdzie skazanym oraz tymczasowo aresztowanym przedkładana jest bogata oferta zajęć kulturalno-oświatowych. Ponadto jednostka współpracuje z szeregiem podmiotów zewnętrznych.

KMP negatywnie ocenia natomiast sytuację zastaną w ZK Płock, gdzie zlikwidowano na potrzeby cel mieszkalnych część świetlic, pozostawiając świetlicę centralną głównym miejscem wszelkich zajęć kulturalno-oświatowych. Dodatkowo pełni ona również rolę kaplicy, klasy do zajęć szkolnych oraz miejsca odpraw służbowych i szkoleń. Ograniczenie liczby miejsc mogących służyć zajęciom kulturalno-oświatowym i wykorzystywanie świetlicy centralnej również do innych zadań, w ocenie Mechanizmu oznacza, że w praktyce nie jest możliwe rozwijanie przedsięwzięć w omawianym obszarze.

Podczas wizytacji przedstawiciele Mechanizmu stwierdzili również, że świetlice dla osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu są wyposażone jedynie w stół i krzesła. W związku z tym, osadzeni tej kategorii nie korzystają w ogóle z możliwości wyjścia do świetlicy, gdyż ich zdaniem jest to pozbawione sensu. W opinii Mechanizmu sytuację taką należy rozpatrywać w kategoriach naruszenia sformułowanego w art. 102 pkt 6 k.k.w. prawa skazanych do korzystania z urządzeń i zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych. Należy dążyć do nadania tym miejscom właściwych funkcji świetlicy poprzez wyposażenie ich w przedmioty służące

rekreacji (np. gry planszowe i zręcznościowe) oraz organizowanie zajęć dla osób korzystających z tych świetlic.

Negatywnie również ocenić należy dostęp tymczasowo aresztowanych do zajęć kulturalno-oświatowych (w tej mierze sytuacja wygląda podobnie w ZK Chełm). Jak ustalono, zajęcia w świetlicy dla danego tymczasowo aresztowanego mogą odbywać się jedynie co 5-6 dni, a pobyt osadzonego w świetlicy trwa maksymalnie 2 godziny, przy czym bierze w nich udział ok. 10 tymczasowo aresztowanych w miesiącu. Mając na uwadze, iż w dniu wizytacji przebywało w jednostce 96 tymczasowo aresztowanych, stwierdzić należy, iż ich dostęp do świetlicy jest bardzo ograniczony. Z relacji tymczasowo aresztowanych wynika również, że zdarza się, iż osoby doprowadzane do lekarza na wizytę, tracą możliwość godzinnego spaceru, który odbywa się w tym samym czasie. W ocenie Mechanizmu praktyka ta stoi w sprzeczności z treścią art. 112 § 1 K.k.w.

Skazani osadzeni w oddziale terapeutycznym skarżyli się na podobny problem, tj. pokrywające się godziny zajęć terapeutycznych i widzeń z godzinami spacerów. Należy przypomnieć, iż w dalszej mierze nie zostało wykonane zalecenie z poprzednich wizytacji⁸, aby wyeliminować sytuację w której osadzony jest zobowiązany do dokonywania wyboru między spacerem a terapią czy między spacerem a widzeniem czy badaniem lekarskim.

Osadzeni w oddziale terapeutycznym przedstawili również problem kierowania ich do odbywania spacerów na placach spacerowych przeznaczonych dla tymczasowo aresztowanych, które odbywają się w przestrzeni wyznaczonej szarymi, betonowymi ścianami, od góry przykrytymi siatką, po ścieżce z betonowych płyt położonych na pozbawionym zieleni, nieutwardzonym podłożu. Złe warunki spaceru tymczasowo aresztowanych, KMP stwierdził również w ZK Chełm. W opinii KMP spacer powinien być realizowany w okolicznościach i przestrzeni zapewniających prawdziwy odpoczynek. Należy zaznaczyć, iż jednym z zaleceń z wizytacji przeprowadzonej w 2009 r. przez CPT, było uczynienie obszaru pola spacerowego w Areszcie Śledczym w Poznaniu mniej opresyjnym i zapewnienia tymczasowo aresztowanym korzystającym ze spaceru bezpośredniego dostępu do światła słonecznego.

Na terenie wszystkich wizytowanych jednostek funkcjonuje radiowęzeł, który emituje programy radiowe, transmisje z imprez sportowych, audycje własne, konkursy, audycje

⁸ Zob. raport KMP z wizytacji ZK Płock w dniach 17-19 marca 2009 r. oraz raport KMP z wizytacji w ZK Płock w dniach 23 i 24 marca 2011 r.

dotyczące kwestii uzależnień, informacje bieżące. W jednostkach funkcjonuje także wewnętrzna telewizja emitująca programy z telewizji satelitarnych, ale również programy własne (ZK Wołów).

Mechanizm zalecił: zmianę warunków odbywania spacerów przez tymczasowo aresztowanych; podjęcie działań zmierzających do odzyskania zlikwidowanych świetlic oddziałowych i zwiększenia codziennej oferty zajęć kulturalno-oświatowych (ZK Płock), nadanie świetlicom dla osób stwarzających poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki właściwych funkcji, poprzez wyposażenie ich w przedmioty służące rekreacji (np. gry planszowe i zręcznościowe) oraz organizowanie zajęć dla osób korzystających z tych świetlic; wyeliminowanie konieczności dokonywania wyboru przez osadzonych między spacerem a terapią i między spacerem a widzeniem czy badaniem lekarskim (ZK Płock), zapewnienie tymczasowo aresztowanym zajęć kulturalno – oświatowych (ZK Chełm), poszerzenie gamy oddziaływań kulturalno-oświatowych adresowanych do skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w jednostce (ZK Sztum).

W odpowiedzi na zalecenie Dyrektor Zakładu Karnego w Sztumie poinformował, że gama oddziaływań kulturalno - oświatowych adresowanych do osadzonych jest adekwatna do możliwości lokalowych i finansowych zakładu i generalnie spełnia oczekiwania skazanych.

5.10. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym oraz utrzymywania więzi z rodziną

Oceniając prawa osób pozbawionych wolności do kontaktu ze światem zewnętrznym oraz do utrzymania więzi z rodziną, należy wskazać, iż jak można sądzić, znalazła odzwierciedlenie dobra praktyka polegająca na organizowaniu w jednostkach kącika zabaw dla dzieci uczestniczących w widzeniach⁹. Wśród wizytowanych jednostek, takiego kącika nie posiadał jedynie ZK Rawicz, ale jak wskazał Dyrektor tej jednostki w odpowiedzi na zalecenie, taki kącik już został wyodrębniony i utworzony.

Podczas wizytacji KMP stwierdzono, że w ZK Sztum i ZK Rawicz nie wyodrębniono pomieszczenia do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., tj. widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozoruującej.

⁹ Por. Raport roczny KMP za 2011 r. (s. 149)

W ZK Wołów stwierdzono natomiast, że w sali widzeń bez osoby dozorującej, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 2 k.k.w. zainstalowany jest monitoring. Zagadnienie to stało się przedmiotem wystąpienia Rzecznika¹⁰. W ocenie RPO instalowanie kamer w tych pomieszczeniach stoi w sprzeczności z intencją, jaka przyświecała ustawodawcy wprowadzającemu tę formę nagrody. Prawodawca wskazując, że jest to widzenie bez osoby dozorującej, nakazał odstąpić od wymogu nadzoru nad skazanym i osobami go odwiedzającymi, przyznając im większą swobodę i szerszy zakres prywatności podczas tego widzenia. W odpowiedzi z dnia 28.09.2012 r. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości wyjaśnił, że monitorowanie widzeń bez osoby dozorującej, w tym widzeń w oddzielnym pomieszczeniu jest fakultatywne. Zgodnie z art. 73a § 8 k.k.w., o stosowaniu monitorowania w określonych miejscach i pomieszczeniach, decyduje dyrektor zakładu karnego, mając na celu zapewnienie porządku i bezpieczeństwa w zakładzie karnym. Zezwolenie na widzenie bez osoby dozorującej, podobnie jak zezwolenie na widzenie w oddzielnym pomieszczeniu bez osoby dozorującej, są nagrodami przewidzianymi odpowiednio w art. 138 § 1 pkt 2 i 3 k.k.w., które mogą zostać przyznane skazanemu wyróżniającemu się dobrym zachowaniem w czasie odbywania kary pozbawienia wolności. Ma ono charakter widzenia bez osoby dozorującej, a nie widzenia bezdozorowego. Sekretarz Stanu wskazał, że jak wynika z informacji Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w salach, z których korzystają skazani wraz z osobami odwiedzającymi w ramach nagrody z art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w. co do zasady nie stosuje się monitoringu. Dalej zauważono, iż osadzony ma prawo zaskarżyć decyzję dyrektora co do zasadności zastosowania - w czasie takiego widzenia - monitoringu, zarówno do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, jak i sądu penitencjarnego. Konkludując, Sekretarz Stanu wskazał jednak, że z uwagi na nagrodowy charakter, widzenia na podstawie art. 138 § 1 pkt 2 i 3 k.k.w., powinny odbywać się bez stosowania monitoringu w takim pomieszczeniu, a w przypadku istnienia wątpliwości dyrektora co do bezpieczeństwa w czasie takiego widzenia, tego rodzaju nagroda nie powinna być przyznawana.

Analiza porządków wewnętrznych w Zakładzie Karnym w Chełmie i Zakładzie Karnym w Płocku ujawniła, że w tych jednostkach nie udziela się widzeń w czasie kilku najważniejszych dla obrządku rzymskokatolickiego dni świątecznych, które zazwyczaj są także świętami państwowymi. Mechanizm **zwraca uwagę, że bliskość w rodzinach utrzymywana jest między innymi dzięki podtrzymywaniu zwyczaju spotkań w określone**

¹⁰ Wystąpienie z dnia 06.09.2012 r. (RPO-680042-II-704.3/11/PM)

dni w roku. Nadto osoby pracujące mają w te dni, ze względu na zwolnienie z obowiązku świadczenia pracy, niejednokrotnie rzadką szansę na dotarcie do niemieszkańcych w pobliżu członków rodzin. Podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym zostało uznane za jeden z najważniejszych elementów oddziaływania na skazanych (art. 67 § 3 k.k.w.). Inspirowanie kontaktów skazanych z osobami najbliższym jest jednym z podstawowych elementów oddziaływań penitencjarnych [§ 7 ust. 2 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 151, poz. 1469)]. W tej mierze warto również przywołać Europejskie Reguły Więzienne: *władze więzienne winny pomagać więźniom w utrzymaniu odpowiedniego kontaktu ze światem zewnętrznym oraz zapewniać im w tym celu odpowiednie wsparcie materialne* (Reguła 24.1). Wskazana kwestia wymaga prowadzenia dalszych wyjaśnień.

Trzeba też wskazać, że w ZK w Sztumie istnieje możliwość uczestniczenia w widzeniach w drugi dzień świąt Bożego Narodzenia i świąt Wielkiej Nocy.

We wszystkich wizytowanych jednostkach w stosunku do tymczasowo aresztowanych, w dalszej mierze stosowany jest całkowity zakaz rozmów telefonicznych z obrońcami lub pełnomocnikami. Skargi w tym zakresie podnosili natomiast tymczasowo aresztowani osadzeni w ZK Chełm i ZK Płock. Wskazane zagadnienie pozostaje w dalszym ciągu w zainteresowaniu KMP.

W wizytowanych jednostkach (ZK Chełm, ZK Płock i ZK Rawicz) stwierdzono nie respektowanie bądź ograniczanie prawa tymczasowo aresztowanych do bezzwłocznego poinformowania osoby najbliższej albo innych podmiotów wskazanych w art. 211 § 2 k.k.w. o miejscu swojego pobytu. *Kodeks nie określa formy w jakiej tymczasowo aresztowany może zrealizować to prawo, ale skoro ma ono być zrealizowane bezzwłocznie, osadzony może wybrać najszybszy sposób komunikacji, a administracja aresztu śledczego ma obowiązek mu to umożliwić, nawet na własny koszt. W grę wchodzi przede wszystkim powiadomienie telefoniczne lub depeszą*” (S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2010 r.). W ZK Rawicz tymczasowo aresztowanymi mogli jedynie listownie poinformować najbliższych o miejscu swojego pobytu. W ZK Chełm tymczasowo aresztowani wskazywali na brak zgody lub całkowity brak informacji na temat możliwości zawiadomienia o miejscu swojego pobytu osobę najbliższą albo inną osobę, stowarzyszenie, organizację lub instytucję, a także swojego obrońcę. Adnotacja na temat skorzystania przez osadzonych z uprawnienia

zawartego w art. 211 § 2 k.k.w. nie była zamieszczana w dokumentacji prowadzonej w jednostce. Mając to na uwadze KMP zaleca **každorazowe informowanie tymczasowo aresztowanych doprowadzanych do Zakładu o prawie wynikającym z przytoczonego przepisu oraz odnotowywanie faktu skorzystania lub odmowy ze swojego uprawnienia przez tymczasowo aresztowanego.**

W Zakładzie Karnym w Płocku zalecono także, respektowanie prawa osób aresztowanych do widzeń z osobami najbliższymi co najmniej raz w miesiącu (bez wyłączenia z tej możliwości osób nowoprzybyłych). Powyższe zalecenie wynika z informacji wychowawcy pracującego z tymczasowo aresztowanymi, który wskazał, że osadzeni z tej grupy po wydaniu zarządzenia o zgodzie na widzenie przez organ, do którego dyspozycji pozostają, mogą zrealizować widzenie w 2 lub w 3 miesiącu od przybycia do zakładu. KMP przypomina o treści art. 217 § 1a k.k.w., zgodnie z którym *tymczasowo aresztowany, z zastrzeżeniem § 1b, ma prawo do co najmniej jednego widzenia w miesiącu z osobą należącą do kręgu osób najbliższych* i zaleca nieograniczanie praw osób tej kategorii do widzeń z najbliższymi.

W ZK Płock ujawniono również w toku wizytacji nieprawidłowość, polegającą na wywieszaniu wniosków osadzonych kierowanych do dyrektora Zakładu w sprawie wyrażenia zgody na wejście konkretnych osób na teren jednostki, na tablicy znajdującej się na jednej ze ścian w biurze przepustek, w sposób widoczny dla wszystkich wchodzących. Tym samym ujawnia się nie tylko dane osobowe autorów pism oraz innych osób, o których w ich treści jest mowa, ale również ujawnia się informacje o sprawach tych osób. Opisany problem dotyczył również innych osób, m.in. imiona i nazwiska oraz numery dowodów osobistych i legitymacji służbowych osób dostarczających korespondencję do Zakładu również były zamieszczane w sposób widoczny dla osób postronnych. Przedstawiciele Mechanizmu zwrócili uwagę zastępcy dyrektora na tą nieprawidłowość. Zastępca dyrektora zobowiązał się wydać natychmiast polecenie zdjęcia pism.

Mechanizm zalecił: utworzenie w jednej z sal widzeń kącika dla dzieci (ZK Rawicz), stworzenie pomieszczenia do realizacji nagrody, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w. (ZK Sztum, ZK Rawicz), respektowanie prawa osób tymczasowo aresztowanych do bezzwłocznego poinformowania osoby najbliższej albo innej osoby o miejscu pobytu (ZK Płock, ZK Chełm, ZK Rawicz), respektowanie prawa osób tymczasowo aresztowanych do porozumiewania się, również telefonicznie, z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym

adwokatem albo radcą prawnym (ZK Płock, ZK Chełm, ZK Rawicz), respektowanie prawa osób aresztowanych do widzeń z osobami najbliższymi co najmniej raz w miesiącu (bez wyłączenia z tej możliwości osób nowoprzybyłych), za zgodą organu, do którego dyspozycji pozostają (ZK Płock).

W odpowiedzi na zalecenie Dyrektorki ZK Sztum i ZK Rawicz, wskazali, iż pomieszczenie do wykonywania nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., tj. widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozoru. w ZK Sztum zostanie wykonane w 2013 r., a w ZK Rawicz już zostało wybrane pomieszczenie przeznaczone do realizacji tej nagrody, które wymaga jeszcze przystosowania i adaptacji ze względu na wymogi higieniczno-sanitarne.

Dyrektor Zakładu Karnego w Rawiczu poinformował, również że nie stwierdził łamania prawa tymczasowo aresztowanych do realizacji prawa określonego w art. 211 § 2 k.k.w., bowiem jednostka realizuje wskazane prawo respektując § 40 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz. U. Nr 15, poz. 142). W/w przepis zakłada jedynie pisemną formę przekazywania informacji o miejscu osadzenia. Wskazane zagadnienie będzie dalej w zainteresowaniu KMP, bowiem może wymagać zmian legislacyjnych.

Odnośnie umożliwienia rozmów telefonicznych tymczasowo aresztowanych z obrońcami lub pełnomocnikami, Dyrektor ZK w Rawiczu informuje, iż w świetle obecnie obowiązujących przepisów prawa nie można zgodzić się na rozmowy telefoniczne tymczasowo aresztowanych. W piśmie z dnia 2 grudnia 2011 roku Prezes Sądu Okręgowego w Poznaniu poinformował Dyrektora, że w jego ocenie umożliwienie tymczasowo aresztowanemu telefonicznego kontaktu z obrońcą możliwe będzie po odpowiedniej nowelizacji przepisów k.k.w.

5.11. Oddziaływania terapeutyczne

Analiza oddziaływań terapeutycznych przeprowadzona była we wszystkich jednostkach penitencjarnych. Krajowy Mechanizm Prewencji korzystając z pomocy ekspertów (psychologów) ocenił organizację opieki terapeutycznej w tych jednostkach jako

właściwą. Programy terapeutyczne budowane są w oparciu o adekwatny do potrzeb i sytuacji model teoretyczny, są bogate w różnorodne rodzaje oddziaływań indywidualnych i grupowych stwarzając możliwość doboru poszczególnych oddziaływań do potrzeb i możliwości poznawczych osadzonych. W ZK Płock sformułowano zalecenie, aby zwiększyć dostęp skazanych do psychoterapii indywidualnej, zwłaszcza w przypadku zdiagnozowania poważniejszych, utrwalonych zaburzeń. W tej jednostce penitencjarnej od stycznia 1995 r. funkcjonuje jedyny w Polsce Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony w zakładzie karnym. W ramach warsztatu działają trzy pracownice, każda przewidziana dla 5 osób (łącznie WTZ przewiduje udział 15 skazanych). Są to: pracownia plastyczna, komputerowa i obróbki drewna. W ocenie KMP warto poszerzyć warsztat o przynajmniej jedną pracownię. Jest to bowiem bardzo cenna i wiele wnosząca działalność o wieloaspektowym oddziaływaniu terapeutycznym.

Podczas wizytacji oddziałów terapeutycznych, podnoszony jest fakt, że bardzo duża część osadzonych trafiających na oddział to osoby uzależnione od alkoholu. Ponieważ na umieszczenie na oddziale odwykowym czeka się 1-2 lata, kierowani są bezpośrednio do oddziału terapeutycznego. Praca terapeutyczna bez wcześniejszej terapii odwykowej jest znacznie mniej efektywna i rodzi wiele problemów. Zachowywanie kolejności umieszczania osób uzależnionych najpierw na oddziałach odwykowych zwiększałby szansę na efektywność oddziaływań terapeutycznych. Efektywnym wyjściem, z sytuacji byłoby zmniejszenie czasu oczekiwania na umieszczenie na oddziale odwykowym i zachowanie sygnalizowanej kolejności oddziaływań.

W wizytowanych jednostkach (ZK Wołów, ZK Chełm, ZK Płock) zwrócono uwagę na występujący problem zakwaterowania osadzonych w oddziałach terapeutycznych w celach wieloosobowych (pięcioosobowych i większych). W ZK Płock spośród 13 cel oddziału terapeutycznego, 6 cel jest przeznaczonych dla 6 osób, a 2 cele dla 4 i 5 osób. Wieloosobowe cele oddziałów terapeutycznych występują także w ZK Chełm. Rozmieszczenie osadzonych w tak dużych celach stanowi poważny mankament zważywszy na specyfikę oddziału. Wieloosobowe cele potęgują bowiem powstawanie napięć pomiędzy osadzonymi i niweczą efekty pracy terapeutycznej. W opinii Mechanizmu **jedynie małe, najwyżej trzyosobowe cele, zagwarantować mogą prawidłowy przebieg procesów terapeutycznych**. Rzecznik Praw Obywatelskich rozważy zatem zasadność wprowadzenia w przepisach powszechnie obowiązujących norm określających maksymalną liczbę osób umieszczonych w jednej celi mieszkalnej, jeżeli osoby te odbywają karę w systemie terapeutycznym.

Mechanizm zalecił: zwiększenie dostępu skazanych do psychoterapii indywidualnej (ZK Chełm, ZK Płock); zmniejszenie pojemności cel w oddziale terapeutycznym; rozważenie możliwości zatrudnienia dodatkowego terapeuty zajęciowego; rozważenie możliwości wprowadzenia cykliczności programów prowadzonych w oddziale terapeutycznym z niedługimi okresami przerwy pomiędzy kolejnymi edycjami; rozważenie zwiększenia oddziaływań i nacisku na ćwiczenia fizyczne i ruchowe w oddziale terapeutycznym; rozważenie przeprowadzenia badań skuteczności oddziaływań realizowanych w oddziale terapeutycznym (ZK Chełm), zwiększenie nakładów finansowych na prowadzenie zajęć terapii zajęciowej na oddziale terapeutycznym (ZK Wołów), podjęcie działań mających na celu otrzymanie wyników badań przeprowadzonych przez ośrodki diagnostyczne i zawarcie porozumienia z ośrodkami, gwarantującego w przyszłości przesyłanie tego typu danych w ramach przekazywanych opinii; uzupełnienie wyposażenia pracowni komputerowej o dwa komputery; rozważenie rozbudowy Warsztatu Terapii Zajęciowej (ZK Płock).

W odpowiedzi Dyrektor Zakładu Karnego w Wołowie wskazał, iż w 2013 r. zostaną zwiększone środki na zakup materiałów niezbędnych do prowadzenie zajęć terapii zajęciowej w oddziale terapeutycznym.

5.12. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

W zakresie realizacji prawa osadzonych do wykonywania praktyk religijnych w ZK Rawicz, ZK Wołów i ZK Sztum Mechanizm nie stwierdził nieprawidłowości. Wobec ZK Płock i ZK Chełm sformułowano zalecenie aby umożliwić tymczasowo aresztowanym bezpośrednie uczestnictwo we mszy świętej. To zalecenie wynika z informacji przekazanych przez tymczasowo aresztowanych i ich wychowawcy, że nie są dla nich organizowane msze święte (ZK Płock). W kolei w ZK Chełm zalecenie wynika z informacji uzyskanych przez przedstawicieli Mechanizmu od osób tymczasowo aresztowanych i dyrektora jednostki, że organizowane są dla nich jedynie indywidualne posługi. Dodatkowo, w tej jednostce rozmówcy żalili się również na brak Koranu oraz ksiązek o charakterze religijnym dla osób, które nie są wyznania rzymsko – katolickiego. W związku z powyższym wskazane byłoby poszerzenia księgozbioru we wskazanym zakresie.

Mechanizm zalecił: umożliwienie tymczasowo aresztowanym bezpośredniego uczestnictwa w mszy św. (ZK Płock, ZK Chełm).

6. Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze oraz Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii

W trzecim kwartale 2012 r. przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzili wizytacje dwóch młodzieżowych ośrodków wychowawczych¹¹ (dalej MOW). W niniejszym raporcie zostaną również przedstawione wnioski z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Cerekwicy Nowej, Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Augustowie i Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Gliwicach, które zostały przeprowadzone w poprzednim kwartale. Ustalenia KMP dokonane w trakcie wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Trzcińcu oraz Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Podborsku zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym. W tym miejscu należy również wskazać i wyróżnić Dyрекcję MOW w Cerekwicy za zorganizowanie *V Jubileuszowej Ogólnopolskiej Konferencji Metodycznej dla wychowawców młodzieżowych ośrodków wychowawczych, socjoterapeutycznych oraz pedagogów szkolnych*.

6.1. Warunki bytowe

Stan techniczny wizytowanych placówek określić trzeba jako zróżnicowany. Bardzo dobre warunki bytowe zapewniane są nieletnim przez MOW w Augustowie i MOW w Cerekwicy Nowej. Pokoje z których korzystają nieletni są przytulne, jasne, ciepłe oraz utrzymywane w czystości. Również inne pomieszczenia, z których korzystają nieletni są utrzymane w należytych warunkach. Odmienne, niezadowalające wizytujących warunki bytowe panują w MOS w Gliwicach. Meble w pokojach wychowanków należy uznać za mocno zniszczone, odnotowano przypadki powyrywanych drzwi w szafach, w których stwierdzono także brak wieszaków. Piętrowe łóżka nie posiadają zabezpieczeń chroniących przed upadkiem. Ściany działowe na poddaszu, wykonane z płyt gipsowo – kartonowych, są systematycznie niszczone przez wychowanków – ich stan jest bardzo zły (liczne dziury oraz napisy). W złym stanie technicznym były również sanitariaty (zniszczone i zabrudzone ściany). W tym miejscu podkreślić należy, iż zgodnie z Dziewiątym Sprawozdaniem Ogólnym CPT [CPT/Inf (99)12], *dobrze zaprojektowany ośrodek detencyjny dla nieletnich powinien zapewniać pozytywne i spersonalizowane warunki detencji młodych osób pozbawionych wolności. Miejsca, w których młode osoby śpią i prowadzą aktywność życiową powinny być –*

¹¹Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Trzcińcu (04.09.2012 r.), Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Podborsku (05-06.09.2012 r.).

oprócz odpowiedniej wielkości, oświetlenia i wentylacji – właściwie umeblowane, dobrze urządzone i dostarczać odpowiednich wrażeń wzrokowych.

Także okna dachowe nie zapewniają właściwej wentylacji pomieszczeń, bowiem w okresie letnim w pokojach w internacie panuje bardzo wysoka, a w okresie zimowym niska temperatura. Dyrektor MOS w Gliwicach wskazał również, że remontu wymaga także dach placówki. O pozyskanie środków finansowych placówka stara się od 2007 r., jednakże wygospodarowane przez organ finansujący środki mogą pokryć jedynie część prac remontowych, przewidzianych w sporządzonej ekspertyzie szacującej koszty. Z powodu nieszczelnego dachu kilkakrotnie doszło do zalania sal.

W trakcie wizytacji MOW w Cerekwicy Nowej, zwrócono uwagę, iż placówka nie jest dostosowana do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Według oświadczenia dyrektora, w Regulaminie Ośrodka zaznaczone jest, że nie są przyjmowane dziewczęta z dysfunkcjami organicznymi i intelektualnymi. Analiza dokumentacji nie potwierdziła jednak słów dyrektora. Powyższa kwestia jest wyjaśniana.

MOW w Cerekwicy Nowej nie jest objęty monitoringiem. Inaczej jest w MOS w Gliwicach gdzie korytarze oraz teren wokół budynków objęto monitoringiem wizyjnym.

Mechanizm zalecił: przeprowadzenie remontu Ośrodka, w szczególności pokoi mieszkalnych i łazienek nieletnich, a także odnowienie dachu budynku (MOS w Gliwicach), dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością (MOW w Cerekwicy Nowej), wyposażenie łóżek piętrowych w drabinki (MOS w Gliwicach).

Do dnia sporządzenia niniejszego raportu Mechanizm nie otrzymał odpowiedzi na zalecenia wydane w wyniku wizytacji w ww. placówkach.

6.2. Traktowanie

Wychowankowie wizytowanych placówek dobrze oceniali traktowanie przez personel. W rozmowach indywidualnych wychowankowie MOW w Augustowie podkreślali, że wychowawcy i nauczyciele są do nich przyjaźnie nastawieni. Wszyscy chłopcy potrafili wskazać osobę wśród personelu, do której mają zaufanie i mogą się do niej zwrócić w sytuacji wystąpienia jakiegoś problemu.

Podobnie wychowanki MOW w Cerekwicy Nowej pozytywnie oceniły traktowanie przez personel. Podkreślały opanowanie i profesjonalizm kadry pedagogicznej.

W MOS w Gliwicach, większość wychowanków nie zgłosiła uwag w zakresie traktowania przez personel placówki. Chłopcy wskazali, że w placówce czują się bezpiecznie, potrafili wskazać również osoby spośród nauczycieli lub wychowawców, darzone przez nich szczególnym zaufaniem. Również w trakcie wizytacji przedstawiciele KMP zaobserwowali, iż wychowankowie czują się w placówce swobodnie. Jeden z wychowanków zgłosił jednak, że jeden z nauczycieli zwraca się do nich w sposób wulgarny, wskazał także nazwisko nauczycielki, która według jego słów „wyszarpała” go za rękę. O wskazanych faktach, wobec niemożności ich weryfikacji, poinformowano dyrektora MOS, który zadeklarował zbadanie sprawy.

Krajowy Mechanizmu Prewencji jako dobrą praktykę ocenił pomysł realizowany w MOW w Augustowie, polegający na zaangażowaniu wychowanków, którzy dłużej przebywają w Ośrodku, w pomoc nowym wychowankom w zaadaptowaniu się w placówce. Zgodnie z informacjami uzyskanymi zarówno od kadry Ośrodka, jak i wychowanków, rola „anioła” ogranicza się wyłącznie do pełnienia wspierającej, nie zaś pilnującej czy kontrolującej nowo przybyłych chłopców.

MOW w Augustowie posiada procedury określające zasady postępowania pracowników Ośrodka w sytuacjach kryzysowych m.in. takich jak: spożywanie alkoholu lub innych środków odurzających przez wychowanków, przejawy zachowań świadczących o demoralizacji, znalezieniu narkotyku na terenie ośrodka, popełnienie przez wychowanka czynu karalnego, które opracowane są w sposób czytelny i prawidłowy.

Zarówno MOW w Augustowie, jak i MOW w Cerekwicy Nowej nie mają opracowanej procedury w przypadku konieczności zastosowania przymusu bezpośredniego. W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji istnienie przejrzystych zasad stosowania wobec wychowanków środków przymusu bezpośredniego jest jedną z gwarancji ochrony przed złym traktowaniem nieletnich.

Jako dobre praktyki MOW w Cerekwicy Nowej określić należy udział w Projekcie „*Gdy zostanę mamą*”, współfinansowanym ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego. Według informacji zebranych przez przedstawicieli Mechanizmu, projekt będzie trwał do końca czerwca br. Do udziału w nim wybrano 16 dziewcząt, które będą opiekować się lalkami imitującymi niemowlęta. Mechanizm pozytywnie ocenił starania

ośrodka o specjalizację i zaangażowanie nowej kadry do opieki nad dziewczętami w ciąży i młodymi matkami.

Mechanizm zalecił: stworzenie procedury stosowania środków przymusu bezpośredniego, przeprowadzenie szkolenia z zakresu stosowania środków przymusu bezpośredniego (MOS Gliwice).

6.3. Dyscyplinowanie

W wizytowanych placówkach przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji każdorazowo zapoznawali się z obowiązującymi w Ośrodkach zasadami karania oraz nagradzania.

We wszystkich wizytowanych placówkach wątpliwości wizytujących wzbudziło zawarcie w katalogu kar środka polegającego na złożeniu wniosku o przeniesienie nieletniego do innego ośrodka. W § 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym¹² wskazano, że *przeniesienie nieletniego do innego ośrodka może nastąpić w szczególnie uzasadnionych przypadkach mających znaczenie dla skuteczności procesu resocjalizacyjnego lub terapeutycznego, na podstawie oceny zasadności dalszego pobytu nieletniego w ośrodku dokonywanej przez zespół, którego zadaniem jest planowanie i koordynowanie udzielania w ośrodku pomocy psychologiczno-pedagogicznej*. KMP stoi na stanowisku, iż **stosowanie instytucji przeniesienia jako środka dyscyplinarnego jest niewłaściwe**. Zgodnie z Regułą 97 Komitetu *młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego*. Co więcej, w odpowiedzi na pismo Rzecznika Praw Obywatelskich, Minister Edukacji Narodowej podkreślił, że *nie jest właściwe traktowanie instrumentu przeniesienia wychowanka do innej placówki jako kary statutowej*. Krajowy Mechanizm Prewencji uważa zatem, że przeniesienie do innego ośrodka nie powinno być wskazane w katalogu środków dyscyplinarnych.

W katalogu kar wszystkich wizytowanych placówek wpisana została kara w postaci pracy na rzecz ośrodka. W świetle przepisu art. 6 pkt 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich¹³ (dalej: u.p.n.), to *sąd rodzinny może zobowiązać nieletniego do wykonywania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej*. Ponadto,

¹² Dz. U. z 2011 r. Nr 296, poz. 1755.

¹³ Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm.

w opinii KMP taka kara jest niedopuszczalna, gdyż może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanka pracy, a to zaś - skutecznie zniechęcić do poszukiwania w przyszłości zatrudnienia. Mechanizm wyjaśnia, iż nie ma zastrzeżeń do wykonywania przez nieletnich dodatkowej pracy na rzecz ośrodka w sytuacji, gdy wychowanek chce zdobyć dodatnie punkty (lub zniwelować punkty ujemne), jeśli sam zgłasza się do wykonywania takiej pracy. Ponadto, zdaniem Mechanizmu **w sytuacjach takich jak zaśmiecanie, niezmiękanie obuwia, nie pozostawianie po sobie porządku, również dopuszczalne jest zastosowanie środka wychowawczego w postaci pracy porządkowej, gdyż uczy to poszanowania pracy innych osób oraz przestrzegania obowiązku dbania o czystość i porządek.**

Za niedopuszczalne Mechanizm uważa określenie w regulaminie systemu oceniania zachowania wychowanek, że w przypadku uzyskania nagannej i nieodpowiedniej oceny z zachowania, skutkują one odebraniem przywilejów (MOW w Cerekwicy Nowej). Wychowanki, z którymi rozmawiali przedstawiciele Mechanizmu, oznajmiły, że przy otrzymaniu oceny nieodpowiedniej, zakazane są rozmowy telefoniczne (najgorsza kara według jednej z wychowanek), odwiedziny i korespondencja z osobami spoza rodziny, korzystanie z komputera (szczególnie dostęp do Internetu), co jest zgodne z Regulaminem Ośrodka. Mechanizm neguje wspomniane wyżej zakazy, ponieważ kontakty ze światem zewnętrznym stanowią prawo nieletnich, które można ograniczyć jedynie w przypadkach określonych w art. 66 § 4 u.p.n. Przedstawiciele KMP odebrali także informację, że w przypadku oceny nieodpowiedniej zakazane jest opuszczanie grupy wychowawczej, jak również skutkuje ona utratą przywileju indywidualnego wyjścia na zakupy w towarzystwie wychowawcy, co nie znajduje odzwierciedlenia w Regulaminie. W związku z powyższym, Mechanizm zaleca wyeliminowanie praktyki niezgodnej z Regulaminem.

Kolejną krytykowaną przez KMP karą jest odpowiedzialność zbiorowa, której występowanie stwierdzono w MOW w Cerekwicy Nowej i w MOW w Augustowie. Dodatkowo należy wskazać, iż § 17 ust. 2 pkt 3 Statutu MOW w Cerekwicy Nowej określa, że wychowanka odpowiada za własne (a nie innych) postępowanie. Jedna z nieletnich, z którymi wizytujący przeprowadzili rozmowy, podniosła, że w przypadku braku zgłoszenia się winnej, dyscyplinowana jest cała grupa. W sytuacji, gdy ciszę nocną zakłócają dziewczyny, które nie mogą oglądać telewizji wieczorem, zakaz obejmuje wszystkie wychowanki z grupy. Mechanizm stoi na stanowisku, że nie należy karać nieletnich za czyny, których nie popełnili, gdyż budzi to poczucie niesprawiedliwości, a często i wrogości wobec wychowawcy. Co więcej, opisane sytuacje stoją w sprzeczności z Regulami Narodów Zjednoczonych

Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113): *Sankcje zbiorowe mają być zakazane (Reguła 67). Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów (Reguła 70).*

W MOW w Cerekwicy Nowej funkcjonuje kara przeniesienia do innej grupy, która orzekana jest przez Zespół Wychowawczy w przypadku nagannego zachowania się dziewcząt. W Statucie Ośrodka istnieje zapis świadczący o tej możliwości, jednakże brakuje go w Regulaminie oceniania zachowania wychowanek. Mechanizm zaleca ujednoczenie obu aktów regulujących pracę placówki.

W trakcie rozmowy z wychowankami MOW w Cerekwicy Nowej, Mechanizm odebrał niepokojącą informację, iż jedna z nich została ukarana za dokonanie samookaleczenia. KMP stoi na stanowisku, iż **dyscyplinowanie nieletniej, która dokonała samouszkodzenia ze względu na silne napięcie emocjonalne jest niedopuszczalne**. Z wyjaśnień dyrektora wynika, iż w Ośrodku istnieje nastawienie na prewencję samoagresji oraz wskazywanie, że jest ona nieaprobowana. Przedstawiciele Mechanizmu oznajmili, że nie podważają przeciwdziałania samouszkodzeniom instrumentalnym, jednakże osoba, która nie radzi sobie z trudnościami, nie może odczuwać dodatkowych dolegliwości ze strony personelu. Dyrekcja oznajmiła, że incydent opisany przez KMP miał miejsce na dyżurze wychowawcy posiadającego krótki staż pracy. Dodała, że wychowawcy zostanie przypomniane właściwe postępowanie w podobnej sytuacji.

W MOS w Gliwicach stwierdzono również, że w systemie wyróżnień, nagród i kar zawarto między innymi środek dyscyplinarny w postaci zakazu udziału w dodatkowych, atrakcyjnych zajęciach i imprezach organizowanych przez ośrodek, bez wskazania czasu jego trwania.

Mechanizm zalecił: wyeliminowanie stosowania kary w postaci zakazu kontaktów z osobami spoza rodziny (MOW w Cerekwicy Nowej), karanja poprzez pracę, stosowania kary w postaci przeniesienia do innej placówki (MOW w Cerekwicy Nowej, MOS w Gliwicach, MOW w Augustowie), zaprzestanie stosowania kar spoza Regulaminu i Statutu Ośrodka (MOW w Cerekwicy Nowej), określenie czasu trwania wymierzanych kar dyscyplinarnych (MOS w Gliwicach), zaprzestanie stosowania odpowiedzialności zbiorowej (MOW w Augustowie, MOW w Cerekwicy Nowej).

6.4. Prawo do informacji

W MOS w Gliwicach, zgodnie z procedurą przyjęcia wychowanka do placówki, wstępną rozmowę z nowo przybyłym wychowankiem przeprowadza wychowawca, zapoznając go z normami i warunkami pobytu w ośrodku. Z regulaminem, systemem nagród i kar oraz prawami i obowiązkami placówki, zapoznaje wychowanka opiekun pokoju.

W MOW w Augustowie po przybyciu nieletniego do MOW Dyrektor Ośrodka przeprowadza z nim rozmowę, podczas której zapoznaje wychowanka z jego prawami, obowiązkami, zasadami pobytu w MOW, co nieletni potwierdza własnoręcznym podpisem. Praktykę tę potwierdzili wychowankowie podczas rozmów indywidualnych oraz znalazła ona odzwierciedlenie w ich aktach osobowych. W MOW w Cerekwicy Nowej w aktach osobowych wychowanków nie odnaleziono takich zapisów, bowiem jak ustalili wizytujący to wychowawca, sprawujący opiekę nad grupą, do której przydzielono dziewczynę, zapoznaje ją ze Statutem i Regulaminem Ośrodka, przedstawia prawa i obowiązki oraz przekazuje wyposażenie do szkoły. W MOS w Gliwicach wizytujący zwrócili uwagę na brak udostępnionych w widocznym miejscu statutu Ośrodka oraz katalogu nagród i kar, a także adresów instytucji stojących na straży praw nieletnich m.in. Rzecznika Praw Dziecka, sędziego rodzinnego czy Rzecznika Praw Obywatelskich. Podobnie w MOW w Cerekwicy Nowej nie odnaleziono wykazów instytucji stojących na straży praw nieletnich oraz kodeksów grup.

W MOW w Augustowie i MOS w Gliwicach, przedstawiciele KMP zwrócili uwagę na konieczność poszerzenia katalogu praw wychowanków w Statucie Ośrodka oraz Programie Wychowawczym MOW/MOS o wskazane w § 17 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 109, poz. 631) prawo do zajęć sportowych, turystycznych, rekreacyjnych, w tym w zajęć organizowanych na świeżym powietrzu w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie, o ile pozwalają na to warunki atmosferyczne. Krajowy Mechanizm Prewencji zaznacza, iż w świetle Reguły 81 Komitetu *wszyscy nieletni pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda*. Podobnie

Reguła 47 ONZ stanowi, że *każdy nieletni powinien mieć prawo do odpowiedniej ilości czasu na codzienne, swobodne ćwiczenia na wolnym powietrzu, jeśli pozwala na to pogoda, w porze zwykle przeznaczonej na gry sportowe i wychowanie fizyczne. Na zajęcia powinno się przeznaczyć odpowiednią przestrzeń, boiska i wyposażenia.*

Ponadto, w MOW w Augustowie stwierdzono, że w pokoju wychowawców wywieszony został zeszyt skarg. W dniu wizytacji nie zawierał on żadnych zapisów, co w opinii Mechanizmu, wynika z wywieszenia go w tym pomieszczeniu.

W MOS w Gliwicach, natomiast Mechanizm, powołując się na § 8 pkt 2 Załącznika nr 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. z 2005 r. Nr 52, poz. 466) zalecił uzupełnienie regulaminu o punkt wskazujący na tryb składania skarg w przypadku naruszenia praw wychowanków.

Mechanizm zalecił: wywieszenie w miejscach ogólnodostępnych statutu Ośrodka i systemu nagród i kar (MOS w Gliwicach), uzupełnienie wykazu praw wychowanków o prawo nieletnich do codziennych zajęć na świeżym powietrzu (MOS w Gliwicach, MOW w Augustowie), uzupełnienie Regulaminu Ośrodka o punkt informujący o trybie składania skarg w przypadku naruszenia praw wychowanków (MOS w Gliwicach), zamieszczenie w ogólnodostępnym miejscu informację z adresami instytucji, do których wychowankowie mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw, tj. Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziów rodzinnych (MOS w Gliwicach, MOW w Cerekwicy Nowej), udostępnienie zeszytu skarg w innym miejscu niż dyżurka wychowawców (MOW w Augustowie).

6.5. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym - ochrona więzi rodzinnych

Generalnie we wszystkich wizytowanych placówkach pozytywnie ocenić należy realizację prawa nieletnich do kontaktu ze światem zewnętrznym. W MOW w Augustowie wychowankowie mogą kontaktować się telefonicznie z rodzicami każdego dnia. Nie ma wyznaczonych dni na odwiedziny - rodzice chłopców mogą odwiedzić ich w Ośrodku każdego dnia, po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym terminu¹⁴. Kadra placówki stara

¹⁴ Wskazane działania zostały określone jako dobra praktyka, zob. Raport RPO z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2011 (s. 147)

się współpracować z rodzicami w celu omówienia sytuacji podopiecznego oraz stale nawiązywać kontakt z rodzicami, którzy nie odwiedzają czy nie dzwonią do swoich synów.

KMP pozytywnie ocenia fakt, iż dyrektor placówki często udziela wychowankom przepustki oraz wnioskuje do sądu o urlopowanie nieletnich na okres świąteczny czy wakacyjny.

W MOS w Gliwicach rodzice mogą dzwonić do wychowanków bez ograniczeń, Ci natomiast mogą korzystać ze zdeponowanych telefonów komórkowych poza godzinami lekcyjnymi. Personel w miarę możliwości organizuje także spotkania z rodzinami, a także wyjazdy wychowanków do domów.

Dostrzegalnym problemem podkreślanym w MOS w Gliwicach i MOW w Cerekwicy Nowej jest to, że rodzice delegują własne obowiązki wychowawcze na instytucję jaką jest ośrodek oraz, że (MOW w Cerekwicy Nowej) 60% rodziców nie chce współpracować z Ośrodkiem, z reguły dlatego, że nie akceptują faktu umieszczenia swoich córek w placówce.

W MOW w Cerekwicy Nowej odwiedziny w Ośrodku realizowane są w holach budynków lub na świetlicach grupowych. Brak odrębnego miejsca gwarantującego poufność spotkania, początkowo budził wątpliwości wizytujących, ponieważ według Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), odwiedziny powinny odbywać się *w warunkach zapewniających poczucie prywatności i zbliżenia oraz możliwości swobodnej wymiany myśli* (Reguła 60). Dyrekcja wyjaśniła jednak, iż nie chce wyodrębnić, kojarzącego się z zakładem karnym, kącika odwiedzin. Ponadto, w placówce duże znaczenie przypisywane jest integracji wychowanek z rodzinami, tworzenia wspólnoty i atmosfery bliskości. W wyniku tego, często zdarza się w spotkaniach z rodzicami jednej dziewczyny, uczestniczą różne wychowanki, razem biesiadują i przyjemnie spędzają czas. Wizyty rodziny nie podlegają ograniczeniom, jednak spotkania ze znajomymi zależą od oceny z zachowania oraz zgody rodziców. Rodzice mogą odwiedzać wychowanki codziennie, natomiast pozostałe osoby jedynie w weekendy.

Kontakt telefoniczny w MOW w Cerekwicy Nowej umożliwiany jest nieletnim na różne sposoby. W budynku internatu zainstalowano budkę telefoniczną do dyspozycji nieletnich. Ponadto, w każdym pokoju wychowawcy umieszczono telefon stacjonarny. Wątpliwości wizytujących wzbudziła jednak informacja, że wychowawcy są obecni podczas rozmów prowadzonych przez aparaty stacjonarne. Mimo, iż wedle zapewnień, nie

przysłuchują się wymianie zdań, mogą ograniczać swobodę wypowiedzi i prawo do zachowania poufności.

Wychowance z obniżoną oceną z zachowania, ogranicza się kontakty z osobami spoza rodziny. Kwestia ta została omówiona w punkcie 6.3.

Mechanizm zalecił: zapewnienie poufności rozmów telefonicznych wychowanek (MOW w Cerekwicy Nowej).

6.6. Prawo do ochrony zdrowia

Sposób i możliwości realizacji wskazanego prawa należy określić jako zróżnicowany. Najpełniej wskazane prawo może być realizowane w MOW w Cerekwicy Nowej, gdzie zatrudniona jest pielęgniarka. Opiekę medyczną nad wychowanymi sprawuje lekarz z przychodni w Jarocinie. Wskazana placówka oprócz opieki lekarza rodzinnego, porad specjalistów, zapewnia nieletnim także szczepienia. Pielęgniarka pracująca w Ośrodku poinformowała przedstawicieli KMP, że duże znaczenie przypisywane jest profilaktyce, dlatego też bada każdą dziewczynę przed przyjęciem, jak i po powrocie z przepustki oraz raz do roku zleca podstawowe badania.

W trakcie analizy dokumentacji dostrzeżono, iż nie jest ona uzupełniona w przypadku wszystkich dziewcząt, dlatego też zalecono bezzwłoczne badanie wychowanek i wypełnianie ich kart zdrowia. W skład dokumentacji medycznej wchodzi także zeszyt, w którym pielęgniarka zapisuje podane wychowawce leki. Podobną adnotację umieszcza w karcie zdrowia ucznia. Założony jest także zeszyt dotyczący hospitalizacji dziewcząt, a także kalendarz, w którym zapisywane są wizyty lekarskie, na podstawie którego tworzone jest sprawozdanie roczne. Pielęgniarka zapytana o sposób postępowania w przypadku samouszkodzeń wskazała, że nie stosuje się do konkretnej procedury. Za każdym razem dezynfekuje ranę, zakłada opatrunek, a następnie kieruje dziewczynę do psychologa. Wychowanki, z którymi rozmawiali przedstawiciele Mechanizmu, pozytywnie wypowiadały się na temat pielęgniarki.

Zarówno w MOW w Augustowie, jak i MOS w Gliwicach brak jest opieki pielęgniarskiej wychowanek. MOS w Gliwicach zatrudnia higienistkę, w wymiarze 2 godzin tygodniowo, co wydaje się być opieką niewystarczającą. Wychowankowie tych placówek, w

razie problemów zdrowotnych korzystają z opieki medycznej w lokalnej przychodni. W sytuacjach nagłych do MOW wzywane jest pogotowie ratunkowe.

Na istotną rolę badań profilaktycznych i edukacji zdrowotnej w placówkach dla nieletnich wskazuje CPT w Dziewiątym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (99) 12]: *Rola służby zdrowia w każdym miejscu pozbawienia wolności nie powinna ograniczać się do leczenia pacjentów z dolegliwościami; powinna natomiast obejmować także zadania związane z medycyną społeczną i profilaktyką. W związku z tym Komitet pragnie podkreślić dwa aspekty o szczególnym znaczeniu dla nieletnich pozbawionych wolności, mianowicie kwestię odżywiania oraz zapewnienie edukacji zdrowotnej* (par.41). Ponadto, wg Reguł Komitetu: *Młodociani powinni otrzymywać profilaktyczną opiekę medyczną i edukację w zakresie zdrowia* oraz Reguła 75.: *Opieka zdrowotna w instytucjach dla nieletnich nie powinna ograniczać się do leczenia chorych pacjentów, ale powinna być rozszerzona na medycynę społeczną i profilaktykę oraz nadzorowanie żywienia* (Reguła 71). KMP stoi na stanowisku, że **zapewnienie prawidłowej opieki medycznej należy do obowiązków placówki.**

W MOW w Augustowie procedura przyjęcia wychowanka do placówki nie obejmuje badania lekarskiego. Zdaniem Mechanizmu badanie takie jest konieczne celem oceny stanu zdrowia i ewentualnego wykrycia jakichkolwiek schorzeń. Wydane na podstawie takiego badania zaświadczenie o stanie zdrowia powinno następnie być dołączane do akt osobowych nieletniego.

W związku z brakiem lekarza i pielęgniarki w tej placówce, wskazane byłoby zdaniem KMP, założenie zeszytu wizyt lekarskich, do którego lekarz, niezależnie od swojej dokumentacji, wpisywałby krótkie rozpoznanie i zlecone leczenie. Przyjęcie takiego rozwiązania ułatwiłoby również pracę wychowawcom.

W trakcie wizytacji stwierdzono, że lekarstwa w placówce przechowywane były na półce w pokoju wychowawców. Zdaniem Mechanizmu nie powinny one znajdować się w ogólnie dostępnym miejscu, a w zamkniętej szafce i być wydawane według zaleceń przez wychowawcę.

W MOS w Gliwicach zwrócono uwagę, że pomimo zażywania przez dużą grupę (ok. 1/3) wychowanków leków psychotropowych nie są one przepisywane przez lekarza psychiatrę współpracującego z Ośrodkiem (z powodu jego braku) lecz lekarza z miejsca

zamieszkania wychowanka, który może nie mieć wystarczającej wiedzy na temat aktualnego stanu zdrowia pacjenta.

Mechanizm zalecił: bezzwłoczne przeprowadzanie wstępnych badań wychowanków (MOW w Cerekwicy Nowej i MOW w Augustowie), rzetelne wypełnianie dokumentacji medycznej (MOW w Cerekwicy Nowej), nawiązanie współpracy z miejscowym psychiatrą w celu przeprowadzania bieżącej konsultacji stanu zdrowia wychowanków (MOS w Gliwicach), objęcie wychowanków profilaktycznymi badaniami lekarskimi; założenie zeszytu wizyt lekarskich; zmianę miejsca przechowywania lekarstw (MOW w Augustowie).

6.7. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

W MOW w Cerekwicy Nowej wychowanki objęte są wsparciem indywidualnym, biorą także udział w zajęciach grupowych. Oddziaływania indywidualne prowadzone są przez psychologa. Mają charakter interwencyjny lub prowadzone są w sposób ciągły. Kontakt może być inicjowany zarówno przez psychologa, jak i wychowankę. Szczególnie ważną rolę pełni on w procesie adaptacyjnym wychowanki, udzielając jej pomocy, jak również uczestnicząc w tworzeniu dopasowanego do możliwości i potrzeb dziewczyny Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego (IPE-T). W ramach zajęć grupowych wyróżniono: Trening Zastępowania Agresji (TZA), Trening Umiejętności Kontroli Zachowań Związanych z Alkoholem i Narkotykami „TUKAN”, EEG Biofeedback oraz Terapię metodą Tomatisa. Osią systemu wychowawczego Ośrodka jest funkcjonowanie społeczności terapeutycznej i samorządu wychowanek. Dzięki ich współtworzeniu, dziewczęta mają poczucie odpowiedzialności i sprawstwa, co sprzyja zaangażowaniu w realizację planu i przestrzeganie zasad. W ośrodku funkcjonują także koła zainteresowań.

W wizytacji MOW w Augustowie nie brał udziału ekspert z zakresu psychologii i oddziaływań wychowawczo-terapeutycznych i zagadnienie powyższe nie zostało ujęte w raporcie z wizytacji.

W MOS w Gliwicach od niedawna zatrudniony jest psycholog w wymiarze ½ etatu. Niewielki wymiar czasu pracy psychologa wzbudził zastrzeżenia wizytujących, ze względu na liczbę zadań koniecznych do wykonania wobec 27 wychowanków. Psycholog zaangażowany jest w prowadzenie zajęć socjoterapeutycznych dla wychowanków, ponadto zajmuje się profilaktyką uzależnień, diagnostyką psychologiczną oraz w mniejszym stopniu

indywidualnymi formami oddziaływań psychologicznych. Istotną rolę w diagnozie i wyborze skutecznych form pomocy pełni także pedagog ośrodka. W placówce personelowi udało się stworzyć środowisko terapeutyczne, w którym zawarte jest sporo elementów występujących w dobrze funkcjonującej rodzinie. W ostatnich latach personel ośrodka stara się wprowadzać do pracy wiele elementów społeczności terapeutycznej, co wydaje się ważne z punktu widzenia ograniczania negatywnego wpływu tzw. drugiego życia na wychowanków. Aby dodatkowo usprawnić pracę personelu, zasadnym wydaje się umożliwienie niektórym jego członkom stażu w jednym z funkcjonujących ośrodków dla młodzieży uzależnionej, w celu pogłębiania umiejętności dotyczących wprowadzania społeczności terapeutycznej. Szczególnie cenne w systemie stworzonym w ośrodku jest angażowanie wychowanków w różnego rodzaju aktywności sportowe i rekreacyjne, uczenie podstawowych umiejętności życiowych takich chociażby jak gotowanie (trening kulinarny). W ramach zajęć socjoterapeutycznych stosowany jest trening zastępowania agresji.

Ciekawym i terapeutycznie „nośnym” sposobem oddziaływania jest włączanie młodzieży w różne formy wolontariatu – idea ta została bardzo pozytywnie oceniona przez Krajowy Mechanizm Prewencji.

KMP ustalił ponadto, że indywidualne programy terapeutyczne sporządzane są prawidłowo, jednakże skrótowość i lakoniczność niektórych wpisów stwarza konieczność ich pogłębienia i konkretyzacji. Zasadne jest również wprowadzenie zapisów określających ewaluację efektów ich realizacji, gdyż ocena wyników oddziaływań w niewystarczającym stopniu wynika z dokumentacji. Do 2011 r. zespół ośrodka nie korzystał z superwizji zewnętrznej co jest słabą stroną stworzonego systemu. Dyrektor MOS widzi jednak taką potrzebę i udało mu się od niedawna superwizję wprowadzić.

Mechanizm zalecił: unowocześnienie i zwiększenie oferty programowej oddziaływań grupowych i systematyczne stosowanie w praktyce wychowawczej warsztatów i zajęć grupowych (MOW w Cerekwicy Nowej), zwiększenie etatu psychologa do pełnego etatu; zapewnienie niektórym spośród członków personelu dodatkowego stażu w ośrodkach dla młodzieży uzależnionej, w celu zdobycia dodatkowego doświadczenia we wprowadzaniu elementów społeczności terapeutycznej; opracowywanie indywidualnych programów wychowawczych w sposób bardziej szczegółowy; wprowadzenie w indywidualnych programach wychowawczych zapisów określających ewaluację efektów procesu wychowawczego; objęcie psychologa dodatkowymi szkoleniami z zakresu psychoterapii dzieci i młodzieży oraz psychologii klinicznej dzieci i młodzieży (MOS w Gliwicach).

6.8. Prawo do edukacji

W ocenie Mechanizmu prawo do nauki w wizytowanych placówkach było realizowane prawidłowo. W MOW w Cerekwicy Nowej uczennicom, które nie mogą liczyć na wsparcie rodziców, ośrodek zapewnia przybory szkolne i podręczniki.

Pozytywnie należy ocenić fakt, iż pełnoletnim wychowankom umożliwiany jest dalszy pobyt w MOW, z uwagi na chęć kontynuowania nauki¹⁵. Zgodnie z Regułami Narodów Zjednoczonych dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), *nieletniemu w wieku wykraczającym poza granice obowiązku szkolnego należy, jeżeli sobie tego życzy, pozwalać na kontynuowanie nauki, a innych w tym wieku — zachęcać, aby to czynili(...), (Reguła 39).*

¹⁵ W wystąpieniu RPO do Ministra Edukacji Narodowej i Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 czerwca 2012 r. (RPO-II-1110.5/12/JZ), Rzecznik zwrócił uwagę, iż na podstawie art. 73 § 1 u. p. n., umieszczenie m. in. W młodzieżowym ośrodku wychowawczym ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego lat 18. Jednak - zgodnie z art. 73 § 2 u. p. n. - jeżeli nieletni ukończy lat 18 przed zakończeniem roku szkolnego, sąd rodzinny może przedłużyć na okres do zakończenia roku szkolnego przebywanie w zakładzie wychowawczym. Przepis ten nie uzależnia orzekania przez sąd rodzinny o przedłużeniu w tym celu okresu pobytu w zakładzie wychowawczym od wcześniejszej zgody osoby, której to dotyczy. Tym samym zezwala sądowi na zobowiązanie nieletniego kończącego 18 lat, nawet bez jego zgody, do kontynuowania nauki w warunkach przedłużonego pobytu w zakładzie wychowawczym. Takie rozumienie przepisu art. 73 § 2 u. p. n. przyjęto w praktyce orzeczniczej sądów rodzinnych. Tymczasem Konstytucja RP w art. 70 ust. 1 jednoznacznie ustala, że nauka jest obowiązkowa do 18 roku życia, a jedynie sposób wykonania obowiązku szkolnego określa ustawa. RPO zwrócił się do Ministrów o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu odpowiedniej zmiany przepisu art. 73 § 2 u.p.n., która uzależni możliwość przedłużenia przez sąd rodzinny okresu pobytu w zakładzie wychowawczym od zgody osoby, której to dotyczy. Minister Edukacji Narodowej stwierdziła, że przepis art. 73 § 2 u.p.n. nie zawiera regulacji, uzależniającej orzekanie sądu od zgody, czy wręcz wniosku osoby, której sprawa dotyczy. Pełnoletni wychowanek MOW z mocy prawa nie podlega przepisom u.p.n. Jako osoba pełnoletnia nie podlega obowiązkowi szkolnemu i obowiązkowi nauki. Nie ma zatem podstawy, poza wolą zainteresowanej osoby, uzasadniającej podejmowanie przez sąd rodzinny postanowienia o przedłużeniu pobytu pełnoletniego wychowanka w MOW do zakończenia roku szkolnego. W opinii Ministerstwa Edukacji Narodowej, jeżeli nieletni ukończy 18 lat przed zakończeniem roku szkolnego może wnioskować do sądu rodzinnego o przedłużenie przebywania w MOW do zakończenia roku szkolnego. Należy także uwzględnić uzyskanie opinii dyrektora ośrodka odnośnie zasadności przedłużenia pobytu nieletniego w ośrodku. Z kolei Minister Sprawiedliwości wskazał, że art. 73 § 2 u.p.n. dopuszcza możliwość przedłużenia przez sąd - bez zgody nieletniego, jego pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym do zakończenia roku szkolnego, w sytuacji gdy nieletni ukończył wcześniej lat osiemnaście. Przyjęcie takiego rozwiązania podyktowane było chęcią doprowadzenia do ukończenia przez pełnoletniego nieletniego danego etapu edukacyjnego. Minister Sprawiedliwości podzielił jednak pogląd RPO, że takie rozwiązanie narusza treść art. 70 ust. 1 Konstytucji RP, który stanowi, iż nauka jest obowiązkowa do 18 roku życia. Minister Sprawiedliwości wskazał, iż opracowany został projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, który skierowany został do uzgodnień międzyresortowych i konsultacji społecznych. Obecnie projekt ten nie obejmuje zmian art. 73 § 2 u.p.n. W związku z powyższym Minister wskazał, że postulat zmiany powyższego przepisu w taki sposób, aby pozostawienie pełnoletniego nieletniego w placówce, do zakończenia roku szkolnego, odbywało się za jego zgodą, zostanie wzięty pod uwagę w toku dalszych prac legislacyjnych nad projektem.

6.9. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

Wychowankowie MOS w Gliwicach i MOW w Cerekwicy Nowej wskazywali, że ich prawo do praktyk religijnych są respektowane. W ośrodkach nie jest także stosowany przymusu udziału w nabożeństwach.

W MOW w Cerekwicy Nowej zajęcia z etyki nie są organizowane ze względu na brak dostatecznej liczby chętnych, która uzasadniałaby tworzenie grupy. Chociaż 2 wychowanki zgłosiły, że nie chcą brać udziału w lekcjach religii, uznano, że do stworzenia grupy potrzebna jest większa liczba osób. Rozwiązaniem przyjętym przez Ośrodek jest zobligowanie dziewcząt do przebywania na lekcjach religii bez konieczności aktywnego uczestnictwa. Mechanizm wyraża zrozumienie dla dbałości o bezpieczeństwo nieletnich i zapewnianie im stałej opieki, jednakże udział w zajęciach o charakterze katolickim nie powinien być im narzucony. KMP zwraca uwagę, aby zapisy zawarte Statucie, wskazane powyżej, były równoznaczne z praktyką Ośrodka.

W MOW w Augustowie wychowankowie w rozmowach z przedstawicielami KMP wskazywali, że istnieje obowiązek coniedzielnego uczestnictwa w nabożeństwach. Krajowy Mechanizm Prewencji przypomina, że Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 53 zapewnia każdemu wolność sumienia i religii, która obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz ustanawia zakaz zmuszania do uczestniczenia w praktykach religijnych. Ponadto, również standardy zawarte w instrumentach prawa międzynarodowego wyraźnie wskazują na konieczność zapewnienia wszystkim wolności myśli, sumienia i wyznania. Reguły ONZ w zakresie posług religijnych głoszą: *Każdemu nieletniemu należy pozwolić na zaspokajanie potrzeb jego życia religijnego i duchowego. Jeżeli w zakładzie przebywa wystarczająca liczba nieletnich jednego wyznania, należy powołać przedstawiciela tego wyznania, aby odprawiał dla nich obrzędy. Każdy nieletni ma prawo do przyjmowania wizyt duchownych swojego wyznania, uczestniczenia w obrzędach, ale także do nieuczestniczenia w nich i do swobody odmowy poddawania się religijnej edukacji i indoktrynacji* (Reguła 48). Nadto, zgodnie z treścią Reguły 87.3 Europejskich Reguł *młodociani nie mogą być zmuszani do praktykowania religii, wyznania, uczestnictwa w nabożeństwach religijnych lub spotkaniach, udziału w praktykach religijnych lub akceptowania wizyt przedstawicieli którejkolwiek religii lub wyznania*. Praktyka ta godzi również w Konwencję o Prawach Dziecka przyjętą przez Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., która w art. 14 stwierdza *Państwa-Strony będą respektowały prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania*.

Mechanizm zalecił: wyeliminowanie obowiązku uczestnictwa podopiecznych w praktykach religijnych (MOW w Augustowie).

6.10. Prawo do rekreacji i wypoczynku

W MOW w Augustowie do dyspozycji wychowanków pozostaje sala ćwiczeń ze stołem do ping – ponga i piłkarzykami, siłownia oraz duży teren wokół placówki, na którym znajduje się boisko do koszykówki i siatkówki, miejsce do grillowania i rozpalania ogniska, są też ławki oraz niewielka, niezabudowana kaplica. Zgodnie z informacjami uzyskanymi od dyrektora Ośrodka, potwierdzonymi podczas rozmów indywidualnych z wychowankami, wyjścia do ogrodu nie są ograniczane. Ponadto chłopcy korzystają z boiska „Orlik” oraz basenu. Organizowane są również wyjazdy integracyjno – rekreacyjne.

W MOS w Gliwicach wychowankowie mają do dyspozycji świetlicę wyposażoną w stoły do tenisa stołowego oraz telewizor. Ponadto, ośrodek dysponuje siłownią, z której wychowankowie korzystają pod opieką wychowawcy oraz nowym boiskiem sportowym. Usytuowanie w pobliżu terenów leśnych zapewnia wychowankom możliwość kontaktu z przyrodą w czasie spacerów. W placówce wskazane prawo jest realizowane również w ramach zajęć rekreacyjno – sportowych (basen, lodowisko, rozgrywki sportowe) oraz organizację zajęć kulturalno – oświatowych (festyny, kino, teatr, wystawy, muzea).

Z kolei w MOW w Cerekwicy Nowej odebrano informację, że codziennie organizowane są spacery trwające ok 15 minut. Zdaniem KMP nie jest to wystarczający czas, przeznaczony na zajęcia na świeżym powietrzu. Tym bardziej, że wpisy w dzienniku zajęć wychowawczych wskazywały na sporadyczne wyjścia. W standardach międzynarodowych dotyczących ochrony nieletnich pozbawionych wolności jednoznacznie wskazuje się, iż *każdy nieletni powinien mieć prawo do odpowiedniej ilości czasu na codzienne, swobodne ćwiczenia na wolnym powietrzu, jeśli pozwala pogoda, w porze zwykle przeznaczonej na gry sportowe i wychowanie fizyczne. Na zajęcia powinno się przeznaczyć odpowiednią przestrzeń, boiska i wyposażenia* [Reguła 47, Reguły Narodów Zjednoczonych dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)]. Na powyższe prawo nieletnich wskazują również przepisy krajowe - § 17 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych

placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. z 2011 r. Nr 109, poz. 631)].

Wychowanki, z którymi w dniach wizytacji przeprowadzono rozmowy, pozytywnie wypowiadały się na temat zajęć organizowanych w Ośrodku. Szczególnie atrakcyjne są dla nich weekendy i związane z nimi wyjścia do pizzerii, czy na basen. Jako główne zajęcia wymieniały zazwyczaj warsztaty rękodzieła, plastyczne, teatralne, gastronomiczne i sportowe. Jak wskazała jedna z nich, oprócz codziennych „odrabianek”, mają do dyspozycji czas wolny, po którym następują zajęcia tematyczne. W przerwie między lekcjami mogą odpocząć na świeżym powietrzu, jednak po zajęciach, o wyjściu na zewnątrz musi zdecydować większość grupy, co zdaniem Mechanizmu powinno być zagwarantowane niezależnie od liczby chętnych.

Jak ustalono, boisko znajdujące się na terenie Ośrodka jest w złym stanie technicznym, co wyklucza jego użytkowanie przez nieletnie. Wicedyrektor wyjaśniła, że planowany jest jego remont, co dotychczas było odroczone ze względu na prace renowacyjne w budynkach. Zajęcia ruchowe na powietrzu odbywają się na trawie, a biegi w ramach zajęć wychowania fizycznego - na bocznej drodze.

Mechanizm zalecił: zapewnienie wszystkim nieletnim zajęć na świeżym powietrzu, przez co najmniej 2 godziny dziennie, jeżeli pozwala na to pogoda; przeprowadzenie remontu boiska (MOW w Cerekwicy Nowej).

7. Izby wytrzeźwień

W trzecim kwartale 2012 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły pięć izb wytrzeźwień (dalej IW lub Izba)¹⁶. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji Izby Wytrzeźwień w Olsztynie i Izby Wytrzeźwień w Chorzowie zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym. Do dnia sporządzenia niniejszego raportu Mechanizm otrzymał odpowiedzi na zalecenia wydane w wyniku wizytacji Izby Wytrzeźwień w Zamościu.

¹⁶ Izba Wytrzeźwień w Olsztynie (18.07.2012 r.), Izba Wytrzeźwień w Zamościu (30.07.2012 r.), Izba Wytrzeźwień w Białymstoku (03.09.2012 r.), Izba Wytrzeźwień we Włocławku (10.09.2012 r.), Izba Wytrzeźwień w Chorzowie (24.09.2012 r.).

7.1. Personel

Pracownicy wizytowanych placówek corocznie uczestniczą w szkoleniach z zakresu udzielenia pierwszej pomocy, stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych. Wszyscy pracownicy, poza lekarzami, posiadają również orzeczenia psychologiczne o przydatności do pracy w Izbie. Podczas wizytacji stwierdzono, że IW w Zamościu oraz IW w Białymstoku nie zatrudniają psychologa.

W związku z tym cele określone w § 18 pkt 5 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192, ze zm.), są realizowane w ograniczonym zakresie. W ocenie KMP, wskazane jest nawiązanie współpracy z psychologiem/terapeutą, dysponującym pełną wiedzą w zakresie leczenia uzależnienia, którego praca skupiałaby się wyłącznie na przeprowadzaniu rozmów profilaktycznych i motywacyjnych z pacjentami Izby, w ramach których mógłby on w wyczerpujący sposób podejmować działania motywujące do leczenia odwykowego i dostarczać pacjentom informacji o możliwości podejmowania profesjonalnej terapii. Należy podkreślić, iż Mechanizm jest przekonany o słuszności działań związanych z nawiązywaniem współpracy z psychologami lub terapeutami, dysponującymi pełną wiedzą w obszarze leczenia uzależnień. Praca takich osób w Izbach winna być ukierunkowana na jak najczęstszy kontakt z pacjentami i ich rodzinami. Dyrektor IW w Białymstoku poinformował wizytujących, iż prowadzi rozmowy z terapeutą w celu jego zatrudnienia.

Mechanizm zalecił: nawiązanie współpracy z psychologiem/terapeutą, który realizowałyby cele określone w § 18 pkt 5 rozporządzenia (IW w Zamościu, IW w Białymstoku), wobec władz (Prezydent Miasta Zamościa, Prezydent Miasta Białostok) którym podlegają Izby zalecono udzielenie dyrektorom wizytowanych Izb niezbędnego wsparcia finansowego przy realizacji rekomendacji.

W odpowiedzi na ww. zalecenie Prezydent Miasta Zamościa poinformował, że aktualnie cele określone w § 18 pkt 5 rozporządzenia realizują lekarze dyżurujący w Izbie, uczestniczący w corocznych szkoleniach dla personelu medycznego z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, w tym dwóch lekarzy legitymujących się certyfikatami kursu dla personelu medycznego w zakresie rozpoznawania picia ryzykownego

i szkodliwego oraz krótkiej i poszerzonej interwencji w podstawowej opiece zdrowotnej. Jednocześnie Prezydent Miasta wskazał, że możliwość wsparcia finansowego Izby w zakresie realizacji tej rekomendacji będzie rozważona tylko w sytuacji pokrywania faktycznych kosztów pobytu w Izbie osób, które pochodzą spoza Zamościa przez właściwe jednostki samorządu terytorialnego.

Dyrektor Izby Wytrzeźwień w Zamościu również wskazał na fakt prawidłowego wyszkolenia lekarzy, którzy realizują zadanie określone w § 18 pkt 5 rozporządzenia, oceniając jednocześnie, iż robią to dobrze. Dyrektor poinformował, że w miarę posiadanych środków finansowych rozważy możliwość nawiązania współpracy z psychologiem/terapeutą dla realizacji ww. celów.

7.2. Prawo do informacji

W czasie wizytacji wszystkich Izby Wytrzeźwień ustalono, iż w placówkach nie ma bądź nie jest udostępniany (IW w Białymstoku) regulamin pobytu w Izbie, który określałby prawa i obowiązki osób tam umieszczonych (IW we Włocławku posiadała jedynie zbiór obowiązków tych osób). Taka sytuacja powoduje, iż pacjenci po ich wytrzeźwieniu nie mają możliwości zapoznania się ze swoimi prawami i obowiązkami. Wskazać bowiem należy, iż z Zasady 13 Zbioru zasad ochrony wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia¹⁷ wynika, iż *każdy w chwili swojego aresztowania oraz w momencie rozpoczęcia pozbawienia go wolności lub uwięzienia lub niezwłocznie po tym momencie, otrzyma od organu władzy odpowiedzialnego za jego aresztowanie, pozbawienie go wolności lub uwięzienie odpowiednio, informację na temat jego praw wraz z ich objaśnieniem oraz na temat sposobu, w jaki może z nich skorzystać.*

Ponadto w żadnej z placówek, nie wywieszono na ścianach ani też nie udostępniono informacji o instytucjach, do których mogą się zwracać w sytuacji naruszenia tych praw, np. do: Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Pacjenta, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, że prawo do informacji nie było w pełni realizowane również dlatego, że brakowało informacji wywieszanej w widocznym miejscu na temat możliwości złożenia zażalenia przez osobę doprowadzoną do izby wytrzeźwień, w

¹⁷ Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 9 grudnia 1988 roku

którym może domagać się zbadania zasadności i legalności doprowadzenia, jak również decyzji o zatrzymaniu oraz prawidłowości ich wykonania. Dyrektor IW w Białymstoku poinformował wizytujących, że informację tę osoby doprowadzone do Izby otrzymują na rachunku za pobyt. Mechanizm uważa, że pacjenci powinni mieć dostęp do wspomnianej informacji wcześniej, niż w momencie opuszczenia Izby, dlatego też postuluje udostępnienie w widocznym miejscu komunikatu o wspomnianym wyżej prawie do zażalenia. W IW we Włocławku osoby opuszczające Izbę podpisywały jedynie oświadczenie, że zostały zapoznane z prawem do złożenia zażalenia, tymczasem § 14 rozporządzenia przewiduje, iż *osoby zwalniane z izby, placówki lub jednostki Policji są informowane pisemnie o możliwości złożenia zażalenia na zasadność i legalność doprowadzenia oraz prawidłowość wykonania decyzji o zatrzymaniu i doprowadzeniu do izby, placówki, zakładu opieki zdrowotnej lub jednostki Policji*. W Izbie w Zamościu Dyrektor poparł tą rekomendację i po zakończeniu wizytacji informacja taka została wywieszona w dyżurce, w której przyjmowani i zwalniani są pacjenci.

W IW w Białymstoku stwierdzono również, że w § 6 ust. 3 Regulaminu Izby zapisane jest, że w przypadku doprowadzenia i umieszczenia osoby małoletniej, należy powiadomić o tym fakcie rodziców/opiekunów. Dyrektor oznajmił, że obowiązek ten jest realizowany, często przy pomocy funkcjonariuszy Policji lub Straży Miejskiej, którzy ustalają dane kontaktowe do wspomnianych wyżej osób. Mechanizm podkreśla, że wspomniane powiadomienie jest prawem wynikającym z art. 40 ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1231 ze zm.) i jego realizacja powinna znaleźć odzwierciedlenie w dokumentacji. Analiza wybranych losowo kart pobytu nieletnich oraz ich protokołów zatrzymania wykazała, że informacja o powiadomieniu rodziców znajduje się w nieadekwatnym miejscu kraty (np. przy notatce z badania) bądź zawiera niedokładne informacje (np. godzina poinformowania dziecka była wcześniejsza niż godzina jego zatrzymania).

Mechanizm zalecił: zamieszczenie w ogólnodostępnym miejscu adresów instytucji, do których pacjenci mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw (IW w Białymstoku, IW w Zamościu, IW we Włocławku), sporządzenie regulaminu (karty praw) Izby Wyrzeźwień, przeznaczonego dla osób w niej przebywających oraz umieszczenie go w dostępnym i widocznym dla pacjentów miejscu (IW w Zamościu, IW w Białymstoku, IW we Włocławku), stworzenie pisemnej informacji dotyczącej możliwości złożenia zażalenia na zasadność i legalność doprowadzenia oraz prawidłowość wykonania decyzji o zatrzymaniu i doprowadzeniu do izby, placówki, zakładu opieki zdrowotnej lub jednostki Policji, która

byłaby wydawana każdemu pacjentowi opuszczającemu izbę (IW we Włocławku), rzetelne prowadzenie dokumentacji, szczególnie wpisów w kartach pobytu (IW w Białymstoku), pozyskanie ulotek, broszurek lub innych materiałów dotyczących problemu choroby alkoholowej, możliwości uzyskania porady, kontaktu z poradniami odwykowymi, psychologiem, ośrodkami AA, etc. w celu udostępniania ich zwalnianym pacjentom (IW w Zamościu).

Dyrektor IW w Zamościu poinformował Mechanizm o zrealizowaniu wydanych wyżej zaleceń.

7.3. Traktowanie

We wszystkich wizytowanych Izbach zetknięto się z praktyką każdorazowego rozbierania pacjentów z własnych ubrań. Analizując dokumentację przedstawiciele Mechanizmu trafili na informacje wskazujące na to, że każdy przyjęty do Izby pacjent zanim doprowadzony zostanie do sali, musi wpięrow rozebrać się ze swoich ubrań i pozostawić je w depozycie ubraniowym. Jak wyjaśniali dyrektorzy placówek, praktyka ta spowodowana jest względami higienicznymi i bezpieczeństwa. Należy zauważyć, iż § 10 rozporządzenia mówi jedynie o tym, że *osobom przyjętym do izby lub placówki można wydać na czas pobytu odzież zastępczą*. Nie jest to jednak równoznaczne ze zobowiązaniem każdej osoby przyjmowanej do placówki do rozbierania się lub przebierania się w taką odzież. Tym bardziej, że osoby te nie otrzymywały później odzieży zastępczej. ETPC w Strasburgu, w tego typu przypadkach przypomina, analogicznie do sytuacji rewizji osobistych, że rozkaz rozebrania się powinien wynikać z konieczności zachowania bezpieczeństwa (patrz: wyrok ETPC z dnia 31 marca 2009 r. w sprawie Wiktoro przeciwko Polsce, skarga nr 141612/02). Nakaz rozbierania się może naruszać art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, który przewiduje między innymi ochronę fizycznej i psychicznej integralności człowieka oraz poszanowanie dla jego życia prywatnego (*Artykuł 8.1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji. 2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób*). Nie ma wątpliwości, iż wymóg poddania się przeszukaniu

połączonemu ze zdjęciem odzieży będzie co do zasady stanowił ingerencję na podstawie art. 8 ust. 1 Konwencji oraz będzie wymagał uzasadnienia zgodnie z ustępem drugim, a mianowicie będzie musiał być "przewidziany przez ustawę" oraz "konieczny w demokratycznym społeczeństwie" przez wzgląd na jeden z uzasadnionych prawnie celów wskazanych w tymże przepisie. Zgodnie z ustaloną linią orzecniczą, pojęcie konieczności oznacza, iż przedmiotowa ingerencja odpowiada pilnej potrzebie społecznej oraz w szczególności, iż jest proporcjonalna do prawnie uzasadnionego celu, który w ten sposób jest realizowany (wyrok ETPC z dnia 26 września 2006 r. w sprawie *Wainwright v. Wielka Brytania*, skarga nr 12350/04).

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji procedura przyjęta w wizytowanych izbach wytrzeźwień, polegająca na każdorazowym zobowiązaniu osób przyjmowanych do placówki do rozbierania z własnej odzieży, jeśli nie zachodzi taka potrzeba, jest nieprawidłowa. Wszelkie środki bezpieczeństwa (w tym przypadku rozbieranie się), wkraczające tak dalece w wolność i prywatność człowieka, powinny być ograniczone do koniecznego minimum i wyjątkowych sytuacji.

W Izbie Wytrzeźwień w Zamościu, przedstawiciele KMP zwrócili także uwagę na niewłaściwe zachowanie opiekuna zmiany. Jego sposób zwracania się do pacjentów oraz współpracowników uznano za nieprofesjonalny i nieuprzejmy. Spostrzeżenia przedstawicieli KMP pokrywały się z informacjami uzyskanymi w trakcie indywidualnych rozmów z pacjentami, którzy wskazywali, że zachowanie tego pracownika wobec nich było niegrzeczne, zaś jego reakcja na prośby i pytania pacjentów sprowadzała się do zastraszania zapięciem ich w pasy. Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że biorąc pod uwagę trudny charakter pracy w izbach wytrzeźwień, niezwykle istotne jest, aby personel był starannie dobrany, odpowiednio przeszkolony oraz ściśle nadzorowany przez dyrektora Izby.

W Izbie Wytrzeźwień w Zamościu w ciągu ostatnich dwóch lat odnotowano jedną skargę na pobyt w Izbie (2011 r.). Pacjent skarżył się na to, że został uderzony przez pracownika Izby kolanem w twarz, gdy ten kazał mu się rozebrać. W wyniku tego uderzenia - jak wskazywał - złamany został mu nos. W trakcie badania lekarskiego stwierdzono jedynie otarcie naskórka nosa. Dyrektor Izby przeprowadził postępowanie wyjaśniające w trakcie którego ustalił, że obrażenia powstały podczas transportu do Izby, kiedy to pacjent zachowywał się bardzo agresywnie i uderzył głową w ściankę z pleksy zamontowaną w radiowozie. Funkcjonariusze Policji faktycznie taką informację zawarli w dokumentacji Izby

(protokół doprowadzenia i karta ewidencyjna pobytu). W związku z powyższym skarga została uznana za bezzasadną.

W Izbie Wytrzeźwień we Włocławku uzyskano informację, iż w okresie od 2011 r. w placówce nie miało miejsce żadne wydarzenie nadzwyczajne. Z uwagi na brak pisemnej informacji na ten temat nie można jednak tego faktu zweryfikować. Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca zatem prowadzenie osobnego rejestru wydarzeń nadzwyczajnych takich jak zgony, próby samobójcze, samookaleczenia, pobicia itp. Pozwoli to dyrektorowi placówki dokonywać regularnej oceny zagrożeń oraz potrzeb Izby, a organom kontrolnym uzyskać dokładniejszy obraz funkcjonowania placówki. Izba nie prowadzi również książki skarg i wniosków osób przyjętych. Ze względu na przejrzystość procesu realizacji prawa do skargi, Mechanizm zaleca prowadzenie takiego rejestru.

Jako właściwe ocenić należy postępowanie Dyrektora Izby Wytrzeźwień w Zamościu, który wystosował pismo do Komendantów Komisariatów Policji w Białymstoku, z prośbą o zwrócenie uwagi na sposób traktowania przez podległych im funkcjonariuszy osób będących pod wpływem alkoholu. Był bowiem świadkiem niewłaściwego obchodzenia się z przywożonymi do placówki pacjentami.

Mechanizm zalecił: zaprzestanie praktyki przymusowego rozbierania pacjentów, która może prowadzić do ich poniżającego traktowania oraz uwrażliwić pracowników Izby na postępowanie, z osobami w niej umieszczonymi, z poszanowaniem godności ludzkiej (IW w Zamościu, IW w Białymstoku, IW we Włocławku), zapewnienie osobom pozostającym jedynie w białym odzieży zastępczej (IW we Włocławku, IW w Białymstoku), monitorowanie postawy i zachowania pracowników wobec pacjentów, zaznajamiając ich jednocześnie z argumentacją KMP wynikającą ze standardów międzynarodowych; uwzględnienie w dokumentacji medycznej opisów otarć, siniaków, śladów urazów pacjentów (IW w Zamościu), prowadzenie osobnego rejestru wydarzeń nadzwyczajnych takich jak zgony, próby samobójcze, samookaleczenia, pobicia itp.; prowadzenie książki skarg i wniosków osób przyjętych (IW we Włocławku).

Dyrektor IW z Zamościu poinformował, iż po wizytacji i zaleceniach KMP rozbieranie nie jest traktowane w kategorii przymusu. Dyrektor wskazał obecną procedurę postępowania. Pacjent po doprowadzeniu do izby może dobrowolnie rozebrać się do bielizny na czas badania lekarskiego lub pozostać w odzieży własnej (badanie wówczas jest ograniczone, lekarz nie ma możliwości stwierdzenia ewentualnych urazów i obrażeń na ciele

pacjenta). W czasie badania lekarskiego pacjenta, który rozebrał się do bielizny - pozostawiona w przebieralni odzież jest komisyjnie przeszukiwana. Rzeczy znalezione w ubraniu oraz paski, krawaty, sznurówki itp. zostają dołączone do depozytu. Po zakończonym badaniu i ewentualnej kąpieli na czas pobytu pacjent ubiera się we własne ubranie (jeśli jest czyste) lub na życzenie w odzież zastępczą. Odnośnie zalecania by uwzględniać w dokumentacji medycznej opisów otarć, siniaków, śladów urazów pacjentów Dyrektor wyjaśnia, że lekarze podczas przyjmowania pacjenta do izby (badanie lekarskie) odnotowują w dokumentacji medycznej wszystkie widoczne uszkodzenia ciała, obrażenia i urazy, szczególnie te „świeże” aby nie spotkać się z zarzutem, iż powstały one podczas pobytu w Izbie. Wprowadzono w formie załącznika do karty pobytu druk: „*karta oględzin lekarskich*”. W przypadkach stwierdzenia obrażeń zagrażających życiu pacjenci kierowani są do oddziału ratunkowego szpitala wojewódzkiego. Lekarze zobowiązani zostali do zwiększenia staranności wprowadzeniu dokumentacji medycznej pacjentów. W kwestii monitorowania zachowania podległych pracowników Dyrektor wskazał, że pracownicy izby zostali uwrażliwieni na aspekt poszanowania godności człowieka. Postawa i zachowania pracowników wobec obsługiwanych pacjentów są na bieżąco monitorowane. Opiekun zmiany, którego zachowanie zespół wizytujący izbę uznał za nieprofesjonalne i niegrzeczne ukarany został karą upomnienia.

7.4. Stosowanie przymusu bezpośredniego

Po analizie losowo wybranych nagrań z monitoringu stosowania środków przymusu bezpośredniego w IW w Białymstoku należy stwierdzić, iż nie stwierdzono uchybień w jego stosowaniu. Na to zagadnienie nacisk kładzie Dyrektor placówki, który zarządzeniem wprowadził do Regulaminu fragmenty rozporządzenia, aby zmobilizować do kontroli unieruchomionych pasami osób co 15 minut.

Wątpliwości wizytujących wywołała natomiast analiza decyzji sądu, który anulował karę nałożoną na pracownika za nieprzeprowadzanie przez niego kontroli w 15-minutowych odstępach w bezpośredni sposób. Sąd decyzję swoją argumentował faktem, iż ustawodawca nie określił sposobu sprawdzania stanu unieruchomionych osób, dlatego też wybraną przez pracownika metodę patrzenia przez wizjer należy uznać za właściwą. KMP stoi na stanowisku, że §11 ust. 1d rozporządzenia wyraźnie określa, w jaki sposób kontrola powinna

przebiegać i nie jest możliwe właściwe realizowanie tego przepisu bez konieczności wejścia do izolatki, sprawdzenia pasów, etc.

Analiza Regulaminu w zakresie środków przymusu bezpośredniego w IW w Białymstoku, wywołała wątpliwości Mechanizmu. Zapis § 2 ust. 1 Regulaminu, iż *dopuszczalne jest zastosowanie środków bezpieczeństwa oraz przymusu fizycznego w granicach niezbędnych do przywrócenia porządku*, jest zdaniem KMP niejasny. Mechanizm przypomina, że przesłanką zawartą w art. 42 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości do zastosowania środków przymusu bezpośredniego jest *stwarzanie zagrożenia dla życia lub zdrowia własnego lub innej osoby, niszczenie przedmiotów znajdujących się w otoczeniu*. W związku z tym, Mechanizm zaleca, aby Regulamin był zgodny z ustawą i uwzględniał tylko sytuacje w niej wymienione.

W IW w Zamościu analiza monitoringu z umieszczenia w dniu 29.07.2012 r. pacjenta w tzw. izolacie pokazała, że był on zapinany w pasy przez pracownika Izby oraz 6 funkcjonariuszy Policji. Podczas wykonywania tej czynności jeden z funkcjonariuszy Policji bardzo silnie przyciska kolana pacjenta nogą, wykorzystując przy tym ciężar swojego ciała i zapierając się drugą nogą. W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji, użyto siły fizycznej w sposób nieadekwatny do zaistniałej sytuacji. Techniki stosowania przymusu bezpośredniego powinny być nastawione na minimalne użycie siły dla powstrzymania agresywnych zachowań. W opinii KMP w analizowanej sytuacji funkcjonariusz Policji nadużył swojej siły doprowadzając tym samym do tego, że sposób unieruchomienia pacjenta był niehumanitarnym traktowaniem, mogącym prowadzić do uszkodzeń ciała. Wątpliwości budzi również konieczność uczestniczenia w tym przypadku aż 6 funkcjonariuszy Policji. Zgodnie ze strasburską linią orzecniczą, użycie siły wobec osób pozbawionych wolności za wyjątkiem wypadków, w których jest ono nieodzowne i nie jest nadmierne, a wynika z zachowania danej osoby, stanowi naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, ponieważ uderza w poczucie godności (Ribitsch przeciwko Austrii, skarga nr 18896/91, Altay przeciwko Turcji, skarga nr 22279/93, Krastanov przeciwko Bułgarii, skarga nr 50222/99).

Analiza innych nagrań z monitoringu w IW w Zamościu wykazała ponadto fakt niedokonywania bezpośrednich kontroli stanu fizycznego osoby unieruchomionej co 15 minut. Krajowy Mechanizm Prewencji przypomina, że obowiązek ten wynika z § 11 rozporządzenia. Mechanizm zaleca wyeliminowanie nieprawidłowości w tym zakresie i dokonywanie kontroli nie tylko przez okno czy obraz z monitoringu, ale również poprzez

wchodzenie do pokoi po to, by np. sprawdzić, czy pasy, uchwyty, prześcieradła lub kaftan bezpieczeństwa nie są założone zbyt luźno lub zbyt ciasno oraz sprawdzić stan pacjenta. Nagranie z monitoringu wykazało również nieścisłości związane z godziną zastosowania unieruchomienia pacjenta. Zgodnie z przykładowym zapisem z kamery osoba została umieszczona w tzw. izolatce o godz. 17.06, zaś w dokumentacji placówki odnotowano godz. 17.30. Mając na uwadze, że stosowanie środków przymusu bezpośredniego jest dalece idącą ingerencją w wolność człowieka, której ramy czasowe są ściśle ograniczone w § 11 pkt 1b rozporządzenia (stosowanie przymusu polegającego na unieruchomieniu nie może trwać dłużej niż 4 godziny, w razie potrzeby można stosowanie środka przedłużać, nie dłużej jednak niż do 24 godzin), należy przykładać szczególną uwagę do przestrzegania tych przepisów oraz w dokładny sposób je dokumentować.

W IW we Włocławku również stwierdzono, iż żaden pracownik Izby nie kontrolował stanu fizycznego osoby unieruchomionej. Wątpliwości wizytujących wzbudziła nawet sama zasadność stosowania środka przymusu bezpośredniego. Z oglądu monitoringu nie wynikało, żeby pacjent podczas pobytu w Izbie był bardzo agresywny i żeby zagrażał życiu lub zdrowiu swojemu lub innych osób czy też aby niszczył przedmioty znajdujące się w ich otoczeniu. Z karty pacjenta wynikało, że powodem zastosowania środka przymusu bezpośredniego były okrzyki pacjenta, że „chce iść do domu”. Z zapisu monitoringu nie wynika, że niezwłocznie po zaprzestaniu stosowania środka przymusu bezpośredniego lekarz lub felczer skontrolował stan zdrowia pacjenta. Brak takiej kontroli jest niezgodny z § 11 ust. 2 rozporządzenia.

Mechanizm podkreśla, iż obowiązkiem pracowników Izby jest dbanie o bezpieczeństwo umieszczanych w niej osób. Brak kontroli stanu nietrzeźwych, szczególnie unieruchomionych, zwiększa ryzyko wydarzeń nadzwyczajnych i może stanowić argument przemawiający za nieludzkim traktowaniem. Dyrektor zgodził się z uwagami KMP i zobowiązał się podjąć działania mające na celu wyeliminowanie opisanych nieprawidłowości.

Analiza udostępnionej w IW we Włocławku dokumentacji nie wykazała uchybień w dokumentowaniu zastosowanego środka przymusu bezpośredniego w kartach pacjentów. Niemniej jednak z punktu widzenia ochrony praw osób umieszczanych w Izbie, wobec których stosuje się wspomniany środek przymusu, uzasadnione w ocenie Mechanizmu jest dołączanie wzorem innych izb wytrzeźwień karty kontroli pacjenta unieruchomionego, w której odnotowywane będą godziny kontroli osoby unieruchomionej. Taka praktyka umożliwi także w razie potrzeby weryfikację zapisów w karcie z nagraniami z monitoringu, stanowiącymi dowód rzeczywistego przeprowadzanych kontroli stanu pacjenta.

Mechanizm zalecił: dokonywanie bezpośredniej kontroli stanu fizycznego osoby unieruchomionej nie rzadziej niż co 15 minut (IW w Zamościu, IW we Włocławku), przykładanie szczególnej uwagi do przestrzegania przepisów dotyczących czasu unieruchamiania pacjentów oraz w dokładny sposób dokumentowanie tych czynności zarówno przez lekarza jaki i pozostałych pracowników (IW w Zamościu), stosowanie środków przymusu bezpośredniego tylko w przypadkach wskazanych w ustawie; dołączanie do karty pacjenta karty kontroli pacjenta unieruchomionego (IW we Włocławku).

Dyrektor Izby Wytrzeźwień w Zamościu wyjaśniał, że przyjęto zalecenie KMP i kontrole, o których mowa w § 11 ust. 1d rozporządzenia będą dokonywane poprzez wejście do sali w celu sprawdzenia pasów i kaftanów bezpieczeństwa. Dla udokumentowania tych czynności karta pobytu pacjenta została uzupełniona o załącznik: *„karta obserwacji zachowań osoby podczas stosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci unieruchomienia”*. Odnośnie rozbieżności między zapisem w dokumentacji a zapisem z kamery Dyrektor poinformował, że mogą one wynikać z faktu, iż silnie pobudzony pacjent po badaniu lekarskim został bezzwłocznie umieszczony w izolatce, a następnie patrol doprowadzający oraz kierownik zmiany (lekarz) wypełniali stosowną dokumentację. Dla wyeliminowania tych rozbieżności i lepszego dokumentowania czynności zwianych ze stosowaniem środka przymusu bezpośredniego wprowadzony został załącznik do karty pobytu: *„protokół z zastosowania przymusu bezpośredniego”*.

7.5. Prawo do ochrony zdrowia

W IW w Zamościu nie stwierdzono żadnych uchybień, które mogłyby wpłynąć na niewłaściwe realizowanie prawa do ochrony zdrowia.

Analiza nagrań monitoringu z przyjęć pacjentów do Izby Wytrzeźwień we Włocławku wykazała, że niektóre osoby nie były poddawane badaniu lekarskiemu. Mechanizm podkreśla, iż z uwagi na bezpieczeństwo osób nietrzeźwych wszyscy obligatoryjnie powinni być zbadani przez lekarza. Powyższy obowiązek wynika także z przepisów prawa krajowego i międzynarodowego. W Izbie w Zamościu oraz we Włocławku Mechanizm zwrócił również uwagę, że przy badaniu lekarskim obecni są funkcjonariusze Policji. KMP uznaje, iż obecność funkcjonariuszy Policji w gabinecie podczas badania zatrzymanego winna być ograniczona do niezbędnych, uzasadnionych okolicznościami sytuacji, w których zachodzi uzasadniona obawa o bezpieczeństwo personelu medycznego. Ponadto, przedstawiciele Mechanizmu - analizując losowo wybrane karty pobytu pacjentów - stwierdzili w IW w

Białymstoku, że większość z nich nie posiadała wydruku z alkomatu. Podczas badania wstępnego ich stan upojenia alkoholowego oceniany był bowiem na podstawie dodatkowych symptomów, nie zaś na podstawie badania wykonanego atestowanym urządzeniem. Wątpliwości KMP wzbudził fakt, że taki sposób badania dotyczy większości pacjentów Izby, co może sugerować, że jest to w Izbie regułą. Zgodnie z § 3 rozporządzenia, podstawą do przyjęcia do izby osoby doprowadzonej jest wynik badania zawartości alkoholu w organizmie wskazujący na stan nietrzeźwości. Wynik badania potwierdzony jest wydrukiem z atestowanego urządzenia służącego do pomiaru zawartości alkoholu w organizmie. Wydruk stanowi załącznik do protokołu doprowadzenia lub karty ewidencyjnej. Badania te dokonywane są za zgodą osoby doprowadzonej do Izby. Dopiero wówczas, gdy pacjent nie wyrazi zgody na przeprowadzenie badania, przyjmuje się go do izby wyłącznie na podstawie występowania dodatkowych symptomów upojenia alkoholowego potwierdzonych przez lekarza lub felczera Izby lub placówki, co zaznaczane jest w protokole doprowadzenia lub karcie ewidencyjnej. Rozporządzenie wyraźnie zatem pokazuje kolejność wykonywanych czynności związanych z określeniem stanu upojenia alkoholowego: badanie alkomatem za zgodą pacjenta, w przypadku niewyrażenia zgody – na podstawie objawów. Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, iż **określenie stanu upojenia alkoholowego na podstawie symptomów zewnętrznych w każdym przypadku powinno mieć charakter wyjątkowy i znajdować zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy pacjent nie wyraża zgody na badanie alkomatem.**

W IW we Włocławku stwierdzono także brak pokoju zabiegowego, określonego w § 21 ust. 1 rozporządzenia. W tej Izbie stwierdzono także, iż upłynął w dniu 17 lutego 2012 r. termin ważności świadectwa wzorcowania alkometru używanego w Izbie. Pracownicy Izby udzielili wizytatorom KMP wyjaśnień, że jest to sytuacja wyjątkowa spowodowana awarią drugiego urządzenia, posiadającego ważne świadectwo wzorcowania.

Mechanizm zalecił: przeprowadzanie badań lekarskich wszystkich osób nietrzeźwych przyjmowanych do Izby (IW we Włocławku), wyeliminowanie obecności funkcjonariuszy Policji w gabinecie lekarskim podczas badania osoby nietrzeźwej (IW w Białymstoku, IW we Włocławku), przeprowadzanie badań w miejscu do tego przeznaczonym; przeprowadzanie rzetelnych badań przed przyjęciem i opuszczeniem Izby, z użyciem alkomatu (IW w Białymstoku), wyodrębnienie pokoju zabiegowego w ambulatorium; wyeliminowanie sytuacji używania alkometrów nie posiadających ważnych świadectw wzorcowania (IW we Włocławku).

7.6. Warunki bytowe

Krajowy Mechanizm Prewencji warunki bytowe panujące w IW we Włocławku ocenia jako dobre. We wskazanej placówce stwierdzono w jednej z łazienek przeznaczonej dla osób przebywających w Izbie, zaopatrzonej w prysznic, iż pomieszczenie natrysku było oddzielone metalową kratą. Według wyjaśnień dyrektora Izby jest to pozostałość po nie stosowanym obecnie przymusowym myciu. Wizytatorzy KMP poinformowali dyrektora Izby, że przymusowe mycie uznaje się za poniżające traktowanie i zalecili natychmiastowe zdemontowanie ww. kraty, jako urządzenia budzącego uzasadnioną wątpliwość przy ocenie faktu poszanowania praw człowieka przy dokonywaniu zabiegów higieniczno - sanitarnych. Podobne urządzenia znajdowały się podczas wizytacji w IW w Zamościu. Dyrektor tej Izby po zakończeniu wizytacji poinformował KMP o tym, że w dniu 31.07.2012 r. została zdemontowana w sposób trwały krata w pomieszczeniu natryskowym dla pacjentów. Wykonano również siedzisko bezpieczne dla pacjentów podczas kąpieli, co zostało potwierdzone dokumentacją fotograficzną.

W IW w Białymstoku uwagę Mechanizmu wzbudził brak drzwi w kabinach ustępowych, podobnie jak brak prysznic w toalecie dla mężczyzn, co dyrektor tłumaczył możliwością korzystania przez pacjentów z sanitariatów personelu. Podobnie w IW we Włocławku w obu łazienkach przeznaczonych dla osób przebywających w Izbie brak było przesłon w kabinach WC i w prysznicu służących zapewnieniu intymności osobom korzystającym z WC lub prysznic.

W IW w Zamościu stwierdzono w łazienkach brak mydła i ręczników jednorazowego użycia. Podobnie w IW we Włocławku brakowało wskazanych przedmiotów, a oprócz powyższego papieru toaletowego. W IW w Białymstoku natomiast brakowało ręczników kąpielowych.

Izba w Białymstoku w dużym stopniu została dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo. Mechanizm zauważył jednak, że wysokość, na jakiej umieszczono przycisk instalacji przyzywowej, uniemożliwia skorzystanie z niej osobom poruszającym się na wózku inwalidzkim. W związku z powyższym, poddał pod rozwagę Dyrektora możliwość zorganizowania sali dla osób niepełnosprawnych, która swym wyposażeniem i dostosowaniem instalacji przywoławczej, nie stwarzałyby dodatkowych

barier. W IW we Włocławku obie łazienki nie spełniały wymogów § 19 ust. 4 rozporządzenia, dotyczącego przystosowania pomieszczeń Izby do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo.

Sala przeznaczonych dla osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia lub życia albo zdrowia innych osób przebywających w placówce (tzw. izolatki) w IW w Zamościu nie spełnia wymogów, o których mowa w § 20 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia (powierzchnia w tzw. izolacie przypadająca na osobę jest mniejsza niż 6 m²). W IW we Włocławku natomiast do tzw. izolatki zastosowano metalowe drzwi, w których górną część stanowi krata. Niezabudowana górna część drzwi pozwala na zajrzenie do wewnątrz sali z korytarza. Drzwi takie nie zapewniają intymności osobie, wobec której zastosowano środek przymusu bezpośredniego.

W IW we Włocławku rekomendowano także przeprowadzenie remontu sal polegającego chociażby na uzupełnieniu ubytków w ścianach czy malowaniu ścian.

Zarówno w IW w Białymstoku, jak i w IW we Włocławku monitorowana pozostaje tzw. przebieralnia, która w pierwszej z jednostek usytuowana jest w dyżurce. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji zainstalowanie w tym miejscu kamery, bez funkcji zakrywania intymnych części ciała pacjentów oraz obejmującej swoim zasięgiem całe pomieszczenie, może powodować naruszenie intymności i prywatności osób przebierających się. W celu uniknięcia tego problemu Krajowy Mechanizm Prewencji proponuje rozważyć możliwość wyodrębnienia miejsca, niedostępnego dla kamery oraz osób trzecich, osłoniętego np. parawanem, gdzie pacjenci będą mogli się przebierać.

RPO dostrzegając generalny problem instalowania kamer w pomieszczeniach Izb Wytrzeźwień, wystąpił do Ministra Zdrowia pismem z dnia 28.08.2012 r. podnosząc wątpliwość co do możliwości stosowania monitoringu w Izbach Wytrzeźwień na gruncie obecnych przepisów¹⁸. Krajowy Mechanizm Prewencji nie ma wątpliwości co do tego, że monitorowanie pomieszczeń izb wytrzeźwień przyczynia się do polepszenia bezpieczeństwa osobom przebywającym na ich terenie oraz zapobiega zaistnieniu wypadków nadzwyczajnych. Rzecznik w wystąpieniu podkreślił, iż instalowanie kamer w Izbach, wiąże się z ograniczeniem ich konstytucyjnie chronionego prawa do prywatności, które może podlegać ograniczeniom tylko w drodze ustawy. Tymczasem żaden przepis ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi nie przewiduje stosowania w izbach wytrzeźwień telewizji wewnętrznej. Rzecznik Praw

¹⁸ RPO-638402-VII-7013/12/JJ

Obywatelskich zwrócił się z prośbą o zajęcie stanowiska w powyższej kwestii oraz rozpoczęcie procesu legislacyjnego zmierzającego do nadania ustawowego charakteru normom prawnym dotyczącym stosowania monitoringu w izbach wytrzeźwień oraz wprowadzenia szczegółowych regulacji w tym zakresie.

W IW w Zamościu stwierdził również, że przy wyjściu pacjenta z Izby, w części przeznaczonej na uwagi osoby zwalnianej przystawiana jest pieczętka o treści: *Nie zgłaszam zastrzeżeń co do wydawania dokumentów, depozytu wartościowego i pieniędzy*. Praktyka ta budzi wątpliwości KMP, ponieważ taka forma nie daje pacjentom możliwości samodzielnego wyrażenia zdania w przypadku, gdy nie zgadzają się z treścią pieczętki, a zastrzeżenia zwalnianych sprowadza do kwestii wydawania dokumentów i depozytu. Dlatego KMP rekomendował zmianę tej części karty pobytu w taki sposób, aby możliwe było własnoręczne potwierdzenie tego typu deklaracji oraz wpisanie ewentualnych uwag. Dyrektor Izby w odpowiedzi na tą wątpliwość przedstawicieli KMP powiadomił, że zmieni praktykę placówki w omawianym zakresie i umożliwi osobom zwalnianym własnoręczne potwierdzanie braku uwag lub ich samodzielne przedstawianie.

Mechanizm zalecił: natychmiastowe zdemontowanie kraty w łazience dla osób przebywających w Izbie, jako urządzenia budzącego uzasadnioną wątpliwość przy ocenie faktu poszanowania praw człowieka przy dokonywaniu zabiegów higieniczno - sanitarnych (IW we Włocławku), wyodrębnienie miejsca, niedostępnego dla osób trzecich i nieobjętego monitoringiem, osłoniętego np. parawanem, gdzie pacjenci będą mogli się przebierać, bez naruszania ich prawa do intymności i prywatności (IW w Białymstoku, IW we Włocławku), zamontowanie przesłon w kabinach WC i w natrysku (IW we Włocławku, IW w Białymstoku), uzupełnienie wyposażenia pomieszczeń Izby w udogodnienia dla osób niepełnosprawnych ruchowo (IW w Białymstoku, IW we Włocławku), wyposażenie Izby w ręczniki kąpielowe oraz zapas środków czystości (IW w Białymstoku, IW w Zamościu, IW we Włocławku), zapewnienie odpowiedniego metrażu powierzchni pacjentom unieruchamianym w tzw. izolatce (nie mniej niż 6 m²)(IW w Zamościu), wymianę drzwi tzw. izolatek na takie, które zapewniają intymność osobie, wobec której zastosowano środek przymusu bezpośredniego (IW we Włocławku).

Dyrektor Izby Wytrzeźwień w Zamościu poinformował, że dla zapewnienia odpowiedniego metrażu powierzchni pacjentom unieruchomionym, dokonano zamiany funkcji sal pobytowych. W miejscu dotychczasowej tzw. izolatki utworzono 3-łóżkową salę

dla kobiet (pow. 9,75 m²), izolatkę przeniesiono do sali o pow. 6,6 m², w której znajduje się jedno łóżko wyposażone w pasy. Ponadto wskazał, że w pomieszczeniach W-C oraz kabinie prysznicowej założone zostały uchwyty dla osób niepełnosprawnych.

8. Pomieszczenia dla osób zatrzymanych jednostek organizacyjnych Policji

W trzecim kwartale 2012 r. dokonano wizytacji siedmiu pomieszczeń dla osób zatrzymanych przy jednostkach organizacyjnych Policji¹⁹ (dalej PdOZ lub Izba), w tym jedną rewizytację²⁰. W raporcie niniejszym przedstawione zostaną również wnioski z wizytacji Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Zgorzelcu, Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Człuchowie, Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych Komendy Rejonowej Policji Warszawa IV w Warszawie, które zostały przeprowadzone w drugim kwartale 2012 r. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji PdOZ w Wałbrzychu, PdOZ w Iławie, PdOZ w Brzozowie oraz PdOZ w Rzeszowie zostaną przedstawione w kolejnej informacji kwartalnej.

8.1. Traktowanie przez personel

W PdOZ Człuchowie kontrole osobiste zatrzymanych kobiet dokonywane są w pomieszczeniu przyjęć, zazwyczaj przez funkcjonariuszkę Policji zatrudnioną w Komendzie, wzywaną telefonicznie, według ustalonego grafiku. Zdarzają się jednak sytuacje, w których nie ma możliwości zapewnienia obecności funkcjonariuszki Policji, wówczas kontrola przeprowadzana jest przez dwóch funkcjonariuszy Policji. Zdaniem KMP należy bezwzględnie zapewnić możliwość dokonania przeszukania przez osobę tej samej płci co osoba zatrzymana. Podkreślić trzeba, iż *zróżnicowanie personelu pod względem płci to kolejne zabezpieczenie przed złym traktowaniem w miejscach pozbawienia wolności. Obecność personelu zarówno płci męskiej, jak i żeńskiej może mieć korzystny wpływ tak w sensie etosu opiekuńczego, jak i w sprzyjaniu poczuciu normalności w miejscu pozbawienia wolności. Zróżnicowanie personelu pod względem płci pozwala także na właściwe*

¹⁹Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Wałbrzychu (06.07.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Iławie (16.07.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Ostródzie (17.07.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Sochaczewie (23.07.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Wałczu (03.09.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Brzozowie (17.09.2012 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Rzeszowie (20.09.2012 r.).

²⁰ Rewizytację przeprowadzono w PdOZ w Sochaczewie.

rozlokowanie personelu przy wykonywaniu zadań drażliwych, takich jak przeszukania. W tym względzie Komitet pragnie podkreślić, że osoby pozbawione wolności – niezależnie od wieku – powinny być przeszukiwane jedynie przez personel tej samej płci, a ponadto każde przeszukiwanie, które wymaga rozebrania się osoby przeszukiwanej, powinno być wykonywane poza zasięgiem wzroku personelu dozorującego płci przeciwnej; (Fragment Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (99) 12]).

W PdOZ Zgorzelec kontrola osobista prowadzona była w pokoju dyżurnego. W miejscu kontroli znajduje się stół i krzesło. Na ścianie nie zamontowano jednak wieszaków, ale osoba przeszukiwana może położyć swoją odzież na krzesło. Brak natomiast maty podłogowej, co stwarza konieczność stawania przez osoby kontrolowane bezpośrednio na podłodze.

Osoby zatrzymane, z którymi rozmawiano w PdOZ w Zgorzelec, PdOZ w Warszawie IV, PdOZ w Ostródzie nie zgłaszały żadnych uwag odnośnie sposobu traktowania przez funkcjonariuszy Policji w trakcie pobytu w Izbie. Jeden z zatrzymanych (PdOZ Sochaczew) skarżył się, że po przyjęciu do Izby, został zobowiązany do oddania swojej odzieży do depozytu. W porze nocnej otrzymał tylko materac i koc (bez poszewki i zagłówek). Ubranie wraz z butami otrzymał rano (w dniu wizytacji). Mężczyzna twierdził ponadto, że nie dostał nic do picia. Chciał skorzystać z sanitariatu w celu umycia nóg, ale nie umożliwiono mu tego. Zatrzymany dodał, że w porze nocnej oświetlenie w pokoju nie zostało wyłączone.

W kwestii pouczenia o przysługujących mu w związku z pobytem w Izbie prawach, zatrzymany przekazał przedstawicielce Krajowego Mechanizmu Prewencji, że nie został pouczony przez funkcjonariusza pełniącego służbę w Izbie o prawach przysługujących mu jako osobie zatrzymanej w PdOZ.

Biorąc pod uwagę informacje odebrane od zatrzymanego, Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił bezwzględny obowiązek przestrzegania przez funkcjonariuszy przepisów rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2012 r. poz. 638) [dalej rozporządzenie w sprawie PdOZ].

Jeden z zatrzymanych (PdOZ w Ostródzie) skarżył się natomiast na zachowanie funkcjonariuszy Policji, którzy go zatrzymywali, bowiem zwracali się do nich „per Ty”, byli

złośliwi i wulgarni. KMP zwraca uwagę na fakt, iż policjanci w postępowaniu wobec zatrzymanych są zobowiązani do poszanowania ich przyrodzonej godności oraz praw z niej wynikających.

Skarg na niewłaściwe traktowanie zatrzymani nie zgłaszali wobec pracowników PdOZ Zgorzelec, PdOZ Człuchów. Najwięcej skarg na niewłaściwe traktowanie osób zatrzymanych podczas zatrzymania, przesłuchania i umieszczenia w PdOZ (14) przyjęto w PdOZ Ostróda. Skargi obejmowały okres 2011 r. oraz od stycznia do lipca 2012 r. i dotyczyły m.in. zastraszania, bicia, wymuszania zeznań. Wg otrzymanych informacji 5 skarg przekazano do prokuratury rejonowej, żadne z powyższych zarzutów nie zostały potwierdzone. Także 1 skargę przyjęto w PdOZ Wałcz, jednakże w chwili wizytacji była ona w trakcie wyjaśniania. KMP badając kwestię traktowania zatrzymanych zwraca baczna uwagę na szkolenia, które odbywają osoby zatrudnione do pracy w Izbie. Krajowy Mechanizm Prewencji uznaje, że **właściwe przeszkolenie funkcjonariuszy Policji bezpośrednio pracujących z zatrzymanymi zmniejsza prawdopodobieństwo wystąpienia złego traktowania.**

Standardy Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego) wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej.

W kwestii wyznaczenia pomieszczenia do palenia wyrobów tytoniowych należy wskazać, iż nie umożliwia się palenia wyrobów tytoniowych zatrzymanym w PdOZ w Wałczu. Zauważyć należy, iż w tej mierze stosować należy § 4 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 maja 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów oraz w środkach przewozu osób podlegających ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych (Dz. U. Nr 97, poz. 564), który nakazuje wyznaczyć cele i pokoje mieszkalne dla osób pozbawionych wolności palących wyroby tytoniowe albo pomieszczenia wyodrębnione i odpowiednio przystosowane, wyznaczone przez kierownika jednostki organizacyjnej.

Mechanizm zalecił: przeprowadzenie szkoleń, które należałoby poszerzyć o dodatkowe zagadnienia tak, aby personel PdOZ wiedział jak pracować z trudnymi osobami bez wyrządzania im krzywdy, jak radzić sobie ze stresem i agresją etc. (PdOZ w Człuchowie, PdOZ Warszawa IV, PdOZ w Ostródzie), wyeliminowanie nieprawidłowości w sposobie

odnoszenia się funkcjonariuszy Policji z Ogniwa Patrolowo-Interwencyjnego do zatrzymanych (PdOZ w Ostródzie), poprawienie warunków przeprowadzania kontroli osobistej poprzez wyposażenie pomieszczenia przejściowego w matę (PdOZ w Zgorzelcu), przeprowadzenie szkolenia z przepisów regulujących pełnienie służby w PdOZ dla zatrudnionych w nich funkcjonariuszy; bezwzględne przestrzeganie przepisów rozporządzenia w sprawie PdOZ przez funkcjonariuszy pełniących służbę w Izbie (PdOZ w Sochaczewie).

Do rekomendacji KMP odniósł się Komendant Powiatowej Policji w Zgorzelcu, który poinformował, że zostanie zrealizowane zalecenie dotyczące uzupełnienia o wskazane przedmioty miejsca kontroli osobistej.

Komendant Rejonowy Policji Warszawa IV wskazał, iż policjanci pełniący służbę w PdOZ odbyli szkolenie związane z tematyką pierwszej pomocy przedmedycznej oraz radzenia sobie ze stresem i agresją, zaznaczając iż kwalifikacje funkcjonariuszy systematycznie będą podnoszone.

Komendant Powiatowy Policji w Człuchowie poinformował, że w celu wyeliminowania nieprawidłowości obecnie czynność przeszukania przed osadzeniem dokonywana jest przez osobę tej samej płci. W tym celu utworzono dyżury funkcjonariuszek KPP w Człuchowie w przypadku konieczności osadzenia kobiety.

Komendant Powiatowy Policji w Ostródzie poinformował, że w sprawie zachowania policjantów wobec osób zatrzymanych - na najbliższych odprawach służbowych funkcjonariuszom zostaną przypomniane zasady zachowania i Zasad Etyki Zawodowej Policjanta. Ponadto Komendant wskazał, że na najbliższej odprawie służbowej służby dyżurnej zostaną przypomniane przepisy w zakresie stosowania śpb, natomiast w dniu 30.08.2012 r. zwrócono się pismem do Zespołu psychologów KWP w Olsztynie o przeprowadzenie szkolenia ww. służb w zakresie radzenia sobie ze stresem i kształtowania umiejętności interpersonalnych.

8.2. Warunki bytowe

Warunki bytowe w wizytowanych jednostkach ocenione zostały jako dobre i bardzo dobre (PdOZ Zgorzelec, PdOZ Człuchów). W pierwszej z wymienionych jednostek zalecono w tej mierze jedynie wyodrębnienie miejsca do przechowywania rzeczy osobistych osób

chorych zakaźnie. W drugie natomiast zalecono umieszczenia maty antypoślizgowej pod stanowiskiem prysznicowym i zapewnienia na wyposażeniu Izby podpasek higienicznych..

W innych jednostkach stwierdzono: brak właściwego wyposażenia pokoi (stoły, taborety)(PdOZ Wałcz), brak ręczników i środków higienicznych (PdOZ w Ostródzie, PdOZ w Warszawie IV), brak podglówków, pościeli i bielizny (PdOZ w Ostródzie). Wskazane braki zalecono uzupełnić i dostosować do obowiązujących przepisów.

Rewizytacja PdOZ w Sochaczewie wykazała częściowe wykonanie rekomendacji KMP, a mianowicie dokonano zmiany sposobu udostępniania zatrzymanym lub doprowadzonym do wytrzeźwienia regulaminu pobytu w Izbie na zgody z § 16 ust. 2 rozporządzenie w sprawie PdOZ, dokonano wymiany grzejników żeliwnych na konweterowe (nie dokonano oceny ich sprawności bowiem rewizytacja miała miejsce w lecie), dokonano zakupu mieszalnika wody i zamontowano go w miejsce niedostępnym dla osób nieuprawnionych. Nie zrealizowano natomiast w dalszym ciągu zalecenia zakupu urządzenia rejestrującego nagrania z monitoringu pomieszczeń, wyodrębnienia w magazynie miejsca służącego do przechowywania rzeczy osobistych zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, rzeczy osobistych chorych zakaźnie, czystej i brudnej bielizny pościelowej, oraz wyposażenia magazynu w kosze na brudną bieliznę oraz zmiany ustawienia monitora znajdującego się w pokoju oficera dyżurnego Komendy, tak by dostęp do podglądu z monitoringu PdOZ wyświetlanego na nim był niemożliwy dla osób postronnych, w szczególności przechodniów. Należy wskazać, iż Zastępca Komendanta Powiatowego Policji w Sochaczewie wskazał, że prowadzone są obecnie rozmowy pomiędzy przedstawicielami samorządów okolicznych gmin, burmistrza miasta Sochaczew oraz Komendy Wojewódzkiej Policji w Radomiu, na temat ich partycypacji w kosztach budowy nowej siedziby Komendy Powiatowej Policji w Sochaczewie. Dysponent środków finansowych, czyli Komenda Wojewódzka Policji w Radomiu, nie jest bowiem w stanie samodzielnie pokryć wydatków związanych z planowaną inwestycją. Po osiągnięciu konsensusu w prowadzonych obecnie rozmowach, z początkiem 2013 r. mogłaby ruszyć budowa. Jej zakończenie przewidywane jest w 2015 r.

Mechanizm zalecił: wyodrębnić miejsce do przechowywania rzeczy osobistych osób chorych zakaźnie (PdOZ w Zgorzelcu), umieszczenia maty antypoślizgowej pod stanowiskiem prysznicowym; zapewnienia na wyposażeniu Izby podpasek higienicznych (PdOZ w Człuchowie), każdorazowe dezynfekowanie pokoi, w których umieszczone były

osoby zakaźnie chore; każdorazowe informowanie zatrzymanych przed osadzeniem w pokoju Izby, że mogą pozostać we własnym obuwiu (bez sznurówek) lub skorzystać z obuwia zastępczego; odnowienie ścian pokoi dla zatrzymanych; zainstalowanie w pokojach oświetlenia nocnego; wyposażenie Izby w nowe materace, podłóżki, pościel, ręczniki kąpielowe, bieliznę i buty zastępcze dla zatrzymanych; zmianę sposobu przechowywania czystych koców; wyposażenie sanitariatów w mydło i ręczniki papierowe; wydawanie zatrzymanym do picia wodę pitną i herbatę/kawę (PdOZ w Ostródzie), kontynuowanie działań zmierzających do prawidłowego wyposażenia pokoi dla zatrzymanych; wyznaczenie miejsca, z którego mogliby korzystać pałacy zatrzymani bez szkody dla osób niepalących (PdOZ w Wałczu), zakup rejestratora video; zmianę ustawienia monitora znajdującego się w pokoju oficera dyżurnego Komendy, tak by dostęp do podglądu z monitoringu PdOZ wyświetlanego na nim był niemożliwy dla osób postronnych, w szczególności przechodniów (PdOZ w Sochaczewie), bezzwłoczną naprawę systemu monitorującego PdOZ i wyznaczenie do obsługi monitoringu funkcjonariusza Policji z Komendy Rejonowej Policji Warszawa IV; wyposażenie sanitariatu dla osób zakaźnie chorych w mydło i ręczniki oraz zadbanie o czystość tego pomieszczenia (PdOZ w Warszawie IV).

Komendant Powiatowy Policji w Zgorzelcu wskazał w kwestii wyodrębnienia miejsca do przechowywania rzeczy osobistych osób chorych zakaźnie, iż takie miejsce jest wyodrębnione.

Komendant Rejonowy Policji Warszawa IV poinformował, iż rozporządzenie w sprawie PdOZ nie nakłada obowiązku wyposażania PdOZ w urządzenia monitorujące. Trzeba się zgodzić z tym stwierdzeniem, zaznaczyć jednak należy, że jeśli są na wyposażeniu winny być sprawne, co ma znaczenie także dla ułatwienia pracy funkcjonariuszom pełniącym służbę w Izbie, nadto umożliwia szybką reakcję na zdarzenia nadzwyczajne. Komendant poinformował, iż w KRP Warszawa IV po naprawie sprzętu zostanie przeprowadzone szkolenie i zostanie wyznaczona osoba do obsługi sprzętu nagrywającego. W kwestii wyposażenia sanitariatów dla osób chorych zakaźnie w mydło i ręczniki Komendant wskazał, że § 9 ust. 5 regulaminu pobytu w PdOZ wskazuje jedynie, że osobie umieszczonej w pomieszczeniu udostępnia się nieodpłatnie środki czystości niezbędne do utrzymania higieny osobistej, w tym w szczególności mydło i ręcznik na czas potrzebny do ich użycia. W PdOZ Komendy Rejonowej Policji Warszawa IV powyższe środki czystości dla osób chorych zakaźnie wydawane są indywidualnie na czas potrzebny do skorzystania z nich. Nie są one przetrzymywane w sanitariacie osób chorych zakaźnie ze względów higienicznych.

Komendant Powiatowy Policji w Człuchowie wskazał, że złożył zapotrzebowanie na zakup mat antypoślizgowych do stanowisk prysznicowych oraz wyposażenie pomieszczeń w podpaski higieniczne.

Komendant Powiatowy Policji w Ostródzie poinformował, że po uzyskaniu zgody z Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie na zakup farb pomieszczenia w PdOZ zostaną odnowione. W sprawie zainstalowania w pokojach oświetlenia nocnego wyjaśniał, że w pokojach zatrzymanych jest zainstalowane oświetlenie nocne - wymieniono żarówki. W kwestii wyposażenia PdOZ w nowe materace, ręczniki, pościel – zwrócono się do Wydziału Zaopatrzenia KWP w Olsztynie. Obuwie zastępcze zostało uzupełnione. Jednocześnie Komendant wskazał, że wygospodarowano nowe miejsce do przechowywania koców. Wyposażenie sanitariatów w mydło i ręczniki - wg Komendanta – jest realizowane na bieżąco. W sprawie wydawania zatrzymanym do picia wody pitnej, kawy lub herbaty, Komendant wskazał, że zatrzymani otrzymują do posiłków herbatę lub kawę, a obecnie dodano wodę mineralną na żądanie zatrzymanego. Komendant poinformował także, iż pokoje są dezynfekowane po każdym zgłoszeniu takiego przypadku przez dyżurnego KPP w Ostródzie, natomiast w kwestii każdorazowego informowania zatrzymanych przed osadzeniem o możliwości pozostania we własnym obuwiu lub możliwości skorzystania z obuwia zastępczego, Komendant zaznaczył, że zwrócono uwagę służbom dyżurnym na powyższe.

8.3. Prawo do ochrony zdrowia

Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo weryfikuje sposób realizowania przez funkcjonariuszy Policji prawa osób zatrzymanych do ochrony ich zdrowia.

W PdOZ w Człuchowie badanie zatrzymanego przez lekarza odbywa się przy obecności funkcjonariusza Policji. Mechanizm uznaje, iż obecność funkcjonariuszy Policji w gabinecie podczas badania zatrzymanego winna być ograniczona do niezbędnych, uzasadnionych okolicznościami sytuacji, w których zachodzi uzasadniona obawa o bezpieczeństwo personelu medycznego, lub ze względu na miejsce udzielania świadczeń, zachodzi uzasadniona brakiem odpowiednich zabezpieczeń technicznych obawa ucieczki osoby zatrzymanej. Mechanizm zaznacza przy tym, że **obecność funkcjonariuszy Policji przeciwnej płci jest całkowicie niedopuszczalna i narusza prawo zatrzymanych do intymności**. Prezentowany punkt widzenia koresponduje ze stanowiskiem CPT odnoszącym

się do omawianej kwestii i zawartym w Dwunastym Raporcie Generalnym CPT, w którym Komitet podkreśla konieczność przeprowadzania badań lekarskich poza zasięgiem wzroku i słuchu personelu niemedycznego²¹. Wskazać w tym miejscu należy, iż praktyka obecności funkcjonariuszy Policji przy badaniu została zniesiona w PdOZ w Człuchowie.

Niejednokrotnie wizytujący stwierdzali naruszenia zasady rzetelności prowadzenia dokumentacji (PdOZ w Warszawie IV, PdOZ w Ostródzie, PdOZ w Zgorzelcu). Ponadto, niektóre wpisy były wewnętrznie sprzeczne. KMP podkreśla, że w celu umożliwienia dokonania oceny, czy osobom zatrzymanym i doprowadzonym do wytrzeźwienia została zapewniona właściwa opieka lekarska, niezbędne jest prawidłowe wypełniania dokumentacji, z uwzględnieniem wszystkich informacji związanych ze stanem zdrowia zatrzymanego i przesłanek do skierowania go na badania lekarskie.

W PdOZ w Ostródzie stwierdzono ponadto, że nie zawsze do protokołu zatrzymania lub doprowadzenia w celu wytrzeźwienia dołączone było zaświadczenie lekarskie o braku przeciwwskazań do przebywania w Izbie. Niektóre protokoły zawierały adnotację, że informacja o braku przeciwwskazań do pobytu w PdOZ znajduje się w książce wizyt lekarskich, część protokołów natomiast w ogóle nie była wypełniona w części dotyczącej przeprowadzonego badania lekarskiego.

Zgodnie z zasadą 26 w/w Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 9 grudnia 1988 r., fakt poddania osoby aresztowanej lub uwięzionej badaniu lekarskiemu, nazwisko lekarza i rezultaty badania powinny być w odpowiedni sposób utrwalone.

Podobne zalecenie znajduje się w § 38 *Drugiego Sprawozdania Ogólnego CPT* [CPT/Inf (1992)3], zgodnie z którym rezultaty badania, stosowne oświadczenia zatrzymanego oraz wnioski lekarza powinny być formalnie zapisane przez lekarza. Nadto CPT podkreśla, że podstawowe środki bezpieczeństwa przysługujące osobom przebywającym w areszcie policyjnym zostałyby wzmocnione (zaś jest bardzo możliwe, że praca funkcjonariuszy Policji zostałyby w ten sposób ułatwiona), gdyby dla każdej osoby zatrzymanej był prowadzony indywidualny i wyczerpujący rejestr aresztowania, w którym byłyby odnotowywane wszystkie aspekty jej aresztowania, m. in. oznaki obrażeń ciała (§ 40 *Drugiego Sprawozdania Ogólnego CPT* [CPT/Inf (1992)3]). Tu należy odnotować, że w PdOZ w Warszawie IV do protokołu zatrzymania dołączane były notatki ze szczegółowym opisem obrażeń osób przyjmowanych do Izby. Przyjęte przez funkcjonariuszy Policji rozwiązanie, Mechanizm ocenia jako dobrą praktykę.

²¹ Patrz: § 42 w CPT/Inf (2002)15

Podobnie jako dobrą praktykę odnotować należy, iż w PdOZ w Ostródzie wszystkie badania lekarskie – zarówno przeprowadzone w szpitalu, przed umieszczeniem w PdOZ, jak i te w trakcie pobytu zatrzymanego w Izbie – odnotowywane są w książce wizyt lekarskich.

Mechanizm zalecił: prowadzenie w sposób rzetelny, czytelny i szczegółowy dokumentacji, w tym medycznej (PdOZ w Warszawie IV, PdOZ w Ostródzie, PdOZ w Zgorzelcu), ograniczenie obecności funkcjonariusza Policji (wyłącznie tej samej płci co osoba zatrzymana) w trakcie udzielania świadczeń medycznych osobie zatrzymanej do sytuacji, w których zachodzi uzasadniona obawa o bezpieczeństwo personelu medycznego lub ze względu na miejsce udzielania świadczeń zachodzi, uzasadniona brakiem odpowiednich zabezpieczeń technicznych, obawa ucieczki osoby zatrzymanej (PdOZ w Człuchowie), usunięcie z apteczki przeterminowanych leków i środków opatrunkowych; każdorazowe dezynfekowanie pokoi, w których umieszczone były osoby zakaźnie chore (PdOZ w Ostródzie).

Komendant Rejonowy Policji Warszawa IV wskazał, iż protokół zatrzymania osoby sporządza funkcjonariusz dokonujący zatrzymania osoby. Funkcjonariusz wykonujący czynności w Izbie może jedynie zwrócić uwagę na rzetelność i czytelność sporządzonego dokumentu. Powyższe kwestie zostały przekazane kierownictwu poszczególnych Wydziałów Komendy Rejonowej Policji Warszawa IV w celu uniknięcia nieprawidłowości w tym zakresie i objęcie problematyki szczególnym nadzorem. Komendant poinformował również, że każda osoba zatrzymana, która została poddana badaniu lekarskiemu przed przyjęciem do PdOZ posiada zaświadczenie lekarskie, w przypadku zawartych w nim zaleceń lekarskich, taka informacja odnotowywana jest każdorazowo w książce przebiegu służby. W przypadku podawania leków osobie zatrzymanej funkcjonariusz pełniący służbę w Izbie odnotowuje godzinę jego podania.

Komendant Powiatowy Policji w Zgorzelcu poinformował, że polecono funkcjonariuszom pełniącym służbę w PdOZ aby każdorazowo w przypadku wzywania Zespołu Karetki Pogotowia do pomieszczenia, przeprowadzali krótki wywiad z zatrzymanym, w którym winni zadać mu pytania na podstawie których będzie możliwe (bez wiedzy z zakresu medycyny) ustalenie na co uskarża się osoba zatrzymana, a następnie takie informacje przekaże w czasie wezwania pracownikowi służby zdrowia. Ponadto polecono dokonywania dodatkowych wpisów w Książce Przebiegu Służby. Dalej Komendant wyjaśnił, że biorąc pod uwagę zalecenie by zadbać o czytelne i niezawierające sprzeczności wypełnianie wniosków o przeprowadzenie badań lekarskich oraz protokołów zatrzymań w

części dotyczącej badań lekarskich, przekazano jego treść funkcjonariuszom i poproszono, aby w miarę możliwości czytelnie wypełniali dokumentację służbową.

W kwestii dopilnowania przez funkcjonariuszy Policji, aby lekarze wypełniali prawidłowo książkę wizyt lekarski, Komendant poinformował, iż polecono, aby funkcjonariusze pełniący służbę w Izbie zwracali uwagę na sposób wypełniania dokumentacji przez lekarza.

Komendant Powiatowy Policji w Ostródzie wskazał, że w kwestii prowadzenia dokumentacji służbowej w sposób rzetelny i czytelny, w najbliższym terminie zostanie zorganizowane szkolenie w tym zakresie. Odnośnie zwracania uwagi na prawidłowość uzupełniania dokumentacji przez lekarzy prowadzących badania zatrzymanych, zwrócono uwagę policjantom Ogniwa Patrolowo - Interwencyjnego KPP w Ostródzie. Jednocześnie Komendant wskazał, że usunięto z apteczki leki i środki opatrunkowe przeterminowane.

8.4. Prawo do informacji o przysługujących prawach

We wszystkich wizytowanych Izbach (z wyjątkiem PdOZ w Ostródzie, PdOZ w Sochaczewie) konieczna wydaje się zmiana sposobu zapoznawania się osób zatrzymanych z treścią Regulaminu pobytu w Izbie na taki, który będzie zgodny z § 16 ust. 2 rozporządzenia w sprawie PdOZ²². Zgodnie z tym przepisem *kopię regulaminu, o którym mowa w ust. 1, oraz wykaz instytucji stojących na straży praw człowieka umieszcza się w pokoju dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, w sposób uniemożliwiający ich zniszczenie lub dokonanie przy ich pomocy zamachu na zdrowie człowieka.*

Ponadto, w Izbie w Wąlczu stwierdzono, nie respektowanie § 1 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia w sprawie PdOZ, zgodnie z którym osoba przyjmowana do pomieszczenia potwierdza zapoznanie się z regulaminem, poprzez złożenie podpisu w karcie zapoznania z regulaminem pobytu osób w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia.

W Izbie w Ostródzie stwierdzono przypadek nie pouczenia o przysługujących jej prawach i obowiązkach osoby, która została umieszczona do wytrzeźwienia, po tym jak ustąpiła przyczyna dla której odstąpiono od pouczenia. Mechanizm przypomina, iż obowiązek

²² Niektóre wizytacje w PdOZ odbyły się przed 07.06.2012 r. tj. wejściem w życie rozporządzenia w sprawie PdOZ. Należy jednak zauważyć, iż KMP stale zalecał przekazywanie regulaminów do pokoi osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia i kwestionował praktykę umieszczania regulaminów na korytarzach PdOZ, w dyżurkach czy innych pomieszczeniach, gdzie osadzony musiałby w pośpiechu zapoznawać się z treścią regulaminu.

poinformowania osób zatrzymanych o przysługujących im uprawnieniach wraz z pouczeniem co do sposobu skorzystania z tychże, stanowi jedną z zasad dotyczących postępowania z osobami zatrzymanymi, zawartych w Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r. przyjętą pod nazwą *Zbiór zasad ochrony wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia*. Zasada 13 przywołanego dokumentu stanowi, iż *każdy, w chwili swojego aresztowania oraz w momencie rozpoczęcia pozbawienia go wolności lub uwięzienia lub niezwłocznie po tym momencie, otrzyma od organu władzy odpowiedzialnego za jego aresztowanie, pozbawienie go wolności lub uwięzienie odpowiednio, informacje na temat jego praw wraz z ich objaśnieniem oraz na temat sposobu, w jaki może z nich skorzystać*. Takie samo stanowisko zawarte zostało w Standardach CPT [CPT/Inf/E (2002)1 – Rev. 2003], który podkreśla, iż prawa osób pozbawionych wolności nie mają większej wartości, jeśli osoby te nie są świadome ich istnienia (§ 44 *Dwunastego Sprawozdania Ogólnego Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Poniżającemu traktowaniu albo Karaniu* [CPT/Inf (2002)12]). Obowiązek ten wynika także z przepisów prawa polskiego: *jeżeli kontakt z osobą przyjmowaną do pomieszczenia jest utrudniony z uwagi na zakłócenie jej świadomości, czynności, o których mowa w ust. 1, należy wykonać po ustaniu przyczyny odstąpienia od realizacji tego obowiązku* (§ 1 ust. 3 regulaminu pobytu osób w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia).

W PdOZ w Ostródzie i PdOZ w Człuchowie przedstawiciele KMP stwierdzili, że Komenda nie dysponuje listą adwokatów, do których mogliby się zwrócić zatrzymani, chcący skorzystać z prawa do obrońcy.

Mechanizm zalecił: zmianę sposobu udostępniania zainteresowanym Regulaminu pobytu osób umieszczonych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (PdOZ w Warszawie IV, PdOZ w Człuchowie, PdOZ w Wałczu), wprowadzenie praktyki osobistego poświadczenia przez zatrzymanego faktu zapoznania go z regulaminem w karcie zapoznania (PdOZ w Wałczu), stworzenie listy adwokatów, która będzie udostępniana osobom zatrzymanym na ich prośbę (PdOZ w Ostródzie), przeznaczenie środków finansowych na zakup aktualnych gazet do Izby (PdOZ w Warszawie IV, PdOZ w Ostródzie).

Komendant Rejonowy Policji Warszawa IV odnosząc się do rekomendacji dotyczącej zaopatrzenia Izby w prasę dla zatrzymanych wskazał, że zatrzymani mogą nabywać prasę za

środki własne, a nadto, że przepis nie wskazuje kwestii jej aktualności. Jednocześnie jednak wskazał, iż zwróci się do Wydziału Doskonalenia Zawodowego o przekazanie informacji na temat możliwości zaopatrzenia PdOZ w aktualną prasę dla zatrzymanych.

Do rekomendacji KMP odniósł się Komendant Powiatowej Policji w Człuchowie, który wskazał, że podjęto starania o umieszczenie w pokojach osób zatrzymanych kopii Regulaminu pobytu oraz wykazu instytucji stojących na straży praw człowieka, jednak biorąc pod uwagę doświadczenie i mając na względzie przede wszystkim konieczność zapewnienia bezpieczeństwa osobom zatrzymanym, jednostka poszukuje takiego rozwiązania, które uniemożliwi dokonywanie ewentualnych aktów wandalizmu i wykorzystania tych przedmiotów do prób samookaleczenia. Do chwili znalezienia bezpiecznej formy umieszczenia tych dokumentów w pokojach zatrzymanych będą one dostępne w pomieszczeniu, gdzie odbiera się depozyt oraz na każde żądanie zatrzymanego. To zagadnienie będzie w dalszej mierze wyjaśniane, bowiem takie stanowisko Komendanta jako sprzeczne z § 16 ust. 2 rozporządzenia w sprawie PdOZ.

Komendant Powiatowy Policji w Ostródzie poinformował KMP, że z uwagi na program oszczędnościowy KWP nie zakupuje gazet. Ponieważ w Izbie znajdowała się prasa, a jedynie była ona nieaktualna, odstąpiono od podejmowania dalszych działań. Komendant wyjaśnił także, iż podjęto próbę stworzenia listy adwokatów.

8.5. Prawo osoby zatrzymanej do żądania powiadomienia osób bliskich o sytuacji prawnej, w której się znajduje

Zawiadomienia o zatrzymaniu osób trzecich, wskazanych przez zatrzymanych, dokonują funkcjonariusze Policji. Zgodnie z przywołaną wyżej Rezolucją ONZ *„Niewłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana”* (Zasada 16.1).

Mechanizm zalecił: rozważenie możliwości samodzielnej realizacji przysługującego zatrzymanym prawa do powiadomienia osoby trzeciej, a tylko w sytuacjach szczególnych

realizowanie tego prawa za pośrednictwem funkcjonariuszy Policji, udzielając przy tym zatrzymanym informacji zwrotnej o powiadomieniu osoby bliskiej o zatrzymaniu.

Wszyscy Komendanci udzielający odpowiedzi na rekomendacje KMP wskazali, iż samodzielna realizacja przysługującego zatrzymanym prawa do powiadomienia osoby trzeciej nie jest możliwa, a wskazane prawo jest realizowane w oparciu o przepisy prawa polskiego (art. 245 § 2 i art. 261 § 1 k.p.k.). Komendant Rejonowy Policji Warszawa IV powołał się dodatkowo na stanowisko Dyrektora Biura Prewencji KGP z dnia 21 czerwca 2012 r., które jest informuje jest podobne do wyżej wskazanego.

8.6. Prawo do prywatności

W PdOZ w Wałczu stwierdzono brak drzwi do pokoju sanitarnego oraz brak przesłon w kabinach WC lub prysznic. W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji **obecność osoby trzeciej podczas kąpieli zatrzymanego, bez umożliwienia zasłonięcia kabiny prysznicowej narusza ludzką godność poprzez niezapewnienie intymności kąpielcemu.**

Mechanizm zalecił: wyposażanie kabin prysznicowych w przesłony zapewniające intymność osobie kąpielącej się oraz podjęcie działań zmierzających do wyposażenia pokoju sanitarnego i kabin WC oraz prysznic w drzwi.

Komendant powiadomił telefonicznie KMP w dniu 14 września 2012 r., że zastrzeżenia Mechanizmu w tym zakresie w najbliższym czasie zostaną rozwiązane, gdyż niezwłocznie podjął działania zmierzające do zamontowania brakujących drzwi.

9. Szpitale psychiatryczne

W III kwartale 2012 r. Krajowy Mechanizm Prewencji przeprowadził wizytację 1 placówki psychiatrycznej²³. W raporcie niniejszym przedstawione zostaną również wnioski z wizytacji Wojewódzkiego Szpitala Psychiatrycznego w Warcie²⁴ (dalej SP w Warcie). W każdej z wizytacji uczestniczył ekspert KMP w dziedzinie psychiatrii. Do dnia sporządzenia niniejszej informacji, Mechanizm nie otrzymał odpowiedzi na zalecenia pokontrolne, wydane właściwym władzom wizytowanych placówek.

²³ Oddział Psychiatryczny z Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej i Psychogeratrią Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Łukowie (13.07.2012 r.).

²⁴ Wizytacja w dniach 04-06.06.2012 r.

9.1. Legalność pobytu

W SP w Łukowie Krajowy Mechanizm Prewencji zwrócił uwagę na kwestię długotrwałych, wieloletnich pobytów niektórych pacjentów, co wiąże się z potrzebą opieki nad nimi i jednocześnie brakiem miejsca w domach pomocy społecznej. Zagadnienie to poruszane było również przez CPT, który dostrzegł, że w niektórych krajach pacjenci, którzy nie wymagają już przymusowego pobytu w ośrodku psychiatrycznym, nadal w nim pozostają z powodu braku odpowiedniej opieki bądź zakwaterowania w środowisku zewnętrznym (§ 57 Ósmego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (98)]). KMP podczas wizytacji w szpitalach psychiatrycznych również spotkał się z przypadkami pacjentów, którzy nie wymagali już przymusowego pobytu w ośrodku psychiatrycznym, ale w dalszym ciągu potrzebowali leczenia i/lub opieki w środowisku zewnętrznym. W tym kontekście Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom stwierdził, że kontynuowanie pozbawienia wolności osoby z racji braku właściwych uwarunkowań w środowisku zewnętrznym stanowi praktykę wysoce dyskusyjną.

W takiej sytuacji nie znajdował się, co prawda, żaden z internowanych pacjentów Oddziału, którzy byli w kręgu zainteresowania Krajowego Mechanizmu Prewencji. Problem ten dotyczył kilku pacjentów ogólnopsychiatrycznych. Niemniej jednak obecność rezydentów długoterminowych (przebywających z powodów opisanych wyżej) zmienia styl funkcjonowania Oddziału i relacje międzyosobowe, co z kolei wpływa na pozostałych pacjentów. Krajowy Mechanizm Prewencji zauważył, że zarówno w Oddziale III, jak i innych wizytowanych placówkach stacjonarnego leczenia psychiatrycznego, długoterminowi rezydenci funkcjonują na nieco innych zasadach (np. zawłaszczają różne przedmioty, meble organizując sobie tym samym własne miejsce do życia). Są oni bowiem stałymi mieszkańcami szpitala, a nie osobami dla których np. tworzy się i realizuje plan terapeutyczny.

W ocenie KMP **oddział/szpital psychiatryczny nie powinien równocześnie pełnić roli diagnostyczno-terapeutycznej dla osób ze wskazaniami do leczenia szpitalnego i roli miejsca do życia dla osób niewymagających leczenia szpitalnego, lecz potrzebujących stałej opieki instytucjonalnej**. Dla wieloletnich rezydentów oddziału powinno się znaleźć miejsce w domu pomocy społecznej lub inne np. mieszkanie chronione, hostel. Krajowy

Mechanizm Prewencji dostrzega, że jest to problem systemowy, a jego rozwiązanie wymaga zaangażowania dyrekcji szpitali i lokalnych władz administracyjnych i samorządowych.

W wyniku analizy opinii sądowych pacjentów internowanych w SP w Warcie ustalono, że sporządzane są one terminowo, co 6 miesięcy. Natomiast uwagi Mechanizmu dotyczące treści powyższych opinii zostały opisane szczegółowo w punkcie 9.7.

9.2. Personel

Wizytujący pozytywnie ocenili skład personelu wizytowanych placówek. W SP w Warcie stwierdzono, iż szpital zatrudnia jednego pracownika socjalnego. Biorąc pod uwagę liczbę pacjentów (439) i bardzo szeroki zakres obowiązków tego pracownika, KMP zaleca zatrudnienie dodatkowego pracownika socjalnego.

Pozytywnie w tej jednostce oceniono, iż co 2 tygodnie lekarze lub psychologowie przygotowują wykłady dla personelu medycznego. Poza tym, raz w miesiącu organizowane są szkolenia dla personelu pielęgniarskiego. Na czerwiec 2012 r. planowanym tematem szkolenia są prawa pacjenta w odniesieniu do ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. KMP bardzo dobrze ocenia bogatą ofertę szkoleniową dostępną dla personelu medycznego. Bardzo istotne jest również poruszenie tematów poza medycznych, związanych z prawami pacjenta.

W SP Łuków ze względu na liczbę pacjentów (70) i potrzebę zintensyfikowania oddziaływań terapeutycznych KMP zaleciło zatrudnienie dodatkowego terapeuty zajęciowego (więcej na ten temat w pkt 9.8). Jak ustalono podczas wizytacji, pracownicy Oddziału nie przechodzili specjalistycznych szkoleń w ciągu ostatnich kilku lat. W związku z tym Krajowy Mechanizm Prewencji rekomenduje, aby przeszkolić personel Oddziału w zakresie oddziaływań niezbędnych w pracy z osobami zaburzonymi psychicznie, w tym stosowania przymusu bezpośredniego i praw pacjenta. Jak podkreśla CPT, biorąc pod uwagę bardzo trudny charakter pracy w ośrodku psychiatrycznym, niezwykle istotne jest, aby personel pomocniczy był starannie dobierany, a także aby był odpowiednio przeszkolony przed podjęciem obowiązków oraz przechodził szkolenia w trakcie pracy. Poza tym personel pomocniczy w czasie wykonywania swoich zadań powinien być ściśle nadzorowany – i podlegać poleceniom – wykwalifikowanego personelu medycznego (§ 28 Ósmego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (98)]).

Mechanizm zalecił: zatrudnienie dodatkowego terapeuty zajęciowego (SP w Łukowie) i pracownika socjalnego (SP w Warcie), przeszkolenie personelu Oddziału w zakresie

oddziaływań niezbędnych w pracy z osobami zaburzonymi psychicznie, w tym stosowania przymusu bezpośredniego i praw pacjenta (SP w Łukowie).

9.3. Traktowanie

W trakcie wizytacji atmosferę panującą w obu placówkach określić można było jako dobrą i przyjazną. Pacjenci nie zgłaszali żadnych zastrzeżeń w kwestii traktowania ich przez personel, a nawet chwali warunki pobytu i atmosferę (SP Łuków). W 2011 r. i w 2012 r. (do dnia wizytacji) w SP Warta nie odnotowano zdarzeń nadzwyczajnych. W SP Łuków w tym okresie zanotowano jedną ucieczkę internowanego ze spaceru w dniu 09.07.2012 r.

Przymus bezpośredni w SP Łuków (przytrzymanie, przymusowe podanie leków, unieruchomienie w pasach, izolatka) był stosowany w 2010 r. - 19 razy u 15 osób, 2011 r. - 17 razy u 16 osób i w 2012 r. - 7 razy u 3 osób. W wymienionych latach ani razu nie zastosowano przymusu u pacjentów internowanych, których dotyczyła wizytacja.

W SP w Warcie w 2010 r. cały personel przeszedł, organizowane przez firmę zewnętrzną, szkolenie z zakresu stosowania środków przymusu bezpośredniego i technik samoobrony.

W wyniku analizy kart unieruchomień KMP ustalił nieścisłości w ich prowadzeniu. W jednym przypadku unieruchomienie rozpoczęto o godzinie 22.00, następnie przedłużono o godzinie 2.00 i 8.00. Zgodnie z dokumentacją, obserwacje pielęgniarские prowadzone były do godziny 6.45, a unieruchomienie trwało 6 godzin i 15 minut. Powyższy zapis może sugerować, że odnotowane przedłużenie stosowania unieruchomienia o godzinie 8 było wystawione z wyprzedzeniem. W innym przypadku nie wpisano godziny przedłużenia stosowania środka przymusu bezpośredniego przez lekarza. W przypadku kolejnego pacjenta brak było podsumowania długości trwania przymusu bezpośredniego. Reasumując, w dokumentacji stosowania środków przymusu bezpośredniego Mechanizm stwierdził szereg nieścisłości, a także nierzetelności w jej prowadzeniu.

Wątpliwości przedstawicieli Mechanizmu co do stosowania wzbudziły również wpisy w książce raportów pielęgniarских mogące świadczyć o stosowaniu środków przymusu bezpośredniego („pacjentowi podano lekarstwo z oporami”). Mechanizm zaznacza potrzebę prawidłowego odnotowywania każdorazowego przypadku zastosowania środków przymusu bezpośredniego.

W przypadku kilku pacjentów nieinternowanych KMP ustalił, że unieruchomienie stosowano w sumie 502, 296 i 165 godzin. Biorąc pod uwagę, że środki przymusu

bezpośredniego stanowią najdotkliwszą formę oddziaływania wątpliwości Mechanizmu budzi tak długi czas jego stosowania. Mając to na uwadze KMP zaleca dyrekcji SP w Warcie baczne przyjrzenie się przypadkom tak długiego stosowania wspomnianych środków. W rozmowach personel wizytowanej placówki wskazywał problem długiego oczekiwania na przeniesienie pacjenta do szpitala o zwiększonym poziomie zabezpieczeń (ok. 3 miesięcy), co może stanowić jedną z przyczyn długich okresów stosowania środków przymusu bezpośredniego.

Mechanizm zalecił: prawidłowe dokumentowanie stosowania środków przymusu bezpośredniego (SP w Warcie).

9.4. Dyscyplinowanie i nagradzanie

W obu placówkach obowiązujące zbiory praw i obowiązków nie wprowadzają odpowiedzialności dyscyplinarnej. Jednakże w SP w Łukowie w dniu wizytacji KMP zauważył niepokojącą sytuację, bowiem w Oddziale zastosowano wobec wszystkich pacjentów zakaz całkowitego wychodzenia na spacer, ze względu na ucieczkę jednego z nich, która miała miejsce kilka dni wcześniej. Opisana sytuacja świadczy o stosowaniu odpowiedzialności zbiorowej, która w ocenie Mechanizmu jest niewłaściwym traktowaniem i nie powinna mieć miejsca.

W obu jednostkach pacjenci ponoszą odpowiedzialność materialną za szkody powstałe z ich winy.

W SP Łuków pacjenci utrzymują porządek i sprzątają na swoich salach, namawiani są do dbania o porządek w innych ogólnodostępnych pomieszczeniach, i do sprzątania świetlic, i korytarzy. Czynności te wykonują dobrowolnie, nie ma wyznaczanych osób czy dyżurów do sprzątania. Pacjenci, którzy wykonują takie czynności nie są wynagradzani. W rozmowach pacjenci nie narzekali na to, że sprzątają, nie czuli się do tego zmuszani. Traktowali te czynności, jako sposób na nudę. Jeden z rozmówców (pacjentów) podał że za sprzątanie można dostać więcej jedzenia np.: drugi talerz drugiego dania lub dodatkową porcję kolacji. Inny podał, że za sprzątanie lub inną pomoc salowym można dostać „plusy”. Nie jest to jednak nigdzie podawane do ogólnej wiadomości. Przedstawiciele KMP nie zauważyli, aby w Oddziale opracowany był jakikolwiek system oceniania i motywowania pacjentów do aktywnego uczestniczenia pacjentów w zajęciach. W związku z tym KMP zwrócił się do ordynatora Oddziału o wyjaśnienie kwestii nagradzania pacjentów.

Mechanizm zalecił: zaprzestanie stosowania odpowiedzialności zbiorowej w postaci zakazów dla wszystkich pacjentów w przypadku przewinienia jednego z nich (SP w Łukowie)

9.5. Prawo do informacji

W SP w Warcie w ocenie Mechanizmu prawo do informacji jest przestrzegane. Na korytarzu na tablicy wywieszono są prawa i obowiązki pacjenta, karta praw pacjenta, jak również dane niezbędne do skontaktowania się z Rzecznikiem Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego. Ponadto, jak wynika z informacji otrzymanych od personelu, każdy nowo przyjęty pacjent jest zapoznawany ze swoimi prawami i obowiązkami w pierwszych dniach pobytu w placówce. Na prośbę pacjenta udostępniana jest mu również ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2012 r. poz. 159 z późn. zm.). Dodatkowo, na poszczególnych oddziałach raz w tygodniu Rzecznik Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego uczestniczy w zebraniach społeczności, informując pacjentów o ich prawach i obowiązkach. Pacjenci oprócz spotkań grupowych zawsze są informowani o możliwości przeprowadzenia rozmów z ww. Rzecznikiem na osobności. Zastrzeżenia KMP budziło jedynie brak informacji w ogólnodostępnym miejscu o adresach instytucji, do których pacjenci mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw.

W SP w Łukowie, Mechanizm zgłosił zastrzeżenia do realizacji wskazanego prawa. W trakcie wizytacji zauważono, że w miejscach ogólnodostępnych dla pacjentów (korytarzu, świetlicy, jadalni) nie ma zamieszczonych żadnych informacji na temat porządku dnia w Oddziale, zasad kontaktu osobistego, telefonicznego lub korespondencyjnego z innymi osobami, korzystania z opieki duszpasterskiej oraz innych praw pacjenta (lub ich ograniczeń) i adresów instytucji, do których mogą się zwrócić w przypadku ich łamania. W szpitalu opracowano Kartę Praw i Obowiązków, w której zawarte są wszystkie najważniejsze informacje, zaprezentowane w formie przystępnej i zrozumiałej dla pacjentów. KMP nie zauważył jednak, by te informacje znajdowały się w widocznym dla pacjentów miejscu. Europejski Komitet Zapobiegania Torturom również podkreśla, iż każdemu pacjentowi w czasie przyjmowania do ośrodka - oraz jego rodzinie - powinno się udostępnić broszurę opisującą zasady obowiązujące na jego terenie, a także prawa pacjenta. Pacjenci, którzy nie są w stanie zrozumieć broszury samodzielnie, powinni uzyskać stosowną pomoc (§ 53 Ósmego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (98)]). W wizytowanej placówce nie ma zatrudnionego Rzecznika Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego, o którym mowa w art. 10a-10d ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375

z późn. zm.). Skargi pacjentów z całego szpitala (w tym również z oddziałów psychiatrycznych) lub ich rodzin, przedstawiciele ustawowych, opiekunów prawnych lub faktycznych przyjmowane są przez Pełnomocnika do spraw Praw Pacjenta SPZOZ w Łukowie (zwanego dalej Pełnomocnikiem). Osoba zatrudniona na tym stanowisku posiada wykształcenie prawnicze i wykonuje również inne zadania związane m.in. z pracą administracyjną, organizacją i jakością funkcjonowania szpitala. Pełnomocnik przyjmuje pacjentów oddziałów psychiatrycznych w sytuacji zgłoszenia takiej potrzeby. Wówczas udaje się on na oddział do konkretnego pacjenta i przeprowadza z nim rozmowę. Do obowiązków Pełnomocnika należy rejestrowanie każdej skargi/wniosku (skargi złożone ustnie również są protokolowane) oraz coroczne sporządzanie analizy skarg i wniosków pacjentów.

Mimo pełnej poświęceń pracy Pełnomocnika, KMP uważa, że **we wszystkich placówkach stacjonarnej opieki psychiatrycznej powinien być zatrudniony Rzecznik Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego, który wspierałby i zajmowałby się sprawami osób chorych psychicznie**, co przyczyniłoby się do poprawy przestrzegania ich praw.

Mechanizm zalecił: poprawę dopływu informacji do pacjentów i od pacjentów np. poprzez wywieszanie ważnych informacji na tablicy ogłoszeń oraz cotygodniowe zebrania z możliwością zgłoszenia bieżących problemów, braków, omawianiem zdarzeń w Oddziale, planu zajęć terapeutycznych i rekreacyjnych na bieżący tydzień, prac do wykonania na rzecz Oddziału i przyjmowania zgłoszeń osób chętnych do ich realizacji, itp. (SP w Łukowie), zamieszczenie w ogólnodostępnym miejscu informacji z adresami instytucji, do których pacjenci mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw (SP w Warcie, SP w Łukowie).

Zalecanie skierowane do Rzecznika Praw Pacjenta: podjęcie działań na rzecz zapewnienia w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Łukowie Rzecznika Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego.

9.6. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Pacjenci obu placówek mają zapewniony kontakt ze światem zewnętrznym²⁵ poprzez prowadzenie korespondencji, rozmowy telefoniczne oraz odwiedziny. Wymienione wyżej formy utrzymywania kontaktu z bliskimi osobami w wizytowanych placówkach co do zasady nie podlegają ograniczeniom. W SP w Łukowie wątpliwości KMP budzi jednak „niepisana” zasada obowiązująca w Oddziale dotycząca ograniczeń wiekowych osób odwiedzających. Z

²⁵ W dalszej mierze w obszarze zainteresowania KMP pozostaje kwestia braku uprawnienia osób internowanych do korzystania z przepustek na okresowe przebywanie poza szpitalem (patrz: Raport RPO z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2012 r., s. 46).

rozmów z personelem wynika bowiem, że dzieci do 14 roku życia nie mogą wchodzić na Oddział i tym samym odwiedzać pacjentów. Krajowy Mechanizm Prewencji rozumie, że tego typu „niepisana” zasada wynika z potrzeby ochrony dziecka, które (pomijając możliwość zagrożenia fizycznego) może być narażone na traumatyczne przeżycia. Mimo tego KMP zwraca uwagę, że takie ograniczenia nie znajdują odzwierciedlenia w obowiązujących przepisach. Również *Regulamin odwiedzin pacjentów w oddziałach szpitalnych SPZOZ w Łukowie* nie wprowadza takich obostrzeń. W związku z powyższym dobrym rozwiązaniem jest zorganizowanie odpowiedniego pomieszczenia przeznaczonego do widzeń pacjentów z ich dziećmi. Zachowana zostanie wówczas zasada ochrony dzieci i niewprowadzania ich do oddziału psychiatrycznego przy jednoczesnym umożliwieniu zrealizowania takiego widzenia pacjentom i ich rodzinom.

W SP Warcie wskazane byłoby także rozważenie organizacji oddziałów rehabilitacyjnych dla osób internowanych, które byłyby nastawione na usprawnianie umiejętności społecznych tych pacjentów.

Mechanizm zalecił: zorganizowanie odpowiedniego pomieszczenia przeznaczonego do widzeń pacjentów z dziećmi (SP w Łukowie), rozważenie organizacji oddziałów rehabilitacyjnych dla osób internowanych (SP w Warcie).

9.7. Prawo do ochrony zdrowia

W kwestii opieki medycznej przedstawiciele KMP w obu wizytowanych jednostkach przedstawili szereg zastrzeżeń, które zostały sformułowane w oparciu o ekspertyzy lekarzy psychiatrów. W SP w Warcie każdego dnia w oddziale odbywa się obchód lekarski. Są to rozmowy zawsze w obecności innych osób z personelu i pacjentów. Pacjenci z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP w większości informowali, że nie są wzywani na rozmowy/badania indywidualne do gabinetu lekarskiego. Stanowi to problem w przypadku pacjentów, którzy nie chcą mówić o sobie podczas obchodów lekarskich. W opinii KMP brak indywidualnych rozmów/badań w gabinecie skutkuje lakonicznymi, pobieżnymi opisami stanu psychicznego, jak też oddziaływaniami terapeutycznymi, które mogą odnosić się do działań nakierowanych na objawy, które są widoczne przy pobieżnym badaniu i ocenie stanu psychicznego. Ponadto, przez stosowanie powyższej praktyki łamane jest prawo pacjentów do intymności i prywatności przy badaniach lekarskich.

Zastrzeżenia wizytujących budzi także sposób dokumentowania procesu leczenia pacjentów. Przeanalizowane przez KMP obserwacje stanu zdrowia były pobieżne,

ogólnikowe i niekompletne. Opisy stanu psychicznego zawierały wnioski, bez opisu na podstawie czego i jakich konkretnych objawów je postawiono. Opisywane są braki, dysfunkcje, a brak opisów obszarów, które mogą dobrze rokować. Ponadto, KMP wykrył niezgodności pomiędzy zleceniami w karcie zleceń, a wpisami w bieżących obserwacjach w historii choroby. W jednym przypadku brakowało bieżących wpisów zlecanych/odstawianych leków. Dotyczy to zleceń neuroleptyków, leków prokognitywnych, antybiotyków. Wpisy odnośnie zlecanych leków pojawiają się jakiś czas później już jako istniejąca sytuacja. Przez powielanie notatek odnośnie stanu psychicznego, jak i somatycznego w opisach bieżących utrzymywane jest leczenie, które w karcie zleceń jest już zakończone (np. powielana notatka: „ w trakcie antybiotykoterapii” przez około miesiąc po odstawieniu antybiotyku, według karty zleceń). W kolejnej historii choroby Mechanizm ustalił brak konsekwentnych wpisów odnośnie zmian w farmakoterapii - zlecane wcześniej leki znikają bez zaznaczenia w historii choroby i nagle pojawiają się nowe, również bez uzasadnienia, kilkakrotnie występują także powielenia tych samych notatek.

Także analiza opinii psychiatryczno-psychologicznych sporządzanych dla sądu nie ma dostatecznego odzwierciedlenia w prowadzonych na bieżąco obserwacjach lekarskich wpisywanych w historii choroby. W opinii Mechanizmu powyższe ustalenia mogą stanowić podstawę przypuszczenia, że weryfikacja stanu zdrowia pacjenta i tym samym konieczności kontynuowania środka zabezpieczającego nie jest wykonywana prawidłowo.

Brak czytelnych i wyczerpujących wpisów okresowych kontroli stanu zdrowia pacjentów sugeruje, że takie oceny nie są wykonywane lub wykonywane pobieżnie, co może przekładać się na niewłaściwe leczenie pacjenta i/lub przedłużanie jego pobytu w szpitalu w ramach detencji. W związku z powyższym KMP zaleca wyeliminowanie powyższych nieprawidłowości i rzetelne prowadzenie dokumentacji.

W SP w Łukowie również dostrzeżono braki w dokumentowaniu procesu leczenia pacjentów, w szczególności długotrwale braki wpisów lekarskich. Ponadto, nie są tworzone wieloprofilowe plany terapeutyczne uwzględniające diagnozę stanu psychicznego, somatycznego i funkcjonowania psychospołecznego, brak również określenia odpowiednich do tego form terapii z uwzględnieniem leczenia farmakologicznego i oddziaływań psychospołecznych. KMP w rozmowie indywidualnej z jednym pacjentem uzyskał informację, że nie może on czytać (choć chciałby), gdyż ma niedopasowane okulary. Nie wiedział, czy Oddział ma dostęp do okulisty, gdyż nie zgłaszał nikomu swego problemu, nikt go też o to nie pytał. Mając na uwadze powyższe Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca zwrócenie większej uwagi na pacjentów nieartykułujących swoich potrzeb, np. w zakresie

leczenia stomatologicznego, zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny (okulary, aparat słuchowy itp.) oraz uzyskanie większej dostępności do lekarzy specjalistów, tj.: stomatologa i okulisty.

SP w Łukowie ma dostęp do całego asortymentu leków z apteki szpitalnej w tym leków „somatycznych” i leków psychotropowych, także neuroleptyków nowej generacji, jednak z powodu ograniczeń finansowych w Oddziale nie wdraża się leczenia rispoletem consta, jako lekiem zbyt kosztownym. Mimo tych ograniczeń budżet Oddziału nie jest zbilansowany i wykazuje co miesięczny deficyt rzędu około 30 tys zł. Jest to powszechny w Polsce przejaw niedostatecznego oszacowania w kontraktach z NFZ kosztów funkcjonowania oddziałów psychiatrycznych w szpitalach wielospecjalistycznych, co skutkuje obniżeniem standardów świadczeń leczniczych udzielanych w tych oddziałach. Funkcjonowanie Oddziału powinno być finansowane przez NFZ na poziomie rzeczywistych kosztów. Jak wynika z bilansu budżetu Oddziału w kontrakcie zawartym z NFZ, koszty funkcjonowania Oddziału są oszacowane zbyt nisko, co uniemożliwia udzielania świadczeń o odpowiednim standardzie. Krajowy Mechanizm Prewencji zauważa, iż jest to problem systemowy, a jego rozwiązanie wymaga zaangażowania dyrekcji szpitala oraz organu założycielskiego w negocjacje z NFZ.

Mechanizm zalecił: prowadzenie indywidualnych rozmów z pacjentami, także z inicjatywy lekarza (SP w Warcie), wyeliminowanie uchybień w dokumentacji medycznej (SP w Warcie), wdrożenie i dokumentowanie (poprzez regularne wpisy w historii choroby) dla każdego pacjenta indywidualnego planu terapii, uwzględniającego diagnozę medyczną i ocenę funkcjonowania społecznego oraz adekwatne do tego połączenie farmakoterapii z oddziaływaniami psychospołecznymi (psychoedukacja, treningi umiejętności życiowych i społecznych); zwrócenie większej uwagi na pacjentów nieartykułujących swoich potrzeb, np. w zakresie leczenia stomatologicznego, zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny (okulary, aparat słuchowy, itp.) oraz uzyskanie większej dostępności do lekarzy specjalistów, tj.: stomatologa i okulisty (SP w Łukowie).

9.8. Oddziaływania terapeutyczne i kulturalno-oświatowe

W SP w Warcie internowani mają możliwość uczestniczenia w różnorodnych zajęciach terapeutycznych. Do prowadzenia tych zajęć w Szpitalu jest zatrudnionych 19 instruktorów terapii zajęciowej. Liczba ta pozwala na organizację zajęć 7 dni w tygodniu. Analiza dokumentacji wykazała, że w oddziale prowadzone są m.in. warsztaty terapii zajęciowej wykorzystującej różnorodne techniki plastyczno – manualne, treningi umiejętności

społecznych: trening budżetowe, zajęcia relaksacyjne/muzykoterapia. Ponadto, pacjenci mogą 2 razy w tygodniu brać udział w zajęciach organizowanych w Ośrodku Terapii Zajęciowej Szpitala, w bardzo dobrze wyposażonej pracowni kulinarnej, technicznej lub artystycznej. Pacjentom internowanym zapewnia się każdego dnia gimnastykę oraz 2 spaceru na świeżym powietrzu, a w porze letniej organizowane są dla nich grille.

W rozmowie z psychologiem ustalono, że pacjentom nie sporządza się indywidualnych planów terapii. Psycholog przeprowadza rozmowy diagnostyczne i terapeutyczne, jednakże w większym stopniu oddziaływania te nastawione są na pojedyncze interwencje, niż zaplanowany proces terapeutyczny dla poszczególnych pacjentów. Należy w tym miejscu podkreślić, iż zgodnie z zaleceniami CPT: *Leczenie psychiatryczne powinno opierać się na zindywidualizowanym podejściu, które implikuje sporządzenie planu leczenia dla każdego pacjenta. Plan taki powinien obejmować szeroki zakres czynności rehabilitacyjnych i terapeutycznych, kontakt ze sztuką, teatrem, muzyką i sportem. Pacjenci powinni mieć regularny dostęp do właściwie wyposażonych pokoi rekreacyjnych oraz mieć możliwość codziennych ćwiczeń na świeżym powietrzu; pożądane jest także stworzenie pacjentom możliwości nauki i odpowiedniej pracy* [CPT/Inf (98) 12].

W SP w Łukowie pacjenci mają możliwość uczestniczenia w zajęciach terapeutycznych od poniedziałku do piątku w godzinach 7.00 – 14.30. KMP uważa jednak, że zaproponowane zajęcia są niewystarczające i w zasadzie nie mają charakteru rehabilitacyjnego i terapeutycznego. Z informacji uzyskanych podczas wizytacji wynika, że pacjentom nie sporządza się indywidualnych planów terapii. Oferta zajęć kulturalno-oświatowych i terapeutycznych jest uboga, pacjenci nie mają zapewnionego odpowiedniego sprzętu do rekreacji np. piłki, którą mogliby pograć w ramach spaceru. Większość dnia spędzają w budynku.

W Oddziale, na którym znajdują się internowani, nie organizuje się zebrań społeczności, a także grupowych form psychoterapii, psychoedukacji, treningów umiejętności życiowych i społecznych. Na świetlicy jest telewizor, można wypożyczyć książkę, jest dostępna prasa.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji **skuteczne leczenie pacjentów nie może polegać tylko na farmakoterapii, ale stosowaniu szerokiego wachlarza zajęć przygotowujących do funkcjonowania w rolach społecznych.**

Mechanizm zalecił: stworzenie indywidualnych planów terapii dla pacjentów (SP w Warcie), wzbogacenie oddziaływań pozafarmakologicznych o formy grupowe, takie jak:

zebrania społeczności, psychoedukacja, treningi umiejętności życiowych i społecznych; doposażenie Oddziału w sprzęt do rekreacji i terapii zajęciowej na dworze i w pomieszczeniach (piłka, inne gry, artykuły do terapii zajęciowej, materiały plastyczne, biurowe, artykuły do majsterkowania, produkty do treningów kulinarnych, itp.) (SP w Łukowie).

9.9. Prawo do praktyk religijnych

Opiekę duszpasterską nad pacjentami w obu placówkach sprawuje ksiądz katolicki. Pacjenci z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP w obu szpitalach nie zgłaszali uwag odnośnie posług religijnych.

9.10. Warunki bytowe

Pacjenci SP w Łukowie mają zapewnione dobre warunki bytowe. Pokoje pacjentów są w większości 3 i 4 osobowe (1 pokój był 7 osobowy). Pokoje wyposażone są w łóżka i szafki, mają dość surowy wystrój, ale panuje w nich porządek. Szafki znajdujące się przy łóżkach są stare i wyeksploatowane. W trakcie oglądu wizytujący zauważyli, że przy niektórych łóżkach brakowało szafek. Z kolei przy łóżku jednego z pacjentów (długoterminowego rezydenta) było ich kilka złożonych na kształt mebla. Jeden z pacjentów podał, że ubranie musi trzymać w torbie, bo nie ma szafki. Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom zauważa, iż *należy przykładać szczególną uwagę do dekoracji pomieszczeń pacjentów oraz miejsc przeznaczonych do odpoczynku, w celu dostarczenia pacjentom stymulacji wzrokowej. Wysoce pożądane jest wyposażenie pomieszczeń w stoliki i szafki stojące obok łóżek; ponadto pacjentom powinno się pozwolić na przechowywanie określonych rzeczy osobistych (fotografie, książki, itp.). Należy także podkreślić znaczenie zapewnienia pacjentom określonego miejsca, w którym mogą przechowywać swoje rzeczy pod kluczem; brak takiego miejsca może godzić w poczucie bezpieczeństwa i autonomii u pacjenta (§ 34 Ósmego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (98) 12]).*

W wielu pokojach łóżka były dostępne tylko z dwóch lub jednej strony, w innych z kolei odstęp pomiędzy nimi był zbyt mały i nie umożliwiał swobodnego dostępu do pacjenta, co jest niezgodne z wymogami zawartymi w § 18 i 19 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać

pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą (Dz. U. z 2012 r. poz. 739).

W całym Oddziale znajdują się dwa węzły sanitarne, każdy z nich wyposażony jest w miski ustępowe, umywalki, prysznic i wannę z uchwytyami przystosowanymi dla osób mających trudności w poruszaniu się. Z myślą o nich zakupiono także specjalny wózek umożliwiający wykonanie czynności sanitarno-higienicznych w pozycji siedzącej. W łazienkach znajdują się dozowniki z mydłem i pojemniki z ręcznikami jednorazowego użycia. W części geriatrycznej węzeł sanitarny jest koedukacyjny, nie wyznaczono oddzielnych łazienki i toalety dla kobiet oraz mężczyzn. Zgodnie z uzyskanymi podczas wizytacji informacjami w Oddziale nie ma ograniczeń co do dostępu pacjentów do sanitariatów, co oznacza, że są one otwarte całą dobę.

Palenie tytoniu w wizytowanym Oddziale jest dopuszczalne w specjalnie przeznaczonym do tego pomieszczeniu. Pacjenci internowani, którzy nie mogą wychodzić poza teren Oddziału zamawiają drobne zakupy, papierosy u pracownika socjalnego, który przynosi je po cenie zakupu. W rozmowach z pacjentami Krajowy Mechanizm Prewencji otrzymał informację na temat odsprzedawania pacjentom papierosów przez salowych po wygórowanych cenach (10 zł za jednego papierosa w nocy). W związku z tym, KMP zwrócił się z prośbą do dyrektora szpitala o wyjaśnienie tej kwestii. W Oddziale nie ma zainstalowanych kamer przemysłowych (monitoirngu).

W SP w Warcie wszystkie pokoje pacjentów były wieloosobowe (od 2 do 6 łóżek), wyposażone w łóżka, szafy, szafki nocne, krzesła i stoliki. W oddziałach wyodrębniono dla pacjentów sanitariaty z kabinami prysznicowymi, kabinami WC i wannami. Pomieszczenia te posiadały uchwyty ułatwiające korzystanie osobom mającym trudności w poruszaniu się. Ponadto, sanitariaty i toaleta w oddziale 3C były dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. W oddziałach koedukacyjnych były oddzielne łazienki i toalety dla kobiet oraz mężczyzn. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektora szpitala łazienki i toalety zamykane są jedynie na czas obchodu, wydawania posiłków i ciszy nocnej. Jednakże podczas oglądu oddziałów KMP ustalił, że powyższe pomieszczenia otwierane są o wyznaczonych godzinach, 4 razy dziennie. W związku z powyższym Mechanizm zaleca aby nie ograniczać pacjentom dostępu do sanitariatów czy toalet, poza przypadkami wskazanymi przez dyrektora.

W kwestii żywienia w obu placówkach przedstawiciele Mechanizmu nie odebrali żadnych uwag.

Mechanizm zalecił: stworzenie pacjentom odpowiednich warunków do przechowywania ich osobistych, podręcznych rzeczy; dostosowanie dostępu do łóżek pacjentów zgodnie z wymogami zawartymi w § 18 i 19 rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 czerwca 2012 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 739) (SP w Łukowie).

10. Domy Pomocy Społecznej

W III kwartale 2012 r. Mechanizm przeprowadził wizytację pięciu domów pomocy społecznej²⁶ (dalej: DPS). Wyniki z czynności przeprowadzonych w placówkach w Choroszczy, Koronowie i Chorzowie zostaną zaprezentowane w kolejnym raporcie kwartalnym. Do dnia sporządzenia niniejszego Raportu Mechanizm nie otrzymał odpowiedzi na zalecenia wydane właściwym władzom.

10.1. Traktowanie

Atmosferę panującą w obu domach, przedstawiciele KMP ocenili jako bardzo dobrą. O traktowaniu przez personel pozytywnie wypowiadali się również sami mieszkańcy. Na pozytywne wrażenie wizytujących wpływ miał szczególnie sposób odnoszenia się personelu wobec mieszkańców oraz znajomość potrzeb, upodobań i problemów, z którymi się borykają. Jednakże w DPS w Raciborzu część personelu zwraca się do mieszkańców per „Ty”, co jest zaznaczeniem pozycji w hierarchii. Zdaniem KMP wspomniany sposób zwracania się powinien być ustalony obopólnie.

W placówce w Psarach, zgodnie z wyjaśnieniami kierownictwa, przymus bezpośredni nie jest stosowany. W przypadku agresywnego zachowania mieszkańca, prowadzone są rozmowy mające na celu uspokojenie i perswazje zapobiegające destruktywnym czynom. Prowadzone są też konsultacje z lekarzem psychiatrą. Konieczne czasem okazuje się wezwanie pogotowia ratunkowego. W Domu Pomocy Społecznej w Raciborzu wizytujący pozyskali informację o 3 przypadkach zastosowania przymusu bezpośredniego. Dwa z nich dotyczyły zastosowania unieruchomienia, a jeden przytrzymania i przymusowego zastosowania leku (równocześnie). Na obydwu kartach przymusu dotyczących zastosowania unieruchomienia, jako powód jego zastosowania zapisano „agresję czynną wobec personelu”,

²⁶ DPS w Psarach (04-06.07.2012 r.), DPS „Dom Świętej Notburgii” w Raciborzu (07-08.08.2012 r.), DPS w Choroszczy (04-05.09.2012 r.), DPS „Spokojna Przystań” w Koronowie (11-12.09.2012 r.), DPS w Chorzowie (24.09.2012).

co jest uzasadnieniem zbyt ogólnym i nie informuje konkretnie, jakie były przejawy tejże agresji. Przymus był zastosowany przez pielęgniarkę z późniejszą akceptacją lekarza psychiatry. Niemożliwym było ustalenie faktów, w jakim czasie, od czasu jego rozpoczęcia, lekarz psychiatra był poinformowany o zastosowaniu przymusu, ponieważ nie było takowych zapisów w dokumentacji. Nie ujawniono również udokumentowania faktów dotyczących uprzedzenia osób, u których stosowano przymus bezpośredni o jego zastosowaniu. Wskazać jednak należy, że sam przebieg prowadzenia zabezpieczenia nie nasuwa żadnych uwag ani zastrzeżeń.

W obu placówkach prowadzony był zeszyt skarg mieszkańców, jednakże skargi ustne nie są rejestrowane, gdyż rozpatrywane są na bieżąco podczas wysłuchania.

Mechanizm zalecił: rejestrowanie skarg ustnych (DPS Psary, DPS Racibórz), stosowanie środków przymusu bezpośredniego zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym szczególnie prawidłowe odnotowywanie faktu zastosowania tego środka (DPS Racibórz), przeprowadzenie praktycznego szkolenia dla personelu ze stosowania środków przymusu bezpośredniego (DPS Racibórz), zwracanie się do mieszkańców per „Ty”, o ile zostało to ustalone obopólnie (DPS Racibórz).

10.2. Dyscyplinowanie

Mieszkańcy Domu w Psarach nie byli dyscyplinowani. W przypadku rażącego naruszenia porządku i spokoju lub też stwarzania przez mieszkańca zagrożenia dla siebie lub otoczenia, pielęgniarka dyżurna wzywa policję. Fakt nadużycia zaś odnotowuje w raporcie pielęgniarskim.

W DPS w Raciborzu natomiast wizytujący odebrali niepokojącą informację, że chociaż w placówce nie funkcjonuje katalog kar, wobec mieszkańców, którzy nie wrócą do Domu na czas, bądź wrócą pod wpływem alkoholu, stosuje się zakaz wyjść. Decyzję o tym podejmuje psychiatra. Mechanizm stoi na stanowisku, że mieszkańcy nie powinni być dyscyplinowani, szczególnie pozbawieniem możliwości opuszczania Domu. Podkreśla też, że kompetencje lekarza są inne niż upominanie mieszkańców, dlatego też nie należy rozszerzać o tę sferę jego działalności. Nadto, wątpliwości Mechanizmu wzbudził zapis w art. 13 ust. 1 Karty praw i obowiązków mieszkańca, według którego mieszkaniec może być przeniesiony do innego pokoju mieszkalnego, także bez jego zgody z *ważnego powodu*. Przede wszystkim, nie określono precyzyjnie przyczyny przeniesienia. Zdaniem KMP należy szczegółowo wskazać

przesłanki do przeniesienia mieszkańca, ponieważ jedynie pełna świadomość zasad buduje poczucie bezpieczeństwa. Wizytujący odebrali również informację, że w przypadku oskarżenia o kradzież, oddziałowa z psychologiem rozstrzygają o winie, na podstawie rozmowy między mieszkańcami, w ich obecności. Mechanizm uważa, że organem właściwym do podejmowania decyzji w tej sprawie jest dyrektor Domu, któremu każda ze stron powinna złożyć wyjaśnienia.

Mechanizm zalecił: zaprzestanie stosowania przeniesienia mieszkańca do innego pokoju jako kary (DPS Racibórz), zaprzestanie stosowania kary ograniczenia wyjść na zewnątrz (DPS Racibórz).

10.3. Prawo do informacji

Osoby skierowane do obu placówek przy przyjęciu są przedstawiane pracownikom, zapoznają się dokładnie z regulaminem placówki oraz obowiązującymi w niej procedurami. Jednakże w Domu w Raciborzu mieszkaniec nie poświadcza podpisem faktu zapoznania się z zasadami w nim panującymi. Zdaniem KMP, warto wprowadzić praktykę sygnowania przez mieszkańca zapoznania się z prawami i obowiązkami, aby nie pozostawało wątpliwości, czy wszystkie czynności zostały przeprowadzone. Zdaniem Mechanizmu ważne jest upewnienie się, czy wszystkie treści przekazane mieszkańcom zostały przez nich zrozumiane. Nadto, w placówce tej dokonując oglądu, wizytujący nie dostrzegli wywieszonych w miejscach dostępnych dla mieszkańców Regulaminu, Karty praw i obowiązków mieszkańca i adresów instytucji, do których mogą się zgłosić gdy łamane są ich prawa.

Mechanizm zalecił: sygnowanie przez mieszkańca zapoznania się z Regulaminem oraz Kartą praw i obowiązków mieszkańca (DPS Racibórz), udostępnienie w widocznym miejscu Regulaminu Domu, Karty praw i obowiązków mieszkańca i adresów instytucji stojących na straży praw człowieka (DPS Racibórz).

10.4. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wizytowane placówki nie stwarzają żadnych ograniczeń w kontaktach mieszkańców z członkami najbliższej rodziny, opiekunami i przyjaciółmi.

Jednakże w DPS w Raciborzu wątpliwości Mechanizmu wzbudziło stwierdzenie dyrektora, że rozmowy telefoniczne mieszkańców w biurze mają walor kontroli nad wypowiedzianymi przez nich treściami. KMP przypomina, że przysłuchiwanie się rozmowom może naruszać prawo do prywatności i poufności kontaktu z bliskimi. W placówce w Psarach natomiast, zastrzeżenia Mechanizmu wzbudził obowiązek podawania przez mieszkańców celu wyjścia poza teren DPS i przewidywaną godzinę powrotu, ponieważ może to stanowić ingerencję w sferę prywatności. Mechanizm uważa, że mieszkańcy, zwłaszcza przyjęci na własny wniosek, powinni mieć większą swobodę i prawo odmowy podania szczegółów dotyczących opuszczenia terenu Domu.

10.5. Prawo do dysponowania własnością

KMP dobrze ocenił jasność zasad i procedur obowiązujących w obu placówkach, dotyczących dysponowania swoją własnością przez mieszkańców. Jedyne wątpliwości wizytujących dotyczyły obowiązującej w obu placówkach praktyki wydzielania mieszkańcom papierosów, często w wyniku dyspozycji ze strony rodziny. Mechanizm wyraża zrozumienie dla uszanowania woli rodziny, czy dbania o racjonalne użytkowanie wyrobów tytoniowych, jednakże zwraca uwagę na prawo mieszkańców do dysponowania swoją własnością, w tym papierosami. Nadto, zastrzeżenia Mechanizmu wzbudził art. 40 ust. 2 Karty praw i obowiązków mieszkańca DPS w Raciborzu, w którym zapisane jest, że dyrekcja Domu ma prawo przejąć dowód osobisty mieszkańca, argumentując to jego stanem psychicznym i ryzykiem utracenia przez niego dokumentu. KMP nie widzi uzasadnienia dla ustalenia powyższego zapisu Karty. Nadto należy podkreślić, że dowód osobisty jako dokument potwierdzający tożsamość stanowi własność osoby do której należy i w jej władaniu winien być pozostawiony. Co więcej, zdaniem Mechanizmu narusza on gwarancję do dysponowania swoją własnością oraz przeczy art. 5, według którego mieszkaniec zachowuje wszystkie uprawnienia, jakie posiadał przed zamieszkaniem w Domu (o ile nie został ubezwłasnowolniony).

10.6. Prawo do ochrony zdrowia

Mechanizm bardzo dobrze ocenił sposób realizacji prawa mieszkańców obu placówek do opieki medycznej. Wszyscy otoczeni byli opieką zarówno podstawową, jak i specjalistyczną. Jedyne zastrzeżenia dotyczyły sposobu prowadzenia dokumentacji

medycznej, w sposób luźny, lakoniczny; brakowało w nich wywiadu, badania przedmiotowego, rozpoznania, zleconych badań czy zabiegów (DPS w Psarach), realizowania zaleceń farmakologicznych w oparciu o rozmowę telefoniczną z lekarzem, braku sygnowania zapisów przez osoby, które ich dokonują, nieczytelności niektórych zapisów. W jednym z przypadków brak było udokumentowania podania leku psychotropowego mieszkańcowi, wobec którego dodatkowo zastosowany był przymus bezpośredni w postaci zabezpieczenia pasami bezpieczeństwa (DPS Racibórz).

Mechanizm zalecił: zapewnienie codziennej obecności lekarza psychiatry i psychologa w większym wymiarze godzin (DPS Psary, DPS Racibórz), zlecenie wykonania brakujących badań mieszkańców (DPS Psary), prawidłowe prowadzenie dokumentacji medycznej (DPS Psary), prowadzenie rzetelnej dokumentacji medycznej, umożliwiającej ustalenie chorób pacjenta, a także zaleceń farmakologicznych i pozafarmakologicznych oraz sposób ich realizacji (DPS Racibórz), ujednolicenie sposobu prowadzenia dokumentacji, zwłaszcza medycznej, na wszystkich oddziałach (DPS Racibórz).

10.7. Oddziaływania kulturalno – oświatowe i terapeutyczne

Z dokonanych czynności wynika, że mieszkańcy każdego z Domów mają organizowane imprezy kulturalne, uroczystości i wyjazdy turystyczne, co świadczy o aktywizacji mieszkańców oraz o bogatej ofercie zajęć kulturalnych dla nich.

KMP zwrócił uwagę na konieczność dostosowywania indywidualnych planów wsparcia (IPW) mieszkańców DPS w Psarach do stwierdzonych problemów mieszkańca. W wyniku analizy jednego z IPW dostrzeżono bowiem, że mimo, iż u mieszkańca stwierdzono uzależnienie od substancji nasennych i uspokajających, nie zostało ono uwzględnione jako przedmiot oddziaływań, ani wpisane do karty informacyjnej. Mechanizm podkreśla także znaczenie modyfikacji środków prowadzących do osiągnięcia celu wpisanego w indywidualny plan wsparcia.

Wątpliwości wizytujących DPS w Raciborzu wzbudziło przeprowadzanie przez psychologa rozmów dyscyplinujących z psychologiem. Zdaniem KMP rolę psychologa nie powinno być strofowanie mieszkańców, czy zapowiadanie konsekwencji niewłaściwego zachowania. Ponadto, w Domu tym nie funkcjonuje zespół opiekuńczo-terapeutyczny, składający się ze specjalistów we wszystkich dziedzinach. Nawet psycholog zatrudniony na

umowę, wolontariusz i psychiatra nie mają ze sobą kontaktu, co przeczy idei kompleksowych oddziaływań. Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji komunikacja między nimi jest niezbędna do osiągnięcia korzystnych kompleksowych efektów terapeutycznych.

Mechanizm zalecił: powołanie zespołu opiekuńczo - terapeutycznego (DPS Racibórz), zaprzestanie przeprowadzania rozmów dyscyplinujących przez psychologa i psychiatrę oraz praktyki polegającej na decydowaniu przez nich o konsekwencjach wyciąganych wobec mieszkańców (DPS Racibórz), tworzenie planów wsparcia, które są adekwatne do dysfunkcji mieszkańców oraz uzupełnienie ich o wybrane metody pracy i ewaluację zmian (DPS Racibórz).

10.8. Prawo do praktyk religijnych

W żadnym z wizytowanych domów pomocy społecznej Mechanizm nie stwierdził nieprawidłowości w tym obszarze.

10.9. Personel

Pracownicy oby placówek objęci są szkoleniami z zakresu: stosowania środków przymusu bezpośredniego, praw i obowiązków mieszkańców, pracy z osobami chorymi psychicznie oraz pierwszej pomocy przedmedycznej, procedury podawania leków. Poza wspomnianymi wyżej szkoleniami, pracownicy, z własnej inicjatywy i we własnym zakresie, biorą udział w kursach i szkoleniach podnoszących kwalifikacje i pomocnych w pracy. Jednakże w placówce w Raciborzu od 2008 roku brak jest jakichkolwiek spotkań szkoleniowych zespołu placówki z psychologiem w zakresie edukacji z zakresu kontaktu z mieszkańcem, zachowań terapeutycznych, zespołów wypalenia zawodowego, zachowań interpersonalnych w obrębie członków zespołu terapeutycznego, ewentualnych konfliktów w grupie i innej problematyki, podczas gdy w opinii KMP, takie spotkania powinny mieć charakter regularny. Właściwym byłoby także nadzorowanie pracy zespołu terapeutycznego przez wykwalifikowanego superwizora.

Mechanizm zalecił: kontynuowanie szkoleń dla pracowników DPS z zakresu stosowania środków przymusu bezpośredniego, praw mieszkańców, metodyki pracy z mieszkańcami (DPS Psary).

10.10. Warunki bytowe

W trakcie wizytacji dokonano oglądu wszystkich budynków mieszkalnych obu placówek. Wrażenia wizytujących zarówno z terenu Domu, jak i wszystkich budynków, były pozytywne. Placówki wyróżnia dbałość o estetykę i czystość oraz udogodnienia dla jej mieszkańców. Osoby, z którymi rozmawiali wizytujący, pozytywnie wypowiadały się na temat warunków panujących w DPS.

W DPS w Psarach Mechanizm pozytywnie ocenił możliwość opiekowania się zwierzętami i ich obecność w życiu mieszkańców. Uwagę przedstawiciele KMP zwróciły jednakże 4 stanowiska pracy w małym pokoju pracownika socjalnego. Mechanizm uważa, że obecne rozwiązanie nie sprzyja poufności rozmowy i może wiązać się z dyskomfortem mieszkańców, korzystających z pomocy pracownika socjalnego. Nadto, wizytujący stwierdzili: niskie tapczany, co może utrudniać siadanie/wstawanie osobom starszym i niedołącznym, zabrudzenia na ścianach, mały metraż pokoju jednoosobowego.

W placówce w Raciborzu wizytujący mieli zastrzeżenia do: wykazu godzin, w których kuchenki są udostępniane mieszkańcom (zdaniem KMP jest to sprzeczne z ideą możliwości przygotowywania przez mieszkańców posiłków we własnym zakresie i nie może być tłumaczone względami bezpieczeństwa), zainstalowania sygnalizacji przyzywowej jedynie przy wejściu do pokoi, a nie przy łóżkach osób leżących, braku uchwytów i poręczy w łazienkach, ułatwiających korzystanie mniej sprawnym lub niepełnosprawnym mieszkańcom.

Mechanizm zalecił: wyodrębnienie palarni dla osób mieszkających na parterze lub umożliwienie im korzystania z palarni na piętrze przez całą dobę (DPS Psary), zainstalowanie klimatyzacji lub zakup wiatraków w celu zniwelowania odczucia gorąca w okresie letnim (DPS Psary), zakup łóżek odpowiedniej wysokości, w celu ułatwienia mieszkańcom siadania i wstawania lub zakup nóżek podnoszących ich wysokość (DPS Psary), zakup plastikowych nakładek na sedesy (DPS Psary), zakup wózka do kąpeli chorych leżących (DPS Psary), odmalowanie pokoi wymagających remontu (DPS Psary), rozważenie wyodrębnienia pokoju dla pracowników socjalnych, który gwarantowałby mieszkańcom poufność i swobodę rozmowy (DPS Psary), uzupełnienie wyposażenia Domu w udogodnienia dla osób niepełnosprawnych ruchowo tj. w poręcze i podłokietniki w toaletach, maty antypoślizgowe pod prysznicami oraz w miarę możliwości, zlikwidowanie progów (DPS Racibórz).

Część 3

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ II

RPO-698170-II/12

Pan Jacek M. skierował do Rzecznika skargę, w której podniósł m.in., że druki potwierdzenia odbioru korespondencji urzędowej, wydawane wnioskodawcy przez administrację Aresztu Śledczego w Sz., nie są opatrzone pieczętką, a zawierają jedynie podpis funkcjonariusza, który korespondencję odbiera i datę jej odbioru.

Przeprowadzone przez Rzecznika postępowanie wyjaśniające potwierdziło zarzut wnioskodawcy. W wyjaśnieniach Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w P. wskazał, że cyt. „zgodnie z obowiązującymi w jednostce zasadami obiegu korespondencji, na potwierdzeniach odbioru korespondencji nie umieszcza się żadnych pieczętek”.

Należy zauważyć, że zgodnie z art. 105 § 7 Kodeksu karnego wykonawczego skazany otrzymuje pisemne potwierdzenie odbioru w zakładzie karnym wysyłanej przez niego korespondencji urzędowej. Wzór druku potwierdzenia został określony w instrukcji nr 8/2010 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 13 sierpnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów i druków ewidencyjnych. We wzorze figuruje pole „podpis i stempel”, co jednoznacznie wskazuje, że potwierdzenie wydane osadzonemu powinno być opatrzone stemplem. Ze wzoru nie wynika, jaką treść stempel ma zawierać, tym samym nie można zakładać, że musi to być imienna pieczętka funkcjonariusza odbierającego korespondencję. W ocenie Rzecznika wystarczający jest odcisk stempla z nazwą jednostki penitencjarnej.

Mając powyższe na uwadze zarzut wnioskodawcy w tej mierze uznano za uzasadniony, jednocześnie zwrócono się do Dyrektora o spowodowanie prawidłowego potwierdzania odbioru korespondencji urzędowej za pomocą podpisu i stempla w podległych Dyrektorowi jednostkach oraz poinformowanie Rzecznika o podjętych działaniach.

RPO-695629-II/12

Do Rzecznika skierował skargę Pan Marcin V., przebywający w Zakładzie Karnym w R. Wnioskodawca żalił się m.in. że administracja więzienna wymaga, by skazani podawali przed wykonaniem rozmowy telefonicznej numeru telefonu i hasła do karty pre-paidowej. Rzecznik podjął sprawę i skierował do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. prośbę o jej zbadanie.

W toku przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego ustalono, że wskazaną kwestię reguluje zarządzenie nr 36/2011 w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego oraz zarządzenie nr 5/2012. Analiza zarządzenia nr 36/2011 w rozdziale XVII nie wskazywała na istnienie ograniczenia w kwestii żądania od osadzonego podawania numeru telefonu rozmówcy oraz haseł do karty pre-paidowej, faktycznie jednak takie ograniczenia występują na co wskazuje treść skargi wnioskodawcy oraz notatka służbowa technika ds. techniki i łączności z dnia 21.03.2012 r.

Praktyka żądania od osadzonych numeru telefonu rozmówcy oraz haseł do karty pre-paidowej jest niezgodna z dyspozycją art. 105b § 1 i 3 Kodeksu karnego wykonawczego i wykracza poza delegację zawartą w § 14 ust. 2 pkt 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności.

Należy dodać, iż określony ustawowo w art. 242 § 10 k.k.w. katalog czynności, do których są zobowiązani funkcjonariusze Służby Więziennej, tj. zapoznawanie się z treścią prowadzonej rozmowy telefonicznej i możliwość jej przerwania lub utrwalenia, jest wystarczający dla zapewnienia bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej oraz przebywających w niej skazanych. W ocenie Rzecznika, nie ma więc potrzeby wprowadzania dodatkowych obostrzeń dla skazanych w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności, polegających na żądaniu numerów telefonów osób, z którymi skazani zamierzają uzyskać połączenie telefoniczne oraz haseł do ich kart pre-paidowych. O stosowaniu podobnej praktyki w innych jednostkach Rzecznik już wcześniej informował Centralny Zarząd Służby Więziennej, uznając ją za nieprawidłową. Pismem z dnia 16 kwietnia 2010 r. Dyrektor Biura Prawnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej podzielił pogląd Rzecznika w tej sprawie i stwierdził, że nie ma podstaw do wprowadzania przez administrację zakładów karnych dodatkowych obostrzeń, polegających na rejestrowaniu numerów telefonów, z którymi skazani zamierzają uzyskać połączenie.

W związku z powyższym zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. o podjęcie stosownych działań w celu wyeliminowania nieprawidłowości, o których mowa wyżej, z praktyki postępowania administracji Zakładu Karnego w R. oraz ewentualnie innych jednostek tego okręgu.

Skargę osadzonego dot. sposobu realizacji połączeń telefonicznych uznano za zasadną stwierdzając, iż ograniczenia wprowadzone w Zakładzie Karnym w R. nie mają oparcia w obowiązujących przepisach.

Jednocześnie jednak wyjaśniono, iż żądanie numeru telefonu (celem weryfikacji) i sprawdzenie czy wybierany przez osadzonego numer jest zgodny z podanym wcześniej może mieć miejsce w przypadku realizacji połączeń telefonicznych z podmiotami, o których mowa w art. 8 § 3 k.k.w. (obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym). Jednakże rozmowy telefoniczne z tymi podmiotami nie mogą być kontrolowane.

RPO-650025-II/10

Pan Cezary P. skierował do Rzecznika skargę, w której podnosił zarzuty, dotyczące stosowania wobec niego środków przymusu bezpośredniego przez Służbę Więzienną w Areszcie Śledczym w S.

Rzecznik podjął sprawę do badania. W trakcie postępowania wyjaśniającego zapoznano się z dokumentami dotyczącymi stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec wnioskodawcy, zapisem monitoringu z zastosowania tych środków oraz wyjaśnieniami Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w S. w przedmiotowej sprawie.

Analiza zebranego w sprawie materiału dała podstawę do oceny, że stosowanie wobec w/w środków przymusu bezpośredniego w postaci chemicznych środków obezwładniających, siły fizycznej, pasa jednoczęściowego, kasku ochronnego i celi

zabezpieczającej było konieczne. Niemniej jednak w ocenie Rzecznika w trakcie stosowania w/w środków wobec skazanego doszło do naruszenia art. 4 § 1 k.k.w., który stanowi, że karę pozbawienia wolności wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. O powyższym świadczą takie działania funkcjonariuszy jak: wrzucenie na podłogę pomieszczenia dźwiękochłonnej bluzy skarbowej, którą zgodnie z obowiązującymi przepisami należy na czas pobytu w celi zabezpieczającej wydać osadzonemu oraz wydanie skazanemu do celi materaca i koca złożonych „w kostkę”.

Rzecznik nie podzielił stanowiska Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w S., który nie dopatrywał się nieprawidłowości w formie wydania osadzonemu rzeczy przeznaczonych na sen. Dyrektor uznał, że skazany cyt. „nie został pozbawiony możliwości zgłoszenia funkcjonariuszom problemów związanych z rozłożeniem pościeli i uzyskaniem pomocy z ich strony”. Należy przyjąć, że funkcjonariusze byli zdolni do oceny, że pas jednocześnie uniemożliwia osadzonemu przygotowanie pościeli, tym samym skazany będzie zmuszony spędzić noc na podłodze pomieszczenia. Administracja była więc zobowiązana do zapewnienia humanitarnych warunków pobytu osadzonego w celi izolacyjnej. Mając powyższe na uwadze skargę w tym zakresie należało uznać za zasadną.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w S. poinformował Rzecznika, że sytuacja związana ze stosowaniem środków przymusu bezpośredniego wobec wnioskodawcy będzie przedmiotem szkolenia działu ochrony w Areszcie Śledczym w S.

RPO-640873-II/10

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Karola K. z dnia 05.03.2012 r., który skarżył się, iż podczas pobytu w Areszcie Śledczym w B. przebywał w celi mieszkalnej, w której kąciek sanitarny nie zapewniał niekrepującego użytkownika. O zbadanie podniesionych w piśmie zarzutów, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B.

W odpowiedzi na pismo Rzecznika, Dyrektor poinformował, że cyt. „w Areszcie Śledczym w B. [...] niektóre kącieki sanitarne w areszcie wydzielone są z powierzchni celi zabudową wykonaną z materiału pełnego, bez zadaszenia, natomiast w wejściu do kącieka zamontowana jest zasłona. W miarę posiadanych środków finansowych planowane są prace budowlane związane z wykonaniem zabudowanych kącieków sanitarnych w pełnym świetle kondygnacji”. Jednocześnie Dyrektor wniósł o uznanie skargi za nieuzasadnioną.

W ocenie Rzecznika, zaprezentowane wyżej stanowisko Dyrektora, nie może zostać uznane za słuszne. W myśl § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności [regulamin kpw.] celi mieszkalna powinna być wyposażona w łóżko dla każdego skazanego, odpowiednią do liczby skazanych ilość stołów, szafek i taboretów oraz środków do utrzymania czystości w celi. Niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrepujące użytkowanie, z zastrzeżeniem art. 110 § 3 Kodeksu. Obowiązek zapewnienia pewnych standardów w tym zakresie można dodatkowo wywieść z zawartych w art. 4 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego zasad wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego, oraz zakazu poniżającego traktowania. Rzecznik stoi na stanowisku, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych

(co najmniej dwuosobowych) powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Mając na uwadze wskazany wyżej § 28 ust. 1 regulaminu kpw. oraz art. 4 § 1 k.k.w. stwierdzono, że kącik sanitarny opisany w skardze osadzonego nie zapewniał mu możliwości niekrepującego użytkowania urządzeń sanitarnych, w związku z czym ten jego zarzut uznano za uzasadniony.

W ocenie Rzecznika, nie można uznać za wystarczające wydzielenie urządzeń sanitarnych jedynie w sposób gwarantujący nie dostrzeżenie osoby korzystającej z tych urządzeń. Korzystanie z urządzeń sanitarnych w sposób gwarantujący „niekrepujące użytkowanie” oznacza także, zapewnienie warunków bytowych chroniących przed wydoławianiem się z kącika sanitarnego nieprzyjemnych zapachów i krepujących dźwięków.

W ocenie Rzecznika, doszło do naruszenia przysługujących osadzonemu praw, poprzez konieczność przebywania w celi mieszkalnej (opisanej w skardze) w Areszcie Śledczym w B. w warunkach, w których nie miał on zapewnionych właściwych warunków do niekrepującego użytkowania urządzeń sanitarnych.

RPO-691903-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Roberta Ś. Osadzony podniósł m.in. zarzut braku odrębnego oświetlenia kącika sanitarnego w celi mieszkalnej, w której przebywał, w Areszcie Śledczym w K.

Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające potwierdziło powyższy zarzut. W myśl art. 102 pkt 1 k.k.w. skazany ma prawo do odpowiednich ze względu na zachowanie zdrowia warunków bytowych. W sytuacji, w której osadzeni nie mają możliwości korzystania z prawidłowo oświetlonego kącika sanitarnego w porze nocnej, przytoczony przepis wydaje się być naruszony. Trudno też uznać, że są wówczas traktowani w sposób humanitarny.

Mając to na uwadze, skarga w części dotyczącej braku odrębnego oświetlenia kącika sanitarnego została uznana za zasadną.

RPO-703794-II/12

Pan Krzysztof S. skierował do Rzecznika skargę, dotyczącą udzielenia pomocy w sprawie przetransportowania do jednostki penitencjarnej, położonej bliżej miejsca zamieszkania jego najbliższej rodziny. Z podobnym wnioskiem wystąpiła do Rzecznika konkubina skazanego.

Wnioskodawca jest ojcem dwóch małoletnich córek. Obecnie opiekę nad dziećmi sprawuje jego konkubina. Osadzony przebywając w Zakładzie Karnym w Ł. miał regularny kontakt z najbliższymi w formie widzeń, natomiast po przetransportowaniu go do Zakładu Karnego w S. kontakt taki stał się niemożliwy z uwagi na odległość od miejsca zamieszkania rodziny. Podróż taka była i zbyt kosztowna i zbyt uciążliwa zwłaszcza dla małych dzieci.

Z uwagi na okoliczności sprawy Rzecznik podjął działania interwencyjne i skierował pismo do Dyrektora Zakładu Karnego, w którym wnioskodawca przebywał, z prośbą o zbadanie możliwości przetransportowania skazanego do jednostki położonej bliżej miejsca zamieszkania jego rodziny.

Kierunek rozstrzygnięć organów wykonawczych w zakresie utrzymywania wszelkiego rodzaju kontaktów skazanych ze swoimi dziećmi wyznacza treść art. 87a § 1 k.k.w. Przepis ten stanowi, że „wykonując karę wobec skazanych sprawujących stałą pieczę nad dzieckiem do lat 15, uwzględnia się w szczególności potrzebę inicjowania, podtrzymywania i zacieśniania ich więzi uczuciowej z dziećmi (...)”. Władze więzienne powinny więc pomagać skazanemu w utrzymywaniu więzi z dziećmi i ułatwiać ich powstawanie. Należy zauważyć, iż w przypadku małych dzieci widzenia są jedyną formą kontaktów z rodzicem pozbawionym wolności.

Ponadto, dziecko, którego prawa wymagają ochrony ponadstandardowej, ma prawo do utrzymywania regularnych kontaktów osobistych i bezpośrednich z obojgiem rodziców, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to sprzeczne z najlepiej pojętym interesem dziecka (art. 9 ust. 3 Konwencji o prawach dziecka).

Nie sposób również przecenić faktu utrzymywania bliskich kontaktów z dzieckiem oraz rozwijania instynktów rodzicielskich jako jednej z ważnych metod resocjalizacyjnych. Dyrektor Zakładu Karnego w S. poinformował Rzecznika, że przedmiotowa sprawa została wnikliwie przeanalizowana i podjęto decyzję o przetransportowaniu skazanego do Zakładu Karnego w K. położonego bliżej miejsca zamieszkania jego rodziny.

Sprawa została więc zakończona zgodnie z intencją Rzecznika.

RPO-681767-II/11

Pan Damian C. skierował do Rzecznika skargę, w której podnosił, że w oddziale psychiatrii sądowej w Areszcie Śledczym umieszcza się osoby niepalące z osobami używającymi wyrobów tytoniowych.

Rzecznik podjął sprawę do badania. Na podstawie dokonanych czynności ustalono, iż na terenie szpitala Aresztu Śledczego obowiązuje zakaz palenia. Zakaz ten niejednokrotnie jest łamany przez pacjentów, a egzekwowanie go napotyka wiele trudności. Te okoliczności powodują, że w oddziale mają miejsce sytuacje osadzania osób niepalących z palącymi. Z wyjaśnień Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w P. wynika, że takie działania są podyktowane względami medycznymi, które z uwagi na cel pobytu pacjenta w oddziale są traktowane priorytetowo. Wszystkie inne kryteria kwaterowania osadzonych mają charakter drugorzędny.

Zakaz palenia w szpitalach psychiatrycznych jest problemem znanym i budzi wiele kontrowersji w środowisku lekarskim. W rozważaniach na ten temat zwraca się uwagę, że względy medyczne często przemawiają przeciwko bezwzględnemu egzekwowaniu przestrzegania przez pacjentów przedmiotowego zakazu. Należy jednak zauważyć, że osoby niepalące, umieszczone w zamkniętych oddziałach psychiatrycznych, mają prawo do przebywania w środowisku wolnym od dymu tytoniowego. Umieszczanie w oddziale psychiatrii sądowej Aresztu Śledczego osadzonych niepalących razem z osobami używającymi wyrobów tytoniowych, narusza prawo i jest sprzeczne z ustawą z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 10, poz. 55 ze zm.). W świetle tych przepisów na administracji więziennej spoczywa obowiązek stworzenia warunków do ochrony zdrowia osadzonych. Dlatego też – w ocenie Rzecznika – administracja Aresztu, rozmieszczając

osadzonych w oddziale psychiatrii sądowej, powinna bezwzględnie oddzielać osoby palące od niepalących. Kryterium to powinno być traktowane na równi z kryteriami medycznymi. Zadanie to winno mieć charakter ciągły, nie może być realizowane tylko w przypadku mniejszego obłożenia pacjentami w oddziale psychiatrii, kiedy to są tworzone wydzielone cele dla osadzonych palących wyroby tytoniowe.

Rzecznik przedstawił powyższy problem Centralnemu Zarządowi Służby Więziennej, który podzielił stanowisko Rzecznika w przedmiotowej kwestii i zapewnił, że personel oddziału psychiatrii sądowej niezwłocznie podejmie niezbędne działania zmierzające do zapewnienia osobom niepalącym przysługujących im praw.

RPO-674023-II/11

Rzecznik podjął z urzędu postępowanie wyjaśniające w sprawie wypadku nadzwyczajnego, jaki miał miejsce w dniu 28 marca 2011 r. w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w K. W., a który polegał na pobiciu wychowanka przez dwóch innych wychowanków. Zdarzenie to zostało zakwalifikowane jako czyn z art. 157 § 2 Kodeksu karnego i w dniu 1 kwietnia 2011 r. sprawa została skierowana do III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w E.

Sąd ten uznał się za niewłaściwy do rozpatrzenia sprawy i postanowieniem z dnia 14 kwietnia 2011 r. przekazał sprawy obu sprawców pobicia odpowiednio do sądów właściwych, zgodnie z art. 17 § 1 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, ze względu na miejsce zamieszkania nieletnich.

Akta sprawy nieletniego zostały przekazane do Sądu Rejonowego w T., z uwagi na miejsce zamieszkania rodziców nieletniego. Rzecznik zwrócił się do tego sądu o powiadomienie o stanie sprawy. Pismem z dnia 2 sierpnia 2011 r. Sąd Rejonowy w T. powiadomił Rzecznika, że przekazał akta sprawy do Sądu Rejonowego w B. Z dalszych ustaleń wynika, że sprawa była następnie przekazana przez Sąd Rejonowy w B. ponownie do Sądu Rejonowego w E., który następnie ponownie przesłał ją do Sądu Rejonowego w T., ten zaś ponownie przekazał akta sprawy do Sądu Rejonowego w B. Sąd Rejonowy w B. po raz kolejny uznał się za niewłaściwy do rozpatrzenia sprawy i sprawa po raz trzeci została przesłana do Sądu Rejonowego w E.

Przez okres siedmiu miesięcy sprawa nie tylko nie została rozpoznana, ale nie ustalono nawet, który sąd jest właściwy do jej rozpatrzenia. W opinii Rzecznika zachodziło uzasadnione podejrzenie, iż w wyniku działania sądów doszło do nieuzasadnionej zwłoki przy rozpatrywaniu tej sprawy. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Departamentu Sądów Powszechnych w Ministerstwie Sprawiedliwości o zbadanie prawidłowości procedowania sądów w przedmiotowej sprawie.

W wyniku badania sprawy uznano, że wystąpiły nieprawidłowości w postępowaniu Sądu Rejonowego w E. Stwierdzono, że w dniu przekazywania po raz pierwszy sprawy do Sądu Rejonowego w T., Sąd Rejonowy w E. był w posiadaniu informacji, które potwierdzały jego właściwość. Ponadto uznano, że uzasadnionym było już na wstępie postępowania podjęcie przez sędziego rodzinnego czynności związanych z ustaleniem miejsca zamieszkania nieletniego, poprzez ustalenie miejsca zamieszkania rodziców lub opiekuna. Niepodjęcie

przez sąd tych działań doprowadziło w konsekwencji do nieuzasadnionej zwłoki przy rozpatrywaniu przedmiotowej sprawy.

Na polecenie Prezesa Sądu Okręgowego w E. sprawa została objęta badaniem przez sędziego wizytatora. Z uwagi na potrzebę przyspieszenia postępowania przewodniczący Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w E. został zobligowany do wzmożonego nadzoru nad sprawą w celu zintensyfikowania podejmowanych w niej czynności. Ponadto, w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania w tego rodzaju sprawach, przewodniczący Wydziału zobowiązany został do wnikliwego ustalania sytuacji opiekuńczej nieletnich przebywających w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych.

RPO-701736-II/12

Osadzony, przebywający w Areszcie Śledczym w W.–S., podniósł m.in. zarzut niedoręczenia mu przez administrację więzienną paczki higienicznej. Skarga skarżącego znalazła potwierdzenie w toku wyjaśniania sprawy. Uzyskano m.in. informację, że wnioskodawca z identyczną sprawą zwrócił się wcześniej do Centralnego Zarządu Służby Więziennej, który przekazał ją dyrektorowi jednostki. Z poczynionych ustaleń wynika, że skarżący nie był informowany o zmianie procedury wydawania paczek higienicznych, co skutkowało niewydaniem mu jej.

Dlatego też skargę uznano za zasadną.

RPO-674107-II/11

Do Rzecznika zwróciła się Pani Małgorzata S., odbywająca karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym Nr 1 w Ł. Żaliła się ona na decyzję w przedmiocie wycofania z zatrudnienia.

W toku podjętych czynności ustalono, że podczas odbywania kary pozbawienia wolności Pani Małgorzata S. od dnia 4 sierpnia 2010 r. wykonywała pracę na rzecz firmy prowadzącej działalność w Ł. Z zatrudnienia została wycofana z dniem 13 kwietnia 2011 r. na wniosek pracodawcy, z powodu odmowy wykonywania pracy.

Z zebranych w toku badania sprawy informacji wynika, że osadzona odmówiła wykonywania pracy z powodu zbyt niskiego wynagrodzenia, jakie otrzymała za miesiąc marzec. Jak ustalono, w związku z wejściem w życie z dniem 8 marca 2011 r. nowelizacji przepisu art. 123 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, który zobowiązuje do ustalenia wynagrodzenia przysługującego skazanemu zatrudnionemu w pełnym wymiarze czasu pracy na poziomie co najmniej minimalnego wynagrodzenia pracowników, pracodawca zmienił zasady wynagradzania skazanych za pracę, wprowadzając zamiast dotychczasowej stawki godzinowej stawkę akordową. Wynagrodzenie osiągnięte przez osadzoną w miesiącu marcu zostało rozliczone odrębnie za okres 1-7 marca oraz 8-31 marca 2011 r. W wyniku wprowadzonych zmian za pierwszy okres (7 dni) otrzymała ona wynagrodzenie brutto w wysokości 154,60 zł, za drugi natomiast (24 dni) - 135,83 zł (w miesiącu lutym wynagrodzenie osadzonej brutto wyniosło 600,07 zł).

Ustalenia dokonane w toku postępowania wyjaśniającego wykazały, że zgodnie z umową zawartą pomiędzy Zakładem Karnym Nr 1 w Ł. i firmą zatrudniającą Panią

Małgorzatę S., wyłącznie pracodawca określa stawkę wynagrodzenia, o wprowadzonych zmianach jedynie informując administrację zakładu karnego.

Okręgowy Inspektorat Pracy w Ł., do którego zwrócił się Rzecznik, uchylił się od badania tej sprawy uznając, że ponieważ Pani Małgorzata S. była zatrudniona na podstawie skierowania do pracy przez Dyrektora Zakładu Karnego, jej roszczenie w przedmiocie wynagrodzenia nie jest roszczeniem ze stosunku pracy i z tego względu nie podlega kontroli Państwowej Inspekcji Pracy. W piśmie stwierdzono natomiast, że postępowanie, jakie zastosowano wobec Pani Małgorzaty S. nie byłoby dopuszczalne w stosunku pracy.

Rzecznik stanął na stanowisku, że sposób wynagradzania osób zatrudnionych na podstawie skierowania do pracy nie może być determinowany wyłącznie względami ekonomicznymi pracodawcy, a dokonywanie zmian w zasadach wynagradzania nie powinno następować w sposób mniej korzystny, niż to wynika z Kodeksu pracy w przypadku pracowników. Dyrektor Zakładu Karnego, będący stroną zawierającą umowę z pracodawcą, winien natomiast dbać o interes skazanych zatrudnionych i nie dopuszczać do stosowania niekorzystnych dla pracowników rozwiązań. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się w tej sprawie do Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

W udzielonej odpowiedzi Centralny Zarząd Służby Więziennej podzielił pogląd Rzecznika i stwierdził, że w przedmiotowej sprawie administracja Zakładu Karnego Nr 1 w Ł. nie zachowała należytej staranności przy zmianie zasad wynagradzania skazanych. Podjęcie działań zmierzających do zmiany niekorzystnych zasad przyjętych w umowie z pracodawcą nie było jednak możliwe, ponieważ z dniem 1 lipca 2011 r. firma rozwiązała umowę z Dyrektorem Zakładu Karnego Nr 1 w Ł.

RPO-597622-II/08

Do Rzecznika zwrócił się Pan Marcin K., który żalił się, że w celi mieszkalnej, w której został osadzony, kącik sanitarny nie jest w pełni zabudowany.

Przeprowadzone postępowanie wyjaśniające wykazało, że w wieloosobowej celi mieszkalnej, w której zakwaterowany jest osadzony, znajduje się wydzielony kącik sanitarny oddzielony od pozostałej części celi zabudową w formie konstrukcji metalowej o wysokości 150 cm.

Zgodnie z § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25.08.2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności „niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrepujące użytkowanie”. Obowiązek zapewnienia właściwych standardów w tym zakresie można także wywieść z zawartych w art. 4 § 1 k.k.w. zasad wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego, oraz zakazu poniżającego traktowania. Rzecznik stoi na stanowisku, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Tym samym tylko pełna i trwała zabudowa kącika sanitarnego, tj. od podłogi do sufitu, z zapewnieniem niezbędnej wentylacji grawitacyjnej oraz oświetlenia, oddzielnych dla węzła sanitarnego i celi mieszkalnej, daje gwarancję niekrepującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonywania kary. Mając powyższe na względzie skargę osadzonego uznano za zasadną.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w W. powiadomił, że Areszt Śledczy w W. G. otrzymał w roku 2012 środki finansowe, pozwalające na modernizację kącików sanitarnych. W chwili obecnej trwają prace projektowe.

RPO-621741-II/09

Do Rzecznika zwrócił się osadzony, przebywający w Areszcie Śledczym w W., podnosząc wiele kwestii związanych z jego pobyt w jednostce penitencjarnej, w tym między innymi zarzut nie zastosowania się przez administrację Aresztu do przepisu art. 223 § 2 k.k.w.

Badając skargę, zwróciliśmy się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o przedstawienie stosownych informacji. Przepis art. 223 § 2 k.k.w. stanowi, iż w stosunku do tymczasowo aresztowanego przeniesionego na podstawie § 1 do zakładu karnego (po wydaniu wyroku skazującego sądu pierwszej instancji tymczasowo aresztowany może być przeniesiony do zakładu karnego), stosuje się przepisy o wykonywaniu tymczasowego aresztowania, chyba że wyraził on zgodę na stosowanie względem niego przepisów o wykonywaniu kary pozbawienia wolności.

Z dokonanych w sprawie ustaleń wynika, iż wobec skarżącego nie zastosowano procedury, zgodnie z którą przed podjęciem decyzji klasyfikacyjnej powinien się on wypowiedzieć, czy chce, aby stosować wobec niego przepisy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności, czy tymczasowego aresztowania.

W związku z dokonanymi ustaleniami oraz biorąc pod uwagę obowiązujące przepisy prawa, skarga osadzonego została uznana za częściowo zasadną.

RPO-704228-II/12

Do Rzecznika zwrócił się tymczasowo aresztowany, przebywający w Zakładzie Karnym w G. Zwrócił on uwagę, że jego korespondencja, którą skierował do obrońcy wyznaczonego z urzędu, dotarła do niego po miesiącu czasu, z pieczętką „ocenzurowano”. W sprawie tej Rzecznik zwrócił się do Prokuratury, do której dyspozycji pozostaje tymczasowo aresztowany, z prośbą o przedłożenie wyjaśnień w tej sprawie.

Z dokonanych ustaleń wynika, iż faktycznie pracownik sekretariatu Prokuratury Rejonowej w B. dokonał bezprawnego otwarcia korespondencji osadzonego, kierowanej do jego obrońcy. Na korespondencji tej przystawiono pieczętkę „ocenzurowano”. Potwierdzono również fakt przetrzymywania korespondencji przez pracownika sekretariatu Prokuratury. Jednocześnie ustalono, iż wobec osoby winnej niewłaściwego postępowania z korespondencją tymczasowo aresztowanego zostaną podjęte służbowe działania dyscyplinarne.

Biorąc pod uwagę treść art. 8a § 2 k.k.w., skarga tymczasowo aresztowanego została uznana za zasadną.

RPO-698322-II/12

Do Rzecznika zwrócił się osadzony, przebywający w Zakładzie Karnym w R. Podnosił on szereg zarzutów związanych z jego pobyt w jednostce penitencjarnej, w tym ten dotyczący niezabudowanych kącików sanitarnych.

W sprawie tej, o przesłanie określonych wyjaśnień, Rzecznik zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej. Uzyskane informacje potwierdziły, że w Zakładzie Karnym, w którym przebywa skazany, kąciki sanitarne są zabudowane wyłącznie do wysokości 2 metrów. Tymczasem Rzecznik stoi na stanowisku, iż urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Rzecznik podkreśliła, iż tylko pełna zabudowa kącika sanitarnego tj. od podłogi do sufitu, z zapewnieniem wentylacji grawitacyjnej, daje możliwość niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonywania kary.

W związku z tym skarga skazanego została uznana za częściowo zasadną.

RPO-680858-II/11

Osadzony, przebywający w Zakładzie Karnym Nr 2 w W., podniósł m.in. zarzut dotyczący sposobu i terminu poinformowania go o rozpoznaniu jego prośby. O wyjaśnienie tej kwestii zwracano się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W.

W kolejnym piśmie w tej sprawie poinformowano Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, iż odpowiedź jego zastępcy z dnia 12 marca 2012 r. nie zawiera informacji o terminie załatwienia wniosków osadzonego z dni 05.08. i 21.09.2011 r., co jest istotne ze względu na brzmienie § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 151 poz. 1467), które przesądza o formie informowania go o sposobie rozpatrzenia jego wniosku, wskazano że rozporządzenie nie przewiduje rozróżnienia na wnioski zewnętrzne i wewnętrzne, poproszono o doprecyzowanie stanowiska, a także wniesiono o zmianę praktyki na zgodną z rozporządzeniem.

W odpowiedzi Zastępcy Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. z dnia 15 czerwca 2012 r. zawarto stwierdzenie, iż skazany informowany jest „na bieżąco” oraz załączono wyciągi z protokołów pokontrolnych jednostek nadzorowanych przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej i polecenie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Stanowisko to nie pozwoliło na uznanie skargi za bezzasadną. Należy ponowić ocenę, iż nadesłane wyjaśnienia nie udzielają odpowiedzi kiedy zostały załatwione wnioski osadzonego.

Ponadto stwierdzono, że uchybienie wskazane przez komisję Centralnego Zarządu Służby Więziennej na stronie 69 protokołu z kontroli Aresztu Śledczego w W. nie wyklucza sytuacji, iż prośby zostały wniesione i rozpoznane „bezpośrednio”, a ustalenie zawarte na stronie 72 protokołu z Zakładu Karnego Nr 2 w W. wyraźnie do takich wniosków się odnosi.

Kwestie analogiczne były już przedmiotem zainteresowania Rzecznika. Z odpowiedzi udzielonej przez Centralny Zarząd Służby Więziennej wynika, iż od zasady pisemności można odstąpić jedynie w wypadku próśb składanych osobiście, załatwianych bezpośrednio po zgłoszeniu, czego nie można rozciągnąć na prośby „załatwiane bez zbędnej zwłoki w dniu następnym od ich wniesienia”.

Dlatego też skargę uznano za zasadną.

RPO-702322-II/12

Osadzony, przebywający w Zakładzie Karnym w G., podniósł m.in. zarzut dotyczący wymierzenia mu kary dyscyplinarnej przez Dyrektora Zakładu Karnego w G. W toku rozpoznawania sprawy Osadzonego ustalono, że skazany z analogiczną skargą zwrócił się również do Centralnego Zarządu Służby Więziennej, została ona przekazana Dyrektorowi Zakładu Karnego w G.

Przepis § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 151 poz. 1467) stwarza możliwość przekazania skargi zawierającej zarzuty dotyczące bezpośredniej działalności funkcjonariusza lub pracownika tej jednostki organizacyjnej kierownikowi nadzorowanej jednostki organizacyjnej w celu jej załatwienia, z poleceniem udzielenia informacji o sposobie załatwienia skargi, z wyłączeniem jednak skarg, których przedmiotem jest bezpośrednia działalność kierownika jednostki organizacyjnej lub jego zastępcy i podjęte przez nich decyzje.

Jak wskazano powyżej, przedmiotem skargi było m.in. wymierzenie mu kary dyscyplinarnej przez Dyrektora Zakładu Karnego w G.

Dlatego też zwrócono się do Centralnego Zarządu Służby Więziennej o zapobieżenie występowaniu podobnych sytuacji w przyszłości.

RPO-693383-II/12

Rzecznik prowadził postępowanie wyjaśniające w sprawie skargi Pana Romana O., której przedmiotem była decyzja Dyrektora Aresztu Śledczego w S. o ukaraniu dyscyplinarnym wnioskodawcy, w związku z ujawnieniem w otrzymanej przez niego przesyłce obecności środków odurzających. Autor skargi zaprzeczał, że zna nadawcę przesyłki.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w K., który na wniosek Rzecznika badał sprawę, nie dopatrywał się nieprawidłowości w postępowaniu Dyrektora Aresztu Śledczego. Z treści złożonych wyjaśnień wynika, że w ocenie Dyrektora Okręgowego istniały przesłanki do wymierzenia skazanemu kary dyscyplinarnej. Rzecznik nie podzielił tego stanowiska.

Zgodnie z art. 142 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego skazany podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za zawinione naruszenie nakazów lub zakazów wynikających z ustawy, regulaminu lub innych przepisów wydanych na jej podstawie albo ustalonego w zakładzie karnym lub miejscu pracy porządku. Zatem przekroczenie dyscyplinarne ma miejsce, gdy okoliczności sprawy potwierdzają sprawstwo i winę skazanego.

Po dokonaniu czynności wyjaśniających Rzecznik uznał, że brak było dowodów popełnienia przez wnioskodawcę przekroczenia w rozumieniu art. 142 § 1 k.k.w. Nie udowodniono mu sprawstwa i winy, nie było więc przesłanek do ukarania dyscyplinarnego. Decyzję Dyrektora Aresztu Śledczego należało uznać za sprzeczną z prawem, a skargę wnioskodawcy za uzasadnioną.

Stanowisko Rzecznika podzielił Centralny Zarząd Służby Więziennej, który wskazał, że podnoszony przez Areszt Śledczy argument, iż skazany miał możliwość zapoznania się z danymi nadawcy przesyłki i ewentualnego odmówienia jej przyjęcia, należy uznać za

nietrafny i niewystarczający w kontekście poniesienia przez niego odpowiedzialności dyscyplinarnej.

W związku z uznaniem skargi za zasadną Dyrektor Aresztu Śledczego uchylił decyzję o wymierzeniu skazanemu kary dyscyplinarnej i udzielił mu ulgi w postaci zezwolenia na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej. Ponadto, w Areszcie Śledczym podjęto odpowiednie działania mające na celu niedopuszczenie do wystąpienia ujawnionych nieprawidłowości w przyszłości, m.in. sprawa była przedmiotem szkolenia funkcjonariuszy Aresztu Śledczego oraz zostanie poruszona w trakcie odprawy służbowej przeprowadzonej w Okręgowym Inspektoracie Służby Więziennej w K. z udziałem dyrektorów jednostek penitencjarnych.

RPO-688605-II/11

Pan Marcin A. skierował do Rzecznika wniosek, w którym podnosił, iż jeden z zapisów porządku wewnętrznego Aresztu Śledczego w G. jest niezgodny z prawem powszechnie obowiązującym. Przedmiotowy zapis stanowił, że nie będą przyjmowane paczki dla osadzonych odbywających karę umieszczenia w celi izolacyjnej. Tymczasem art. 143 § 3 k.k.w. nie przewiduje takiej możliwości. W trakcie wykonywania kary dyscyplinarnej, o której mowa, skazanego pozbawia się otrzymania paczki żywnościowej w kwartale następującym bezpośrednio po kwartale, w którym kara została wymierzona.

Rzecznik podjął sprawę do badania. Przeprowadzone czynności wyjaśniające potwierdziły zasadność zarzutu wnioskodawcy, zatem Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B. o zmianę brzmienia kwestionowanego przepisu. Dyrektor Okręgowy podzielił stanowisko Rzecznika i poinformował, że przedmiotowy zapis porządku wewnętrznego Aresztu Śledczego w G. został usunięty.

RPO-700318-II/12

Skazany, przebywający w Zakładzie Karnym w W., podniósł m.in. zarzut dotyczący nieprzyjęcia paczki dostarczonej przez nadawcę bezpośrednio do Zakładu Karnego. Znalazł on potwierdzenie w toku rozpoznawania wniosku.

Jako przyczynę jej nieprzyjęcia Dyrektor Zakładu Karnego wskazał, cyt. „paczka ta nie była w odpowiedni sposób zabezpieczona a także nie znajdował się w niej spis jej zawartości”. Zasady przyjmowania paczek podane na stronie internetowej jednostki zarówno w postanowieniach ogólnych, jak i części dotyczącej realizacji paczek dostarczanych przez nadawcę bezpośrednio do zakładu karnego nie określają, na czym polegać ma „odpowiedni” sposób zabezpieczenia, nie wprowadzają wręcz takiego wymogu. W części informacji dotyczącej realizacji paczek dostarczanych przez nadawcę bezpośrednio do zakładu karnego zawarto pouczenie, iż wewnątrz paczki z żywnością, dostarczanej do Zakładu Karnego w W. bezpośrednio przez nadawcę lub drogą wysyłkową, należy umieścić spis jej zawartości zawierający: rodzaj, nazwę i ilość artykułów.

Należy jednak podkreślić, iż braku tego spisu nie zawarto w katalogu przyczyn nieprzyjmowania paczek, określonym w punkcie III.5. Stwierdzono w nim, że nie będą przyjmowane oraz nie będą wydawane w części lub w całości paczki w przypadku stwierdzenia:

-braku uprawnień osadzonego do jej otrzymania,
-niespełnienia wymogów, o których mowa w art. 113a § 3 Kodeksu karnego wykonawczego (paczka z żywnością przekraczająca wraz z opakowaniem ciężar 5 kg lub przekraczająca ciężar określony przy wyrażeniu zgody przez Dyrektora Zakładu Karnego w W.),

-artykułów, o których mowa w art. 113a § 5 Kodeksu karnego wykonawczego (tj. artykułów, których sprawdzenie jest niemożliwe bez naruszenia w istotny sposób ich substancji, artykułów w opakowaniach utrudniających kontrolę ich zawartości, środków łączności oraz przedmiotów i dokumentów, które mogą stanowić zagrożenie dla porządku lub bezpieczeństwa w zakładzie karnym). Osoba dostarczająca paczkę nie naruszyła zatem określonych przez Dyrektora Zakładu Karnego zasad, skutkujących jej nieprzyjęciem.

Dodatkowo należy zauważyć, że w przypadku „odpowiedniego zabezpieczenia” paczki, w chwili jej przyjęcia do zakładu karnego nie byłoby możliwym stwierdzenie braku spisu jej zawartości, bowiem kontrola jej następuje dopiero w obecności skazanego. Dlatego też skargę uznano za zasadną.

Zwrócono się do Dyrektora Zakładu Karnego w W. o podjęcie działań mających na celu niewystępowanie podobnych sytuacji w przyszłości.

RPO-693657-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Arkadiusza W., przebywającego w Areszcie Śledczym w B. Wnioskujący zażądał się na Dyrektora jednostki penitencjarnej, który odmówił uznania za osobę godną zaufania jego matki.

O zbadanie powyższego zarzutu, zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B. w trybie art. 12 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające wykazało, że dnia 16 stycznia 2012 r. Pan Arkadiusz W. sporządził prośbę dotyczącą zaakceptowania ustanowionego przez siebie przedstawiciela - matki - jako osoby godnej zaufania do Sądu Okręgowego w B. Sąd przesłał tę prośbę według właściwości do Dyrektora Aresztu Śledczego w B. Natomiast Zastępca Dyrektora Aresztu Śledczego w B. pismem z dnia 27 lutego 2012 r. poinformował zainteresowanego o odmownym rozpatrzeniu wspomnianej prośby. Uzasadniając taki sposób rozstrzygnięcia poinformowano go, że prośba ta nie spełnia wymogów, opisanych w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2003 r. w sprawie szczegółowego zakresu i trybu uczestnictwa podmiotów w wykonywaniu kar, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegających, a także społecznej kontroli nad ich wykonywaniem (Dz. U. Nr 211, poz. 2051). Należy stwierdzić, że sposób załatwienia prośby Pana Arkadiusza W. przez Zastępcę Dyrektora Aresztu Śledczego w B. był niewłaściwy. W myśl art. 42 § 1 k.k.w. skazany może ustanowić, na piśmie, jako swojego przedstawiciela osobę godną zaufania, za jej zgodą, wybierając zwłaszcza spośród przedstawicieli stowarzyszeń, fundacji, organizacji oraz instytucji, o których mowa w art. 38 §1 k.k.w. Zgodnie z obowiązującymi przepisami w wykonywaniu kar, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych, w szczególności związanych z pozbawieniem wolności, mogą współdziałać stowarzyszenia, fundacje, organizacje oraz instytucje, których celem działania jest realizacja zadań

określonych w rozdziale VII Kodeksu karnego wykonawczego, jak również kościoły i inne związki wyznaniowe oraz osoby godne zaufania. Jak stanowi przepis art. 38 § 2 k.k.w. w/w podmioty mogą w porozumieniu z Dyrektorem Zakładu Karnego lub Aresztu Śledczego uczestniczyć w prowadzeniu działalności resocjalizacyjnej, społecznej, kulturalnej, oświatowej, sportowej i religijnej w tych zakładach lub aresztach.

Szczegółowy zakres i tryb uczestnictwa podmiotów w wykonywaniu kar, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych, a także społecznej kontroli nad ich wykonywaniem reguluje wspomniane już wcześniej rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2003 r. § 4.

Zgodnie z komentarzem S. Lelentala do Kodeksu karnego wykonawczego przedstawiciel skazanego nie ma uprawnień obrońcy ustanowionego w postępowaniu wykonawczym lub pełnomocnika, może jedynie składać „wnioski, skargi i prośby” w trybie przewidzianym w art 6 § 2 k.k.w., może też składać wnioski o udzielenie skazanemu pomocy postpenitencjarnej. Nie przysługuje mu prawo składania wniosków o wszczęcie postępowania przed sądem (art. 6 § 1), jak również wnoszenia skarg do sądu na decyzje organów wykonujących orzeczenia, na podstawie przepisu art. 7 § 1 k.k.w.

Kodeks wymaga, aby ustanowiony przez skazanego na piśmie jego przedstawiciel był osobą godną zaufania, by osoba ta wyraziła zgodę na działanie wyłącznie w interesie skazanego. Zalecenie, aby osoba ta rekrutowała się spośród przedstawicieli stowarzyszeń, fundacji organizacji oraz instytucji, o których mowa w art. 38 § 1 k.k.w., nie jest dla skazanego wiążące.

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, że skarga Wnioskodawcy jest zasadna.

RPO-704691-II/12

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Mirosława D., przebywającego w Areszcie Śledczym w W. Osadzony żalił się na bezpodstawne ograniczanie mu kontaktu z siostrą cioteczną.

O zbadanie powyższego zarzutu, zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. w trybie art. 12 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające wykazało, że Pan Mirosław D. dwukrotnie zwracał się z prośbą o wpisanie na listę osób odwiedzających ciotecznej siostry Izabeli D. Niemniej jednak, za każdym razem prośba ta była rozpatrywana odmownie. Jak ustalono, uzasadnieniem tej decyzji był fakt, że widniała ona w ewidencji Służby Więziennej, jako osoba uprzednio karana. Należy stwierdzić, że powyższe działanie administracji jednostki penitencjarnej nie było właściwe.

Podkreślenia wymaga też fakt, że skazany może korzystać z widzeń bez zgody Dyrektora jednostki penitencjarnej nie tylko z osobami najbliższymi, o których mowa w art. 115 § 11 k.k., ale także z dalszymi krewnymi w linii bocznej niż rodzeństwo oraz dalszymi powinowatymi w linii bocznej niż rodzeństwo małżonka (zgody Dyrektora jednostki penitencjarnej wymagają natomiast widzenia z osobą niebędącą członkiem rodziny lub inną osobą bliską – art. 105a § 4 k.k.w.). Zatem pani Izabela D. powinna zostać wpisana na listę osób odwiedzających.

Biorąc pod uwagę powyższe, skarga została uznana za zasadną.

RPO-620769-II/12

Do Rzecznika zwrócił się skazany, przebywający w Zakładzie Karnym w N. Podnosił on m.in. zarzuty dotyczące nieudzielania spaceru w sytuacji zbiegu z wizytami u lekarza oraz niepełnej zabudowy kącika sanitarnego które zostały uznane za zasadne.

Z załączonej przez Dyrektora Zakładu Karnego dokumentacji wynika, że wskazane powyżej aspekty miały miejsce. Sytuacje takie były już przedmiotem zainteresowania Rzecznika. W sprawie alternatywności w korzystaniu przez osadzonych z ich kodeksowych uprawnień w postaci spaceru Centralny Zarząd Służby Więziennej zajął stanowisko, że odpowiednie regulacje w tym zakresie mogą dotyczyć jedynie kolejności wykonywania uprawnień, a nie dokonywania wyboru, które z nich będzie realizowane.

Rzecznik konsekwentnie stoi na stanowisku, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Tym samym tylko pełna i trwała zabudowa kącika sanitarnego, tj. od podłogi do sufitu z zapewnieniem niezbędnej wentylacji grawitacyjnej, oddzielnej dla węzła sanitarnego i celi, daje gwarancję niekrepującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonania kary.

Mając powyższe na uwadze, zwrócono się do Dyrektora Zakładu Karnego o podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie występowania wskazanych powyżej kwestii.

RPO-699661-II/12

Do Rzecznika zwrócił się skazany, przebywający w Zakładzie Karnym w W. Podniósł on m.in. zarzut dotyczący niewydania kopii opinii sporządzonej na potrzeby komisji penitencjarnej.

W toku badania wniosku ustalono, że skazany o jej wydanie zwrócił się do Dyrektora Zakładu Karnego dnia 9 stycznia 2012 r. Z materiałów źródłowych wynika również, że wnioskodawca dokument otrzymał z Sądu Penitencjarnego, nie otrzymał go od administracji penitencjarnej. Nie zmienia tego fakt, że wychowawca zapoznała go z projektem oceny okresowej.

Zgodnie z art. 102 pkt 9 k.k.w. skazany ma prawo w szczególności do zapoznawania się z opiniami, sporządzonymi przez administrację zakładu karnego, stanowiącymi podstawę podejmowanych wobec niego decyzji.

W myśl art. 1 § 2 k.k.w., w postępowaniu wykonawczym w kwestiach nie uregulowanych w Kodeksie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Kwestia wydawania odpisów i sporządzania kopii opinii nie została w Kodeksie karnym wykonawczym uregulowana, zatem należy posiłkować się art. 156 § 2 zd. 1 k.p.k., zgodnie z którym, na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy wydaje się odpłatnie kserokopie dokumentów z akt sprawy. Jest to w istocie podstawa do wydawania osadzonym kserokopii tych opinii, które stanowiły uzasadnienie podejmowanych wobec niego decyzji.

Wskazane stanowisko Rzecznika, podzielił w piśmie z dnia 08.06.2010 r. Dyrektor Generalny Służby Więziennej, informując, iż podjął stosowne działania celem ujednoczenia praktyki w tej mierze w podległych jednostkach penitencjarnych.

Dlatego też skargę w tym aspekcie uznano za zasadną, o czym poinformowano Dyrektora Zakładu Karnego.

RPO-691422-II/11

Rzecznik prowadził postępowanie wyjaśniające w sprawie skargi Pana Piotra G., który żalił się, że w okresie od dnia 25 listopada 2011 r. do dnia 14 grudnia 2011 r. został bezprawnie pozbawiony wolności. Wnioskodawca podniósł, że Sąd Rejonowy orzekł wobec niego karę łączną pozbawienia wolności, przy czym wykonanie tej kary warunkowo zawiesił na okres próby. W dniu wydania wyroku łącznego w/w odbywał karę pozbawienia wolności w innej sprawie, której koniec wyznaczono na dzień 25 listopada 2011 r. i w tym dniu wnioskodawca winien być zwolniony z Zakładu Karnego.

Dyrektor Zakładu Karnego, w którym w/w przebywał, wyjaśnił, że odpis prawomocnego wyroku łącznego, który połączył kary zasadnicze oraz kary grzywny, wpłynął w dniu 12 grudnia 2011 r. Do odpisu wyroku łącznego, przesłanego do Zakładu Karnego, nie było załączone zarządzenie zwolnienia skazanego. Sąd zarządził zwolnienie autora skargi dopiero w dniu 13 grudnia 2011 r., a stosowna dokumentacja wpłynęła do Zakładu Karnego w dniu 14 grudnia 2011 r.

Należy zauważyć, iż w myśl art. 576 § 2 k.p.k. w wypadku wymierzenia w wyroku łącznym kary niższej od okresu odbytych i połączonych już kar pozbawienia wolności lub równej temu okresowi, przewodniczący niezwłocznie zarządza zwolnienie skazanego, jeżeli nie jest on pozbawiony wolności w innej sprawie. Przesyłając zarządzenie do wykonania, załącza się wydany wyrok łączny.

Rzecznik zwrócił się o wyjaśnienie sprawy do Prezesa Sądu Rejonowego, który uznał skargę za zasadną. Ustalono, że mimo wydania wyroku łącznego orzekającego nową karę łączną grzywny nie wycofano dokumentacji dotyczącej odbywania zastępczych kar pozbawienia wolności, w związku z czym do zwolnienia wnioskodawcy doszło dopiero w dniu 14 grudnia 2012 r.

Należy nadmienić, że postanowieniem Sądu Rejonowego zaliczono skazanemu okres pozbawienia wolności od dnia 25 listopada 2011 r. do dnia 14 grudnia 2011 r. na poczet łącznej kary grzywny.

RPO-700353-II/12

Do Rzecznika zwrócił się Pan Michał R., przebywający w Zakładzie Karnym w I. Żalił się on na sposób załatwienia jego prośby o udzielenie przepustki losowej na chrzest dziecka. Skarżył się również, że Dyrektor jednostki odmówił mu podania przyczyny odmownego rozpatrzenia prośby.

Na prośbę Rzecznika skarga osadzonego została zbadana przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O.

Z ustaleń przedstawionych Rzecznikowi wynika, że w dniu 19 stycznia 2012 r. skazany złożył prośbę o udzielenie przepustki losowej. Jako przyczynę wskazał chęć

odwiedzenia syna. W dniu 23 lutego 2012 r. sporządził uzupełnienie wniosku, w którym podniósł, że chciałby uczestniczyć w ceremonii chrztu syna, która miała odbyć się w dniu 10 marca. Dyrektor Zakładu Karnego w I. podjął decyzję o nieudzieleniu przepustki, uznając, że brak jest przesłanek uzasadniających jej udzielenie oraz ze względu na negatywną prognozę kryminologiczno-społeczną. Złożona przez skazanego prośba o wydanie pisemnego uzasadnienia odmownej decyzji w przedmiocie przepustki spotkała się z odmową. Otrzymał on informację, że decyzja tego rodzaju nie wymaga uzasadnienia, może ją natomiast zaskarżyć do Sądu Okręgowego w E. w trybie art. 7 Kodeksu karnego wykonawczego. Z przysługującego mu prawa zaskarżenia decyzji skazany skorzystał. Sąd postanowieniem z dnia 27 kwietnia 2012 r. utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w O. badając skargę Pana Michała R. stwierdził szereg uchybień zarówno w procedurze załatwiania jego prośby o udzielenie zezwolenia na opuszczenie Zakładu Karnego, jak i prośby o wydanie uzasadnienia decyzji Dyrektora, odmawiającej udzielenia przedmiotowego zezwolenia.

Za nieprawidłowe uznano rozpatrzenie prośby skazanego o udzielenie przepustki losowej dopiero po upływie ponad półtora miesiąca od złożenia prośby. Ponadto, zgodnie z § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, o sposobie załatwienia prośby właściwy organ jest zobowiązany pisemnie zawiadomić zainteresowanego. Od zasady tej można odstąpić jedynie w przypadku prośb i wniosków składanych osobiście w swojej sprawie przez osobę osadzoną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, załatwianych bezpośrednio po zgłoszeniu (§ 9 ust. 2 rozporządzenia). Wyjątek ten nie mógł mieć zastosowania w przypadku Pana Michała R., ponieważ jego prośba została załatwiona po upływie ponad półtora miesiąca. Powinien był on zatem otrzymać pisemną informację o sposobie rozpatrzenia prośby.

Dyrektor Okręgowy stwierdził ponadto, że w dokumentacji brak jest jakichkolwiek informacji o tym, czy osadzony został zapoznany z decyzją w przedmiocie nieudzielenia przepustki i jej uzasadnieniem oraz czy został pouczone o możliwości zaskarżenia jej do Sądu Okręgowego w trybie art. 7 K.k.w.

Nieprawidłowością było również niewydanie do dnia badania sprawy przez Dyrektora Okręgowego (4 lipca 2012 r.) formalnego rozstrzygnięcia w sprawie prośby osadzonego z dnia 6 marca o wydanie pisemnego uzasadnienia decyzji.

Mając na uwadze ustalenia poczynione przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. Rzecznik uznał skargę osadzonego za zasadną. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w O. poinformował Rzecznika, że wystąpił do Dyrektora Zakładu Karnego w I. o wyciągnięcie stosownych wniosków organizacyjnych, w celu wykluczenia możliwości powtórzenia się podobnych sytuacji w przyszłości.

RPO-656333-II/10

Do Rzecznika skierował skargę Pan Daniel O., w której żalił się, że jako osoba niepaląca, przebywał w celi mieszkalnej Aresztu Śledczego w K. razem z osobami palącymi. Wnioskodawca wielokrotnie przedstawiał ten problem przedstawicielom Aresztu, niestety podjęte przez niego działania nie przynosiły oczekiwanego rezultatu.

Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. o zbadanie sprawy. Z otrzymanej odpowiedzi wynika, że zarzut umieszczenia skarżącego w celi mieszkalnej z osobami palącymi wyroby tytoniowe znalazł potwierdzenie w rzeczywistości. Z dokonanych ustaleń wynika, że wnioskodawca złożył oświadczenie, iż jest osobą niepalącą. Deklaracji tej nie zmienił podczas pobytu w Areszcie, wyraził jedynie zgodę na tymczasowe osadzenie z osobami palącymi. Zatem wnioskodawca jako osoba nieużywająca wyrobów tytoniowych powinien być zakwaterowany w celi przeznaczonej dla osób niepalących.

Mając na uwadze poczynione ustalenia należy stwierdzić, że działania administracji Aresztu Śledczego w K. naruszyły prawo wnioskodawcy do przebywania w środowisku wolnym od dymu tytoniowego oraz były sprzeczne z ustawą z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 10, poz. 55) oraz rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów podlegających Ministrowi Sprawiedliwości oraz w środkach przewozu osób (Dz. U. z 2011 r. Nr 135, poz. 795), zgodnie z którym osoby pozbawione wolności palące przebywają w wyodrębnionych celach mieszkalnych, a osoby niepalące nie mogą być narażone na działanie dymu tytoniowego.

Skargę uznano za uzasadnioną.

RPO-704978-II/12

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Roberta K., przebywającego obecnie w Areszcie Śledczym w B. Ze skargi wynikało, że podczas osadzenia w Zakładzie Karnym w G. odmówiono mu przyznania wyżywienia uwzględniającego wymogi religijne. Skarżący twierdził przy tym, że z takiej diety korzystał w innych jednostkach penitencjarnych.

Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego w B. o zbadanie sprawy. Jak ustalono, w dniu 14 maja 2012 r. Pan Robert K. zwrócił się z prośbą do Dyrektora Zakładu Karnego w G. o przyznanie mu wyżywienia uwzględniającego wymogi religii muzułmańskiej, określając przy tym zasady takiego wyżywienia. Pomimo tego, że jednostka penitencjarna dysponowała możliwością zapewnienia Panu Robertowi K. wskazanej formy zaprowiantowania, przedmiotową prośbę rozpatrzono odmownie. Po zbadaniu skargi Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w B. uznał ją za zasadną (naruszono bowiem dyspozycję zawartą w art. 109 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego). W piśmie do Rzecznika, poinformował, że w Zakładzie Karnym w G. wprowadzono stosowne procedury, w zakresie opiniowania próśb osadzonych, uniemożliwiające wystąpienie podobnych uchybień w przyszłości.

RPO-708274-II/12

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Piotra K., przebywającego w Zakładzie Karnym w K. Z treści wniosku wynikało, że osadzono go wspólnie w celi mieszkalnej ze skazanymi palącymi wyroby tytoniowe pomimo tego, że zgłaszał administracji o tym, że nie pali.

Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. o zbadanie sprawy. Jak ustalono, po analizie informacji zawartych w Centralnej Bazie Danych Osób Pozbawionych Wolności Noe.Net dotyczących używania wyrobów tytoniowych przez osoby

pozbawione wolności, przebywający wspólnie w celi mieszkalnej z Piotrem K. osadzony, przez pewien okres czas deklarował się, jako osoba paląca. W związku z powyższym przez okres 21 dni Pan Piotr K. mógł być narażony na kontakt z negatywnymi skutkami palenia tytoniu przez osoby trzecie.

Dyrektor Okręgowy w O. uznał skargę Pana Piotra K. za zasadną. Naruszone zostały regulacje rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2011 r., w sprawie używania wyrobów tytoniowych na terenach obiektów podległych Ministrowi Sprawiedliwości (osadza się odrębnie osoby palące i niepalące).

RPO-706070-II/12

Skazany, przebywający w Areszcie Śledczym w G., podniósł m.in. zarzuty dotyczące warunków odbywania kary pozbawienia wolności tj. niepełnej zabudowy kącika sanitarnego. Znalazły one potwierdzenie w toku rozpoznawania wniosku.

Problemy związane z niezapewnieniem intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych przez osadzonych każdorazowo są przedmiotem zainteresowania Rzecznika w trakcie rozpoznawania wniosków osób pozbawionych wolności, jak również podczas wizytacji jednostek penitencjarnych przez jego przedstawicieli.

Postulat zapewnienia określonych standardów w tym zakresie należy wywieść z zawartych w art. 4 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.) zasady wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego oraz zakazu poniżającego traktowania.

Również § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. z 2003 r. Nr 152, poz. 1493) stanowi, iż niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie.

Centralny Zarząd Służby Więziennej, do którego zwracano się w analogicznych przypadkach wskazywał, że brak zabudowy kącików sanitarnych wynika z istniejącej sytuacji finansowej.

Trzeba zauważyć, iż - co podkreślał w swoich orzeczeniach Europejski Trybunał Praw Człowieka - ograniczona ilość środków finansowych nie może być uzasadnieniem dla umieszczania osób pozbawionych wolności w warunkach poniżającego czy innego nieludzkiego traktowania (por. wyrok z dnia 01.03.2007 r., skarga nr 72967/01).

Rzecznik konsekwentnie stoi na stanowisku, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Tym samym tylko pełna i trwała zabudowa kącika sanitarnego, tj. od podłogi do sufitu z zapewnieniem niezbędnej wentylacji grawitacyjnej, oddzielnej dla węzła sanitarnego i celi, daje gwarancję niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonania kary.

Ponadto, mając na uwadze orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zaznaczyć należy, że korzystanie z otwartego kącika sanitarnego w sytuacji, gdy w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, zostało uznane za poniżające traktowanie (por. wyrok z dnia 19 kwietnia 2001 r., skarga nr 28524/95). Potrzebę respektowania prywatności

osadzonych podczas korzystania z kąpielni sanitarnych podnosi również w swoich zaleceniach Rec (2006)2 Komitet Ministrów państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

Dlatego też skargę w tych aspektach uznano za zasadną.

RPO-700889-II/12

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Łukasz Z. Wnioskodawca podniósł m.in. zarzuty dotyczące warunków transportowania go z Centralnego Punktu Wymiany Osób Konwojowanych Etapowo w P. T. do Aresztu Śledczego w L.

W toku badania sprawy znalazł potwierdzenie zarzut skazanego dotyczący odbywania konwoju „stojąc” (częściowo zamiennie z innymi osobami). Z nadesłanych wyjaśnień wynika, że osoba konwojowana odmówiła zajęcia wyznaczonego jej miejsca w przedziale izolacyjnym, w związku z czym zezwolono jej na odbywanie konwoju „na stojąco”, a odbywało się to „na odpowiedzialność” wnioskodawcy.

W piśmie kierowanym do Komendy Głównej Policji wskazano, że zarządzenie Nr 360 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania przez policjantów konwojów i doprowadzeń (Dz. Urz. KGP z 2009 r. Nr 6, poz. 29) nie wprowadza obowiązku przemieszczania osoby konwojowanej w pozycji siedzącej ale wydaje się być oczywistym, że skoro pojazd konwojowy został wyposażony w miejsca siedzące (w tym również w przedziale izolacyjnym), to osoby konwojowane winny odbywać podróż „siedząc”.

Z uzyskanej odpowiedzi wynika, że decyzję dowódcy konwoju (zezwolenie na odbywanie konwoju „na stojąco”, „na odpowiedzialność” transportowanego) uznano za pochoptą i podjęto kroki mające na celu wyeliminowanie podobnych sytuacji w przyszłości.

Dlatego też skargę, w tych aspektach, uznano za zasadną.

RPO-702169-II/12

Do Rzecznika zwrócił się przebywający w Zakładzie Karnym w B. F. Pan Michał B., żaląc się na decyzję administracji jednostki odmawiającą mu przyznania wyżywienia wegetariańskiego.

Przepis art. 109 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego przewiduje, że skazany otrzymuje trzy razy dziennie posiłki, o odpowiedniej wartości odżywczej, w tym co najmniej jeden posiłek gorący, z uwzględnieniem zatrudnienia i wieku skazanego, a w miarę możliwości także wymogów religijnych i kulturowych. Zgodnie ze stanowiskiem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej należy zmierzać do tego, by prośby osadzonych o przyznanie wyżywienia zgodnego z wymogami religijnymi i kulturowymi były uwzględniane, chyba że na przeszkodzie stoją możliwości techniczne i organizacyjne jednostki penitencjarnej.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w B., do którego Rzecznik zwrócił się o zbadanie sprawy, uznał skargę osadzonego za zasadną. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że osadzony uzasadnił swoją prośbę niespożywaniem produktów mięsnych, wskazał również, że podczas poprzedniego pobytu w Zakładzie Karnym w B. F. otrzymywał wyżywienie zgodne z jego przekonaniem kulturowym. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej uznał, że przy opiniowaniu prośby osadzonego nie dołożono należytej

staranności. Decyzja odmowna została podjęta mimo, iż w toku rozpatrywania prośby nie zostały zakwestionowane rzeczywiste intencje osadzonego co do uzyskania odmiennego sposobu żywienia, nie wskazano, jakich informacji osadzony winien udzielić, aby rozwiązać ewentualne wątpliwości opiniujących, nie wydano opinii co do możliwości technicznych i organizacyjnych przygotowania przez jednostkę posiłków jarskich. Nie odniesiono się również do faktu uprzedniego pobierania przez osadzonego w tej jednostce wyżywienia wegetariańskiego i nie wskazano żadnych powodów, dla których obecnie podjęto diametralnie różną decyzję.

Dyrektor Okręgowej Służby Więziennej w B. powiadomił Rzecznika, że w Zakładzie Karnym w B. F. wprowadzone zostały stosowne procedury w zakresie opiniowania próśb osadzonych, które mają uniemożliwić wystąpienie podobnych uchybień w przyszłości.

RPO-686930-II/11

Do Rzecznika skierował skargę Pan Artur B., w której żalił się, że jego prośby kierowane do Dyrektora Zakładu Karnego w S. są rozpatrywane odmownie, a przedmiotowe decyzje są wydawane bez uzasadnienia. Sytuacja taka ma miejsce nawet wtedy, gdy jego wnioski są pozytywnie opiniowane przez wychowawcę.

Przeprowadzone przez Rzecznika postępowanie wyjaśniające potwierdziło zarzut wnioskodawcy. Trzy kolejne wnioski skarżącego o wydanie zezwolenia na posiadanie w celi mieszkalnej sprzętu audiowizualnego zostały załatwione odmownie, mimo że wychowawca prośby poparł. Dyrektor nie uzasadnił swoich decyzji.

Zgodnie z art. 110a § 2 dyrektor zakładu karnego może zezwolić skazanemu na posiadanie w celi sprzętu audiowizualnego, komputerowego oraz innych przedmiotów (...), jeśli posiadanie tych przedmiotów nie narusza zasad porządku i bezpieczeństwa obowiązujących w zakładzie karnym. W ocenie Rzecznika decyzje wydawane wobec skazanego (również uznaniowe, jak w tym przypadku) powinny posiadać stosowne uzasadnienie. Odmowa nakłada na administrację więzienną konieczność wskazania i uzasadnienia istotnych przesłanek, które legły u podstaw takiej decyzji.

Ponadto, z zebranego w sprawie materiału wynika, że wnioskodawca nie został pisemnie powiadomiony o decyzjach Dyrektora Zakładu. Należy zauważyć, iż przedmiotowe sprawy nie były załatwiane bezpośrednio po zgłoszeniu - decyzje zapadały po kilku dniach od dnia złożenia wniosku, zatem wnoszący prośby winien być poinformowany o sposobie ich załatwienia pisemnie, zgodnie z § 9 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 151, poz. 1467). W/w rozporządzenie przyjmuje regułę pisemnego informowania wnoszącego wniosek, skargę lub prośbę o sposobie ich załatwienia, od której można wyjątkowo odstąpić w przypadku wskazanym w § 9 ust. 2 rozporządzenia.

Dyrektor Okręgowej Służby Więziennej w O., który sprawuje bezpośredni nadzór nad Zakładem Karnym w S. poinformował Rzecznika, że dotychczasowa praktyka ustnego powiadamiania zainteresowanych o sposobie załatwienia ich wniosków i próśb, zostanie zgodnie z uwagami Rzecznika zmodyfikowana.

Skargę uznano za uzasadnioną.

RPO-703805-II/12

Pan Rafał K. skierował do Rzecznika skargę, w której żalił się na sposób traktowania go przez personel Izby Wyrzeźwień. Wnioskodawca podnosił m.in., że jego wielokrotne próby o powiadomienie osoby bliskiej o fakcie umieszczenia w Izbie nie zostały przez personel placówki zrealizowane. Jego stanowcza postawa w dążeniu do wyegzekwowania powinności pracownika, wynikającej z art. 40 ust 6 pkt 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, w ocenie personelu Izby była przesłanką do zastosowania wobec niego przymusu bezpośredniego w postaci unieruchomienia.

Wyniki przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego dały podstawę do uznania skargi w powyższym zakresie za zasadną. Dyrektor Izby Wyrzeźwień uznał, iż decyzja lekarza o czasowym zapięciu wnioskodawcy w pasy bezpieczeństwa była pochojna, gdyż nie wyczerpuje ona w pełni zapisu art. 42 ust. 1 przywołanej ustawy. Przepis ten stanowi, że „wobec osób przyjętych do izb wyrzeźwień, które stwarzają zagrożenie dla życia lub zdrowia własnego lub innej osoby, niszczą przedmioty znajdujące się w ich otoczeniu, może być zastosowany przymus bezpośredni, polegający na przytrzymywaniu lub unieruchomieniu”. Tymczasem wobec autora skargi zastosowano środki przymusu bezpośredniego, gdyż miał wahania emocjonalne, podjął próbę symulowania ataku serca oraz zakłócał ciszę poprzez ciągle uruchamianie sygnału dźwiękowego.

Ponadto, z dokonanych ustaleń wynika, że personel Izby nie powiadomił wskazanej przez wnioskodawcę osoby o jego doprowadzeniu do placówki. Dyrektor Izby Wyrzeźwień wyjaśnił, że pracownicy nie mieli możliwości sprawdzenia numeru telefonu wskazanej osoby, bowiem znajdował się wśród przedmiotów wartościowych skarżącego, przechowywanych w zaplombowanym depozycie. Depozyt zaś mógł być otwarty w chwili opuszczenia Izby przez doprowadzonego. W ocenie Rzecznika wskazany powód nie może być podstawą do naruszenia przysługujących wnioskodawcy praw. Należy zauważyć, iż w myśl art. 40 ust. 6 pkt 2 w/w ustawy. „na żądanie doprowadzonego zawiadamia się niezwłocznie wskazane przez niego osoby o umieszczeniu w izbie wyrzeźwień”. Przepis ten spełnia funkcje gwarancyjną, co oznacza, że procedury wewnętrzne nie mogą stanowić przeszkody w realizacji tego prawa przez osoby doprowadzone do izby wyrzeźwień.

Dyrektor Izby Wyrzeźwień podzielił stanowisko Rzecznika dotyczące bezwzględного respektowania przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości, w omawianym przypadku przepisu odnoszącego się do zawiadomienia o umieszczeniu w izbie wyrzeźwień wskazanych osób.

Przedmiotowa sprawa została omówiona z wszystkimi pracownikami Izby Wyrzeźwień, którzy zostali zobowiązani do respektowania przywołanych przepisów. Lekarz Izby został pouczony przez Zastępcę Dyrektora Ośrodka o bezwzględnym stosowaniu się do art. 42 ust. 1 w/w ustawy.

RPO-665328-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Adam M., odbywający karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w W. Żalił się on, że w tej jednostce penitencjarnej wprowadzono

generalny zakaz posiadania przez skazanych w celi sprzętu audiowizualnego, takiego jak np. konsola do gier, odtwarzacz DVD, oraz sprzętu komputerowego.

Czynności przeprowadzone w toku postępowania wyjaśniającego wykazały, że przepis § 16 ust. 2 Zarządzenia wewnętrznego Nr 59/2011 Dyrektora Zakładu Karnego w W. z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie porządku wewnętrznego stanowi, iż „Za zgodą dyrektora lub kierującego oddziałem penitencjarnym skazany może posiadać w celi odbiornik telewizyjny o przekątnej kineskopu nieprzekraczającej 19”, małogabarytowy, przenośny odtwarzacz płyt CD lub małogabarytowy, przenośny radioodbiornik oraz czajnik elektryczny o mocy do 1000 W.” Zapis taki wyklucza możliwość uzyskania przez skazanego zgody na posiadanie w celi sprzętu innego, niż wymieniony w tym przepisie (a więc sprzętu audiowizualnego, innego niż odbiornik tv, radioodbiornik i odtwarzacz CD, oraz wszelkiego sprzętu komputerowego).

Należy mieć na uwadze, że przepis art. 110a § 2 Kodeksu karnego wykonawczego przewiduje, iż dyrektor zakładu może zezwolić skazanemu na posiadanie w celi sprzętu audiowizualnego, komputerowego oraz innych przedmiotów, jeżeli posiadanie tych przedmiotów nie narusza zasad porządku i bezpieczeństwa, obowiązujących w zakładzie karnym. Tym samym wskazany przepis stwarza skazanemu możliwość uzyskania pozytywnej decyzji w sprawie, po indywidualnym rozpatrzeniu konkretnego przypadku. Wprowadzenie przepisami porządku wewnętrznego generalnych ograniczeń co do rodzaju sprzętu, jaki skazany może posiadać w celi, pozbawia go możliwości ubiegania się o indywidualne rozstrzygnięcie złożonego wniosku. Mając powyższe na względzie Rzecznik uznał, że przepis § 16 ust. 2 porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w W. jest niezgodny z art. 110a § 2 k.k.w. i uznał skargę osadzonego za zasadną. Stanowisko Rzecznika podzielił Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. o spowodowanie podjęcia działań w celu usunięcia z porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w W. zapisów niezgodnych z obowiązującym prawem.

RPO-690580-II/11

Do Rzecznika zwrócił się osadzony, skarżąc się, że w czasie pobytu w Areszcie Śledczym w W. doszło do nieprawidłowości w czasie stosowania środków przymusu bezpośredniego.

W związku ze skargą skazanego Rzecznik zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego o zajęcie stanowiska w sprawie oraz przesłanie całości dokumentacji, w której odnotowano stosowanie wobec skarżącego środków przymusu bezpośredniego, w postaci celi zabezpieczającej oraz pasów trzyczęściowych.

Szczegółowa analiza dokumentacji, a zwłaszcza zapisów z monitoringu, pozwoliły stwierdzić, że bez wątpienia istniały podstawy do zastosowania środków przymusu bezpośredniego. Na pochwałę zasługuje kilkukrotne umożliwienie osadzonemu załatwiania potrzeb fizjologicznych oraz spożycia kolacji. Nie wszystkie prośby osadzonego co do skorzystania z toalety znajdowały jednak zrozumienie u funkcjonariuszy Służby Więziennej. W jednym przypadku mimo usilnych prośb osadzonego, nie stworzono mu takiej możliwości, co zapewne bardzo negatywnie oddziaływało na niego. Jak wynika z monitoringu, od

podejścia funkcjonariuszy Służby Więziennej zależało również czy podano osadzonemu klapki, przy przechodzeniu do przedsionka, czy też nie.

W ocenie Rzecznika środek przymusu bezpośredniego w postaci celi zabezpieczającej oraz pasa trzyczęściowego był jednak wobec osadzonego stosowany zbyt długo, biorąc pod uwagę jego spokojne zachowanie. W związku z tym skarga osadzonego została uznana za częściowo zasadną, a w sprawie skierowano pismo do Dyrektora Biura Ochrony w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej.

ZESPÓŁ III

RPO-703973-III/12

W dniu 16 maja 2012 r. do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Piotra S. oficera Wojska Polskiego, w której podniósł on problem odmowy rozliczenia mu polecenia wyjazdu służbowego, w związku z oddelegowaniem do innej jednostki wojskowej w celu wykonania zadań w grupie likwidacyjnej rozformowywanego jednego z pododdziałów. Jak wynika z treści przesłanej skargi, zainteresowany wielokrotnie i bezskutecznie zwracał się w tej sprawie do właściwych przełożonych nie uzyskując jednak oczekiwanej pomocy w rozstrzygnięciu przedmiotowego problemu.

Z uwagi na powyższe oraz obowiązujący w tym zakresie stan prawny, Rzecznik podjął sprawę i wystąpił do właściwego przełożonego o ostateczne rozstrzygnięcie przedstawionej sprawy.

W wyniku interwencji Rzecznika, właściwy organ niezwłocznie podjął stosowne działania i uznał roszczenie zainteresowanego oficera oraz dokonał naliczenia i wypłaty odpowiedniej należności. W tej sytuacji skargę uznano jako pozytywnie zakończoną, zgodnie z oczekiwaniami zainteresowanego.

ZESPÓŁ IV

RPO-702350-IV/12

W kwietniu 2012 r. do Rzecznika zwrócili się Zofia D. oraz jej syn Mieczysław D. z prośbą o pomoc w sprawie sądowej z powództwa Gminy w B. o zapłatę. W skardze podnosili m.in. niezgodne z prawem odrzucenie przez Sąd Rejonowy w B. ich apelacji od wyroku tego Sądu zapadłego w listopadzie 2011 r. Wnioskodawcy podnieśli, iż przesłane im przez Sąd Rejonowy w B. wraz z odpisem wyroku pouczenie o służących im środkach zaskarżenia orzeczenia było dla nich niezrozumiałe, co w związku z odmową ustanowienia pełnomocnika procesowego z urzędu, który pomógłby im wnieść apelację, pozbawiło ich rzeczywistej możliwości obrony swoich praw.

Zastrzeżenia Rzecznika co do zgodności z obowiązującym prawem wzbudziła treść pouczenia doręczonego skarżącym o przysługujących im środkach zaskarżenia orzeczenia sądu pierwszej instancji. Analiza treści tego pouczenia prowadzi do wniosku, że zawiera ono wymogi nie ujęte w przepisach obowiązującej procedury cywilnej, zaś doręczanie stronom przez sąd błędnych pouczeń może być postrzegane jako działanie godzące w ich prawa obywatelskie, w szczególności wymienione w art. 45 ust. 1 oraz w art. 78 Konstytucji RP.

Odrzucenie przez sąd wniesionego przez stronę środka odwoławczego, spowodowane jej zachowaniem podjętym wskutek mylnego lub nieprawidłowego pouczenia przez sąd, co najmniej ogranicza prawo do sądu obejmujące m.in. prawo do zaskarżenia orzeczenia. Dlatego też Rzecznik zwrócił się do Prezesa Sądu Rejonowego w B. z prośbą o zajęcie stanowiska oraz podjęcie działań w ramach posiadanych kompetencji nadzorczych.

Prezes Sądu Rejonowego w B. podzielił stanowisko Rzecznika dotyczące niedopuszczalności udzielania stronom i innym uczestnikom postępowania błędnych i nieaktualnych pouczeń. Ponadto poinformował o podjętych przez niego w trybie czynności nadzorczych działaniach polegających na zobowiązaniu przewodniczących wydziałów w Sądzie Rejonowym w B. do dostosowania treści pouczeń zawartych w pismach kierowanych do stron i innych uczestników postępowania do obowiązujących przepisów prawa. Natomiast w stosunku do Państwa D. Prezes Sądu Rejonowego w B. wyraził ubolewanie z powodu naruszenia ich praw oraz zapewnił, że zaistniała sytuacja zostanie wyeliminowana na przyszłość.

RPO-691142-IV/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Jerzy P. z prośbą o pomoc w sprawie mieszkaniowej. Wnioskodawca podnosił, że jest osobą niepełnosprawną, poruszającą się na wózku inwalidzkim. Prawomocnym wyrokiem sądu została orzeczona wobec niego eksmisja z zajmowanego lokalu mieszkalnego z uprawnieniem do lokalu socjalnego z zasobów Gminy Miasta Z. Do chwili obecnej lokal socjalny nie został mu wskazany, zaś obecnie zajmowane mieszkanie znajduje się w bardzo złym stanie technicznym, co potwierdzała załączona do listu dokumentacja fotograficzna.

Rzecznik po zapoznaniu się ze sprawą zwrócił się do Prezydenta Miasta Z. z prośbą o udzielenie Panu Jerzemu P. pomocy mieszkaniowej w zakresie wynikającym z prawomocnego orzeczenia sądu, a w szczególności o rozważenie możliwości wskazania Wnioskodawcy lokalu socjalnego przystosowanego dla potrzeb osoby niepełnosprawnej.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika, Prezydent Miasta Z. poinformował, że Panu Jerzemu P. została przedstawiona propozycja przyznania lokalu socjalnego znajdującego się w Z., położonego na parterze, składającego się z 1 pokoju, kuchni i łazienki. W tym samym budynku otrzymał również lokal socjalny Pan Krzysztof B., który został ustanowiony kuratorem do Pana Jerzego P. na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Z.

RPO-650473-IV/10

W styczniu 2012 r. do Rzecznika zwrócił się Pan Sylwester W. z prośbą o pomoc w sprawie dotyczącej egzekucji z lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość, będącego własnością jego brata – Ryszarda W. prowadzonej na wniosek wierzycielki Wspólnoty Mieszkaniowej w K. na podstawie tytułu wykonawczego – prawomocnego nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym. Pan Sylwester W. podnosił, że nakaz zapłaty został wydany przez Sąd Rejonowy w R. pomimo tego, iż Ryszard W. od wielu lat nie mieszka pod tym adresem, zaś miejsce jego pobytu nie jest znane. Sąd Rejonowy w K. oddalił wniosek o uznanie za zmarłego Ryszarda W., bowiem w toku postępowania zostało ustalone, że Ryszard W. przebywa za granicą, zaś w 2002 r. otrzymał paszport wydany przez Konsula

Rzeczypospolitej Polskiej w L. W toku postępowania egzekucyjnego Sąd Rejonowy w K. na wniosek wierzycielki Wspólnoty Mieszkaniowej w K. ustanowił dla nieznanego z miejsca pobytu dłużnika Ryszarda W. kuratora do zastępowania nieobecnego dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w K. Kurator wniósł do Sądu Rejonowego w K. skargę o wznowienie postępowania zakończonym prawomocnym nakazem zapłaty wydanym przeciwko Ryszardowi W. jednak Sąd Rejonowy w K. odrzucił tę skargę wskazując, że skoro nakaz zapłaty nie został skutecznie doręczony pozwanemu, który nie przebywał wówczas w kraju, należy uznać, że nie jest on prawomocny. Nie służy zatem w tej sprawie skarga o wznowienie postępowania, która może być skutecznie wniesiona tylko w postępowaniu zakończonym prawomocnym wyrokiem. Z kolei sprzeciw wniesiony przez kuratora od nakazu zapłaty wydanego przeciwko Ryszardowi W. został odrzucony przez Sąd Rejonowy w K. z tego powodu, iż kurator ustanowiony do zastępowania Ryszarda W. w postępowaniu egzekucyjnym nie jest uprawniony do podejmowania czynności w postępowaniu rozpoznawczym, w tym do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Prezesa Sądu Rejonowego w K. z prośbą o zbadanie sprawy i zajęcie stanowiska, czy w przedmiotowej sprawie zaistniały podstawy do uchylenia przez sąd z urzędu nakazu zapłaty wydanego przeciwko Ryszardowi W. w postępowaniu upominawczym z powodu braku możliwości doręczenia tego nakazu pozwanemu w kraju.

Prezes Sądu Rejonowego w K. odpowiadając na wystąpienie Rzecznika poinformował, że zostało wydane postanowienie o uchyleniu z urzędu kwestionowanego nakazu zapłaty, zaś sprawie tej został nadany dalszy bieg.

RPO 655960-IV/10

Do Rzecznika zwróciła się Pani Grażyna W. z prośbą o pomoc w sprawie dotyczącej eksmisji jej rodziny z zajmowanego lokalu mieszkalnego w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej Pracowników Służby Zdrowia w Z. do lokalu socjalnego wskazanego przez Gminę Miasta Z. Sąd Rejonowy w Z. prawomocnym wyrokiem z września 2007 r. nakazał eksmisję Pani Grażyny W. Anny W. i Adriana W. z zajmowanego lokalu mieszkalnego oraz orzekł o uprawnieniu pozwanych do lokalu socjalnego z zasobów Gminy Miasta Z. W 2012 r. na wniosek Spółdzielni została wszczęta egzekucja komornicza w celu przymusowego wykonania obowiązku opróżnienia lokalu, wynikającego z prawomocnego wyroku sądu. Gmina Miasta Z. wskazała dłużnikom lokal socjalny położony w Z. składający się z pokoju i kuchni, o powierzchni użytkowej 28,60 m² i łącznej powierzchni pokoi 16,10 m². Pani Grażyna W. podnosiła zarzut, że wskazany jej i pozostałym dłużnikom lokal socjalny jest zbyt mały dla trzech dorosłych osób i półtorarocznego dziecka. Skarga Pani W. na czynności komornika została oddalona postanowieniem Sądu Rejonowego w Z.

Rzecznik powziął wątpliwości dotyczące tego, czy lokal wskazany dłużnikom przez Gminę Miasta Z. spełnia warunki, jakie zgodnie z ustawą o ochronie praw lokatorów powinien spełniać lokal socjalny. Ustawa wymaga bowiem, aby powierzchnia pokoi w lokalu socjalnym, przypadająca na członka gospodarstwa domowego najemcy nie była mniejsza niż 5 m². Rzecznik zwrócił się w tej sprawie do Dyrektora Wydziału Gospodarki Komunalnej i

Ochrony Środowiska Urzędu Miasta w Z. oraz do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Z.

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika, Komornik poinformował, że w związku z powzięciem informacji o tym, że wraz z dłużnikami wskazanymi w tytule wykonawczym zamieszkuje małoletnie dziecko, wstrzymał czynności w sprawie do czasu zabezpieczenia odpowiedniego lokalu socjalnego. Natomiast Dyrektor Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska Urzędu Miasta w Z. zobowiązał się, że będzie czynił starania w przedmiocie zabezpieczenia lokalu socjalnego dla 4-osobowej rodziny Pani Grażyny W., zapewniającego 5 m² powierzchni mieszkalnej dla każdej osoby.

RPO-663914-IV/10

W listopadzie 2010 r. do Rzecznika zwrócił się Pan Jakub S., odbywający karę pozbawienia wolności, z prośbą o udzielenie mu pomocy w sprawie mieszkaniowej. Wnioskodawca podniósł, że pismem z marca 2009 r. Urząd Miasta Ł. poinformował go, iż powinien dokonać dobrowolnie wymeldowania z lokalu zajmowanego przed osadzeniem w Zakładzie Karnym z powodu przeznaczenia budynku, w którym położony jest ten lokal, do rozbiórki. Jednocześnie wskazanym pismem z marca 2009 r. Urząd Miasta Ł. zapewnił Wnioskodawcę o możliwości ubiegania się o uzyskanie lokalu z zasobu mieszkaniowego Miasta Ł. W związku z powyższym Wnioskodawca dokonał wymeldowania z pobytu stałego w ww. lokalu. Następnie Pan Jakub S. zwrócił się do Urzędu Miasta Ł. z prośbą o udzielenie mu pomocy mieszkaniowej, jednak uzyskał informację, że nie może ubiegać się o lokal socjalny, gdyż nie spełnia warunków zawartych w uchwale Rady Miejskiej w Ł. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Ł.

Zastrzeżenia Rzecznika co do zgodności z obowiązującym prawem wzbudził przepis § 7 uchwały Rady Miejskiej w Ł. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Ł., zgodnie z którym lokal socjalny nie przysługuje osobom, które wymeldowały się dobrowolnie z dotychczasowego lokalu. Z redakcji wskazanego przepisu można wnioskować, że Miasto Ł. nie wynajmuje lokali socjalnych osobom nieposiadającym zameldowania na terenie Gminy Miasta Ł. W związku z tym Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego Rady Miejskiej w Ł. z prośbą o podjęcie właściwych działań mających na celu wyeliminowanie z uchwały postanowień sprzecznych z prawem.

Przewodniczący Miasta Ł. poinformował, że kwestionowane przez Rzecznika postanowienie § 7 uchwały Rady Miejskiej w Ł. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Ł. zostało zaskarżone do Wojewódzkiego Sadu Administracyjnego w Ł., który wyrokiem z czerwca 2011 r. uznał je za nieważne. W związku z tym aktualnie przygotowany jest projekt stosownej nowelizacji uchwały Rady Miejskiej w Ł. Tym samym po przyjętych zmianach wniosek Pana Jakuba S. dotyczący wynajmu lokalu socjalnego z zasobu Gminy Ł. będzie przedmiotem ponownej oceny.

RPO-586860-IV/08

Do Rzecznika zwrócił się Pan Leszek G. w sprawie dotyczącej najmu lokalu socjalnego z zasobów mieszkaniowych Gminy T. Wnioskodawca podnosił, że Gmina Miasta

T. odmówiła umieszczenia go na liście osób oczekujących na wynajęcie lokalu socjalnego z zasobów T. z tego powodu, że wnioskodawca przebywał w Zakładzie Karnym, co w konsekwencji oznaczało brak możliwości dokonania weryfikacji warunków mieszkaniowych wnioskodawcy. Tym samym uznano, że wniosek nie spełnia wymogów określonych w uchwale Rady Miejskiej w T. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miasta T. Pan Leszek G. może ubiegać się o najem lokalu socjalnego dopiero po opuszczeniu jednostki penitencjarnej.

Rzecznik dokonał analizy postanowień uchwały Rady Miejskiej w T. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miasta T. Zastrzeżenia Rzecznika wzbudziły postanowienia § 12 tej uchwały. Stosowanie tego przepisu prowadzi do sytuacji, w której osoby bezdomne, które nie zostały zarejestrowane, a także osoby przebywające w jednostkach penitencjarnych, czy niezamieszkujące w żadnym lokalu, są eliminowane przez Gminę Miasta T. z kręgu osób posiadających prawo do ubiegania się o najem lokalu socjalnego, wbrew przepisom ustawy o ochronie praw lokatorów. W związku z tym Rzecznik skierował do Prezydenta Miasta T. wystąpienie, w którym zwrócił uwagę, iż Rada Miejska w T. niezgodnie z prawem ograniczyła krąg osób uprawnionych do ubiegania się o wynajęcie lokalu z zasobów mieszkaniowych T.

Odpowiadając na wspomniane wystąpienie Prezydent Miasta T. zgodził się z argumentacją Rzecznika i zobowiązał się do podjęcia działań zmierzających do zmiany zakwestionowanych postanowień uchwały. W kwietniu 2009 r. do Rzecznika wpłynęło pismo Prezydenta Miasta T., z którego wynikało, iż Rada Miasta T. podjęła nową uchwałę w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy T., która uchylila poprzednio obowiązującą uchwałę w tym zakresie. W nowej uchwale uwzględniono zalecenia i uwagi wskazane przez Rzecznika w korespondencji prowadzonej z Prezydentem Miasta T. Wprowadzone zmiany przepisów, jak podkreślił Prezydent Miasta T., umożliwiły staranie się o wynajem lokali mieszkalnych z zasobów Miasta T. zarówno Panu Leszkowi G., jaki i wszystkim osobom opuszczającym zakłady karne i niemającym możliwości powrotu do lokalu na terenie Miasta T., w którym to lokalu przed przyjęciem do zakładu karnego zamieszkiwały.

Jednak analiza nowej uchwały Rady Miejskiej w T. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy T. również wzbudziła wątpliwości Rzecznika co do zgodności z prawem niektórych zawartych w niej postanowień. Zastrzeżenia dotyczyły postanowień § 7 ust. 2 tej uchwały, zgodnie z którym nie uważa się za osoby o niezaspokojonych potrzebach mieszkaniowych osób, które posiadają tytuł prawny do lokalu innego niż zajmowany dotychczas, a także osób, które posiadają tytuł prawny do lokalu lub części lokalu należącego do ich krewnych w linii prostej lub ich rodzeństwa, co w powiązaniu z zawartą w § 2 pkt 4 uchwały definicją tytułu prawnego do lokalu, rozumianego jako uprawnienie wynikające z własności (udziału we współwłasności), użytkowania, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego, spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego, najmu, dzierżawy czy użyczenia, ponownie prowadziło do niezgodnego z ustawą o ochronie praw lokatorów pozbawienia pewnej grupy osób uprawnienia do ubiegania się o pomoc mieszkaniową.

W związku z tym Rzecznik ponownie skierował wystąpienie do Prezydenta Miasta T. w którym zwrócił uwagę na niezgodne z obowiązującym prawem postanowienia uchwały Rady Miejskiej w T. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy T. W maju 2012 r. Prezydent Miasta T. poinformował Rzecznika, iż w marcu 2012 r. Rada Miejska w T. dokonała nowelizacji uchwały w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miasta T. i wyeliminowała postanowienia zakwestionowane przez Rzecznika. Aktualnie treść uchwały nie stoi już w sprzeczności z obowiązującymi przepisami prawa, na potwierdzenie czego Prezydent załączył kopię znowelizowanej uchwały.

RPO-658170-IV/10

Do Rzecznika zwrócił się z prośbą o pomoc Pan Bogdan L., który podnosił, że Zakład Gospodarowania Nieruchomościami w W. zwleka z ponownym zawarciem z nim umowy najmu zajmowanego lokalu mieszkalnego, mimo iż zgodnie z zawartą umową w sprawie ratalnej spłaty zadłużenia czynszowego związanego z tym lokalem spłacił dług w całości i zamieszkuje w tym mieszkaniu nieprzerwanie. A zatem spełnił warunki zawarte w uchwale Rady Miasta W. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta W. Mimo to w zaświadczeniu z listopada 2010 r. Zakład Gospodarowania Nieruchomościami w W. wykazał dodatkowe zadłużenie w kwocie 3 339,90 tytułem nieuiszczonych kosztów procesu. Spłata tego zadłużenia przekracza możliwości płatnicze Wnioskodawcy, który utrzymuje się z niewielkiej emerytury.

Rzecznik podjął sprawę i wystąpił do Burmistrza W. z prośbą o nadesłanie wyjaśnień. Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika, Dyrektor Zakładu Gospodarowania Nieruchomościami w W. poinformował, że sprawa została ponownie poddana szczegółowej analizie. Pan Bogdan L. został poproszony o dostarczenie dokumentów, które są niezbędne do rozpatrzenia jego wniosku o umorzenie zadłużenia. W czerwcu 2011 r. Zakład Gospodarowania Nieruchomości zawarł z Panem Bogdanem L. umowę, której przedmiotem było umorzenie należności w kwocie 3 339,90zł.

Nadal nie rozwiązany został jednak problem ponownego zawarcia umowy najmu zajmowanego przez Bogdana L. lokalu mieszkalnego. Wobec powyższego Rzecznik ponownie zwrócił się do Dyrektora Zakładu Gospodarowania Nieruchomościami w W. z prośbą o rozważenie możliwości przyjęcia Wnioskodawcy z pomocą. Pismem z dnia 30 kwietnia 2012 r. Naczelnik Wydziału Zasobów Lokalowych w W. poinformował Rzecznika, że wniosek Pana Bogdana L. dotyczący uregulowania tytułu prawnego do zajmowanego lokalu mieszkalnego został pozytywnie rozpatrzony przez Zarząd Dzielnicy Ś. w W. w drodze uchwały. Na podstawie tej uchwały zostało wydane skierowanie do zawarcia z Panem Bogdanem L. umowy najmu przedmiotowego lokalu.

RPO-700697-IV/12

Do Rzecznika zwrócił się Pan Dariusz M., odbywający karę pozbawienia wolności, z prośbą o udzielenie mu pomocy w sprawie dotyczącej rozłożenia na raty zaległości w opłatach czynszowych za lokal mieszkalny w W. Wnioskodawca podnosił, że do zadłużenia w opłatach czynszowych doszło wskutek bardzo trudnej sytuacji życiowej i finansowej jego

rodziny. Dlatego nie jest w stanie spłacić jednorazowo powstałej zaległości i obawia się eksmisji z zajmowanego mieszkania.

Rzecznik zwrócił się do Burmistrza Dzielnicy w mieście W. z prośbą o rozważenie możliwości uwzględnienia prośby zgłoszonej przez Pana Dariusza W.

Odpowiadając na wystąpienie Rzecznika, w piśmie z lipca 2012 r. Burmistrz Dzielnicy P. w mieście W. poinformował, że po dokonaniu analizy sprawy mieszkaniowej rodziny Pana Dariusza M. podjęto decyzję o udzieleniu ulgi w spłacie zadłużenia czynszowego za zajmowany lokal mieszkalny przez rozłożenie należności na dogodne raty. Na czas dokonywania spłaty zaległości zgodnie z warunkami zawartego w tym zakresie porozumienia, procedura zmierzająca do wyeksmitowania rodziny z zajmowanego lokalu mieszkalnego zostanie wstrzymana. Po uregulowaniu należności rodzina Pana Dariusza M. będzie mogła podjąć starania o przywrócenie tytułu prawnego do tego mieszkania.

RPO-678856-IV/11

Do Rzecznika w dniu 7 lipca 2011 r. zwrócił się Pan Wiktor S. zamieszkały w Gminie S skarżąc się na brak czynności ze strony władz Miasta S. w sprawie przyznania lokalu socjalnego. W związku ze skargą Zainteresowanego, Rzecznik zwrócił się z prośbą o uzyskanie informacji w sprawie braku odpowiedzi na podanie Pana Wiktora S. o uzyskanie lokalu socjalnego na terenie Gminy S.

Po uzyskaniu stosowanych informacji oraz przeanalizowaniu przepisów uchwały obowiązującej na terenie Gminy S., Rzecznik stwierdził naruszenie przez jeden z zapisów uchwały Rady Miejskiej w S. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy S. powszechnie obowiązujących przepisów prawa. Zapis ten dotyczył kryterium stałego zameldowania na terenie Gminy S. przez okres co najmniej 5 lat przed złożeniem wniosku o wynajem lokalu. Było to jedno z kryteriów, które musiała spełnić osoba ubiegająca się o lokal socjalny/komunalny. Pan Wiktor S. pomimo wcześniejszego zamieszkiwania na terenie Gminy S. nie spełniał kryterium 5-letniego okresu zameldowania.

W związku z tym, w dniu 4 listopada 2011 r. Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego Rady Miejskiej w S. z prośbą o dostosowanie przepisu uchwały do powszechnie obowiązującego prawa. W swoim wystąpieniu Rzecznik zwrócił uwagę, że zgodnie z przepisami ustawowymi oraz utrwalonym orzecznictwem sądowym, mieszkańcy gminy z mocy prawa tworzą wspólnotę samorządową. Natomiast jedynym wymogiem przynależności do wspólnoty samorządowej jest fakt zamieszkiwania na terenie gminy. Wszyscy mieszkańcy gminy, niezależnie od tego czy są w niej zameldowani na pobyt stały, czasowy czy też mieszkają bez meldunku, są członkami wspólnoty mieszkaniowej, którym Konstytucja RP przyznała prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Dla przyjęcia danej osoby za mieszkańca danej gminy nie ma znaczenia fakt zameldowania ani jego okres trwania. Mieszkańcem gminy jest każda osoba fizyczna, która ma miejsce zamieszkania na terenie konkretnej gminy. Gmina zaspokajając potrzeby mieszkaniowe członków wspólnoty samorządowej nie może arbitralnie, bez upoważnienia ustawowego wyłączać z grona członków wspólnoty osób, które nie posiadają zameldowania stałego czy czasowego.

Po przeanalizowaniu sugestii i uwag wskazanych przez Rzecznika, Rada Miejska w S. w dniu 31 stycznia 2012 r. podjęła uchwałę zmieniającą swoją uchwałę w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy S., zmieniając warunek zameldowania na zapis zgodny z wytycznymi ustawowymi, mówiący jedynie o zamieszkanianiu na terenie Gminy.

Na przykładzie omówionej sprawy, Rzecznik pragnie zauważyć, że pomimo ugruntowanego w orzecznictwie poglądu mówiącego o tym, że kwestia zameldowania nie może mieć wpływu na sprawy dotyczące kwalifikowania osób do uzyskania lokali komunalnych/socjalnych, to nader często zdarza się, że gminy zawierają w swoich uchwałach tego typu zapisy i stosują podobne praktyki.

RPO-708399-IV/12

Do wiadomości Rzecznika wpłynęło pismo Posła na Sejm RP, adresowane do Wójta Gminy K., wskazujące na konieczność zapewnienia lokalu socjalnego z zasobu mieszkaniowego Gminy wielodzietnej rodzinie. Z okoliczności tej sprawy wynikało, że rodzina ta nie posiadała wystarczających środków pieniężnych do dalszego zajmowania dotychczasowego lokalu, natomiast poszukiwania innego lokalu nie były skuteczne. Gmina K. informowała rodzinę o braku wolnych lokali w mieszkaniowym zasobie gminy.

Na koniec sierpnia 2012 r. wyznaczony został termin na opuszczenie przez tę rodzinę dotychczas zajmowanego lokalu mieszkalnego w miejscowości K. Oznaczało to, iż z upływem tego terminu rodzina z czwórką małoletnich dzieci, stałaby się rodziną bezdomną.

Rzecznik podjął tę sprawę do prowadzenia i wystąpił do Wójta Gminy K. o informację o sposobie zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych tej rodziny oraz zasugerował rozwiązanie przedmiotowego problemu poprzez zawarcie z w/w rodziną umowy najmu lokalu socjalnego.

Na skutek interwencji Rzecznika rodzina otrzymała lokal socjalny i zawarła umowę najmu tego lokalu w miesiącu sierpniu 2012 r.

ZESPÓŁ VI

RPO-673010-VI/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Wojciech K., wskazując w swoim wniosku na nieprawidłowości postępowania prowadzonego przez Prokuraturę Rejonową w K., w sprawie popełnienia na jego szkodę przestępstwa fałszywego oskarżenia (art. 234 Kodeksu karnego), a także przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów (art. 270 § 1 Kodeksu karnego). Prowadzone w tej sprawie dochodzenie zostało umorzone postanowieniem z dnia 28 września 2011 r. z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu zabronionego (art. 17 § 1 pkt 1 Kodeksu postępowania karnego).

Przeprowadzone przez Rzecznika badanie akt głównych dochodzenia wykazało istotne braki postępowania dowodowego, które według Rzecznika miały wpływ na wydane postanowienie. Zdaniem Rzecznika postanowienie o umorzeniu dochodzenia, wydane zostało przedwcześnie, bez wyjaśnienia wszystkich okoliczności sprawy. Rzecznik zwrócił uwagę, że organ prowadzący postępowanie nie podjął czynności zmierzających do wyjaśnienia, kto był

autorem podpisu pod wnioskiem o ukaranie petenta, a w szczególności czy podpis ten został sfalszowany przez wskazaną przez niego osobę.

W związku z tym, w pisemnym wystąpieniu skierowanym do Prokuratora Okręgowego w K. Rzecznik zwrócił się o zbadanie akt sprawy w trybie nadzoru służbowego i powiadomienie Rzecznika o zajęтым stanowisku.

Zastępca Prokuratora Okręgowego w K. podzielił stanowisko Rzecznika co do zakresu czynności procesowych, które należy przeprowadzić. Na skutek wystąpienia Rzecznika polecono Prokuratorowi Rejonowemu w K. przeprowadzenie, w trybie art. 327 § 3 Kodeksu postępowania karnego, czynności dowodowych w celu sprawdzenia okoliczności, uzasadniających wydanie postanowienia o wznowieniu postępowania przygotowawczego.

RPO-693597-VI/12

Do Rzecznika zwróciła się Pani Genowefa K. podnosząc, że prowadzone jest przeciwko niej postępowanie egzekucyjne na podstawie tytułu wykonawczego zaopatrzonego w klauzulę wykonalności. Wnioskodawczyni wskazała, że Komornik dokonał zajęcia jej świadczenia rentowego, z którego potrącane są kwoty na zaspokojenie wierzytelności objętych tytułem wykonawczym. Z załączonych przez Panią Genowefę K. dokumentów wynikało, że Sąd Apelacyjny w K., działając na wniosek pełnomocnika wnioskodawczyni, wstrzymał wykonalność tytułu wykonawczego będącego podstawą egzekucji. Rzecznik na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) zwrócił się do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w G. z prośbą o udzielenie wyjaśnień oraz o rozważenie podjęcia przez Komornika stosowanych środków, pozostających w dyspozycji tego organu. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w G. w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika, zawiesił postępowanie egzekucyjne, a środki uzyskane w toku egzekucji ze świadczenia rentowego wnioskodawczyni, zostały przekazane na rachunek depozytowy Sądu Rejonowego w G.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO W KATOWICACH

RPO-700579-XVIII/12

Osadzony Pan Robert D. w piśmie z dnia 5 marca 2012 r. zwrócił uwagę Rzecznika na kwestię braku możliwości zakupu przez osoby odwiedzające towarów wchodzących w skład paczki żywnościowej poza zakładem karnym. Według wnioskodawcy, zarządzeniem Dyrektora Zakładu, w stosunku do osób odwiedzających, wprowadzono obowiązek dokonywania zakupów wyłącznie w kantynie lub wpłacania na jej konto pieniędzy. Osadzony podniósł, iż w jego ocenie działania Dyrektora stawiają kantynę w pozycji monopolisty.

Pismem z dnia 19 czerwca Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Zakładu Karnego w G. z prośbą o udzielenie wyjaśnień w sprawie oraz o przesłanie treści opisanego zarządzenia.

W odpowiedzi Dyrektor Zakładu Karnego w G. poinformował o fakcie zmiany zarządzenia. O powyższym poinformowano wnioskodawcę.

RPO-652046-XVIII/10

Sprawa podjęta z inicjatywy Rzecznika dotycząca odpowiedzialności za śmierć człowieka na kładce nad torowiskiem w D. G.

W powyższej sprawie Rzecznik zwrócił się do Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Budowlanego. W odpowiedzi poinformowano Rzecznika, iż Inspektor nakazał PKP usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości, jednak do dnia dzisiejszego obowiązek ten nie został wykonany – w sprawie toczy się postępowanie egzekucyjne.

Jednak z informacji prasowych, które ukazały się w prasie wynika, że wkrótce rozpoczną się prace budowlane nad torami. Zadanie to zrealizują władze D. G., albowiem, jak mówi przedstawiciel władz miasta „żadna kolejowa spółka nie czuła się odpowiedzialna za remont (...) kładki”.

W związku z powyższym sprawa została zakończona pozytywnie.

RPO-706156-XVIII/12

Sprawa podjęta 18 czerwca 2012 r. na wniosek interesanta Pana Andrzeja J. Przedmiot sprawy stanowiła kwestia odmowy podjęcia działań przez funkcjonariusza Komendy Powiatowej Policji w Z. pełniącego służbę na stanowisku dyżurnego, w sytuacji, zgłoszenia zdarzenia w postaci pobicia zaistniałego na terenie dyskoteki.

W świetle analizy zarzutów podniesionych przez skarżącego wszczęto w sprawie postępowanie wyjaśniające, w toku którego, w dniu 25 czerwca 2012 r. Rzecznik skierował w trybie art.12 pkt 2 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich wystąpienie na ręce Komendanta Wojewódzkiej Policji, wnosząc o zbadanie sprawy w ramach postępowania skargowego.

Pismem z dnia 26 lipca 2012 r., Komendant Wojewódzkiej Policji poinformował Rzecznika, iż podniesiony zarzut uznano za częściowo potwierdzony, albowiem funkcjonariusz Policji przyjmujący zgłoszenie powinien skierować na miejsce policjantów pozostających w jego dyspozycji celem wykonania niezbędnych czynności, czego nie uczynił. Wskazano, iż wobec zaistnienia przedmiotowej sytuacji, zostaną podjęte stosowne działania, celem wyeliminowania podobnych przypadków w przyszłości.

RPO-704362-XVIII/12

Sprawa wszczęta 25 maja 2012 r. na wniosek skarżącego Pana Jacka K., który podniósł zarzuty dotyczące przewlekłości rozpatrywania przez Sąd Rejonowy w B. B. złożonego przezeń zażalenia na postanowienie o nieuwzględnieniu wniosku o uchylenie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania oraz zarzuty dotyczące błędnego określenia przez Sąd terminu przedawnienia zarzucanych przestępstw.

W świetle analizy zarzutów podniesionych przez skarżącego wszczęto w sprawie postępowanie wyjaśniające, w toku którego, w dniu 28 maja 2012 r. Rzecznik skierował w trybie art. 12 pkt 2 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich wystąpienie na ręce Prezesa Sądu Okręgowego w B. B., wnosząc o zbadanie sprawy w ramach posiadanych uprawnień w zakresie nadzoru administracyjnego.

Pismem z dnia 4 lipca 2012 r. Wiceprezes Sądu Rejonowego w B. B. wskazał, iż podzielono stanowisko Rzecznika w przedmiocie zbyt długiego rozpoznawania złożonego przez stronę zażalenia. W efekcie tego, Prezes Sądu Rejonowego w B. B. w dniu 4 lipca 2012

r., działając w trybie art. 37 §4 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, zwrócił na piśmie uwagę sędziemu referentowi na uchybienie w zakresie sprawności postępowania. Jednocześnie Wiceprezes Sądu Rejonowego w B. B. przedstawił argumentację, na rzecz niezasadności zarzutów podniesionych przez skarżącego w przedmiocie przedawnienia zarzucanego przestępstwa.

Bieg postępowania w przedmiotowej sprawie został objęty osobistym nadzorem administracyjnym Prezesa Sądu Rejonowego; referent sprawy został zobowiązany do składania, co miesiąc, informacji z czynności podejmowanych w sprawie.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO W GDAŃSKU

RPO-683975-XIX/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Andrzej W. ze skargą na działania funkcjonariuszy Policji z Komisariatu Policji w Ż.

Wnioskodawca wyjaśnił, iż w dniu 23 września 2011 r. około godziny 19 funkcjonariusze Policji z Komisariatu Policji w Ż. dokonali przeszukania jego domu, albowiem poszukiwali zaginionego owczarka niemieckiego. Wnioskodawca wskazał, iż pomimo prób nie został przez funkcjonariuszy pouczony o przysługujących mu prawach. Ponadto, Wnioskodawca zażądał, aby w protokole przeszukania zamieścili wniosek o zatwierdzenie czynności, czego jednak funkcjonariusze nie uczynili. Pan Andrzej W. natomiast podniósł, iż protokół ten podpisał, „nie mając możliwości przeczytania go, gdyż było ciemno”.

Wnioskodawca wskazał, iż został przez funkcjonariuszy Policji zatrzymany i przewieziony do Komisariatu Policji w Ż., gdzie został przesłuchany. Pan Andrzej W. zapytał policjantów, czy przesłuchanie nie może odbyć się w poniedziałek (całe zdarzenie miało miejsce w piątek), jednakże nie udzielono mu odpowiedzi na to pytanie. Ponadto, Wnioskodawca wyjaśnił, iż po przesłuchaniu „został pozostawiony sam sobie, mimo iż informował, że nie ma żadnych połączeń autobusowych do domu”.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Komendanta Komisariatu Policji w Ż. z żądaniem udzielenia wyjaśnień w przedmiotowej sprawie. Odpowiedz została przesłana Rzecznikowi przez Komendanta Powiatowego Policji w K., który wyjaśnił, iż było w tej sprawie prowadzone postępowania wyjaśniające – które nie potwierdziło żadnych nieprawidłowości. Wobec powzięcia przez Rzecznika wątpliwości co do rzetelności przeprowadzonego postępowania, zażądano do wglądu akt postępowania wyjaśniającego oraz wydruk z Elektronicznej Książki Służby Dyżurnego z okresu 23-24 września 2011 r.

Po analizie zebranych dokumentów, Rzecznik stwierdził, iż działania podjęte przez funkcjonariuszy Policji z Komisariatu Policji w Ż. w dniu 23 września 2011 r. naruszyły gwarantowaną przez art. 30 Konstytucji RP godność osobistą Wnioskodawcy, jak również stanowiły nadużycie władzy przez funkcjonariuszy – poprzez naruszenie art. 41 ust. 1 Konstytucji RP. Wobec powyższego, w myśl przepisów art. 15 ust. 1 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, Rzecznik wystąpił do Komendanta Powiatowego Policji w K. z żądaniem podjęcia stanowczych działań celem wyeliminowania podobnej praktyki z czynności służbowych wykonywanych przez podległych funkcjonariuszy Policji, jak również

z żądaniem podjęcia czynności sprawdzających pod kątem istnienia przesłanek do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego w stosunku do funkcjonariuszy Policji podejmujących interwencję w dniu 23 września 2011 r.

W odpowiedzi Komendant Powiatowy Policji w K. odpowiedział, iż funkcjonariusze działali prawidłowo, a jedynie dyżurny „w sposób nieprawidłowy użył sformułowania nieadekwatnego do stanu rzeczywistego”. Jednakże Komendant Powiatowy Policji w K. odstąpił od wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec dyżurnego, gdyż funkcjonariusz przeszedł na emeryturę. Rzecznik nie podzielił stanowiska Komendanta Powiatowego Policji w K., w związku z czym wystąpił do Komendanta Wojewódzkiego Policji w G.z żądaniem podjęcia skutecznych działań celem wyeliminowania podobnej praktyki z czynności służbowych wykonywanych przez funkcjonariuszy Policji podległych Komendantowi Powiatowemu Policji w K.

Ponadto, na podstawie art. 14 pkt 3 w zw. z art. 15 ust. 1 ustawy o Rzecznik zażądał ponownego przeprowadzenia czynności sprawdzających pod kątem istnienia przesłanek do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego w stosunku do funkcjonariuszy podejmujących w dniu 23 września 2011 r. interwencję w stosunku do osoby Wnioskodawcy.

W odpowiedzi Komendant Wojewódzki Policji w G. potwierdził zastrzeżenia Rzecznika. Z uwagi na ujawnione nieprawidłowości Komendant Wojewódzki Policji w G. zlecił przeprowadzenie postępowań dyscyplinarnych wobec policjantów, którzy w dniu 23 września 2011 r. przeprowadzili czynności służbowe z udziałem Wnioskodawcy, a także policjantów z Komendy Powiatowej Policji w K., którzy w ramach prowadzonych czynności wyjaśniających dokonali niewłaściwej oceny zgromadzonego materiału dowodowego. Jednocześnie Komendant Wojewódzki Policji wyraził nadzieję, iż podjęte działania służbowe przyczynią się do wyeliminowania opisanych nieprawidłowości

RPO-696820-XIX/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Bogdan J., ze skargą na Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w S. w związku z odmową przekazywania środków z zasiłku stałego na posiadany przez niego rachunek bankowy.

Wnioskodawca wskazał, że MOPR w S. przyznał mu zasiłek stały, który był mu wypłacany bez przeszkód na rachunek bankowy dopóty, dopóki posiadał mieszkanie i adres zameldowania. W sytuacji, w której stał się on osobą bezdomną i zamieszkał w Ośrodku Resocjalizacji Stowarzyszenia Solidarni „PLUS”, MOPR w S. odmówił dalszego przekazywania środków zasiłku na rachunek zobowiązując Wnioskodawcę do odbierania środków osobiście w kasie MOPR w S. Oznaczało to dla Wnioskodawcy konieczność comiesięcznego dojeżdżania po odbiór środków pieniężnych narażając go na dodatkowe koszty podróży. Wnioskodawca zwrócił się do Rzecznika z prośbą o interwencję.

Rzecznik zwrócił się do MOPR w S. z wnioskiem o udzielenie wyjaśnień w sprawie, w wyniku czego otrzymał odpowiedź z dnia 10 kwietnia 2012 r. Odpowiedź wskazywała m.in. na konieczność monitorowania sytuacji uprawnionego do zasiłku jak i na możliwość odbierania zasiłku osobiście z pomocą ośrodka.

Rzecznik wystosował pismo do Dyrektora MOPR w S., stwierdzając w działalności MOPR w S. naruszenie praw Wnioskodawcy oraz zasad współżycia społecznego. Rzecznik

stwierdził ponadto, iż działanie Ośrodka jest czynem dyskryminacyjnym, mogącym naruszać godność osoby ludzkiej.

Rzecznik stwierdził, iż otrzymana odpowiedź z MOPR w S. nie podaje podstawy prawnej odmowy dokonywania wypłat zasiłku stałego w formie przelewu bankowego. Pismo nie zawierało również jakichkolwiek argumentów faktycznych uzasadniających taką odmowę. Rzecznik nie znalazł wobec powyższego jakiegokolwiek uzasadnienia odmowy dokonywania wypłaty świadczenia w formie przelewu bankowego na rachunek bankowy Wnioskodawcy.

W wyniku podjęcia sprawy do Rzecznika skierowane zostało pismo z MOPR w S. z dnia 27 lipca 2012 r., w którym wskazano, iż wobec dalszego zainteresowania Wnioskodawcy otrzymywaniem zasiłku na rachunek bankowy, MOPR w S., od dnia 1 lipca 2012 r., przekazywał będzie kwoty zasiłku na wskazany rachunek.

RPO-708715-XIX/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Bogusław G., ze skargą dotyczącą przewlekłości działania Inspektoratu ZUS w G. Ś.

Wnioskodawca wskazał, iż złożył odwołanie od decyzji ZUS w Inspektoracie G. Ś. w dniu 30 stycznia 2012 r. Do dnia zgłoszenia sprawy Rzecznikowi, Inspektorat ZUS nie dokonał przekazania sprawy do Sądu Okręgowego w G. Wnioskodawca zgłaszał sprawę w prokuraturze, interweniował w dyrekcji ZUS, złożył skargę na przewlekłość postępowania do Sądu Okręgowego w G.

Rzecznik zwrócił się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Inspektoratu G. Ś., z wnioskiem o udzielenie wyjaśnień w sprawie. W odpowiedzi wskazano, iż odwołanie Wnioskodawcy przekazane zostało do Sądu Okręgowego w G. w dniu 30 lipca 2012 r. Wyjaśniono także, iż Wnioskodawca ubiegał się o kilka świadczeń z ubezpieczenia społecznego co spowodowało min. złożoność sytuacji. Wpłynąć to miało na nieprzekazywanie odwołania do sądu w przepisowym terminie. Pismem z dnia 10 lipca 2012 r. Dyrektor Oddziału ZUS przeprasza Wnioskodawcę za zaistniałą sytuację. Wskazano, iż Inspektorat będzie monitorował przebieg postępowania sądowego oraz dołoży wszelkiej staranności procesowej w postępowaniu przed sądem. Wskazano, iż Inspektorat zajmuje się rocznie ponad 100 tys. spraw, jednak sprawa Pana Bogusława G. ma charakter wyjątkowy. Inspektorat podejmuje również działania zmierzające do wyeliminowania takich przypadków.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO WE WROCŁAWIU

RPO-655819-XX/10

Do Rzecznika skierowała wniosek Pani Danuta S. Skarga dotyczyła braku dostępu do wody pitnej mieszkańców przysiółka L. w gminie L. Interesantka poinformowała, że w miejscowości L. doszło do skażenia bakteriologicznego wód w studniach przydomowych. Zarzuciła, że choć wiele organów administracyjnych, w tym Powiatowy Inspektor Sanitarny, jednoznacznie uznały konieczność zapewnienia wody przydatnej do spożycia, w myśl przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 marca 2007 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. z 2007 r. Nr 61, poz. 417), organy gminy L. do

dnia zgłoszenia sprawy do Rzecznika, tj. przez ponad rok, nie podjęły jakichkolwiek działań w tej sprawie.

W odpowiedzi na interwencję Rzecznika Wójt Gminy L. poinformował, że gmina odwierci studnię głębinową w celu przywrócenia dostępu do wody pitnej. Wójt wskazał również, że w planach inwestycyjnych gminy na rok 2011 nie zostało zaplanowane zadanie dotyczące budowy sieci wodociągowej w L., nie tylko z powodu braku wystarczających środków finansowych w budżecie, ale również z uwagi na trudny do realizacji inwestycji wodociągowej teren przysiółka. Nowo wybrany Wójt zmienił stanowisko swojego poprzednika, początkowo całkowicie negując konieczność zapewnienia wody pitnej.

Na skutek kolejnej interwencji Rzecznika, w uzgodnieniu z Interesantką Wójt zdecydował o pogłębieniu istniejącej studni o około 3 m oraz zamontowaniu filtra wraz z rurą ssącą. Prace te zrealizowano zapewniając, tym samym, dostęp do nieskażonej wody pitnej.

RPO-669354-XX/11

Rzecznik podjął działania w sprawie dotyczącej niewłaściwego postępowania pracowników Izby Wytrzeźwień względem zatrzymanego, który twierdził, iż stosowano wobec niego nieuzasadniony przymus fizyczny.

Rzecznik zażądał od Dyrektora Izby Wytrzeźwień nadesłania materiału filmowego z monitoringu. Wprawdzie zapisu monitoringu dotyczącego przyjęcia Skarżącego już nie było – usunięto zapis po upływie 30 dni, to jednak Rzecznik przeanalizował materiał filmowy pochodzący z okresu późniejszego.

Na podstawie zapisu z monitoringu ustalono, że pomieszczenie przeznaczone do przyjmowania osób nietrzeźwych jest usytuowane w korytarzu przy drzwiach wejściowych. Do pomieszczenia tego wchodzi funkcjonariusze Policji lub Straży Miejskiej doprowadzający osoby w stanie nietrzeźwości, a także pracownicy Izby. Tutaj też przebierają się osoby zatrzymane i są badane przez lekarza. Dokumentacja filmowa, zdaniem Rzecznika, pozwoliła na stwierdzenie, że osoba zatrzymana, w takich warunkach pozbawiona jest w czasie badania i przebierania się jakiegokolwiek intymności. Dodatkowo zapis kamer monitoringu, z sali przeznaczonej dla osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia albo zdrowia lub życia innych osób, wzbudził wątpliwości, czy przestrzegany jest przepis § 24 ust. 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości (...), dotyczący przyjmowania kobiet. Przepis ten nakazuje, aby czynności związane z przyjęciem i bezpośrednią opieką nad kobietami sprawował wyłącznie żeński personel izby wytrzeźwień – z wyjątkiem opieki medycznej. W zapisie monitoringu widoczny jest natomiast obraz doprowadzania i przypinania pasami kobiety oraz sprawowania nad nią opieki przez pracownika Izby, mężczyznę, bez obecności personelu żeńskiego.

Powyższe nieprawidłowości stały się podstawą do skierowania wystąpienia Rzecznika do Dyrektora Izby Wytrzeźwień oraz Prezydenta Miasta.

Dyrektor Izby Wytrzeźwień poinformował Rzecznika, iż podjęto stosowne działania mające na celu wyeliminowanie stwierdzonych nieprawidłowości. Zakupiono trzy parawany do pomieszczenia przyjęć osób w stanie nietrzeźwości. Nadto Dyrektor zapewnił, iż wprowadzono dodatkową formę kontroli procedury przyjmowania doprowadzonych osób

poprzez cotygodniowe przeglądy zapisu kamer monitoringu, ze szczególnym uwzględnieniem przyjmowania kobiet i stosowania środków przymusu bezpośredniego.

RPO-694982-XX/12

Skarżący Pan Andrzej K., osadzony w Zakładzie Karnym w K., skarżył się na brak jakiegokolwiek wyżywienia w trakcie konwojowania. Skarżący był konwojowany na czynności procesowe i pozostawał kilkanaście godzin poza Zakładem Karnym. W tym czasie nie otrzymał żadnego posiłku. Zgodnie z § 4 Zarządzenia nr 48/2010 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 13 sierpnia 2010 r. w sprawie realizacji uprawnień osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych do wyżywienia, osadzony konwojowany powinien otrzymać przed opuszczeniem zakładu karnego wyżywienie w postaci suchego prowiantu oraz napój do zaspokojenia pragnienia na czas trwania konwoju.

Rzecznik wystąpił w tej sprawie o udzielenie wyjaśnień do Dyrektora Zakładu Karnego w K.

W odpowiedzi Dyrektor wyjaśnił, że zaistniała sytuacja miała charakter incydentalny i była wynikiem pilnego trybu skierowania osadzonego do konwoju. Zapewnił również, że polecił podjęcie działań mających na celu bezwzględne przestrzeganie przez funkcjonariuszy obowiązków nałożonych przez w/w zarządzenie.

RPO-699488-XX/12

Osadzony w otwartym oddziale Zakładu Karnego zwrócił się do Rzecznika z pismem, iż na terenie jednostki penitencjarnej wzniesiono obiekt palarni przeznaczonej dla osadzonych, która ich zdaniem jest samowolą budowlaną, zagrażającą bezpieczeństwu osób w niej przebywających.

Rzecznik problem ten przedstawił Powiatowemu Inspektorowi Nadzoru Budowlanego. W wyniku przeprowadzonej kontroli, PINB stwierdził, że wykonane roboty budowlane nie są obiektem budowlanym i na ich wykonanie nie było wymagane uzyskanie pozwolenia na budowę. W związku z tym nie wszczęto postępowania administracyjnego. Niemniej jednak, PINB wydał zalecenie pokontrolne w zakresie sprawdzenia połączeń elementów metalowych (spawanych), oraz połączenia ich z budynkiem przez osobę do tego uprawnioną.

RPO-701850-XX/12

Do Rzecznika wpłynęło pismo Pani Marii K. zam. w D. z prośbą o interwencję w sprawie poniesionych przez nią kosztów budowy przyłączy wodociągowych i kanalizacyjnych usytuowanych w drodze gminnej. Interesantka zarzuciła, że poniosła całkowity koszt wybudowania urządzenia wodociągowego i kanalizacyjnego, natomiast gdy wystąpiła z wnioskiem do Gminy o zwrot poniesionych kosztów, otrzymała odpowiedź negatywną.

W dwóch wystąpieniach skierowanych do Wójta Gminy D. Rzecznik podkreślił, że zgodnie z art. 31 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, osoby które wybudowały z własnych środków

urządzenia wodociągowe i kanalizacyjne mogą je przekazać odpłatnie gminie na warunkach uzgodnionych w umowie.

W wyroku z dnia 29 czerwca 2004 r. (II CK 404/03) Sąd Najwyższy uznał, że osobie, która z własnych środków wybudowała urządzenia wodociągowe lub kanalizacyjne przysługuje roszczenie o ich odpłatne nabycie przez gminę. Odmowa odpłatnego przejęcia urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych może mieć miejsce wyłącznie wówczas, gdy urządzenia te nie odpowiadają warunkom technicznym określonym w odrębnych przepisach (wyrok SN z dnia 26 lutego 2003 r., sygn. akt II CK 42/02).

Wyjaśniono, że przepis ten nie wprowadza ograniczeń czasowych dla zawarcia umowy, w której strony uzgodnią terminy i sposób rozliczeń kosztów budowy urządzeń wodociągowo-kanalizacyjnych. Ustawodawca nie zastrzegł też konieczności zawarcia takiej umowy (a co za tym idzie konieczności uzyskania zgody gminy na dokonanie opisanej inwestycji) przed jej realizacją.

W odpowiedzi na drugie wystąpienie Rzecznika Wójt poinformował, że podjęte zostały rozmowy w sprawie wykupienia od Interesantki części przyłączy wodociągowo-kanalizacyjnych przez Gminę. Wójt podjął zatem działania zgodne z art. 31 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.

RPO-701854-XX/12

Do Rzecznika wpłynęła skarga osadzonego w Zakładzie Karnym na niewłaściwy sposób doręczania mu korespondencji z Sądu (Wydział Cywilny). Skarżący otrzymał bowiem przeznaczoną dla niego korespondencję otwartą, adresowaną na Dyrektora Zakładu Karnego, której odbiór potwierdzał własnoręcznym podpisem.

Przewodniczący Wydziału odnosząc się do zarzutu osadzonego, wyjaśnił że korespondencja dostarczana jest osobom przebywającym w jednostkach penitencjarnych zgodnie z treścią § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 października 2010 r. w sprawie szczegółowego trybu i sposobu doręczania pism sądowych w postępowaniu cywilnym. Jeśli w niniejszej sprawie miał miejsce inny sposób doręczenia, Przewodniczący stwierdził, że musiało to nastąpić omyłkowo.

W celu uniknięcia w przyszłości tego rodzaju nieprawidłowości zwrócił uwagę pracownikom Sekretariatu Sądu na obowiązujące w tej kwestii regulacje prawne.

RPO 702989-XX/12

Rzecznika badał skargę wniesioną przez osobę wezwaną do sądu w charakterze świadka na rozprawę, która została odwołana. Tego świadka jednak o tym nie powiadomiono a ponieważ mieszka on poza siedzibą sądu i jest osobą niepełnosprawną przyjechał na rozprawę prywatnym samochodem. Interesant wniósł o zwrot kosztów podróży, lecz otrzymał odpowiedź odmowną. Pomimo złożenia skargi do Prezesa Sądu jego problemu nie wyjaśniono i kosztów podróży nie zwrócono, ponieważ jako świadek nie zgłosił takiego żądania.

Na podstawie nadesłanych z Sądu kserokopii akt sprawy Rzecznik stwierdził, iż w zarządzeniu Sędziego Referenta wskazano osoby, które należało powiadomić o zmianie terminu rozprawy, ale nie wymieniono świadków. Po zapoznaniu się ze skargą skierowaną

przez świadka do Prezesa Sądu ustalono, że nadmienił on o przyznaniu zwrotu kosztów podróży.

O fakcie tym powiadomiono Prezesa Sądu, który w piśmie do Rzecznika podziękował za zajęcie stanowiska w powyższej sprawie i poinformował o zasygnalizowaniu problemu Przewodniczącemu Wydziału w celu wyeliminowania podobnych nieprawidłowości w przyszłości. Prezes poinformował Rzecznika, że wniosek skarżącego świadka został przekazany do rozpoznania Sędziemu Referentowi.

RPO-703606-XX/12

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Andrzeja M. zarzucającego naruszenie prawa przez Starostę K. W piśmie skierowanym do Rzecznika Skarżący zarzucił, że Zarząd Powiatu K. podjął uchwałę w wyniku której został odwołany ze stanowiska Dyrektora Zespołu Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w K. Wojewoda wydał z kolei rozstrzygnięcie nadzorcze, w którym stwierdził nieważność w/w uchwały. Interesant podniósł, że pomimo tego rozstrzygnięcia Starosta ogłosił konkurs na stanowisko Dyrektora Szkoły.

Kierując wystąpienie do Wojewody, jak również Rady Powiatu K. Rzecznik powołał się na art. 80 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, zgodnie z którego treścią stwierdzenie przez organ nadzoru nieważności uchwały organu powiatu wstrzymuje jej wykonanie z mocy prawa w zakresie objętym stwierdzeniem nieważności, z dniem doręczenia rozstrzygnięcia nadzorczego. Rzecznik podkreślił, że skutek ten następuje niezależnie od tego czy rozstrzygnięcie zostało zaskarżone do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

O ile orzecznictwo sądów administracyjnych w zakresie suspensywności rozstrzygnięcia nadzorczego ulegało zmianom, o tyle wszelkie wątpliwości interpretacyjne rozwiązała nowelizacja ustawy o samorządzie powiatowym z dnia 11 kwietnia 2001 r. Aktualny stan prawny znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie organów administracji publicznej.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Przewodnicząca Rady Powiatu K. poinformowała, że na Sesji Rady Powiatu nie wprowadzono do obrad punktu o podjęciu uchwały w sprawie uznania zasadności, bądź bezzasadności skargi Interesanta na działania Starosty. Zgłoszony na tej Sesji Rady Powiatu wniosek o wprowadzenie tego punktu został bowiem odrzucony w głosowaniu radnych.

Dyrektor Wydziału Nadzoru i Kontroli Urzędu Wojewódzkiego poinformował natomiast, że w dniu 2 lipca 2012 r. Wojewoda zaskarżył uchwałę Zarządu Powiatu K. do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we W.

RPO-706690-XX/12

Rzecznik podjął z urzędu postępowanie wyjaśniające dot. Uchwały Rady Miejskiej w Ż. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących skład zasobu mieszkaniowego Gminy J.

Analiza treści tegoż aktu prawa miejscowego prowadziła do wniosku, że uchwalając przepis § 7 ust. 2 Rada Miejska naruszyła art. 614 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz art. 4 i art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów,

mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego w zakresie, w jakim dyskryminuje osoby pozostające w separacji małżeńskiej.

W § 7 ust. 2 w/w uchwały wskazano, że osoby pozostające w separacji orzeczonej przez sąd, w przypadku ubiegania się o najem lokalu mieszkalnego traktowane są na równi z osobami pozostającymi w związku małżeńskim. Z kolei przepis art. 614 § 1 kro stanowi, że orzeczenie separacji ma skutki takie jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, chyba że ustawa stanowi inaczej.

W ocenie Rzecznika uchwała Rady Gminy w sprawie zasad wynajmowania lokali mieszkalnych nie może dyskryminować osób pozostających w separacji małżeńskiej. Z ustawy o ochronie praw lokatorów nie sposób bowiem wyprowadzać możliwości stanowienia przepisów, które dopuszczą traktowanie wniosków złożonych przez osoby będące w separacji na równi z osobami pozostającymi w związku małżeńskim.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Rada Miejska w Ż. przychyliła się do wszystkich zastrzeżeń Rzecznika uchwalając stosowne zmiany na sesji Rady w dniu 24 sierpnia 2012 r.